

Model europejski Edukacji Włączającej

ANALIZA KRYTYCZNA

TOWARZYSTWO
WIEDZY SPOŁECZNEJ

Inne raporty dotyczące Edukacji Włączającej można znaleźć na stronie www.wtwarzystwie.pl/raporty/

Śledź nas także tu:

facebook.com/wtwarzystwie

youtube.com/c/wTwarzystwie

Toruń 2022

TOWARZYSTWO WIEDZY SPOŁECZNEJ

UL. RYNEK STAROMIEJSKI 36-38
87-100 TORUŃ

WWW.WTOWARZYSTWIE.PL

KONTAKT@WTOWARZYSTWIE.PL

SPIS TREŚCI

WSTĘP. GENEZA EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ	3
0.1. Pojęcia podstawowe	3
0.2. Nowy wspaniały świat	5
0.3. Rzeczywiste problemy	7
ROZDZIAŁ 1. KONTEKST EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ	9
ROZDZIAŁ 2. CECHY SYSTEMU EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ	12
2.1. Uwagi wstępne	12
2.2. Definicja, czyli co to jest i dla kogo	14
2.2.1. Cel: budowa nowego społeczeństwa	16
2.2.2. Cel: integracja imigrantów	20
2.2.3. Cel: różnorodność	21
2.2.4. Cel: równość	23
2.2.5. Cel: włączenie i zaangażowanie uczniów	25
2.2.6. Cel: zaspokajanie potrzeb	28
2.2.7. Cel: wdrożenie edukacji włączającej	29
2.2.8. Cel: wprowadzić ocenianie kształtujące	31
2.2.9. Cel: jakość edukacji	32
2.3. Opis cech Edukacji Włączającej	34
2.3.1. Włączenie	34
2.3.2. Różnorodność	37
2.3.3. Indywidualizacja	41
2.3.4. Ocenianie Kształtujące	44
2.3.5. Jakość w Edukacji Włączającej	47
2.4. Podsumowanie rozdziału	61

ROZDZIAŁ 3. ORGANIZACJA SYSTEMU EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ	64
3.1. Zasady ogólne systemu edukacji	65
3.1.1. Warstwa pośrednicząca	65
3.1.2. Zarządzanie szkołami	66
3.1.3. Jednolita praktyka edukacyjna	72
3.1.4. Nauczanie uczniów	74
3.1.5. Podsumowanie zasad ogólnych	82
3.2. Edukacja zawodowa i zatrudnienie	83
3.2.1. Podsumowanie edukacji zawodowej i zatrudnienia	90
3.3. Kształcenie wyższe	91
3.4. Kształcenie nauczycieli	93
3.5. Podsumowanie rozdziału	99
ROZDZIAŁ 4. REFORMA SYSTEMOWA	103
4.1. Zasady ogólne reform edukacji	103
4.2. Szczegóły reformy	105
4.3. Podsumowanie rozdziału	110
ROZDZIAŁ 5. SYSTEM KONTROLI	113
BIBLIOGRAFIA	123

WSTĘP.

GENEZA NOWEJ EDUKACJI

0.1. POJĘCIA PODSTAWOWE

Widmo reformy krąży nad oświatą. Od wschodu do zachodu, od przylądka Kola do Ziemi Ognistej, wszystkie głosy fachowe i niefachowe głoszą zgodnym chórem: trzeba całkowicie odmienić system oświaty. Trzeba zastąpić go nową kulturą edukacji, bo ten sposób uczenia dzieci, który znamy od starożytności, a który zwolennicy zmiany nazwali "tradycyjną edukacją" już nie działa. Zestaw argumentów jest stały i pokrótce go tu wyliczymy. Ta kwestia zasługuje na osobne opracowanie, ale jest konieczne skrótowe omówienie, aby dalszy ciąg był zrozumiały.

Zwolennicy zmian twierdzą, że tradycyjna edukacja nie odpowiada na wyzwania współczesności i przyszłości. A oto ich główne argumenty przeciw tradycyjnej edukacji:

- mamy w szkołach coraz więcej dzieci z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, więc coś musimy z tym zrobić;
- współczesne dzieci mają kontakt z technologią informatyczno – komunikacyjną, czyli z komputerami i Internetem. To zmienia ich mózgi, więc nie można ich uczyć tak, jak nas;
- nie daje doświadczenia realnego, dorosłego życia;
- nie uczy rozwiązywania problemów, tylko daje gotową, encyklopedyczną wiedzę, która się później nie przydaje, i udziela gotowych odpowiedzi, więc nie pozwala na samodzielne poszukiwania;
- narzuca standardy wiedzy poprzez programy nauczania, więc zamyka dzieci na nową wiedzę;
- nie pozwala dzieciom uczyć się tego, czego chcą, tylko tego, czego chcą nauczyciele;
- niszczy w dzieciach naturalną ciekawość, zniechęcając do uczenia się;
- jest nudna, bo dzieci chcą spontanicznie poznawać świat, a muszą siedzieć w ławkach i rozwiązywać zadania w książkach. Dzieci się nudzą, są przemęczone i nie mogą się skupić;
- używa ocen jako nagród i kar, co zabija motywację do nauki;
- zmusza do opanowania wiedzy, czym niepotrzebnie przeciąża mózgi, bo wiedza jest wszędzie. Zamiast tego należy uczyć tylko praktycznego wykorzystania wiedzy i segregowania informacji. A tego ponoć tradycyjna edukacja nie kształtuje.
- Segreguje dzieci na lepsze i gorsze, co powoduje frustracje.
- Wywiera presję i powoduje stesy. Dzieci tego nie wytrzymują, popadają w depresje, podejmują próby samobójcze.
- Nie kształci kompetencji przyszłości. Te kompetencje to umiejętność obsługi technologii informatycznych, zdolność do współpracy i rozwiązywania problemów. W świecie przyszłości nie będzie konkurencji i rywalizacji, tylko ogólna międzyludzka współpraca nad rozwiązywaniem problemów. Konieczna będzie akceptacja różnorodności, empatia, szacunek, kreatywność, innowacyjność, krytyczne i nieszablonowe myślenie. Tradycyjne zawody zostaną wyparte przez roboty i sztuczną inteligencję. Tradycyjna edukacja ponoć do tego nie przygotowuje.

Tak głoszą autorytety polityczne, ideologiczne, ekonomiczne, psychologiczne i pedagogiczne, a także media i celebryci. Proponuje się więc przepis na wyjście z tej sytuacji, którym ma być nowa

kultura edukacji i nowy model szkoły. Aby ten projekt zrozumieć, trzeba poznać pojęcia **Edukacji Włączającej i Oceniania Kształtującego**. Zostaną one obszernie omówione w dalszej, merytorycznej części opracowania. W tym rozdziale nakreślimy jedynie główne wątki. Zacząć jednak trzeba od krótkiego przypomnienia pojęć podstawowych.

Gatunek homo sapiens składa się z jednostek, które łączą się w pary i wydają potomstwo. Nowi ludzie pewne cechy dziedziczą genetycznie, takie jak ogólną konstrukcję psychofizyczną, emocje, popędy, instynkty i pewne możliwości, właściwe tylko dla naszego gatunku. Cechy te są nam niezbędne do fizycznego przetrwania. Każdy człowiek potrzebuje umieć korzystać z tych cech i rozwijać je. Do tego niezbędny jest proces edukacji.

Jednostki aby przetrwać i żyć wygodnie łączą się w społeczności. Są różne rodzaje takich związków, w zależności od rodzaju tożsamości wspólnotowej, która je spaja, np: narodowe, etniczne, religijne, terytorialne. Społeczność, zajmująca jakiś obszar, tworzy społeczeństwo. Nas interesuje szczególnie rodzaj społeczeństwa, jakim jest naród. Posiada on historię, tradycje, wspólne doświadczenia, język, religię, kody kulturowe, specyficzny zespół poglądów i zachowań, wspólny interesy, fundamentalne wartości. Te cechy składają się na tożsamość narodową. Do narodu należy ten, kto przyjmuje tożsamość wspólnotową jako własną.

Naród, aby mógł się rozwijać a jego członkowie byli bezpieczni powołuje państwo. Ma ono swoje struktury, prawa i władzę. Państwo zapewnia trwałość granic i w zakresie swoich kompetencji organizuje życie społeczne. Rozkład wzajemnych relacji między państwem i społeczeństwem jest różny w różnych państwach. Jednak we wszystkich panuje zgoda co do tego, że państwo ma wpływ na edukację obywateli.

Edukacja w szerokim znaczeniu jest każdym doświadczeniem człowieka, które go rozwija. My jednak używamy wąskiego znaczenia, w którym edukacja to przekazywanie i nabywanie wiedzy i umiejętności. Aby była ona możliwa niezbędne jest wychowanie, czyli przekazywanie i nabywanie norm i wartości etycznych, moralnych i społecznych oraz formowanie charakteru. Wychowanie oznacza kształtowanie zachowań człowieka wobec samego siebie, innych ludzi i pozostałego otoczenia według norm przyjętych za słuszne w społeczeństwie. Jest ono niezbędne, aby człowiek wykorzystywał swoje możliwości we właściwy sposób i żył zdrowo w zgodzie ze swoim sumieniem i innymi ludźmi. Edukacja i wychowanie wzajemnie się przenikają i trudno jest rozgraniczyć te procesy. Przyjmijmy, że edukacja odpowiada na pytanie, jak coś zrobić, a wychowanie – w jakim celu.

Każdy człowiek rodzi się jako dziecko, które jest niesamodzielne i zależne od ludzi dorosłych. Jako takie, nie jest w stanie samo się wychować i samo się wyedukować. Dlatego każde dziecko musi być poddane procesowi wychowania i edukacji. Za proces ten odpowiedzialni są ludzie dorośli, którzy sami są wychowani i wyedukowani. Pierwotnym środowiskiem, w którym ten proces zachodzi jest najbliższa rodzina. W miarę dorastania włączają się kolejne środowiska – dalsza rodzina, bliskie otoczenie społeczne, np. znajomi i sąsiedztwo, szkoła, dalsze otoczenie społeczne. Proces ten jest częściowo nieformalny, np. w rodzinie i otoczeniu społecznym, a częściowo formalny, np. w szkole.

Proces wychowania, w którym dorośli, korzystając ze swojego autorytetu przekazują dzieciom normy i wartości oraz egzekwują ich przestrzeganie nazywamy **WYCHOWANIEM KULTUROWYM**.

Społeczństwo, jakim w polskich warunkach jest naród, powołało państwo, które ma dbać o interesy społeczeństwa. Jednym z najważniejszych interesów jest wyposażenie każdego obywatela w pewien minimalny, a jednocześnie uniwersalny zestaw wiedzy i umiejętności. Minimalny to znaczy taki, który jest niezbędny każdej jednostce do życia w społeczeństwie. Uniwersalny to taki, który daje szeroki wachlarz możliwości życiowych. Proces ten jest sformalizowany, to jest zorganizowany według norm prawnych. Państwo na ten cel tworzy sieć szkół, kadre pedagogiczne i program kształcenia, czyli system edukacji alias oświaty. Wprowadza także obowiązek kształcenia wszystkich dzieci, używając przymusu państwowego. W procesie tym

dzieci jako uczniowie trafiają do szkół, w których są nauczyciele. Oni, wsparci autorytetem państwa mają obowiązek nauczać uczniów a uczniowie mają obowiązek się uczyć. Ponieważ dzieci do 18 roku życia mają wyłączoną lub ograniczoną odpowiedzialność, w ich imieniu ponoszą ją rodzice i opiekunowie prawni. Taką edukację nazywamy **EDUKACJĄ KULTUROWĄ**.

Należy wyjaśnić, czy coś w tych procesach daje gwarancję sukcesu. Nic takowej nie daje, bo dać nie może. Procesy te bowiem bazują na takiej antropologii, w której człowiek ma rozum i wolną wolną, i sam decyduje o swoim życiu. Rolą wychowania i edukacji jest przede wszystkim dać możliwości, a nie gotowe rozwiązania. Oprócz wiedzy, umiejętności, postaw i wartości, kulturowe wychowanie i edukacja dają najważniejszą kompetencję – **ETOS PRACY**. Człowiek, który go ma, potrafi przez całe życie uczyć tego, co mu jest potrzebne. Człowiek, który go nie ma, może być przez najlepsze szkoły wyposażony we wszystkie kompetencje kluczowe, lecz i tak będzie darmozjadem. Tym więc, co decyduje o sukcesie życiowym człowieka, jest w pierwszej kolejności wychowanie, a dopiero w drugiej formalna edukacja. O wychowaniu decyduje przede wszystkim środowisko rodzinne. Szkoła skupia się głównie na wiedzy i umiejętnościach, rolę wychowawczą traktując jako uzupełniającą wobec rodziny.

Słowo o **PRACY** w sensie społecznym. Jest to ludzka działalność, planowa i celowa, wytwarzająca dobra społecznie użyteczne. Oznacza to, że jest to działalność człowieka, która została zaplanowana i która ma wymierny cel, jakim są dobra. Są nimi przedmioty i usługi, potrzebne innym ludziom. Za dobra, które człowiek otrzymuje, musi zapłacić innymi dobrami, które wytworzy. W praktyce wygląda to tak, że człowiek korzysta z dóbr, których potrzebuje, płacąc pieniędzmi, które otrzymuje za pracę, którą wykonuje. Dobra mogą być materialne i niematerialne. Może to więc być samochód, woda w kranie, dzieło symfoniczne, lekcja w szkole. Praca wymaga kwalifikacji, skupienia, cierpliwości i dyscypliny. Człowiek pracujący musi przełamać naturalną niechęć do wysiłku i poddać się rygorom pracy. Poza nielicznymi wyjątkami każdy ma genetyczną zdolność do wykonywania pracy, ale żeby móc ją wykorzystać, potrzebna jest umiejętność pracy. Tą umiejętność człowiek nabywa w procesie wychowania kulturowego i edukacji kulturowej. W ten sposób kształtuje się **ETOS PRACY**, traktujący pracę jako wartość etyczną, a nie tylko materialną. Bez etosu praca będzie traktowana jako niewola.

Słowo wyjaśnienia, co oznacza przymiotnik: kulturowe. Otóż taki sposób wychowania i edukacji jest niezbędny, aby przekazać kolejnym rocznikom nowych ludzi kulturę. Pod pojęciem kultury rozumiemy zespół wartości, norm, przekonań, wiedzy i umiejętności, dzięki którym możliwa jest cywilizacja wysokich technologii, w której żyjemy. Taka cywilizacja, która zapewnia przeżycie, bezpieczeństwo i wysoki poziom życia. Przypominamy, że istotą tego procesu jest przekazanie kultury dzieciom przez dorosłych. Kulturę przekazuje się z pokolenia na pokolenie, i każde kolejne dokłada swój dorobek. Jeśli kultura przestanie być przekazywana, przestanie istnieć cywilizacja.

0.2. NOWY WSPANIAŁY ŚWIAT

Proces opisany powyżej przestaje działać w wysoko rozwiniętych społeczeństwach. Dzieci nie chcą się uczyć, rodzice przestają je wychowywać, jest coraz więcej dysfunkcji, deficytów, depresji, problemów psychicznych, coraz trudniej uczyć. Zwolennicy rewolucji twierdzą, że to przez szkołę, która jest zacofana, pruska, średniowieczna. Dlatego formułuje się projekt szkoły przyszłości, czyli nowego modelu edukacji, nowej kultury szkolnej, szkoły rozwijania potencjału, szkoły uczącej się, szkoły budzącej się, szkoły skoncentrowanej na uczniu. Pracują naukowcy, psychologowie, psychiatrzy, działacze społeczni i polityczni, wizjonerzy, globalni i lokalni liderzy przemian. Wszyscy oni oferują nam kopernikański przewrót. Nowy wspaniały edukacyjny świat promują organizacje międzynarodowe, a przede wszystkim: Bank Światowy, OECD, ONZ, Unia Europejska,

Światowe Forum Ekonomiczne.

Projekt polega na założeniu, że ludzkość osiągnęła taki poziom rozwoju, że nie musi już przejmować się, skąd się biorą dobra. Tym za chwilę zajmą się roboty i sztuczna inteligencja. Najważniejszym celem ludzkości będzie radzenie sobie z problemami, które sama wywołała. Przeludnienie, degradacja środowiska, katastrofa klimatyczna, wzrost poziomu oceanów, globalne ocieplenie, nierówności społeczne, masowe migracje. Żeby sobie z tym poradzić i nie wyginać w masowym exodusie, ludzie będą zmuszeni wyrzec się konkurencji i rywalizacji, a w zamian postawić na współpracę. Odpowiedzią na te problemy jest **EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA**, która przyczyni się do zbudowania nowego społeczeństwa. Będzie ono oparte na poszanowaniu różnorodności, i to wszelkiej – kulturowej, etnicznej, językowej, religijnej, psychicznej, płciowej, seksualnej. Różnorodność będzie bowiem stałą cechą globalnego społeczeństwa, trwale otwartego na ciągłe zmiany i migracje. Będzie to społeczeństwo równościowe pod każdym względem. Nikt nie będzie dyskryminowany z żadnego powodu, a w szczególności kobiety, mniejszości wszelkiego typu, niepełnosprawni i osoby w trudnej sytuacji. Nikt także pod żadnym względem nie będzie lepszy od innych. Nierówności społeczne i ekonomiczne zostaną wyrównane, gdyż każdy zostanie włączony do partycypacyjnego społeczeństwa, mając wyrównane szanse i zapewnione poczucie sukcesu.

Nowa kultura edukacji zapewni każdej osobie uczącej się realizację wszystkich jej potrzeb i przejmie za to odpowiedzialność. Potrzeby te będą od najmłodszych lat identyfikowane i zaspokajane przez system, czyli grono zaangażowanych nauczycieli, specjalistów i organizacji. Programy kształcenia i oceniania będą ustalane indywidualnie z uczniami, rodzicami, rodzinami, społecznościami lokalnymi i interesariuszami, następnie wdrażane, monitorowane i modyfikowane w celu najpełniejszego zaspokojenia potrzeb ucznia według jego możliwości. Ponieważ każda osoba ucząca się ma inne potrzeby edukacyjne, nauczyciele i specjaliści będą wciąż poszerzać swoje kompetencje, wspomagani przez specjalistyczne placówki naukowo – badawcze. Każde dziecko będzie miało stworzoną bezpieczną przestrzeń edukacyjną i zostanie włączone i zaangażowane do edukacji bez względu na stopień niepełnosprawności, także intelektualnej, problemy psychiczne, pochodzenie etniczne, sytuację społeczną. Każda osoba będzie miała zapewnione przejście z systemu edukacji do rynku pracy. Szkoła, w porozumieniu z interesariuszami, pomoże dziecku określić przyszły zawód i będzie go kształcić w obranym kierunku. Następnie umożliwi mu praktyki zawodowe i zapewni miejsce pracy, a jeśli absolwent w nim się nie odnajdzie, będzie mógł wrócić do szkoły. Edukacja Włączająca wypracuje też nowy model kształcenia nauczycieli, w którym jedną z najbardziej pożądanых i kształconych cech będzie pełne zaangażowanie w ideę włączenia. Edukacja Włączająca jest zresztą czymś więcej, niż tylko modelem edukacji: jest edukacyjną ideologią inkluzywnego społeczeństwa przyszłości.

Edukacja włączająca wprowadzi też nową metodykę, najbardziej odpowiadającą idei włączenia, czyli **OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE**. Jest ono oparte na postmodernistycznym konstruktywizmie poznawczym. Usuwa dotychczasowy paradygmat edukacji, jakim była relacja uczeń – mistrz, zastępując go nowym paradygmatem równości i partnerstwa. Zwolennicy Oceniania Kształtującego twierdzą, że usunie ono wszystkie wady tradycyjnej edukacji, zapewniając pełne zaangażowanie uczniów w proces własnego uczenia się i poczucie sprawstwa. Każdy uczeń będzie pracował na swoich mocnych stronach i rozwijał to, czym się fascynuje, co sprawi, że uczniowie będą pracować chętniej, więcej i wezmą odpowiedzialność za swoją edukację. Ocenianie Kształtujące wyeliminuje stresy i zapewni wszystkim poczucie wartości, ponieważ każdy zostanie doceniony. Liczy się bowiem zaangażowanie, a nie wiedza akademicka. Wiedza jest wszędzie, więc uczenie się pamięciowe jest bez sensu. W Ocenianiu Kształtującym nie jest nudno, bo dużo się dzieje i jest kolorowo. Rezygnuje się z ocen, twierdząc, że one nic nie dają, a tylko stresują dzieci. Zamiast tego jest informacja zwrotna, która pomaga uczniom i nauczycielom modyfikować ich dalszą pracę. Ocenianie Kształtujące skłania dzieci do refleksji nad swoją wiedzą, bo uczy

samooceny. Kształtuje współpracę, innowacyjność i kreatywność, ponieważ promuje myślenie krytyczne, metodę projektową, pracę w grupach i ocenę koleżeńską. Każdy uczeń ma zapewnione indywidualne podejście. Uczniowie negocjują z nauczycielami treści i metody nauczania i oceniania. Ocenianie Kształtujące zapewni dzieciom doświadczenia realnego życia. Nie będzie już nauczać wiedzy, ale kształtować umiejętność uczenia się przez całe życie. Szkoła włączająca nie będzie już organizacją uczącą – stanie się organizacją uczącą się, w której nauczyciele uczą się razem z uczniami.

0.3. RZECZYWISTE PROBLEMY

Wydaje się, że większość głosów zaangażowanych w edukację pomija bardzo istotną okoliczność, jaką jest model wychowania. Żeby ocenić przyczyny problemu i trafność opisanego powyżej modelu, nie można tego pominąć.

Chodzi o to, że obowiązujący współcześnie w kulturze zachodu model wychowania dzieci nie jest już wychowaniem kulturowym. Zmiana nastąpiła po 1968 r, w Polsce po 1989 r. Źródła zmiany znajdują się na przełomie XIX i XX w, kiedy zaczęły szerzyć się idee **ANTYPEDAGOGIKI**.

To także temat na osobne opracowanie. Przyjęto wtedy założenie wywodzące się jeszcze od J.J.Rousseau, że człowiek jest od urodzenia ukształtowany i nie należy go wychowywać.

W wielkim skrócie: rodzice, wychowawcy i nauczyciele nie powinni narzucać dzieciom swoich norm, zasad, wartości, poglądów, bo kaleczą krystaliczną naturę ludzką i tworzą osobowość autorytarną. Każde wychowanie to zbrodnia. Każde dziecko jest z natury właściwie ukształtowane, chce się uczyć i rozwijać, należy więc jego rozwój zostawić swojemu biegowi. Dorośli mają podążać za rozwojem dzieci i bezwarunkowo akceptować wszystko, co one robią, wspierając je miłością i akceptacją. Pełne "róbta, co chceta". Poglądy te uwiodły część pedagogów, którzy zaczęli stosować antypedagogikę w praktyce. Po II wojnie światowej idee antypedagogiki zostały podjęte i rozwinięte przez filozofów neomarksistowskiej Szkoły Frankfurckiej, przyczyniając się do ukształtowania pokolenia 1968 r. Po rewolucji'68 antypedagogika stała się obowiązującym paradygmatem wychowawczym. Współcześnie antypedagogikę wyznaje prawie cała nauka pedagogiczna, co ma wpływ na kształcenie nauczycieli. Pałeczkę podjął też dynamicznie rozwijający się przemysł psychopedagogiczny, który nazywamy **PSYCHOPEDA**. Ogromne rzesze psychologów, coachów, mentorów, trenerów i doradców tak właśnie doradzają rodzicom. Temat spodobał się też kulturze masowej, która zaczęła z wielkim zapałem propagować antypedagogikę. Wychowanie przestało więc być kulturowe, a stało się antykulturowe. Obecnie mamy do czynienia z kolejną jego mutacją, jaką jest wychowanie krytyczne. Polega na aktywnym atakowaniu i niszczeniu wszystkich wartości, norm i symboli, które mają cokolwiek wspólnego z kulturą.

Tak dynamiczny rozwój antykultury stał się możliwy dzięki technologiom informatyczno - komunikacyjnym. Większość uczniów ma dostęp do internetu dzięki różnym urządzeniom. A tam rozciąga się ocean gier, pornografii, seriali, patostream'ów, antywychowawczych treści. Do tego dołączają się pozostałe media, które promują przekaz antykulturowy. Do tego dołączają się celebryci – współcześni idole. Młodzi ludzie spędzają w tej przestrzeni mnóstwo czasu. To wpływa na ich konstrukcję psychiczną i sposób myślenia. Trudno się dziwić, że nie chcą się uczyć i nie potrafią się skupić.

Rodziny bywają rozbite, zmagają się z wewnętrznymi konfliktami, nie dają dzieciom właściwego oparcia. Wychowani na antykulturze rodzice posyłają swe dzieci do szkół. Szkoła czegoś się domaga, więc rodzice, skołowani przez psychopedę odpowiadają pretensjami i roszczeniami. Nie chcą współpracować albo są bezradni.

Te procesy są możliwe dzięki szczególnej i nowej w historii okoliczności, jaką jest powszechny dobrobyt. Dzięki wychowaniu kulturowemu, edukacji kulturowej i etosowi pracy kultura stworzyła cywilizację, w której żyjemy. Cywilizację, która przestrzega praw człowieka, zapewnia wolność indywidualną, bezpieczeństwo fizyczne i socjalne, powszechny dobrobyt, dostęp do osiągnięć

technologii, do wiedzy, edukacji i ochrony zdrowia. Nie jest to system idealny, ale przewyższający wszystko, co ludzkość dotąd wypracowała. Dzieci, rodzące się w tej cywilizacji, traktują ten stan jako oczywisty, odwieczny i pewny; wydaje im się, że tak będzie zawsze. Rodzice podejmują wysiłki, aby zaspokoić ich wszystkie potrzeby, więc dzieci wzrastają w obfitości dóbr nie wiedząc, że jest to możliwe dzięki pracy ich rodziców. Rosną więc kolejne pokolenia nieświadome tego, że dobra, które uważają za niezbędne i oczywiste, powstają dzięki ludzkiej pracy, wymagającej etosu. Wydaje im się, że dobra tworzą się same i zawsze będą dostępne bez wysiłku. Utwierdza ich w tym antykultura masowa, płynąca z mediów. Towarzyszy temu przekaz, płynący od psychopedy, głoszący, że pracę będą wykonywać roboty i sztuczna inteligencja, a człowiek będzie mógł wreszcie robić tylko to, co lubi. W ten sposób usuwany jest etos pracy, a wprowadzany fałszywy etos zabawy, czyli działalności spontanicznej, bez planu, dyscypliny i przygotowania, ale dającej natychmiastową przyjemność. W tym tonie w 1883 r. Paul Lafargue, zięć Karola Marksa napisał słynny esej "Prawo do lenistwa". Dzisiaj Lafargue'a zastąpiła antykultura masowa i psychopeda. Rosną więc kolejne pokolenia, które nie wiedzą, po co jest praca, gardzą nią, nie potrafią jej wykonywać, ale potrzebują wciąż nowych dóbr. Nie widzą związku pomiędzy ich własną edukacją a ich własnym poziomem życia. Nie wiedzą o tym, że bez etosu ustanie praca, a wtedy nadejdzie nędza.

I na to przychodzi EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA wraz z OCENIANIEM KSZTAŁTUJĄCYM. Każdy decydent teraz powinien odpowiedzieć sobie na pytanie, czy ten model, który proponują nam moi tego świata, jest dla nas dobry? W wielu krajach już go wprowadzono lub właśnie się go wprowadza. Ale czy będzie to dobre dla Polski?

Czy zapewni nam wysoki poziom edukacji, sprawi, że nasi obywatele będą innowacyjni, kreatywni, wszechstronni, elastyczni? Czy sprawi, że poziom nauk i sztuk, z matematyką na czele, wystrzeli w górę jak gejzer, a nasz kraj doświadczy dobrodziejstw zrównoważonego rozwoju? Tak nas przekonują renomowani specjaliści, tuzy edukacji, zaangażowani reformatorzy, organizacje pozarządowe i międzynarodowe. Czy pójdziemy za nimi, tak, jak poszły np. USA, Szwecja, Norwegia, Niemcy, Wielka Brytania?

Czy może jednak ma rację dr Michael Winterhoff, autor książki "Niemcy ogłupione"? A może jednak słuszny jest pogląd, twierdzący, że proponowany nam system może doprowadzić do katastrofy ekonomicznej, społecznej a nawet do niewoli politycznej? Że nie spełnia on pokładanych w nim nadziei, nie kształci kompetencji kluczowych, za to pozbawia merytorycznej wiedzy? Że pozbawia ludzi etosu pracy i czyni ich całkowicie zależnymi od pomocy społecznej? Że niszczy tożsamość wspólnotową i likwiduje narody?

Aby znaleźć odpowiedzi na pytania, trzeba mieć wiedzę. W dalszej części naszego opracowania dajemy rzetelny opis EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ i OCENIANIA KSZTAŁTUJĄCEGO, oparty na analizie autentycznych źródeł, czyli dokumentów międzynarodowych i materiałów ekspertów projektu. Zachęcamy do lektury.

ROZDZIAŁ 1

KONTEKST EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

Nowy model edukacji zwie się **EDUKACJĄ WŁĄCZAJĄCĄ**. Z całą pewnością nie jest to **EDUKACJA KULTUROWA**, czyli taka, którą znamy i rozumiemy. Czym ona więc jest? Według jej twórców, jest narzędziem do budowy nowego społeczeństwa¹, ideologią², kształtującą zbiorowość, systemem, który będzie uczył, jak żyć³, systemem, który umożliwi każdemu człowiekowi stać się obywatelem świata⁴. Żeby to zrozumieć, należy wpięrow wyjaśnić, w jakim kontekście osadzona jest Edukacja Włączająca. Mamy tu bowiem do czynienia z zamierzeniem o wielkim rozmachu, a edukacja jest jego istotną częścią. To projekt nowego, wspaniałego świata zrównoważonego rozwoju. Wizja ta kreowana jest przez organizacje międzynarodowe, takie, jak OECD⁵, ONZ⁶, Unię Europejską⁷, Światowe Forum Ekonomiczne, a istotna rola edukacji w realizacji tej wizji wspierana jest przez wizjonerów takich, jak Bill Gates⁸. Głównym źródłem, wyznaczającym kierunek działań jest obecnie Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 25.09.2019 r. "Przekształcamy nasz świat: agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030". Dokument ten jest oczywiście wynikiem wcześniejszych wieloletnich prac. Rezolucja opisuje, do jakiego świata będą dążyć wszystkie państwa i organizacje, i ma to być świat idealny, oparty na powszechnym dostępie do dobrobytu, opieki społecznej, edukacji, równości płci, szacunku, tolerancji, demokracji, kulturze pokoju, poszanowaniu praw człowieka. Dla nas istotne są następujące hasła nowego porządku: globalne obywatelstwo, uporządkowane i regularne migracje, wielokulturowość, różnorodność, edukacja włączająca, uczenie się przez całe życie.⁹

Rezolucja ONZ, jak wspomniano, powstała w wyniku wieloletnich prac i wyznacza ramy ogólne globalnych przemian. Ta ogólna wizja ma swoje konkretyzacje, jedną z nich jest dorobek Unii Europejskiej, i ten wariant będzie nas interesował najbardziej. Organy UE wydały szereg dokumentów, kreujących nową wizję Europy, i niektóre z nich służą nam za źródła. W zakresie edukacji główną pracę koncepcyjną, tworzącą nową wizję systemu oświaty dla krajów Europy wykonuje **Europejska Agencja do Spraw Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej** (angielski skrót EASNIE), którą zwiemy dalej **Agencją**. Instytucja ta tworzy koncepcje, wdrażane następnie w państwach europejskich jako rekomendacje, wytyczne i zalecenia Unii Europejskiej¹⁰. Dorobek Agencji dostarczył nam większości dokumentów źródłowych, poza tym bazujemy na dokumentach Unii Europejskiej, ONZ i opracowaniach eksperckich.

Głównym problemem, z którym muszą uporać się europejskie elity, są jak zwykle ludzie. Kobiety w UE nie chcą rodzić dzieci lub rodzą za mało, pomimo polityki prorodzinnej. Europa się starzeje, i jeśli pójdzie tak dalej, zabraknie ludzi. UE nie będzie miała kadr i kwalifikacji, zubożeje pod względem różnorodności kulturowej i ciekawości eksperymentatorskiej, co odbije się na

1 Zob. ONZ 1 s.11, s.20, także Agencja 7 s.92, Agencja 5 s.15, s.26, Agencja 23 s.7, Agencja 10 s.12.

2 Zob. CEO 1 s.27, s.91, Agencja 7 s.85.

3 Zob. Agencja 8 s.6, Agencja 13 s.1.

4 Zob. CEO 3 s.7, także UE 4.

5 Zob. CEO 1 s.11, także Agencja 7 s.19, także Agencja 5 s.14, także Agencja 1 s.40, 73, także Agencja 9 s.5.

6 Zob. Agencja 7 s.15, także Agencja 5 s.7, także Agencja 4 s.1, także Agencja 1 s.73, także Agencja 9 s.5, także Agencja 22 s.12-13, także Agencja 20 s.1, s.3, także Agencja 10 s.12, por. ONZ 1.

7 Zob. UE 3, także Agencja 15, także Agencja 5 s.15, także Agencja 6, także Agencja 9 s.5, także Agencja 18 s.13, s.16, także Agencja 10 s.12, także Agencja 11 s.9,

8 Zob. CEO 3, s.8, por. tamże s.14, s.18-19.

9 ONZ 1, s.8-25

10 Agencja 4 s.1, także Agencja 17, także Agencja 6, także Agencja 14 s.7, także Agencja 9 s.5, także Agencja 8 s.6, także Agencja 18 s.13 i s.16, także Agencja 20 s.1, także Agencja 11 s.9, także Agencja 3 s.5.

kreatywności i innowacyjności. Unijni planiści policzyli, że do 2050 r. zabraknie 68 milionów pracowników. Założono, że potrzeba sprowadzić do Europy 100 milionów imigrantów, co jednak uznano za nierealne¹¹. Wypracowano więc strategię zażegnania problemu.

Strategia rozszerzenia uczestnictwa w rynku pracy.

Godzenie życia zawodowego i prywatnego, dzięki m.in. systemom urlopowym i telepracy. Ma to służyć do tego, aby kobiety mające małe dzieci i osoby starsze zachowały aktywność zawodową. Należy zwiększyć uczestnictwo kobiet w rynku pracy, poprzez politykę równych szans, walkę z dyskryminacją, programy opieki nad dziećmi, systemy szkolne, sprzyjające pracy rodziców. Należy zlikwidować wszelkie bariery, ograniczające mobilność pracowników na terenie UE – prawne, administracyjne, kulturowe (na tym tle dyrektywa z 2020 roku dotycząca delegowania kierowców w sektorze transportu drogowego, wprowadzająca ograniczenia finansowo – administracyjne, wymierzona w polskie firmy przewozowe jest jednym z licznych przykładów wybiórczego stosowania własnych zasad). Należy także podwyższyć wiek emerytalny i skierować osoby w wieku 50-70 lat na rynek pracy¹². Aby to zrobić, należy umożliwić przekwalifikowanie zawodowe¹³. Temu celowi służy koncepcja uczenia się przez całe życie, bardzo promowana przez organizacje międzynarodowe¹⁴. Jest ona wspierana pomysłem uznawania i walidacji kształcenia pozaformalnego i zrównania go z formalnym¹⁵.

Strategia podejścia wyprzedzającego do imigracji.

Elity europejskie uznały, że Europa potrzebuje nowej, proimigranckiej mentalności, której nauczy się od Australii, Kanady i USA. Ta nowa mentalność to postrzeganie imigracji nie jako ciężaru czy zagrożenia, tylko jako szansy do wykorzystania¹⁶ (dokument UE na ten temat powstał w 2010 r, czyli długo przed masową falą imigracji do Europy). Poglądom tym wtóruje ONZ, uznając pozytywny wkład migrantów na rzecz wzrostu, sprzyjającego włączeniu społecznemu i zrównoważonemu rozwojowi¹⁷. Należy wypromować UE jako atrakcyjne miejsce do życia dla imigrantów¹⁸. Polityka imigracyjna powinna być wyważona, sprawiedliwa i wyprzedzająca¹⁹. Powinna ona być wspólna dla wszystkich państw członkowskich, prowadzona według średnio i długoterminowych strategii, ukierunkowana na przyciąganie najbardziej wykwalifikowanych, utalentowanych i zmotywowanych imigrantów. W ich krajach pochodzenia ma być uprawiana propaganda, przedstawiająca zalety imigracji do UE. Społeczności imigrantów, przybywające do Europy muszą czuć się akceptowane, aby mogły zasilić rynek pracy. Imigranci muszą mieć zapewniony pełen dostęp do rynków pracy, te same prawa socjalne, co obywatele UE, mobilność na terenie Unii²⁰. Jednocześnie państwa wysyłające będą chronione przed nadmierną utratą kapitału ludzkiego. Imigracja zostanie więc zorganizowana na zasadzie współpracy pomiędzy UE a państwami pochodzenia. UE pomoże tym państwom zgromadzić kapitał ludzki, inwestując w system szkolnictwa wyższego tych państw, aby wspólnie korzystać z tak wyszkolonych kadr²¹. Będą stosowane elastyczne rozwiązania: emigracja czasowa, cyrkulacyjna, reemigracja²². Migracje będą bezpieczne, uporządkowane i regularne²³.

11 Ue 5, s.25-27.

12 Ue 5 s.26., zob. UE 1, UE 2,

13 Ue 5 s.17.

14 Zob. UE 1, UE 2, UE 4, ONZ 1 s.16, CEO 2,

15 Zob. UE 3, UE 4,

16 UE 5, s.27.

17 ONZ 1 s.9.

18 UE 5, s.25.

19 Tamże, s.26.

20 Tamże, s.28.

21 Tamże s.28-29.

22 Tamże s.29.

23 ONZ 1 s.9.

Obywatelstwo.

Tak, jak ONZ promuje obywatelstwo globalne²⁴, tak UE wspiera jego lokalny wariant, czyli obywatelstwo europejskie²⁵. Jest to zbieżne z przyjętą przez UE strategią integracji, określoną w Manifeście z Ventotene Spinelli i Rossiego. Promocja odbywa się m.in. poprzez wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego, wspieranie działań oddolnych różnych grup wewnątrz państw członkowskich, nawiązywanie relacji z organizacjami, zajmującymi się prawami kobiet i mniejszości²⁶, wspieranie decentralizacji władz decyzyjnych w państwach członkowskich²⁷. Obywatelstwo Unii Europejskiej jest kategorią formalno – prawną, którą można próbować narzucić. Chodzi jednak o to, żeby nie było trzeba niczego narzucać, aby obywatelstwo UE było bardziej oczywiste, niż obywatelstwo państwa narodowego. To wymaga stworzenia nowej, europejskiej tożsamości. Elity unijne liczą na to, że mieszkańcy kontynentu będą bardziej związani z Unią, niż ze swoimi ojczyznami, a tożsamość europejska wyprze tożsamość narodową. To wymaga czasu, ale jest realne. Dużą rolę w kształtowaniu tożsamości europejskiej odgrywa edukacja szkolna, poprzez unifikację programów nauczania i podręczników, naukę języków, program Erasmus, promowanie mobilności edukacyjnej²⁸.

Co ciekawe, dokument Europa 2030, który tak ładnie opisuje kwestie imigracji i obywatelstwa sporządziła Grupa Refleksji, której członkiem był nasz zasłużony, były prezydent Lech Wałęsa.

Mamy więc pilne potrzeby, określone przez elity światowe i europejskie, które polegają na wprowadzeniu masowej imigracji i nowej tożsamości wspólnotowej, oraz usunięciu tożsamości narodowej. Ma zapanować tożsamość globalna z lokalnymi wariantami. Dla mieszkańców zachodniej części kontynentu europejskiego, w tym dla Polaków jest przewidziana tożsamość europejska. Żeby działania te były skuteczne w skali społecznej, należy wprowadzić odpowiedni model wychowania i system edukacji. Nowym modelem wychowawczym jest wychowanie krytyczno - permissywne, czyli niszcząco - przyzwalające. Tym się zajmiemy przy innej okazji. Co do systemu edukacji, musi on przyjąć masową imigrację i zmienić tożsamość całych społeczeństw. I tu na scenę wchodzi **EDUKACJA WŁĄCZAJĄCA**.

24 Tamże s.11, także s.20. Zob. UE 4.

25 UE 5, s.48.

26 Tamże s.46.

27 Tamże s.47.

28 Tamże s.49-50.

ROZDZIAŁ 2

CECHY SYSTEMU EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

2.1. UWAGI WSTĘPNE

Zanim na dobre zagłębimy się we wzniosłe pojęcia nowego wspaniałego świata, konieczna jest dygresja. Edukacja Włączająca posługuje się specyficznym językiem, który na pozór wydaje się zrozumiały. Używane w nim pojęcia od dawna są znane. Czytelnik musi jednak mieć świadomość, że nastąpił zwrot lingwistyczny - tworząc nową wizję świata, stworzono też nowy język, a właściwie zmieniono znaczenia znanych od dawna pojęć. Dlatego jeśli na polu Edukacji Włączającej spotykamy takie pojęcia, jak m.in. : włączenie, dyskryminacja, szufladkowanie, etykietowanie, różnorodność, równość, ocenianie, jakoś, osiągnięcia, to one nie znaczą tego, co nam się wydaje. Do pojęć przypisano inne treści, zgodnie z duchem postępu i ideologicznej słuszności, a zmiany te są wprost szokujące. Dlatego czytelnik bez tej wiedzy będzie rozumiał Edukację Włączającą i wszystkie powiązane kwestie niewłaściwie. Będziemy starali się treści te objaśnić na gruncie pojęć tradycyjnych. Koniec dygresji.

Musimy pamiętać o całym kontekście. Edukacja Włączająca nie jest inicjatywą edukacyjną, tylko ideologią²⁹, która służy określonej polityce. Tą polityką jest budowa nowego społeczeństwa, które ma być w pełni inkluzywne, w założeniu "dla wszystkich", czyli zaakceptować każdą osobę z jej cechami i potrzebami. Społeczeństwo to ma wyznawać pewien system wartości i mieć pewne przekonania, mianowicie sprawiedliwość, równość, demokrację, różnorodność.³⁰ Edukacja Włączająca przygotowuje do życia i pracy w tym pluralistycznym społeczeństwie³¹, gdyż jego budowa jest jednym z głównych celów szkół³². Jest bowiem wielka potrzeba zbudowania świata sprawiedliwości społecznej i pełnej równości, wolnego od wszelkiej dyskryminacji³³. Społeczeństwo przyszłości będzie mieszanką różnorodności, a włączenie będzie tym czynnikiem, który sprawi, że mieszanka będzie działać³⁴.

Jednym z kluczowych przedsięwzięć dla wprowadzenia nowego porządku jest praca nad terminologią dotyczącą Edukacji Włączającej i różnorodności. Poszerza się zasięg Edukacji Włączającej, więc musi też zmienić się zasięg semantyczny pojęcia.³⁵ Reforma systemu edukacji musi objąć także zmianę języka. Terminologia dotycząca Edukacji Włączającej musi stać się terminologią dotyczącą sprawiedliwości społecznej oraz edukacji jako całości. Bez tej zmiany znaczeniowej Edukacja Włączająca wciąż będzie tylko "nakładką" na system edukacji.³⁶ Oznacza to, że jeśli powiemy cokolwiek o edukacji, to tym samym będziemy mówili o Edukacji Włączającej oraz o sprawiedliwości społecznej. Poza Edukacją Włączającą na płaszczyźnie językowej nie będzie już żadnej innej edukacji.

Istotnym kontekstem zmiany językowej będzie jej zasięg terytorialny i moc wiążąca. Ponieważ systemy oświaty poszczególnych krajów Europy różnią się, trzeba będzie wypracować wspólny

29 Zob. CEO 1 s.27, Agencja 7 s.85

30 Zob. Agencja 6, Agencja 7 s.92, Agencja 10 s.12, Agencja 15 s.15, Agencja 23 s.7.

31 Zob. Agencja 6.

32 Agencja 10 s.12.

33 Ibidem.

34 Zob. Agencja 13.

35 Zob. Agencja 7 s.83 s.92, Agencja 10 s.16.

36 Zob. Agencja 7 s.83.

język Edukacji Włączającej oraz wspólne definicje jakości, osiągnięcia, podnoszenia osiągnięć³⁷. Prawo krajowe będzie musiało zdefiniować "włączenie" jako zwiększenie jakości i sprawiedliwości dla wszystkich uczniów³⁸, a pojęcie Edukacji Włączającej będzie oznaczało wysoką jakość kształcenia wszystkich uczniów³⁹. Oznacza to, że nowe znaczenia zostaną narzucone państwu Europy i zostaną przyjęte jako obowiązujące prawo.

Systemowa zmiana języka ma kilka momentów kluczowych:

- należy znieść potrzebę oceniania – poprzez narzucenie przekonania, że ocenianie jest kategoryzowaniem i etykietowaniem, i że zachęca do porównywania uczniów i budowania hierarchii, co odbija się negatywnie na nauce uczniów;
- gdy takie przekonanie utrwali się w świadomości społecznej, należy z tej świadomości usunąć przeświadczenie, że jacyś uczniowie potrzebują uczyć się osobnym tokiem lub w placówkach innych, niż ogólnodostępne; nowy język będzie traktował samą sugestią, że jacyś uczniowie wymagają placówek specjalnych jako kategoryzację i etykietowanie;
- gdy takie przekonania będą już kształtowały świadomość społeczną, będzie można w ogóle odejść od oceniania;
- na skutek zmiany semantycznej jakiegokolwiek oceniania i jakiegokolwiek próba obiektywnego określenia poziomu i kwalifikacji uczniów będą traktowane jako kategoryzacja i etykietowanie;
- jakiegokolwiek kategoryzacje i etykietowanie będą zakazane, gdyż według nowego języka będą się negatywnie odbijały na nauce uczniów⁴⁰;
- ocenianie zostanie uznane za etykietowanie i segregację społeczną, które prowadzą do zranionej tożsamości⁴¹;
- zamiast oceniania i obiektywnego stwierdzania faktów nowy język skonstruuje taki opis rzeczywistości, który będzie w każdym uczniu dostrzegał wiele wyjątkowych i zmieniających się tożsamości.⁴²
- Edukacja Włączająca ma zapobiec jakimkolwiek formom segregacji, walczy więc z zaszufładkowaniem i etykietowaniem uczniów, dlatego wprowadza Ocenianie Włączające⁴³.
- Ocenianie Włączające ma zapobiegać segregacji poprzez unikanie szufładkowania w procesie diagnozy uczniów, dlatego nie będzie już określać stopnia wiedzy i umiejętności, bo to prowadzi do nierówności⁴⁴.
- Pedagogika Edukacji Włączającej skupia się na tym, jak poprzez system oceniania umożliwić włączenie uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Pedagogika będzie więc zajmować się takimi kwestiami, jak normalność, tolerancja, szacunek, obywatelstwo.⁴⁵
- Edukacja Włączająca nie jest już tylko edukacją, lecz zagadnieniem, związanym z prawami człowieka.⁴⁶

37 Zob. Agencja 8 s.4.

38 Zob. Agencja 20 s.3.

39 Zob. Agencja 8 s.4.

40 Zob. Agencja 7 s.82.

41 Zob. Agencja 11 s.16.

42 Zob. Agencja 7 s.82.

43 Zob. Agencja 10 s.30, Agencja 3 s.37, Agencja 3 s.60, Agencja 4, Agencja 19 s.6

44 Zob. Agencja 2, Agencja 3 s.37, s.60, Agencja 26.

45 Zob. Agencja 3 s.47, Agencja 13.

46 Zob. Agencja 23 s.11.

2.2. DEFINICJA, CZYLI CO TO JEST I DLA KOGO

Intuicyjnie termin Edukacja Włączająca jest postrzegany jako dopuszczenie do systemu edukacji, a więc do możliwości kształcenia, a więc do szkół osób niepełnosprawnych. Oczami wyobraźni widzimy geniusza na wózku inwalidzkim, który tworzy wspaniałe teorie kwantowe, ale nie może dostać się do szkoły, bo są schody, a skostniała instytucja nie chce dostosować swojej praktyki do jego potrzeb. Taka wizja zakłada, że włączenie jest reakcją na jakiś niepożądany społecznie stan rzeczy. Jest problem, więc go rozwiązujemy. Zmieniamy swoje przyzwyczajenia po to, żeby ci najbardziej potrzebujący mieli lepiej. Społeczeństwo na tym nie traci, przeciwnie, włącza do życia społecznego tych, którzy wnoszą swój potencjał, a którzy dotąd byli wykluczeni. Nie znajdzie się nikt, kto temu się sprzeciwi.

Takie rozumienie Edukacji Włączającej określa nam definicja, która została wypracowana na gruncie doktryny. Czytamy oto, że włączający system edukacji to taki, w którym 100% uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi uczęszcza na zajęcia w szkołach ogólnodostępnych, i są oni kształceni wraz z rówieśnikami przez 80% czasu szkolnego lub więcej⁴⁷ (termin "specjalne potrzeby edukacyjne" jest długi, a będziemy używać go często, dlatego stosujemy skrót **SPE**). To wydaje nam się w pełni zrozumiałe i nie budzi wątpliwości ani sprzeciwów. Jednakże na gruncie doktryny włączającej nasze potoczne rozumienie nie wystarczy. Po zwrocie lingwistycznym ani specjalne potrzeby edukacyjne, ani szkoła ogólnodostępna, ani kształcenie nie znaczą już tego, co myślimy. Poza tym, sama doktryna wychodzi bardzo daleko poza tą definicję i dodaje wiele znaczących pojęć. Nasuwa się więc kwestia, którą należy wyjaśnić, czy Edukacja Włączająca jest jedynie reakcją na problem, czy raczej wywołaniem problemu. Czy Edukacja Włączająca odpowiada na istniejącą rzeczywistość, czy raczej chce stworzyć rzeczywistość nową.

Poszukiwanie odpowiedzi należy zacząć od określenia zakresu podmiotowego, czyli grupy docelowej, dla której Edukacja Włączająca jest przeznaczona. Doktryna włączająca używa następujących określeń dla grupy docelowej:

osoby niepełnosprawne⁴⁸; uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych (SPE)⁴⁹; imigranci⁵⁰; dzieci i młodzież ze środowisk defaworyzowanych⁵¹; uczniowie narażeni na nierówne traktowanie⁵²; uczniowie zagrożeni niepowodzeniem szkolnym⁵³; uczniowie zagrożeni wykluczeniem⁵⁴; wszyscy uczniowie⁵⁵; rodzice⁵⁶; rodziny⁵⁷; liderzy biznesowi⁵⁸; sektor wolontariatu⁵⁹; zewnętrzne instytucje pozarządowe⁶⁰; inne zainteresowane osoby spoza systemu

47 Zob. Agencja 14 s.7, s.25, por. Agencja 17 s.2.

48 Zob. ONZ 1 s.20, Agencja 1 s.1, Agencja 9 s.7, Agencja 13, Agencja 2, Agencja 23 s.5, s.17, Agencja 20 s.3, Agencja 11 s.3, s.5, s.9, Agencja 17 s.15, s.48, Agencja 8 s.2.

49 Zob. UE 4 s.21-23, Agencja 5 s.41, s.58-60, Agencja 1 s.1, Agencja 24 s.15, s.65, Agencja 9 s.7, s.57, Agencja 14 s.6, s.26, Agencja 8 s.2, Agencja 3 s.32, s.58, s.62, s.65, Agencja 2, Agencja 4, Agencja 16 s.4, Agencja 26 s.2, s.6-7, Agencja 19 s.6, Agencja 12 s.9, Agencja 23 s.5, Agencja 10 s.12, s.30, Agencja 11 s.9, Agencja 17 s.16-17,

50 Zob. UE 3, UE 4, Biała Księga Komisji Europejskiej Imigracja 2008 za: Agencja 5 s.14, Agencja 5 s.21-23, s.26, Agencja 2 s.41, s.49, s.55, s.58-60, Agencja 2, Agencja 23 s.11, Agencja 10 s.13, Agencja 17 s.19-20, s.48.

51 Zob. UE 3.

52 Zob. Agencja 6,

53 Zob. Agencja 8 s.2, Agencja 20 s.2,

54 Zob. Agencja 2, Agencja 6, Agencja 26,s.2, Agencja 12 s.9,

55 Zob. ONZ 1 s.20, Agencja 5 s.55, s.58-60, Agencja 24 s.65, Agencja 6, Agencja 13, Agencja 14 s.26, Agencja 8 s.2, Agencja 3 s.32, s.56, s.58, s.62, s.65, Agencja 2, Agencja 4, Agencja 16 s.2, s.4, Agencja 26 s.2, s.3, s.6-7, Agencja 19 s.6, Agencja 12 s.10, s.13, Agencja 23 s.17, Agencja 20 s.2, Agencja 10 s.12-13, s.14-16, s.30, Agencja 11 s.5, s.8, s.9, Agencja 15 s.3, Agencja 17 s.15, Agencja 7 s.92.

56 Zob. CEO 3 s.18, Agencja 3 s.56, s.58, Agencja 16 s.2, Agencja 6, Agencja 2, Agencja 10 s.20.

57 Zob. Agencja 5 s.26, Agencja 16 s.2, Agencja 10 s.20, Agencja 2.

58 Zob. CEO 3, s.18

59 Zob. Agencja 6.

60 Zob. Agencja 3 s.58.

oświaty⁶¹; różne instytucje, organizacje i podmioty⁶²; społeczności i wspólnoty lokalne⁶³; specjaliści⁶⁴; decydenci centralni⁶⁵, całe społeczeństwo⁶⁶; interesariusze⁶⁷.

Niektóre z tych pojęć wymagają wyjaśnienia.

Osoby niepełnosprawne – definicję niepełnosprawności zawiera Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych z 2006 r. Czytamy tam, że osoby niepełnosprawne to takie, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną i w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.⁶⁸

Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) – należą tu zarówno ci, którzy posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, jak i ci, którzy mają trudności w realizacji standardów wymagań programowych, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania poznawczo – percepcyjnego, zdrowotnego oraz ich ograniczeń środowiskowych. W szczególności należą tu uczniowie:

- z niepełnosprawnością intelektualną,
- niewidomi i słabo widzący,
- niesłyszący i słabo słyszący,
- z autyzmem,
- z niepełnosprawnością ruchową,
- z chorobami przewlekłymi,
- z ADHD,
- z poważnymi zaburzeniami w komunikowaniu się,
- ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się,
- niedostosowani społecznie i zagrożeni niedostosowaniem społecznym,
- dzieci imigrantów,
- dzieci z rodzin niewydolnych wychowawczo,
- wybitnie zdolni.⁶⁹

Uczniowie zagrożeni wykluczeniem, w tym SPE:

- dzieci imigrantów,
- niepełnosprawni,
- koczownicy,
- pochodzący z obszarów biedy,
- będący pod opieką kuratora,
- szczególnie uzdolnieni.⁷⁰

61 Zob. Agencja 2, Agencja 10 s.20

62 Zob. Agencja 11 s.5.

63 Zob. CEO 3 s.18, Agencja 10 s.20,

64 Zob. Agencja 6, Agencja 3 s.58, Agencja 16 s.2, Agencja 10 s.20.

65 Zob. Agencja 10 s.20.

66 Zob. CEO 3 s.18

67 Zob. Agencja 10 s.20

68 Zob. Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 13 grudnia 2006 r.

69 Definicja ze strony www.gliwice.znp.edu.pl, data dostępu: 06.2021

70 Zob. Agencja 2.

Uczniowie z grup, zagrożonych wykluczeniem szkolnym:

- SPE,
- imigranci,
- ze środowisk o niższym statusie społeczno – ekonomicznym,
- uczniowie objęci opieką kuratora,
- żyjący w trudnych warunkach,
- nie uczęszczający regularnie do szkoły,
- obciążeni obowiązkiem opieki nad innymi,
- szczególnie zdolni i utalentowani.⁷¹

Potoczne wyobrażenie na temat Edukacji Włączającej dostrzega przede wszystkim uczniów niepełnosprawnych oraz SPE. Zresztą kategoria specjalnych potrzeb edukacyjnych zawiera w sobie również niepełnosprawność. Należy sądzić, że tak właśnie kształtuje się w Polsce świadomość nauczycieli i pracowników oświaty. Jej definicja doktrynalna również mówi o uczniach z SPE. Takie rozumienie przedmiotu pozwala sądzić, że Edukacja Włączająca to dostosowanie wymogów systemu edukacji do specjalnych potrzeb edukacyjnych niektórych uczniów. Jednakże dorobek doktryny jest o wiele szerszy i obejmuje wszystkich uczniów oraz podmioty spoza systemu oświaty. Tego nasza refleksja pedagogiczna nie dostrzega i stąd bierze się powszechne niezrozumienie, czym rzeczywiście jest Edukacja Włączająca. Jej rozwiązania są więc tak bardzo różne od naszych wyobrażeń, że należy je objaśniać krok po kroku. Dalej opisujemy wybrane z doktryny główne cele, związane z Edukacją Włączającą, i sposoby na ich osiągnięcie. W tym celu przywołałyśmy zapisy poszczególnych dokumentów źródłowych (podkreślenia i wytłuszczenia autora).

2.2.1. CEL: BUDOWA NOWEGO SPOŁECZEŃSTWA

Źródło: CEO 3.

Sposoby na budowę nowego społeczeństwa:

całościowa reforma edukacji, zaangażowanie i poczucie autorstwa rodziców, społeczności lokalnych, liderów biznesowych i **całego społeczeństwa**.⁷²

Źródło: ONZ 1.

Sposoby na budowę nowego społeczeństwa:

należy uwzględniać potrzeby dzieci, osób niepełnosprawnych, różnice płci. Należy zapewnić bezpieczne, wolne od przemocy, efektywne i sprzyjające włączeniu społecznemu środowisko nauczania dla wszystkich.⁷³

Źródło: Agencja 6.

Sposoby na budowę nowego społeczeństwa:

- należy zapewnić wszystkim obywatelom dostęp do wysokiej jakości kształcenia;
- należy zapewnić młodym ludziom relacje z ich rówieśnikami, wywodzącymi się z różnych środowisk;
- społeczeństwo ma być dla wszystkich – niezależnie od ich pozycji społecznej, sytuacji finansowej czy osobistej, przynależności kulturowej czy etnicznej, kraju pochodzenia;
- należy uznać Edukację Włączającą za **niezbywalne prawo** każdego człowieka. Realizacja

71 Zob. Agencja 8 s.2.

72 Zob. CEO 3, s.18.

73 Zob. ONZ 1 s.30.

tego prawa wymaga, aby każdy miał dostęp do wysokiej jakości kształcenia, czyli do Edukacji Włączającej;

- **rolą edukacji** jest zwalczanie dyskryminacji oraz zapewnienie młodym ludziom pozytywnych relacji z rówieśnikami z różnych środowisk;
- edukacja musi być oparta na zasadach: równości, integracji, poszanowania różnorodności, powszechnego współuczestnictwa w społeczeństwie dla wszystkich;
- wszystkie placówki oświatowe **zagwarantują wszystkim** uczniom **sukces** edukacyjny;
- Edukacja Włączająca przygotowuje uczniów do życia i pracy w społeczeństwie pluralistycznym.⁷⁴

Źródło: Agencja 13.

Sposoby na budowę nowego społeczeństwa:

- edukacja ma być w pełni dostępna, gdyż to zapewnia przestrzeganie praw człowieka;
- kształcenie wysokiej jakości dla wszystkich;
- podstawa jakości edukacji – poszanowanie potrzeb wszystkich uczniów;
- **uczniowie z SPE muszą zostać skierowani do szkół powszechnych**, bo dopiero wtedy staną się w pełni obywatelami;
- pedagogika Edukacji Włączającej ma się zajmować normalnością, tolerancją, szacunkiem, obywatelstwem;
- Edukacja Włączająca zapewnia sprawne działanie społeczeństwa jako mieszanki różnorodności;⁷⁵

Źródło: Agencja 23.

Sposoby na budowę nowego społeczeństwa:

- Edukacja Włączająca zbuduje społeczeństwo, które ceni różnorodność i opiera się na sprawiedliwości, równości i demokracji;
- Edukacja Włączająca ma określać politykę pedagogiczną;
- Tylko Edukacja Włączająca podniesie **jakość kształcenia** wszystkich uczniów;
- Zasady Edukacji Włączającej stosują się do **wszystkich uczniów, nie tylko uczniów z SPE**;
- Edukacja Włączająca wiąże się z prawami człowieka.⁷⁶

Źródło: Agencja 11 oraz Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Sposoby na budowanie nowego społeczeństwa:

- dostęp do edukacji osób niepełnosprawnych oznacza pełne korzystanie z praw człowieka i podstawowych wolności;
- **przeniesienie uczniów niepełnosprawnych do zwykłych szkół** poprawi jakość doświadczenia edukacyjnego. Szkoły specjalne zostaną centrami zasobów edukacyjnych, co zapewni wysoką jakość oferty edukacyjnej.⁷⁷

Źródło: Agencja 7.

Sposoby na zbudowanie nowego społeczeństwa:

- wprowadzenie Edukacji Włączającej będzie **kluczowym elementem społeczeństwa inkluzywnego**;
- zadaniem szkół będzie zaspokajanie szerokiego wachlarza zróżnicowanych potrzeb uczniów

74 Zob. Agencja 6.

75 Zob. Agencja 13.

76 Zob. Agencja 23 s.5-11, s.17.

77 Zob. Agencja 11 s.8.

i udzielanie wsparcia wszystkim uczniom z lokalnej społeczności.⁷⁸

Źródło: Agencja 5.

Sposoby na zbudowanie nowego społeczeństwa oraz integrację imigrantów:

- Masowa imigracja powoduje **głębokie problemy**. Są trudności w rozpoznaniu, czy imigrancki uczeń ma SPE, czy trudności w komunikacji językowej; nauczyciele mają niewystarczające kompetencje, bo zwykły system oceniania wiedzy wobec masowej imigracji jest nieadekwatny; brak jest materiałów edukacyjnych i procedur; nie wiadomo, czy skupiać się na SPE uczniów imigranckich, czy na różnicach kulturowych; przeciążenie nauczycieli pracą; duże zagrożenie przestępczością; ryzyko segregacji społecznej, która jest nieunikniona, ponieważ trzeba tworzyć specjalne klasy dla uczniów – imigrantów, którzy mają SPE lub inne trudności; ryzyko prześladowań; konflikty religijne i kulturowe; rodzice uczniów imigranckich nie potrafią pomagać w nauce swoim dzieciom. Tak więc **integracja masowej imigracji to bardzo trudny** i długotrwały proces, powodujący konieczność ogromnego zaangażowania wielu instytucji i urzędów.
- Rozwiązaniem tych wszystkich problemów jest Edukacja Włączająca – dla wszystkich uczniów, we wszystkich szkołach, włącznie z wprowadzaniem na rynek pracy. Należy promować różnorodność, więc nie należy tworzyć odrębnych klas dla różnych kategorii uczniów – wszyscy mają być w klasach ogólnych.
- Wprowadzenie Edukacji włączającej oznacza **dostosowanie technik nauczania** w szkołach **do tożsamości kulturowej** poszczególnych uczniów. Próbę asymilacji uczniów obcych kulturowo uznaje się za wykluczenie i marginalizację. Skoro jest dostosowanie nauczania do poszczególnych imigrantów, to promuje się równie indywidualne podejście do pozostałych uczniów – to idzie razem w parze. Podaje się następujące uzasadnienie: indywidualizacja ułatwia procesy uczenia się i pogłębia uczestnictwo uczniów w życiu społecznym.
- Praktyka włączająca ma sprawić, żeby przedstawiciele mniejszości nie byli postrzegani negatywnie i nie byli wykluczani. Tu jest potrzebne zaangażowanie rodziców i rodzin imigranckich uczniów w działania szkoły – na sposób partnerski. Takie zaangażowanie prowadzi czasem do **wymiany ról społecznych w rodzinach imigrantów**.
- W **literaturze** i opracowaniach **należy skupić się na pozytywach** i sukcesach Edukacji Włączającej, aby podkreślić, jaką wartość dla ubogacenia społecznego mają imigracja i indywidualizacja. Należy twierdzić, że to wzmacnia poczucie wartości oraz motywację uczniów, a także walczy z dyskryminacją.⁷⁹

Źródło: Agencja 6.

Sposoby na zbudowanie nowego społeczeństwa i zarządzanie nim :

Należy uczynić Edukację Włączającą powszechnym modelem edukacji. Do tego potrzebne są:

- wola polityczna, zmiany w prawie, zaangażowanie całego społeczeństwa;
- **zniesienie** wszelkich barier dostępowych – architektonicznych, postaw ludzkich, **programów nauczania**;
- elastyczność Edukacji Włączającej;
- **zespołowość** Edukacji Włączającej, dzięki czemu zaangażuje ona nauczycieli, uczniów, specjalistów, wolontariuszy.

Edukacja Włączająca przejmie **kontrolę nad ludźmi** od przedszkola za pomocą wczesnej interwencji, przeprowadzi każdego ucznia przez kolejne etapy edukacyjne, wprowadzi do zatrudnienia.⁸⁰

⁷⁸ Zob. Agencja 7 s.92.

⁷⁹ Zob. Agencja 5 s.21-28, s.46-55.

⁸⁰ Zob. Agencja 6.

Źródło: Agencja 14.

Sposoby na zbudowanie nowego społeczeństwa, zarządzanie społeczeństwem:

- należy uczynić Edukację Włączającą powszechnym modelem edukacji. Zakłada się, że model ten zostanie określony przez Agencję i zostanie przyjęty przez **wszystkie państwa Europy**.
- Należy przedstawiać Edukację Włączającą jako **jedyny model**, który zapewni wszystkim uczniom w każdym wieku możliwość znaczącego, wysokiej jakości kształcenia.
- Wszyscy uczniowie, zarówno ci z SPE, jak i bez nich będą się uczyć razem **w tych samych klasach**. Uczniowie z SPE minimum 80% czasu nauki szkolnej będą więc spędzać w klasach zwykłych, zamiast w specjalnych.
- Szkolnictwo zawodowe oraz zatrudnianie absolwentów – dla wszystkich uczniów będą stosowane **te same rozwiązania**, co dla osób z SPE.⁸¹

Źródło: Agencja 10.

Sposoby na zbudowanie nowego społeczeństwa, rozwiązanie problemu imigracji, zarządzanie społeczeństwem, rola Oceniania Kształtującego:

- coraz więcej krajów jest różnorodnych, m.in. na skutek imigracji, co powoduje problemy społeczne. Kraje te uznały, że muszą zbudować społeczeństwo włączające, i szkoły dobrze nadadzą się do tego celu. Dlatego **stworzenie społeczeństwa** włączającego stało się jednym z **celów szkół**.
- Aby zaradzić problemom społecznym, wynikającym z różnorodności, społeczeństwo włączające musi być wolne od dyskryminacji, oparte na równości i sprawiedliwości społecznej, które ceni różnorodność. (Przykład dla ilustracji: aby zaradzić problemom z grypą, należy stworzyć społeczeństwo, które ceni gripę. Dygresja autora)
- Początkowo włączenie obejmowało uczniów z SPE, ale w miarę narastania różnorodności, związanej m.in. z imigracją, **rozszerzono włączenie** na wszystkich uczniów: niepełnosprawnych, pełnosprawnych, imigrantów.
- Uznano też, że tylko Edukacja Włączająca podniesie jakość kształcenia wszystkich uczniów w społeczeństwie różnorodnym. Edukacja Włączająca osiągnie ten cel, bo dzięki Ocenianiu Kształtującemu wszyscy różnorodni uczniowie biorą udział w zajęciach.
- Korzyści dla niepełnosprawnych uczniów, wynikające z Edukacji Włączającej: w szkole ogólnodostępnej lepiej się uczą, bo mają bogatsze doświadczenia edukacyjne w kontakcie ze zróżnicowaną populacją uczniów. Mają lepsze relacje społeczne, sieci społeczne, wyższe oczekiwania od życia, większe osiągnięcia, ich rodziny integrują się społecznie.
- **Wszystko, co jest dobre dla uczniów z SPE, jest dobre dla wszystkich uczniów.**
- Korzyści dla pełnosprawnych uczniów, wynikające z Edukacji Włączającej: mają większe zrozumienie i akceptację różnic i różnorodności, szacunek dla wszystkich ludzi, przygotowanie do dorosłego życia w integracyjnym społeczeństwie. Uczniowie pełnosprawni będą się lepiej uczyć, bo sami **będą nauczali innych**, m.in. uczniów z SPE.
- Najlepsze jest uczenie się oparte na współpracy uczniów. Ten, który wie więcej uczy tego, co wie mniej, i jednocześnie powtarza sobie wiedzę. Ten, co umie mniej, chętniej niż od nauczyciela uczy się od rówieśnika. Jest to dobre dla rozwoju poznawczego, emocjonalnego i społecznego uczniów.
- Fachowcy Agencji przyznają, że dla uczenia się uczniów **lepiej sprawdza się tradycyjna edukacja** – ponieważ wszyscy uczniowie, także z SPE wykazują poprawę uczenia się, gdy jest ocena, kontrola, planowanie i badanie wyników. Ale jednocześnie Agencja promuje Ocenianie Kształtujące, bo jest bardziej włączające.
- Edukacja Włączająca zmienia rolę nauczyciela – **zamiast fachowca merytorycznego**

81 Zob. Agencja 14 s.7-26.

tworzy socjoterapeutę. Nauczyciele także powinni być różnorodni – wywodzący się z różnych grup społecznych.

- Edukacja Włączająca oznacza **przejęcie kontroli nad życiem ludzi** przez system edukacji. System przejmuje dzieci od przedszkola i opiekuje się nimi do dorosłości.
- Szkoła włączająca **zaspokaja dzieciom ich potrzeby** – zdrowotne, społeczne i emocjonalne, gdyż patrzy holistycznie na potrzeby uczniów. Szkoła zmienia i rozszerza swoją działalność - z nauczania wiedzy przechodzi do opieki medycznej i pomocy społecznej.
- Szkoły w Edukacji Włączającej tworzą sieci współpracy – praca i szkolenie odbywa się **zespolowo z udziałem wszystkich interesariuszy**: uczniów, rodziców, rodzin, decydentów centralnych i lokalnych, wspólnot lokalnych, specjalistów – w tym także zainteresowanych **spoza systemu oświaty**.⁸²

Źródło: Agencja 7.

Sposoby na zbudowanie nowego społeczeństwa:

Edukacja Włączająca będzie **kluczowym elementem społeczeństwa inkluzywnego**. Będzie także profilować politykę państwa w innych sektorach, niż edukacja.⁸³

2.2.2. CEL: INTEGRACJA IMIGRANTÓW

Źródło: UE 3, Agencja 5, Zielona księga Komisji Europejskiej. Imigracja.

Sposoby na włączenie społeczne imigrantów:

- ponieważ **imigracja** jest przez społeczeństwa Europy uznawana za **zagrożenie**, to organizacje międzynarodowe zachęcają państwa Europy do przyjęcia Edukacji Włączającej, aby uznali imigrację za **źródło ubogacenia** swojej kultury.
- Jest to edukacja, promująca włączenie społeczne, aktywne obywatelstwo, wspieranie dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych.
- Obecność takiej liczby imigrantów jest wyzwaniem dla systemów edukacyjnych. Szkoły muszą się do tego dostosować. Muszą odgrywać **wiodącą rolę w tworzeniu społeczeństwa włączającego**, bo są dla młodych ludzi – imigrantów i rdzennych mieszkańców najlepszą szansą, żeby się nawzajem poznać i nabrać do siebie szacunku. Różnorodność językowa i kulturowa może stać się dla szkół nieocenionym atutem.⁸⁴

Źródło: Agencja 5.

Sposoby na problemy z imigracją, indywidualizacja:

- receptą na problemy z imigracją oraz różnorodnością jest wprowadzenie Edukacji Włączającej dla wszystkich uczniów we wszystkich szkołach, włącznie z wprowadzeniem na rynek pracy.
- Uznano za oczywistość, że szkoły w Europie stają się **coraz bardziej wielokulturowe** i proces ten będzie się pogłębiał, a szkoły są pierwszym miejscem, w którym imigranckie rodziny stykają się ze społeczeństwem kraju goszczącego.
- Należy dzieci imigrantów kształcić dwujęzycznie i uczyć ich własnej kultury w ramach Edukacji Włączającej.
- Należy współpracować z rodzicami imigrantów i organizacjami imigrantów.

82 Zob. Agencja 10 s.12-23.

83 Zob. Agencja 7 s.92.

84 Zob. UE 3, także Agencja 5 s.14-15, także Zielona księga Komisji Europejskiej. Imigracja s.3.

- Należy edukować nauczycieli i specjalistów, aby byli jednocześnie **pedagogami specjalnymi i mediatorami wielokulturowymi**.
- **Państwa mają promować** i wdrażać Edukację Włączającą i otrzymać do tego wytyczne i środki.
- Państwa mają wdrażać do swojego systemu prawnego zasady: poszanowanie praw człowieka, zwalczanie dyskryminacji, rasizmu i ksenofobii.
- Państwa mają **wspierać w szkołach różnorodność i wielokulturowość**. Różnorodność kultur i specjalnych potrzeb edukacyjnych jest wartością, wnoszoną do procesu kształcenia.
- Uznano, że indywidualizacja nauczania jest dobra dla wszystkich – imigrantów z SPE i bez SPE, rdzennych mieszkańców z SPE i bez SPE. **Oficjalnie lansuje się tezę**, że postawa otwarta na wielokulturowość sprawia, że poprawia się jakość nauczania.
- Szkoły powinny stosować Ocenianie Kształtujące i indywidualizację.⁸⁵

Źródło: UE 4.

Integracja imigrantów:

należy walczyć z uprzedzeniami społecznymi i dyskryminacją poprzez edukację. Należy zapewnić wszystkim mieszkańcom podstawowe prawo do kształcenia wyższego.⁸⁶

2.2.3. CEL: RÓŻNORODNOŚĆ

Źródło: Agencja 11.

Budowanie różnorodności przez włączenie niepełnosprawnych:

- **niepełnosprawność jest tym samym, co różnorodność;**
- należy osobom niepełnosprawnym umożliwić uczestnictwo w ogólnodostępnym systemie edukacji i uczenie się przez całe życie;
- należy **znieść** bariery organizacyjne, które dotąd to uniemożliwiają, czyli **szkoły specjalne, podstawy programowe i oceny sumujące;**
- należy zagwarantować wszystkim Edukację Włączającą i **nauczanie indywidualne** na wszystkich poziomach edukacji;
- należy **skierować wszystkich uczniów, w tym niepełnosprawnych intelektualnie i z SPE do zwykłych szkół rejonowych**, natomiast szkoły specjalne należy przemienić w centra doradztwa;
- Edukacja Włączająca **jest co prawda droga**, ale zapewnia równość dla różnorodności i sprawiedliwość.⁸⁷

Źródło: Agencja 15.

Docenianie różnorodności i równości:

- należy stworzyć szkołę włączającą, która będzie wspierała wszystkich uczniów, w której każdy uczeń dokonuje znaczących postępów w nauce;
- szkoła ma docenić różnorodność wszystkich uczniów – ich **różnice uznaje się za zaletę** i czynnik sprzyjający edukacji;
- nie należy etykietować i kategoryzować uczniów;
- różnorodność ma być obecna w **treściach programowych** wszystkich przedmiotów.⁸⁸

85 Zob. Agencja 5 s.53-60, także s.91-94.

86 Zob. UE 4.

87 Zob. Agencja 11 s.9.

88 Zob. Agencja 15 s.3.

Źródło: Agencja 7.

Edukacja Włączająca w służbie różnorodności:

- Edukacja Włączająca jest dla wszystkich uczniów i respektuje różnorodność, która wygląda następująco: zróżnicowanie potrzeb, **zróżnicowanie umiejętności**, cech, oczekiwań edukacyjnych uczniów i społeczności.
- Edukacja Włączająca eliminuje wszystkie formy dyskryminacji. Zawiera jednak pewien dylemat moralny. Otóż różne traktowanie uczniów z SPE uwypukla odmienności, więc stygmatyzuje i upośledza. Z kolei jednakowe traktowanie prowadzi do braku wrażliwości na różnice i szczególne potrzeby, więc także stygmatyzuje i upośledza. Dlatego właśnie zaczęto **przedstawiać SPE jako naturalne cechy** i wprowadza się Edukację Włączającą, która respektuje różnorodność.
- Zmienia się więc postrzeganie specjalnych potrzeb edukacyjnych (SPE) - od kategorii medycznych, dyscyplinarnych, nauczania kompensacyjnego – w kierunku akceptacji różnorodności. **Postrzega się SPE jako naturalne cechy, których uwzględnianie należy do kategorii praw człowieka.**
- Dlatego też Edukacja Włączająca **nie chce integrować niepełnosprawnych**, bo zamiast tego akceptuje różnorodność.
- Na podstawie opinii OECD z 2007r. stwierdza się, że **Edukacja Włączająca jest odpowiedzią na potrzeby imigracji i jej integracji.**
- Tak więc Edukacja Włączająca **nie zajmuje się już wysoką jakością nauczania**, od której należy odejść, tylko tym, żeby **imigranci i uczniowie z zaburzeniami** dobrze czuli się w grupie.
- Edukacja Włączająca ma swój system wartości, w którym **nie ma już także jednolitego standardu wiedzy i umiejętności** (w Polsce znanego jako podstawa programowa – przyp. aut.).
- **Zamiast przekazywania wiedzy i umiejętności** szkoła będzie zaspokajała różnorodne potrzeby wszystkich uczniów.
- Zamiast oceniania – będzie **akceptacja i docenianie różnorodnych tożsamości** uczniów.
- Szkoły będą miały zadanie, aby zaspokajać szeroki wachlarz różnych potrzeb uczniów i udzielać wsparcia wszystkim uczniom, należącym do lokalnej społeczności.
- Nastąpi zmiana diagnozowania SPE – należy **znieść procedury**, ponieważ pochłaniają czas, zasoby, energię i utrudniają wprowadzenie Edukacji Włączającej. Ponadto te procedury kategoryzują i oddzielają. Dlatego należy bez żadnych formalności dawać dziecku wsparcie w klasie.
- Edukacja włączająca gwarantuje **fachowe wsparcie** wszystkich uczniów, bo w klasie będą oprócz nauczyciela: doradcy nauczyciela, pedagodzy specjalni, inni specjaliści, nauczyciele z dawnych szkół specjalnych, zamienionych w centra zasobów edukacyjnych. Ci wszyscy specjaliści profesjonalnie wyjdą naprzeciw zróżnicowanym potrzebom, z jakimi spotkają się w całej Europie.⁸⁹

Źródło: Agencja 11.

Różnorodność w służbie jakości i wykorzystania potencjału:

- powinno się osiągnąć różnorodność cech i umiejętności uczniów, bo to pozwoli wykorzystać potencjał każdego;
- dlatego planuje się **przeniesienie uczniów niepełnosprawnych do zwykłych szkół.**
- Wszyscy uczniowie, niezależnie od niepełnosprawności, a więc także **ograniczeni**

⁸⁹ Zob. Agencja 7 s.15-48, także s.83-84.

umysłowo, niedorozwinięci, z zaburzeniami osobowości, z zaburzeniami psychicznymi mają być umieszczeni **w tych samych klasach, co uczniowie pełnosprawni**, mają uczestniczyć w tych samych zajęciach, mają współpracować z rówieśnikami na miarę swoich możliwości.

- Różnorodni uczniowie mają uczestniczyć w sytuacjach społecznych. **To poprawi jakość doświadczenia edukacyjnego.**
- Będą tworzone sieci współpracy – międzyresortowe, międzyinstytucjonalne, edukacyjne, które włączą do współpracy wszystkich – różne instytucje, organizacje, podmioty.⁹⁰

2.2.4. CEL: RÓWNOŚĆ

Źródło: Agencja 2.

Równość w edukacji:

- należy zapobiec segregacji, dlatego wprowadza się Ocenianie Włączające do szkół ogólnodostępnych;
- wszyscy uczniowie – z SPE i inni **włączą się do procedur oceniania** i będą mieli wpływ na proces swojej edukacji i oceniania.⁹¹

Źródło: Agencja 20.

Równość w edukacji, czyli jakość i sprawiedliwość dla wszystkich:

- należy zapewnić pełny udział i jak najlepsze osiągnięcia wszystkim uczniom, szczególnie zagrożonym niepowodzeniem szkolnym, w tym niepełnosprawnym;
- do tego celu należy osiągnąć równość w edukacji, czyli spełniać potrzeby i realizować prawa wszystkich uczniów;
- dlatego zmienia się model wsparcia – z indywidualnego, gdzie pomoc jest kierowana do konkretnego ucznia, na systemowy, gdzie szkoły spełniają potrzeby i realizują prawa wszystkich, więc również uczniów z SPE;
- wszyscy uczniowie mają mieć równe możliwości uczenia się. Osiągnie się to poprzez nowe zasady organizacji szkół, metody i programy nauczania, sposoby oceniania.
- System oceniania i kontroli jakości, który **wcześniej oceniał wiedzę i umiejętności** – ma wspierać praktykę włączającą i sprzyjać rozwojowi świadczeń dla wszystkich uczniów.
- Należy wprowadzić **odpowiedzialność państwa** za realizację tego celu.⁹²

Źródło: Agencja 9.

Edukacja dla równości:

- należy wprowadzić Edukację Włączającą do **całego systemu oświaty**;
- wszystkie szkoły mają realizować politykę Edukacji Włączającej zgodnie z którą różnice między uczniami z SPE a zwykłymi są "**zwyczajnym**" przejawem kultury edukacyjnej;
- zalecenia dla uczniów z SPE będą przydatne dla całego systemu edukacji.⁹³
- Programy kształcenia i szkolenia zawodowego nie powinny koncentrować się na integracji zawodowej, ale także społecznej.⁹⁴
- Edukacja Włączająca zakłada, że priorytetem dla rynku pracy jest włączenie uczniów z SPE,

90 Zob. Agencja 11 s.8-9.

91 Zob. Agencja 2.

92 Zob. Agencja 20 s.1-3.

93 Zob. Agencja 9 s7-9.

94 Zob. Agencja 9 s.39.

- dlatego szkoły powinny **upraszczać i skracać program** szkolenia zawodowego;
- założenie, że **dla uczniów z SPE obowiązują te same zasady, co dla uczniów bez SPE** powinno obowiązywać także w szkolnictwie zawodowym.⁹⁵

Źródło: Agencja 8.

Wprowadzenie równości i sprawiedliwości edukacyjnej:

- należy wprowadzić Edukację Włączającą do powszechnego systemu oświaty.
- Następuje **zmiana zakresu włączenia i dotyczącej go terminologii**. Pierwotnie włączenie dotyczyło niepełnosprawnych, potem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE), potem stworzono dużo szerszą kategorię: uczniowie, zagrożeni niepowodzeniem szkolnym, potem rozszerzono Edukację Włączającą na wszystkich uczniów.
- Nową kategorię: "uczniowie zagrożeni niepowodzeniem szkolnym" tworzy się po to, aby uzasadnić poszerzanie zasięgu Edukacji Włączającej. Ponieważ ma ona koncentrować się na specjalnych potrzebach, więc musiałaby je nazwać i przypisać poszczególnym uczniom. Ale jednocześnie Edukacja Włączająca ma zapobiegać wszelkim formom dyskryminacji, a jeśli się określa ucznia, że ma SPE jest to klasyfikacją, która mogłaby piętnować. Aby uniknąć tych dylematów **rozszerza się zasięg Edukacji Włączającej na wszystkich uczniów**.
- Sprawiedliwość edukacyjna wymaga **zniwelowania różnic w osiągnięciach** edukacyjnych uczniów, dlatego wprowadza się Edukację Włączającą.
- **Zmienia się znaczenia pojęć**: jakość, osiągnięcia, podnoszenie osiągnięć.
- Szkoła, która daje duże zaangażowanie i więcej satysfakcji kształtuje umiejętności, które będą potrzebne ludziom przyszłości.⁹⁶

Źródło: Agencja 8.

Równość eliminuje niepowodzenia szkolne:

- Edukacja Włączająca jest coraz szerzej wprowadzana w Europie, co budzi obawy, że to **obniży poziom osiągnięć** w nauce uczniów.
- Zwolennicy Edukacji Włączającej radzą sobie z tym tak, że tworzą pozytywny system, który sprawia, że **osiągnięcia w uczeniu się stają się powszechne**. Jak to się robi? Uznaje się, że Edukacja Włączająca zapobiega niepowodzeniom szkolnym. Odpowiednio definiuje się niepowodzenie szkolne.
- Definicja niepowodzenia szkolnego: gdy system edukacji nie zapewnia sprawiedliwych i włączających usług edukacyjnych, które umożliwiają efektywne uczenie się, zaangażowanie, szerszy udział w społeczeństwie i stabilizację w życiu dorosłym.
- Uznaje się, że dzięki wprowadzeniu Edukacji Włączającej każdy uczeń: będzie efektywnie się uczył; będzie zaangażowany; będzie miał szeroki udział w społeczeństwie i stabilizację w życiu dorosłym.
- Ten skutek nastąpi, ponieważ Edukacja Włączająca :
 - likwiduje nierówności społeczne,
 - promuje równość szans,
 - upowszechnia usługi zdrowia psychicznego i terapie,
 - upowszechnia dostęp do organizacji wsparcia,
 - rozwiązuje problem ubóstwa,
 - rozwiązuje problem narkotyków i alkoholu,
 - tworzy szkołę, która jest środowiskiem, dającym poczucie bezpieczeństwa i docenienia,

95 Zob. Agencja 9 s.52.

96 Zob. Agencja 8 s.2-6.

- angażuje rodziców w działalność szkoły,
- tworzy szkołę, zapewniającą dobre relacje między nauczycielami i uczniami,
- wprowadza do szkół Ocenianie Kształujące.⁹⁷

2.2.5. CEL: WŁĄCZENIE I ZAANGAŻOWANIE UCZNIÓW

Źródło: Agencja 5.

Odpowiedź na specjalne potrzeby uczniów:

Zastąpiono pojęcie edukacji specjalnej pojęciem edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.⁹⁸

Źródło: Agencja 1.

Włączenie uczniów z SPE:

Należy **dostosować szkoły i uczelnie** do potrzeb uczniów i studentów z SPE.

- musi być dostępność architektoniczna, lepsze zaplecze techniczne, doradztwo zawodowe, odpowiednie materiały edukacyjne, wykwalifikowani nauczyciele;
- każda osoba z SPE powinna swobodnie decydować, gdzie chce się kształcić.⁹⁹

Źródło: Agencja 25.

Włączenie uczniów z SPE:

- uczniowie z SPE **nie powinni uczyć się w wyspecjalizowanych placówkach**, tylko w szkołach ogólnodostępnych;
- program nauczania **należy dostosować** do ich potrzeb, a oprócz wiedzy system edukacji powinien też doceniać ich umiejętności społeczne.¹⁰⁰

Źródło: Agencja 17.

Włączenie uczniów zagrożonych wykluczeniem:

- należy wzmacniać i włączać wszystkich uczniów, zagrożonych wykluczeniem, w tym uczniów z SPE.
- Należy **zapewnić uczestnictwo**, czyli: bytność w szkole, uczestnictwo w zajęciach, zapewnienie modelu nauczania i systemu oceniania takiego, który realizuje wszystkie potrzeby edukacyjne wszystkich uczniów.¹⁰¹

Źródło: Agencja 4.

Włączenie wszystkich uczniów:

- należy umożliwić wszystkim uczniom, w szczególności zagrożonym wykluczeniem i tym z SPE szeroko rozumiane uczestnictwo.
- Oznacza to fizyczną obecność w szkole, udział w życiu społecznym, możliwość

97 Zob. Agencja 8 s. 6-13.

98 Zob. Agencja 5 s.7.

99 Zob. Agencja 1 s.1.

100Zob. Agencja 25.

101Zob. Agencja 17 s.11.

- kształcenia.*
- wszyscy uczniowie – zarówno ci z SPE, jak i ci bez SPE będą się uczyć w **tych samych szkołach, według jednego wzorca.**
 - należy zapewnić wszystkim uczniom Ocenianie Włączające, czyli takie ocenianie, które wspomaga proces uczenia się. Takim jest Ocenianie Kształtujące.
 - Uczniowie i rodzice będą mieli **wpływ na ocenianie.**¹⁰²

Źródło: Agencja 16.

Włączenie uczniów:

- wprowadzenie Oceniania Włączającego sprawi, że uczniowie będą zaangażowani w swoją naukę. Każdy uczeń zostanie zaangażowany w swój proces oceniania, ponieważ będzie miał wpływ na swój indywidualny program nauczania i na program oceniania.
- w ocenianie włączające oprócz uczniów będą zaangażowani także: rodzice, rodziny, rówieśnicy, inni nauczyciele, personel wspomagający, multidyscyplinarne zespoły szkolne. **Wszyscy uczestnicy będą mieli wpływ na proces oceniania.**
- Rodzice mają **niezbywalne prawo** określać metody oceniania dziecka, zaakceptować lub odrzucić wyniki oceniania.
- Rodzice **współtworzą** indywidualne cele nauczania dla swoich dzieci.
- Ocenianie ma **perspektywę holistyczną.** Uwzględnia różne czynniki: szkolne, społeczne, emocjonalne, behawioralne.
- Polityka oświatowa państwa zakłada włączenie uczniów z SPE do powszechnego systemu oświaty.
- Prawo oświatowe ma służyć wdrożeniu Oceniania Włączającego.
- Wszystkie regulacje, obejmujące uczniów z SPE **obejmują też wszystkich** innych uczniów.
- Multidyscyplinarne zespoły szkolne pracują **ze wszystkimi uczniami**, nie tylko z SPE. Angażują też pozostałych uczniów, rodziców, nauczycieli i innych specjalistów.¹⁰³

Źródło: Agencja 26.

Włączanie uczniów:

- Polityka oceniania systemu oświaty ma uwzględniać potrzeby uczniów zagrożonych wykluczeniem, **tak, jak w szkołach specjalnych.**
- Wprowadzenie Oceniania Włączającego do powszechnego systemu oświaty ma za cel zapobieganie segregacji przez **unikanie szufladkowania** uczniów oraz poprawienie procesu kształcenia wszystkich uczniów.
- **Ocenianiem Włączającym jest Ocenianie Kształtujące.**
- **Takie same zasady** Oceniania Kształtującego stosuje się do uczniów z SPE i pozostałych.
- Ocenianie ma służyć kulturze różnorodności – poprzez określanie postępów uczniów i ich docenianie.
- Trzeba wypracować taki sposób na współdziałanie uczniów i nauczycieli, aby można było wykazać współdziałanie nawet wtedy, **gdy uczeń nie współdziała** – przykładowo obserwacje w odpowiednio przygotowanym środowisku.
- Wiele metod i narzędzi Oceniania Kształtującego zostało wypracowanych w **szkołach specjalnych i integracyjnych** (np. obserwacja indywidualna, portfolio, dzienniki). Mogą one być także stosowane w szkołach ogólnodostępnych w celu poprawy jakości kształcenia

* Zwracamy uwagę na znaczenie słowa: możliwość. Przyp. aut.

102Zob. Agencja 4.

103Zob. Agencja 16 s.2 – 5.

wszystkich uczniów.¹⁰⁴

Źródło: Agencja 19.

Integracja społeczna:

- Edukacja Włączająca ma zapobiec jakimkolwiek formom segregacji i **kształtować szkołę otwartą na wszystkich**. W tym celu zostanie wprowadzone Ocenianie Włączające, które zapokaja różnorodne potrzeby edukacyjne.
- Edukacja Włączająca staje się edukacją powszechną. To, co było wcześniej tylko dla uczniów z SPE **obejmuje wszystkie dzieci**. Taka ewolucja jest dobra dla integracji społecznej.¹⁰⁵

Źródło: Agencja 24.

Jak znieść bariery w dostępie uczniów z SPE do włączenia w szkolnictwie ponadpodstawowym:

Włączenie w Europie na poziomie szkół podstawowych jest już wystarczające, ale na wyższych etapach jeszcze nie. Co **przeszkadza**:

- edukacja oparta na modelu selekcji, gdzie klasyfikacja do określonej klasy zależy od **dokonań ucznia** jest zagrożeniem dla słabszych uczniów, co jest sprzeczne z dążeniem do włączenia uczniów z SPE do głównego nurtu nauczania;
- podział treści nauczania na **przedmioty**;
- **zwracanie uwagi na poziom wiedzy** lub możliwości intelektualne.

Dlatego należy zreformować cały system pod kątem Edukacji Włączającej. Należy to zrobić w następujący sposób:

- należy przeszkolić i zaangażować nauczycieli;
- należy wprowadzić współpracę w nauczaniu – **kolektywizm** – współpraca będzie się odbywać z udziałem nauczycieli, dyrekcji, specjalistów, rodziców, społeczności lokalnych;
- wprowadzić **kolektywizm dla uczniów** – uczenie się w grupach uczniowskich i wspólne rozwiązywanie problemów – w klasie – bycie razem, integracja społeczna, "aby dzieci nie czuły się inne lub słabsze";
- wprowadzić zróżnicowanie grupowe – w jednej klasie są uczniowie w tym samym wieku o **zróżnicowanym poziomie umiejętności szkolnych**, aby uniknąć selekcji i szanować naturalne różnice między uczniami.
- Wprowadzić indywidualizację nauczania;
- zaprowadzić równość wszystkich uczniów.¹⁰⁶
- stworzyć **system przestrzeni przyjaznej**, domowej. Nie ma tam podziału na wyspecjalizowane sale lekcyjne. Każdy zespół klasowy ma swoją przestrzeń, w której są 2 – 3 sale, które zna, w których ma zajęcia i w których czuje się bezpiecznie. Uczniowie nie muszą przemieszczać się między piętrami, bo **to ich stresuje**. Zespół klasowy jest prowadzony przez niewielką grupę nauczycieli, tak, jak w nauczaniu zintegrowanym dla najmłodszych uczniów (mówimy cały czas o edukacji ponadpodstawowej. Przyp. aut.). Ci nauczyciele **nie muszą mieć kwalifikacji** merytorycznych do nauczanych przedmiotów. Na przykład nauczyciel historii może uczyć chemii bez konieczności wykształcenia tej specjalizacji. Wzmacnia to integrację zespołu, poprawia relacje pomiędzy nauczycielami a uczniami, a nauczyciele poszerzają swoje zainteresowania. Każdy zespół ma autonomię.

104Zob. Agencja 26 s.2-7.

105Zob. Agencja 19 s.1.

106Zob. Agencja 24 s. 11-24.

- Wprowadzić alternatywne strategie uczenia się.
- Sprowadzić nauczanie do **samokształcenia** i rozwiązywania problemów.

Jakie warunki muszą być spełnione, aby wprowadzić Edukację Włączającą do szkół ponadpodstawowych:

- odpowiednie nastawienie i wykształcenie nauczycieli i dyrektorów;
- zmiana prawa oświatowego – zniesienie **podziału na szkolnictwo zwykłe i specjalne**;
- wspieranie zmiany przez **zewnętrzne struktury** organizacyjne.¹⁰⁷
- zwiększenie roli personelu wspierającego;
- przesunięcie akcentu – zamiast wspierać bezpośrednio uczniów z SPE, należy wspierać zwykłych nauczycieli, aby oni mogli wspierać uczniów z SPE;
- Przyjąć za pewnik zasadę: to, co jest dobre dla uczniów z SPE jest **dobre dla wszystkich uczniów**.¹⁰⁸

Źródło: Agencja 10.

Jak należy włączać uczniów z SPE:

- monitorowanie dzieci z SPE może stać się barierą, ograniczającą ich udział w edukacji, bo te dzieci zostają wskazane i zaklasyfikowane. Następnie przeznaczane są dla nich osobne ustalenia, co stwarza ryzyko **szufladkowania**.
- Edukacja Włączająca walczy z szufladkowaniem, dlatego nie wskazuje, które dzieci mają SPE. Edukacja Włączająca zakłada, że **wszystkie dzieci mają SPE**.
- Skoro wszyscy uczniowie mają SPE, to należy ich **wszystkich objąć** monitorowaniem i polityką włączającą.
- Pomoc należy kierować do tych dzieci, u których zostaną rozpoznane specjalne potrzeby. Rozpoznanie dokonuje się w ramach **wczesnej interwencji i później**.
- Decyzję o skierowaniu pomocy dla ucznia podejmuje się **na poziomie klasy** z udziałem **zespołów** wielospecjalistycznych.¹⁰⁹

2.2.6 CEL: ZASPOKAJANIE POTRZEB

Źródło: Agencja 10.

Zaspokajanie potrzeb uczniów.

Wprowadza się do szkół **spojrzenie holistyczne** wobec ucznia. Szkoła rozszerza i zmienia swoją działalność – **od nauczania wiedzy przechodzi do opieki** medycznej i pomocy społecznej. Szkoła ma zaspokajać dzieciom ich potrzeby zdrowotne, społeczne i emocjonalne.¹¹⁰

Źródło: Agencja 11.

Zaspokajanie wszystkich potrzeb.

- Należy stworzyć nowy model szkoły – szkołę włączającą, które będzie otwartą społecznością edukacyjną, która zaspokoi wszystkie potrzeby wszystkich uczniów w zakresie wsparcia. **Unia Europejska wspiera to** poprzez prawo i odpowiednie polityki.

¹⁰⁷Zob. Agencja 24 s.25-34.

¹⁰⁸Zob. Agencja 24 s.65-66.

¹⁰⁹Zob. Agencja 10 s.30.

¹¹⁰Zob. Agencja 10 s.23.

- W tym celu należy **zmienić szkoły rejonowe w szkoły specjalne**. Uczniów z SPE i niepełnosprawnych intelektualnie skierować do szkół rejonowych.
- **Wszystkich uczniów w szkołach rejonowych, także tych bez SPE, należy traktować jakby mieli SPE**. Należy rozpoznawać potrzeby wszystkich uczniów, niezależnie, czy mają SPE czy nie mają, czy mają orzeczenie, czy też nie. Należy robić to **jak najwcześniej** poprzez wczesną interwencję.
- Należy w ramach szkoły współpracować z różnymi służbami, specjalistami i rodzinami.
- Należy **kształcić wszystkie dzieci razem**, wierząc, że Edukacja Włączająca automatycznie zaspokoi wszystkie potrzeby wszystkich uczniów, także niepełnosprawnych intelektualnie i mających SPE.¹¹¹

2.2.7. CEL: WDROŻENIE EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

Źródło: Agencja 24.

Wprowadzenie Edukacji Włączającej: to, co jest dobre dla uczniów z SPE, jest dobre dla wszystkich uczniów.¹¹²

Źródło: Agencja 8.

Budowanie przeświadczenia, że Edukacja Włączająca to jedyne rozwiązanie.

- Edukacja Włączająca to realizacja **wszystkich potrzeb edukacyjnych wszystkich uczniów** i ograniczenie zjawiska nieadekwatnych osiągnięć i niepowodzeń szkolnych.
- Edukacja Włączająca ma przeciwdziałać ubóstwu, wykluczeniu społecznemu, przyczyni się do wzrostu gospodarczego i konkurencyjności.
- Edukacja włączająca zapewni wszystkim uczniom wyższe osiągnięcia edukacyjne.
- Wyższe osiągnięcia edukacyjne uznaje się za prawo dziecka, a więc także za prawo człowieka. Z tego wyciąga się wniosek, że **Edukacja Włączająca to realizacja praw człowieka**.
- Edukacja Włączająca ma opierać się na sprawiedliwości, równości, demokracji, współuczestnictwie.
- Zakłada się, że system edukacyjny, w którym dochodzi do wykluczenia pewnych grup nie jest systemem **wysokiej jakości**. Dlatego promuje się rozwiązanie, w którym **wszyscy uczniowie są w tych samych szkołach**.¹¹³

Źródło: Agencja 18 s.6.

Budowanie przeświadczenia, że Edukacja Włączająca to jedyne rozwiązanie.

- Niepowodzenie szkolne jest wtedy, gdy system edukacji nie zapewnia sprawiedliwych, włączających usług edukacyjnych, które umożliwiają efektywne uczenie się, zaangażowanie, szerszy udział w społeczeństwie i stabilizację w życiu dorosłym.¹¹⁴ Wynika z tej definicji, że **za wszelkie niepowodzenia szkolne uczniów odpowiada system edukacji**.
- System edukacji musi zapewnić każdej osobie uczącej się równe szanse na pomyślne

¹¹¹Zob. Agencja 11 s.9

¹¹²Zob. Agencja 24 s.65.

¹¹³Zob. Agencja 8 s.1

¹¹⁴Zob. Agencja 18 s.6.

ukończenie szkoły i przygotować do dorosłego życia. Tylko Edukacja Włączająca może to zapewnić, ponieważ znosi bariery instytucjonalne, mogące powodować niepowodzenie szkolne, za to **wprowadzi równość i doskonałość**.

- Tylko Edukacja Włączająca wyeliminuje niepowodzenia szkolne, umożliwi efektywne uczenie się, sprawi, że uczniowie będą zaangażowani, zapewni szerszy udział w społeczeństwie i stabilizację w życiu dorosłym. Usługi edukacyjne zapewniane przez system będą sprawiedliwe i włączające.¹¹⁵

Źródło: Agencja 17.

Jak wdrażać Edukację Włączającą:

Aby zbudować włączający system edukacji należy:

- prowadzić odpowiednią politykę oświatową;
- wprowadzić nową organizację szkół;
- wdrożyć nową praktykę oświatową;
- zapewnić wsparcie nauczycieli, przekonanych do Edukacji Włączającej.¹¹⁶

Źródło: Agencja 12.

Jak wprowadzać Edukację Włączającą i kontrolować państwo:

- należy dokonać **zmiany systemu prawnego państwa**, które ma promować elastyczność, różnorodność i równość;
- całe ustawodawstwo państwowe ma być dostosowane do międzynarodowych standardów i wytycznych Edukacji Włączającej.
- Całe ustawodawstwo ma służyć wprowadzeniu Edukacji Włączającej.
- **Wykazaniem, że państwo jest zaangażowane w Edukację Włączającą jest przeniesienie uczniów ze szkół specjalnych do zwykłych.**¹¹⁷

Źródło: Agencja 20.

Jak wprowadzać Edukację Włączającą i kontrolować państwo:

- **prawo państwowe ma być zgodne** z aktami ONZ, i ma wprowadzić następujące przepisy: prawo do edukacji i włączenia, wolność od dyskryminacji na tle niepełnosprawności, prawo dziecka do wyrażania poglądów, dostęp do pomocy.
- Szkoły specjalne mają stać się centrami wsparcia szkół zwykłych. Uczniowie, którzy byli dotąd w szkołach specjalnych, **mają trafić do zwykłych, także ci z rzadkimi formami niepełnosprawności**.
- Należy tworzyć **sieci współpracy** między szkołami zwykłymi a centrami wsparcia.
- Pedagogika ma być elastyczna – ponieważ szkoły nie mają wdrażać uczniów do istniejącego systemu, tylko szeroko stosować innowacje, aby zapewnić uczniom kontinuum wsparcia.¹¹⁸

Źródło: Agencja 10.

Zbieranie dowodów na jakość Edukacji Włączającej – jak kontrolować państwo.

- Należy monitorować wsparcie, udzielane uczniom w szkołach w danym państwie. Państwa

115Zob. Agencja 18 s.6-7.

116Zob. Agencja 17 s.1.

117Zob. Agencja 12 s.26-27.

118Zob. Agencja 20 s.3-4.

mają przedstawiać dane, czyli dowody, że prowadzą politykę włączającą. Należy przy tym wykorzystywać nowoczesne technologie i wdrażać **doskonalsze systemy kontroli**, które będą sprawdzać, czy państwa wspierają zróżnicowanie wielokulturowe.

- W państwach członkowskich powstaną niezależne od tych państw mechanizmy zbierania danych, które będą analizowane. Wszelkie **dane i fakty, które będą niekorzystne dla Edukacji Włączającej będą zmieniane lub pomijane.**
- Na podstawie "dowodów", czyli danych, dostarczonych przez państwa członkowskie będą tworzone jednolite wzorce kształcenia nauczycieli i strategie.
- Agencja dostarcza państwom członkowskim zaleceń, jak wdrażać Edukację Włączającą w praktyce, na każdym poziomie: nauczycieli, szkoły, regionu, samorządu, polityki krajowej. **Agencja określa też państwom, jaki wpływ na jakość edukacji będzie miała Edukacja Włączająca.**¹¹⁹

2.2.8 CEL: WPROWADZIĆ OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE

Źródło: Agencja 11

Uzasadnienie wprowadzenia Oceniania Kształtującego.

- Koncentracja na wiedzy, umiejętności, obiektywnych standardach jest **barierą dla włączenia.**
- Skupianie się na osiągnięciach naukowych i podstawie programowej może być **barierą dla Edukacji Włączającej.**
- Podstawa programowa będzie więc elastyczna – będzie można ją **ograniczać, dostosować do ucznia, zmieniać, obniżać wymogi.**
- Klasyfikacja SPE – odchodzi się od klasycznego, medycznego modelu postrzegania niepełnosprawności. Co prawda ten model pozwala na przydzielenie dodatkowych zasobów i dostosowanie metod nauczania, lecz zarazem prowadzi do etykietowania, segregacji społecznej i powstania **zranionej tożsamości.** Dlatego odchodzi się od klasyfikacji medycznej na rzecz funkcjonalnej.
- Tak samo odchodzi się od oceniania sumującego na rzecz oceniania kształtującego. **Najlepszym Ocenianiem Włączającym jest Ocenianie Kształtujące.**
- **Odchodzi się od wystawiania ocen,** bo one tworzą rygorystyczne ramy, i są dopasowane do obiektywnego wzorca wiedzy. Podczas oceniania uczniowie są porównywani z tym wzorcem, a to zakłada, że wszyscy uczniowie muszą być tacy sami, a to jest sprzeczne z ideą różnorodności.
- Edukacja Włączająca wprowadza **zamiast oceniania wspieranie** wszystkich uczniów, które wchłania w swoją strukturę ocenianie, tworząc continuum wsparcia.
- Wsparciem ucznia zajmują się zespoły specjalistyczne. **Zamiast oceniać wiedzę** ucznia zespół planuje działania z uczniem i wobec ucznia. Następnie monitoruje efekty i dokonuje ewaluacji. To jest ocenianie elastyczne. Najlepszą formułą takiego oceniania jest Ocenianie Kształtujące.
- Szkoła zyskuje nowe funkcje. Funkcja **edukacyjna schodzi na dalszy plan.** Szkoły zmieniają się w **centra grupowej terapii** włączającej. Wszystkie szkoły zwykłe zostaną zmienione w szkoły specjalne.
- Uczniowie niepełnosprawni mogą się uczyć bez ograniczeń, ponieważ dzięki Ocenianiu Kształtującemu wszyscy uczniowie mają równe możliwości udziału w zajęciach.
- Dziecko niepełnosprawne znajduje się w centrum systemu wsparcia, gdzie służby są

¹¹⁹Zob. Agencja 11 s.32-33.

satelitami krążącymi wokół ucznia.

- Istotne jest **zaangażowanie rodziców, lokalnej społeczności i samorządu**. Rodzice zostaną włączeni i zaangażowani w pracę szkoły i będą chętnie angażować się w proces edukacji. Ta chęć jest wpisana w strukturę Oceniania Kształtującego. Rodzice będą chętnie uczestniczyć w pracy szkoły i w procesie edukacji, ponieważ nauczyciele będą mówić rodzicom, że ich dzieci mają potencjał, ale **nie będą im mówić, że ich dzieci mają deficyty**.¹²⁰

2.2.9 CEL: JAKOŚĆ EDUKACJI

Źródło: Agencja 17.

Jakość systemu włączającego:

- system edukacji w pełni włączający zapewnia każdemu uczniowi, także bez SPE, w każdym wieku możliwości znaczącego wysokiej jakości wykształcenia w swoich lokalnych społecznościach wraz ze swoimi znajomymi i rówieśnikami.
- System edukacji jest w pełni włączający, gdy 100% uczniów z SPE uczęszcza na zajęcia w szkole ogólnodostępnej przez min. 80% czasu szkolnego wraz ze swoimi rówieśnikami¹²¹.

Źródło: Agencja 11.

Jakość Edukacji Włączającej:

- Edukacja Włączająca stawia na jakość. Miara jakości jest stopień akceptacji różnorodności i stopień równego i sprawiedliwego traktowania w społeczeństwie.
- W celu akceptacji Edukacji Włączającej przez rodziców uczniów z SPE **zapewnia się im, że ich dzieci dostają w zwykłych szkołach lepsze wsparcie, niż w specjalnych.**
- Odchodzi się także od ocen, bo one mogą **utrudnić włączenie**.¹²²

Źródło: Agencja 12.

Zapewnienie wysokiej jakości oferty edukacyjnej:

- **wysoka jakość** oferty edukacyjnej, adresowanej do wszystkich uczniów zostanie osiągnięta **poprzez wprowadzenie** Edukacji Włączającej i Oceniania Kształtującego.
- Idea rozszerzenia uczestnictwa w ogólnodostępnym systemie edukacji służy temu, aby zapewnić wysoką jakość oferty edukacyjnej.
- Ocenianie Kształtujące jest poszerzeniem uczestnictwa w edukacji.
- Edukacja Włączająca **nie dotyczy tylko uczniów z SPE, ale także uczniów narażonych na wykluczenie.**
- Zasady Edukacji Włączającej będą kształtować całościową politykę edukacyjną, a nie tylko politykę wobec uczniów z SPE. Jest to polityka równych szans.
- Edukacja Włączająca początkowo była jedynie elementem ogólnej polityki oświatowej, ale w planie dalekosiężnym ma stać się **całościową polityką oświatową**.¹²³

120Zob. Agencja 11 s.15-16.

121Zob. Agencja 17 s.7, także s.25-26.

122Zob. Agencja 11 s.9.

123Zob. Agencja 12 s.9-25.

Źródło: Agencja 3.

Jak osiągnąć wysoką jakość edukacji.

- Należy wprowadzić Edukację Włączającą. Oznacza ona zaangażowanie wszystkich uczniów – **tych z SPE i tych bez.**

Włączenie wymaga spełnienia następujących warunków:

- program nauczania dostosowany do indywidualnych potrzeb uczniów – **każdy uczeń ma mieć indywidualny program nauczania;**
- w zakresie oceniania należy **odejść od ocen**, gdyż jest to szufladkowanie uczniów. W zamian należy wprowadzić Ocenianie Włączające, którym jest Ocenianie Kształtujące;
- **nie należy określać stopnia wiedzy i umiejętności** uczniów, bo to oznacza szufladkowanie uczniów i prowadzi do nierówności.
- Wszyscy uczniowie z SPE powinni **znaleźć się w zwykłych szkołach.**
- Określanie SPE – nie należy dokonywać kwalifikacji za pomocą formalnej decyzji. Kwalifikacja ma się odbywać na poziomie szkoły – poprzez określenie potrzeb uczniów i ich zaspokajanie. Do tego będą służyły **zespoły diagnostyczne**, złożone ze specjalistów, nauczycieli, rodziców, uczniów.
- Do pracy szkół i do oceniania należy włączyć zainteresowanych uczniów, pozostałych uczniów, rodziców, specjalistów, **zewnętrzne organizacje pozarządowe.**
- Uczeń ma być **pełnoprawnym partnerem** w ocenianiu.
- Należy wprowadzić Ocenianie Kształtujące jako podstawę programu nauczania, ponieważ **powstało ono po to, aby włączyć uczniów z SPE i niepełnosprawnych do systemu edukacji.**
- Poprzez wprowadzenie Oceniania Kształtującego do wszystkich szkół każdy uczeń będzie miał **możliwość edukacji wysokiej jakości.**¹²⁴

Źródło: Agencja 7.

Jakość w Edukacji Włączającej:

Edukacja Włączająca **nie zajmuje się już wysoką jakością** nauczania, od której należy odejść, tylko tym, żeby imigranci i uczniowie z zaburzeniami **dobrze czuli się w grupie.**¹²⁵

Źródło: Agencja 11.

Jakość w Edukacji Włączającej:

- powinno się osiągnąć różnorodność cech i umiejętności uczniów, bo to pozwoli wykorzystać potencjał każdego;
- dlatego planuje się **przeniesienie uczniów niepełnosprawnych do zwykłych szkół.**
- Wszyscy uczniowie, niezależnie od niepełnosprawności, a więc także ograniczeni umysłowo, **niedorozwinięci**, z zaburzeniami osobowości, z zaburzeniami psychicznymi mają być umieszczeni w tych samych klasach, co uczniowie pełnosprawni, mają uczestniczyć w tych samych zajęciach, mają współpracować z rówieśnikami na miarę swoich możliwości.
- Różnorodni uczniowie mają uczestniczyć w sytuacjach społecznych. **To poprawi jakość doświadczenia edukacyjnego.**¹²⁶

124Zob. Agencja s.32-40.

125Zob. Agencja 7 s.48

126Zob. Agencja 11 s.8-9.

To był przegląd pomysłów dotyczących Edukacji Włączającej, zaczerpnięty ze źródeł. I teraz trzeba z tego odczytać wzór, strukturę rzeczywistości, która ma powstać. A wciąż próbujemy sformułować definicję. Nie będzie ona łatwa, i całą przedstawimy dopiero na końcu. Teraz poprzestaniemy na elementach, z których zbudujemy całość. Otóż Edukacja Włączająca nie jest modelem szkoły. Edukacja Włączająca jest modelem stosunków społecznych i prawnych, panującym na obszarze państwa, obejmującym całe społeczeństwo, nie tylko uczniów.

Definicja Edukacji Włączającej objawić się może jedynie przez opis jej cech, ponieważ ma ona zbyt wiele elementów, żeby dało się inaczej. Na obecnym etapie rozważań wyodrębniliśmy następujące główne wartości Edukacji Włączającej:

- włączenie
- różnorodność
- indywidualizm
- Ocenianie Kształtujące
- jakość

Dalej po kolei krótko opiszemy każdą z nich.

2.3. OPIS CECH EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

2.3.1. WŁĄCZENIE

Ogólnie włącza się wszystkich do wszystkiego. Ale po kolei, bo czytelnik ma zapewne jeszcze wciąż resztki przekonania, że tu chodzi o niepełnosprawnych. Skierowanie uwagi na tą grupę zapewne ma taki skutek, że nikt nie przemówi słowa przeciw. Rzeczywiście, ta grupa również ma skorzystać i pojawiła się w tym projekcie na samym początku. Jednakże natychmiast zaczęto rozszerzać jej zakres. Najpierw okazało się, że należą tu także niepełnosprawni intelektualnie. Później rozszerzono krąg na specjalne potrzeby edukacyjne. Później sformułowano kategorię "uczniów zagrożonych niepowodzeniem szkolnym" oraz "uczniów zagrożonych wykluczeniem". Niepowodzenie szkolne kojarzy się nam z sytuacją, w której ktoś się nie nauczył i nie zdał. I znowu jesteśmy zacořani, bo obecnie niepowodzenie szkolne jest wtedy, gdy system nie dostarcza odpowiednich dla ucznia usług edukacyjnych. Czyli to system ma się starać, a nie uczniowie. To nauczyciele muszą zabiegać, żeby uczniowie odnosili sukcesy edukacyjne, a oni sami - niekoniecznie.

Tu trzeba umieścić dygresję. Jednocześnie z powyższym procesem zachodziły inne bardzo ciekawe przemiany w dziedzinie wychowania, edukacji i psychologii. Pod wpływem antypedagogiki wypromowano wychowanie permissive, w którym żadne dziecko niczego nie musi, ale wszystko może, a dorośli mają mądrze kochać, czyli zezwalać na wszystko, doceniać, chwalić, nie wtrącać się i finansować. Ten model wychowawczy obowiązuje po dziś dzień, z tym, że został wzbogacony o swoją mutację, czyli wychowanie krytyczne, które oznacza aktywną krytykę rzeczywistości i roszczenie do całkowitej zmiany, czyli rewolucji. Takie właśnie zabarwienie mają owe zasady, jak myślenie krytyczne, kreatywność, innowacyjność. Są one odczytywane w kontekście rewolucji społecznej, nawet w Polsce. Ten sposób myślenia zakłada istnienie nieusuwalnego konfliktu, który tkwi w samej strukturze rzeczywistości. Jedyną możliwością usunięcia konfliktu jest całkowita przemiana rzeczywistości, czyli rewolucja. Tego typu myślenie zyskało w ostatnich dekadach wielkie wsparcie ze strony refleksji filozoficznej oraz działalności psychologicznej. Współczesna psychologia stara się przejąć jak największą ilość ludzi. U każdego diagnozuje cały zespół problemów i kompleksów i przystępuje do działania. Celem nie

jest usunięcie problemów względnie ich kompensacja, ale utrwalenie stanu rzeczy i kreacja nowych. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie psychoanaliza. Ta działalność kwitnie wokół szkoły. Widocznym efektem jest wciąż rosnąca liczba orzeczeń i opinii dotyczących uczniów, co sprawia, że oni wszyscy dostają kategorię: "specjalne potrzeby edukacyjne". W tej chwili jest łatwiej takie coś dostać niż tego nie dostać. Bardzo często dotyczy to sytuacji, w których występują problemy w nauce. O takie problemy dzisiaj łatwo, w dobie powszechnego Internetu i zaniku normalnych więzi międzyludzkich. Od zarania ludzkości aż do teraz remedium na takie problemy była większa ilość pracy ucznia, czasem także rodzica i nauczyciela. Ale my dzisiaj mamy psychoanalizę i mnogość psychologów, natomiast coraz mniej chęci do pracy. Produkuje się więc orzeczenia i opinie o SPE na masową skalę, i w każdym wrześniu mamy wielu nowych dumnych klientów poradni, którzy jednocześnie chodzą do zwykłej klasy w zwykłej szkole. A tu mamy dorobek doktryny włączającej, która stworzyła kategorię "uczniów zagrożonych wykluczeniem", i tu właśnie zaliczają się nasi dzielni posiadacze SPE. Im więcej ich jest, tym większe roszczenie, aby kategorią "uczniów zagrożonych wykluczeniem" objąć wszystkich. Po pierwsze, mamy coraz więcej papierów na SPE, po drugie, stawiamy znak równości między uczniami z SPE a uczniami z różnymi zainteresowaniami. I z tego równania wychodzi, że wszyscy uczniowie w szkołach ogólnodostępnych mają SPE, więc wszystkich uczniów we wszystkich szkołach należy objąć Edukacją Włączającą. Koniec dygresji.

Widzimy więc inteligentny sposób, jak grupę mniejszościową uczynić całością – poprzez manipulowanie faktami, zmianę znaczenia pojęć, rozmywanie granic, a w końcu – przez zmianę rzeczywistości. To jednak w Polsce jest wciąż za słabe, bowiem u nas można powołać się tylko na SPE. W krajach Europy Zachodniej mają coś dużo mocniejszego – masową imigrację.

W licznych państwach europejskich przyjęto dużą ilość imigrantów z różnych zakątków świata. Ich dzieci trafiły do szkół powszechnych i tu pojawił się problem, ponieważ ci uczniowie mają problemy z integracją. Nie władają językiem państwa przyjmującego, mają zupełnie inne wzorce kulturowe i zasób wiedzy. Systemy edukacji, które próbują uczyć ich tradycyjnie, czyli stawiać wymagania i oceny stają się niewydolne, i wychodzi na jaw, że cała ta różnokulturowa mieszanka nie jest w stanie się uczyć. To jest poważnym zagrożeniem dla polityki migracyjnej, dlatego tworzy się model edukacji nastawiony na integrację wielokulturowości, czyli właśnie Edukację Włączającą. A skoro już taki system jest i działa, to można wprowadzać jeszcze więcej wielokulturowości. Nasuwa się więc pytanie, co było pierwsze – jajko czy kura. Czy najpierw była imigracja i dlatego wdrożono Edukację Włączającą, czy odwrotnie. Znajomość tekstów źródłowych i faktów pozwala to zrekonstruować. Otóż najpierw było sobie zwyczajne społeczeństwo ze zwyczajnymi szkołami. Potem wprowadzono do tego społeczeństwa i jego szkół dużą ilość imigrantów. Wtedy okazało się to, co musiało się okazać, mianowicie że szkoły nie dają rady. Dlatego wdrożono Edukację Włączającą i wykazano, że szkoły w pewien sposób sobie radzą, bo otwierają się na wielokulturowość, sprowadzono więc jeszcze więcej imigrantów i przekonano wszystkich, że tak będzie dobrze.

Dokumenty źródłowe nie pozostawiają wątpliwości, że Edukację Włączającą wprowadza się po to, żeby zbudować nowe społeczeństwo, oparte na różnorodności. Różnorodność oznacza, że każdy jest różny od pozostałych, a więc każdy ma różne cechy i potrzeby. Jak dokładnie ma wyglądać owa różnorodność, opiszemy nieco dalej. Włączenie oznacza jednakowe traktowanie całej różnorodności. Nikt nie może czuć się dyskryminowany. Ale jak traktować każdego inaczej w systemie, który ze swej natury musi być powszechny? Gdyby uznać, że tylko część uczniów jest różna, i tą część należy szczególnie traktować, zostałoby to nazwane dyskryminacją. Uznaje się więc, że wszyscy są różni, a jeszcze lepiej, że każdy jest wyjątkowy, wobec tego każdego należy traktować wyjątkowo, czyli indywidualnie. Wówczas nie jest to dyskryminacja, tylko równość.

Przy tym wszystkim nie wolno zapominać o jakości. Skoro istnieje system, który ma zbudować nowe społeczeństwo, system ten oparto na różnorodności i indywidualizacji, to należy jeszcze przekonać wszystkich, że system jest skuteczny. Dlatego nazywa się go systemem wysokiej jakości

kształcenia. Tak więc według swoich promotorów Edukacja Włączająca jest jedynym systemem, gwarantującym jakość kształcenia. Jak ta jakość jest dokładnie rozumiana, również opiszemy nieco dalej.

Żeby ten model edukacji był w pełni różnorodny, indywidualistycznie – równościowy i jakościowy, musi obejmować wszystkich uczniów. Wszystkich rdzennych mieszkańców i imigrantów, pełnosprawnych i niepełnosprawnych, posiadających SPE i bez SPE (choć takich już właściwie nie będzie, bo wszyscy będą mieli SPE). Dlatego wszyscy muszą uczęszczać do takich samych szkół ogólnodostępnych. Dlatego szkoły specjalne należy zmienić w centra wsparcia specjalistycznego, uczniów z tych szkół skierować do szkół powszechnych, a wszystkie szkoły powszechne zmienić w szkoły specjalne. Wszyscy, bez względu na niepełnosprawność czy SPE będą w tych samych klasach uczestniczyć w tych samych zajęciach, i każdy będzie miał ten sam wzorzec nauczania, czyli kształcenie indywidualne. Praca szkoły będzie w każdej dziedzinie zespołowa. Wszyscy uczniowie będą współpracować ze sobą na miarę swoich możliwości, wszyscy będą uczyć się nawzajem od siebie, będą uczestniczyć w społeczności, wszyscy otrzymają takie wsparcie, jakiego potrzebują, każdy będzie w pełni realizował swój potencjał, a szkoła zrealizuje każdemu jego wszystkie potrzeby edukacyjne, zdrowotne, społeczne i emocjonalne. W szkole włączającej każdy uczeń otrzyma gwarancję wysokich osiągnięć edukacyjnych, bo ma takie niezbywalne prawo człowieka, a państwo będzie ponosić odpowiedzialność za realizację tego prawa. Każdy dostanie tyle, ile potrzebuje, a z siebie da tyle, ile może.

Każdy uczeń będzie także aktywnie włączony do swojej nauki. Oznacza to, że we wszystkich działaniach szkoły będzie traktowany jako partner. Będzie włączony w tworzenie swojego indywidualnego planu nauczania i w proces swojego oceniania. Będzie też włączony w ocenianie innych uczniów.

Włączenie oznacza też partnerskie uczestnictwo rodziców i rodzin. Będą oni zaangażowani w ustalanie indywidualnych celów kształcenia swojego dziecka oraz w proces oceniania. Rodzice będą mogli zaakceptować lub odrzucić wyniki oceniania. Ogólnie rodzice i rodziny, w tym rodziny imigrantów, a także imigranckie organizacje społeczne będą zaangażowani w pracę szkoły.

Ale włączenie na tym się nie zatrzymuje. W działaniach szkół będą też uczestniczyć społeczności lokalne, lokalni przedsiębiorcy, samorząd i lokalni decydenci i w ogóle całe społeczeństwo.

Nie należy zapominać o włączeniu pracowników oświaty. Będą zaangażowani nauczyciele prowadzący, nauczyciele pozostali, wychowawcy, dyrekcje szkół, liderzy szkół, personel wspomagający.

Włączenie oznacza też zaangażowanie specjalistów. W Edukacji Włączającej będzie ich wielu z różnych środowisk. Będą specjaliści ze szkoły, specjaliści z centrów zasobów edukacyjnych, czyli dawnych szkół specjalnych, specjaliści spoza systemu oświaty. Będą oni wspierać wszystkich uczniów jako podmioty indywidualne i jako członkowie multidyscyplinarnych zespołów wspierających.

Wszyscy wyżej wymienieni będą brali udział we wszelkich działaniach szkoły, w ustalaniu indywidualnych programów nauczania, w ewaluacji i procesie oceniania uczniów. Wszystko na zasadzie partnerstwa, współuczestnictwa, współpracy indywidualnej i zespołowej i zaangażowania.

Ale Edukacja Włączająca na tym się nie kończy. W działania szkół, wyznaczanie indywidualnych programów nauczania, ewaluację i proces oceniania zostaną też włączone organizacje pozarządowe, sektor wolontariatu, organizacje społeczne i wszelkie inne podmioty zewnętrzne, które będą zainteresowane.

To jest bardzo charakterystyczne dla Edukacji Włączającej, że bardzo rozszerza zakres włączenia. Operuje się tutaj charakterystycznym terminem: interesariusze. Otóż wydaje się, że interesariuszami oświaty są wszyscy, którzy mają jakieś interesy wobec szkoły. Ci wszyscy interesariusze mają zyskać swobodny dostęp do szkół, oczywiście pod hasłem zaangażowania w zaspokajanie wszystkich różnorodnych potrzeb edukacyjnych wszystkich uczniów i realizację ich wszystkich praw.

Podsumowanie włączenia:

- nieograniczony dostęp do szkoły wszystkich uczniów. Wszyscy uczniowie mają być włączeni do tej samej powszechnej szkoły. Również ci, którzy z różnych względów obecnie kierowani są do placówek specjalnych.
- Zaangażowanie do pracy na rzecz szkoły rodziców i rodzin, lokalnej społeczności i całego społeczeństwa. Będą mieli wpływ na bieżącą działalność, programy nauczania, ocenianie uczniów.
- Dostęp do szkoły będą mieli różni specjaliści, lokalni decydenci, organizacje pozarządowe i społeczne. Będą mieli wpływ na bieżącą działalność, programy nauczania i ocenianie uczniów.

2.3.2. RÓŻNORODNOŚĆ

W wielu krajach europejskich różnorodność na skutek imigracji jest zjawiskiem naturalnym.¹²⁷ Na podstawie badań OECD z 2006 r. uznano, że imigracja w Europie będzie rosła. To zmieni tożsamość europejską w ten sposób, że społeczeństwo europejskie stanie się wielokulturowe.¹²⁸ Imigracja jest więc jednym z kluczowych problemów Europy.¹²⁹ Uznano także za oczywisty fakt, że szkoły w Europie stają się coraz bardziej wielokulturowe i proces ten będzie się nasilał.¹³⁰ To rodzi poważne problemy. Obecność takiej liczby imigrantów jest wyzwaniem dla systemów edukacyjnych, i szkoły muszą się do tego dostosować.¹³¹ Tymczasem z praktyki szkół krajów przyjmujących wynika, że zbyt duża ilość uczniów z mniejszości etnicznych, szczególnie afroamerykańskich zostaje zakwalifikowana jako uczniowie z SPE. Różnice kulturowe dzieci z całego świata są tak głębokie, że szkoły nie radzą sobie z ich uczeniem i kierują dzieci imigrantów do szkół specjalnych. To sprawia, że cała mniejszość etniczna jest postrzegana negatywnie, co grozi wykluczeniem.¹³² Żeby tego uniknąć zachodzi konieczność wyjaśnienia dzieciom z różnych kultur, jak funkcjonują ludzie w kulturze państwa przyjmującego. Tu potrzebne jest współdziałanie rodzin imigranckich dzieci. Potrzeba wyjaśniać tym rodzinom, na czym polega edukacja i czego się od nich oczekuje, i do tego potrzebni są odpowiednio przygotowani specjaliści. Współpraca z tymi rodzinami jest utrudniona z powodu różnic kulturowych i uwarunkowań społeczno – ekonomicznych. W tym celu promuje się partnerskie zaangażowanie, czyli takie rozwiązania, w których rodzice i całe rodziny imigranckie mają możliwość uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji w szkole na każdym etapie. Takie ich zaangażowanie prowadzi czasem do wymiany ról w rodzinach imigranckich.¹³³ Jednak to jest niewystarczające. Remedium na brak integracji i problemy z imigracją ma być promowanie różnorodności.¹³⁴ Według UNESCO imigracja nie powinna być postrzegana jako zagrożenie i wyzwanie, tylko jako źródło ubogacenia kultury państwa przyjmującego.¹³⁵ Różnorodność językowa i kulturowa może stać się dla szkół nieocenionym atutem.¹³⁶ Uznano więc Edukację Włączającą za dobry sposób na rozwiązanie

127Zob. Agencja 23 s.7.

128 Zob. Agencja 5 s.14.

129 Zob. Agencja 5 s.5.

130 Zob. Agencja 5 s.91.

131 Zob. Zielona Księga Komisji Europejskiej "Imigracja" 2008, s.3, za: Agencja 5 s.15.

132 Zob. Agencja 5 s.21-23.

133 Zob. Agencja 5 s.24-26.

134 Zob. Agencja 5 s.55.

135. Zob. Raport UNESCO z 1994, za: Agencja 5 s.7

136 Zob. Zielona Księga Komisji Europejskiej "Imigracja" s.3, za: Agencja 5 s.15.

problemów społecznych wynikających z imigracji.¹³⁷ Szkoły są bowiem pierwszym miejscem, w którym rodziny imigrantów stykają się ze społeczeństwem kraju przyjmującego. Szkoła ma rozwiązać problem imigracji poprzez Edukację Włączającą.¹³⁸

Zaleca się więc stosowne zmiany w polityce oświatowej państw przyjmujących imigrację. Należy promować i wprowadzać do systemu prawnego zasady: poszanowania praw człowieka, równości szans oraz zwalczania dyskryminacji, rasizmu i ksenofobii. Należy wspierać różnorodność i wielokulturowość w szkołach. Szkoły powinny prowadzić politykę wielokulturową, odpowiadającą na potrzeby społeczności lokalnej. Szkoły powinny uczyć wielokulturowości.¹³⁹ Różnice kulturowe powinny być obecne w szkołach i przez szkoły wspierane. Dobrym przykładem takich praktyk jest Szwecja.¹⁴⁰ Promuje się wielojęzyczne podejście do wszystkich uczniów jako dydaktyczne dowartościowanie wszystkich języków, obecnych w szkołach oraz uwrażliwienie wszystkich dzieci na kulturową różnorodność.¹⁴¹ Postawa otwarta na wielokulturowość sprawia, że poprawia się jakość nauczania.¹⁴² Dla tych celów należy zaangażować do współpracy specjalistów z różnych kultur¹⁴³. Wymaga się też różnorodności kulturowej wśród nauczycieli.¹⁴⁴

Kolejnym uzasadnieniem Edukacji Włączającej jest wrażliwość na uczniów niepełnosprawnych. Wiemy już, że dokonano rozszerzenia zakresu Edukacji Włączającej – od niepełnosprawnych, poprzez uczniów z SPE, poprzez uczniów z grup zagrożonych wykluczeniem do wszystkich uczniów. Niepełnosprawność jest tym samym, co różnorodność.¹⁴⁵ Uczniów z SPE uznano za jedną z grup zagrożonych wykluczeniem. Edukacja Włączająca wszelako włącza wszystkich, zagrożonych wykluczeniem, także SPE i imigrantów.¹⁴⁶ Zaliczając ich w ten sposób, postawiono znak równości między imigrantami a uczniami z SPE. Obydwie grupy są cenne dla Edukacji Włączającej, która podkreśla, że różnorodność kulturowa i różnorodność SPE są wartością, wnoszoną do procesu kształcenia.¹⁴⁷ Kategoria specjalnych potrzeb edukacyjnych została zresztą bardzo ciekawie rozszerzona, o czym pisaliśmy już wyżej. Należy zwrócić uwagę, że zaliczono do SPE coś takiego, jak trudności w nauce. W praktyce każda trudność edukacyjna lub wychowawcza może być podstawą do uznania, że dany uczeń ma SPE, a więc należy do jednej z grup zagrożonych wykluczeniem, i z tego tytułu należy mu się szczególna ochrona. Tego typu SPE są postrzegane jako jedna z pożądaných i cennych różnic, jako element różnorodności. Edukacja Włączająca docenia różnorodność uczniów – ich różnice uznaje się za zaletę i czynnik sprzyjający edukacji.¹⁴⁸

Różnorodność służy więc integracji imigrantów i uczniów z SPE. Jednakże Edukacja Włączająca stawia sobie drugi ambitny cel obok różnorodności, którym jest równość. Poszanowanie różnorodności i równość są elementem edukacji "społeczeństwa dla wszystkich".¹⁴⁹ Te wartości są jednak ze sobą sprzeczne. Jednym z największych wyzwań dla Europy jest rosnące zróżnicowanie potrzeb uczniów w szkole, a powinna być równość wszystkich uczniów. Jest ona szczególnie potrzebna w tych krajach, gdzie jest problem dużej różnorodności w klasach.¹⁵⁰ Istnieje ryzyko konfliktu. Różne traktowanie uczniów z SPE uwypukla odmienności, więc stygmatyzuje i upośledza, natomiast jednakowe traktowanie prowadzi do braku wrażliwości na różnice, więc

137 Zob. Agencja 10 s.13.

138 Zob. Agencja 5 s.91.

139 Zob. Agencja 5 s.94.

140 Zob. Agencja 5 s.71.

141 Zob. Agencja 5 s.18.

142 Zob. Agencja 5 s.60.

143 Zob. Agencja 5 s.95.

144 Zob. Agencja 5 s.20.

145 Zob. Agencja 11 s.9.

146 Zob. Agencja 2.

147 Zob. Agencja 5 s.94.

148 Zob. Agencja 15 s.3.

149 Zob. Agencja 6.

150 Zob. Agencja 24 s.18,

także stygmatyzuje i upośledza¹⁵¹. Tak przecież być nie może, Edukacja Włączająca opiera się na poszanowaniu różnorodności, sprawiedliwości i równości, równość oznacza jakość,¹⁵² a różnorodność to zaleta.¹⁵³ Edukacja Włączająca buduje społeczeństwo, które ceni różnorodność. Takie społeczeństwo jest oparte na sprawiedliwości, równości i demokracji.¹⁵⁴

Powstała więc istotna potrzeba rozwiązania tego konfliktu. W tym celu trzeba było wpięrow przełamać stereotypy dotyczące normalności, co zrobiono w Rekomendacjach Luksemburskich:

- jeśli przyjmiemy, że wszyscy się różnimy, to kto jest normalny?
- Powinien zapanować wzajemny szacunek i tolerancja.
- Różnorodność jest pozytywna. Wspólna wartość to postrzeganie niepełnosprawności jako czegoś normalnego.
- Wszyscy się różnimy, każdego należy akceptować. Tolerancja jest oparta na wzajemnym zrozumieniu.
- Społeczność edukacyjna musi być bardziej świadoma i bardziej tolerancyjna dla osób niepełnosprawnych.
- Różnorodność to mieszanka, włączenie jest tym, co sprawia, że mieszanka działa.¹⁵⁵

Skoro eksperci zaczęli już traktować niepełnosprawność jako SPE, skoro rozszerzyli zakres SPE, skoro uznali, że niepełnosprawność jest tym samym, co różnorodność, skoro wszyscy się różnimy, to ciąg dalszy był oczywisty. Każdy człowiek, każdy uczeń ma Specjalne Potrzeby Edukacyjne! Tak więc każdego należy traktować tak, jakby należał do jednej z grup, zagrożonych wykluczeniem, tak, jak niepełnosprawni i imigranci. Skoro tak, każdy zasługuje na szczególną ochronę i wsparcie. A co jest istotą każdego człowieka? Jego tożsamość! Edukacja Włączająca dostrzega i docenia w każdym uczniu wiele wyjątkowych i zmieniających się tożsamości.¹⁵⁶ I każdy ma prawo do swojej tożsamości, do swoich indywidualnych, specjalnych potrzeb edukacyjnych. Postrzega się SPE jako naturalne cechy, których uwzględnianie należy do kategorii praw człowieka.¹⁵⁷ Dlatego też Edukacja Włączająca traktuje każdego ucznia, jakby miał SPE.¹⁵⁸ A ponieważ Edukacja Włączająca opiera się na sprawiedliwości i równości, a równość to jakość, więc każdego musi traktować równo. Różnice między uczniami z SPE a uczniami bez SPE uznaje za zwykły przejaw kultury edukacyjnej.¹⁵⁹ Różnice te w ogóle zostaną zatarte, ponieważ Edukacja Włączająca rozszerza swoją definicję z SPE na wszystkich¹⁶⁰ i odchodzi od homogeniczności na rzecz heterogeniczności. Dlatego nie należy stosować terminów, które mogłyby uczniów kategoryzować, nie można o uczniu mówić np. że ma zaburzenia albo jest leniwy, bo to prowadzi do stygmatyzacji, odrzucenia przez rówieśników, niskiej samooceny, obniżenia poziomu oczekiwań, ograniczenia szans edukacyjnych. Należy afirmować różnorodność.¹⁶¹ Należy więc szanować SPE każdego ucznia, **nie należy naprawiać jego deficytów, tylko afirmować je, jako szansę edukacyjną.**¹⁶²

W kontekście poszanowania różnorodności jednym z celów Edukacji włączającej jest zapobieganie segregacji - poprzez unikanie, o ile to możliwe szufladkowania i kategoryzowania

151 Zob. Agencja 7 s.18.

152 Zob. Agencja 8 s.1, także s.4.

153 Zob. Agencja 23 s. 19.

154 Zob. Agencja 23 s.7.

155 Zob. Agencja 13.

156 Zob. Agencja 7 s.92.

157 Zob. Agencja 7 s.17

158 Zob. Agencja 7 s.18.

159 Zob. Agencja 9 s.7-9.

160 Zob. Agencja 10 s.13.

161 Zob. Agencja 7 s.73.

162 Zob. Agencja 7 s.18.

uczniów.¹⁶³ Należy odejść od przestarzałego modelu segregacyjnego. Czynnikiem, który jest etykietowaniem i segregacją społeczną, które prowadzą do zranionej tożsamości jest ocenianie.¹⁶⁴ Ocena sumująca jest sprzeczna z ideą różnorodności, bo porównuje każdego ucznia z obiektywnym standardem wiedzy. W ten sposób ocenianie sumujące zakłada, że wszyscy uczniowie są tacy sami.¹⁶⁵ Zamiast oceniać należy akceptować i doceniać różnorodność tożsamości uczniów.¹⁶⁶ Dlatego Edukacja Włączająca odchodzi od podstaw programowych i ocen sumujących i wprowadza Ocenianie Kształtujące, które jest dostosowane do różnorodności uczniów.¹⁶⁷

Edukacja Włączająca, aby była naprawdę włączająca musi stać się obowiązująca we wszystkich szkołach na wszystkich etapach edukacyjnych. Żeby to było możliwe, potrzebne są oczywiście zmiany w prawie, ale to nie wszystko. Niezbędne jest wytworzenie nowego etosu i nowej kultury organizacyjnej, które będą promowały Edukację Włączającą. To wymaga pozytywnego nastawienia personelu szkół wobec idei otwarcia szkolnych klas na różnorodność społeczności uczniowskiej.¹⁶⁸

Różnorodność nie ogranicza się do uczniów, ale obejmuje także nauczycieli. Skład grona pedagogicznego powinien odzwierciedlać skład społeczeństwa, dlatego dostęp do zawodu mają mieć wszystkie mniejszości, występujące w społeczeństwie, także seksualne.¹⁶⁹ Różnorodność będzie perspektywą, według której będzie się odbywać selekcja do zawodu nauczyciela.¹⁷⁰ Także kształcenie nauczycieli w Edukacji Włączającej będzie pod kątem różnorodności, która będzie już szkolną normalnością.¹⁷¹ Nauczyciele będą kształceni tak, aby byli przygotowani na różnorodność, również wielokulturową, z jaką spotkają się w szkołach.¹⁷² Różnorodność oraz Edukacja Włączająca będą integralną częścią kształcenia nauczycieli, niezależnie od wykładanego przedmiotu. Różnorodność uczniów ma być przedmiotem zainteresowań zawodowych nauczycieli i ma być wspierana w trakcie ich szkolenia.¹⁷³ To będzie jednak i tak niewystarczające, ponieważ różnorodność wymaga udziału osób spoza szkoły – np. mediatorów dla uczniów z SPE oraz imigrantów.¹⁷⁴

Jak widać, dzięki Edukacji Włączającej różnorodność stanie się głównym celem szkoły, i będzie polegała na zaspokajaniu różnorodnych potrzeb uczniów, akceptacji i docenianiu różnorodnych, zmieniających się tożsamości, z gwarancją fachowego wsparcia wszystkich uczniów.¹⁷⁵

Ponieważ w Polsce nie mamy masowej, wielokulturowej imigracji, więc u nas włączenie nie będzie aż tak różnorodne i pełne, jak w krajach Europy zachodniej. U nas będzie polegać na tym, że w jednej szkole i klasie będą uczniowie z SPE, bez SPE oraz niepełnosprawni intelektualnie. Wtedy zaistnieje pożądana społecznie różnorodność rozmaitych cech i umiejętności uczniów. Wówczas wszyscy owi uczniowie będą należycie zintegrowani, bo będą uczestniczyć w różnorodnych sytuacjach społecznych.¹⁷⁶ Wszyscy różnorodni uczniowie będą także mieli wpływ na swój proces edukacji oraz będą brali udział w ocenianiu.¹⁷⁷ Takie włączenie, rozpoczęte od najmłodszych lat nauczy dzieci akceptować różnice. To rozwiązanie jest drogie, ale zapewnia równość dla różnorodności i sprawiedliwość.¹⁷⁸

163 Zob. Agencja 2, por. Agencja 12 2.21.

164 Zob. Agencja 11 s.16.

165 Zob. Agencja 2.

166 Zob. Agencja 7 s.92

167 Zob. Agencja 11 s.16.

168 Zob. Agencja 12 s.21.

169 Zob. Agencja 7 s.24, podobnie Agencja 10 s.11.

170 Zob. Agencja 7 s.88.

171 Zob. Agencja 7 s.88.

172 Zob. Agencja 15 s.2, także UE 3.

173 Zob. Agencja 15 s.4.

174 Zob. Agencja 10 s.22.

175 Zob. Agencja 7 s.92.

176 Zob. Agencja 11 s.9.

177 Zob. Agencja 2.

178 Zob. Agencja 11 s.9.

Równość i różnorodność staną się nową definicją jakości i sukcesu – w miejsce wiedzy i umiejętności.¹⁷⁹ Kiedy bowiem różnorodność stanie się głównym celem szkoły, wówczas wiedza i umiejętności schodzą na dalszy plan.¹⁸⁰ Żadne bariery dostępowe nie mogą stanąć na drodze do różnorodności, równości i sprawiedliwości. Bariery architektoniczne, przekonania, podstawy programowe, ocenianie – wszystko, co utrudnia włączenie, będzie usunięte. Edukacja Włączająca znosi bariery instytucjonalne, mogące powodować niepowodzenia szkolne, za to wprowadza równość i doskonałość.¹⁸¹

Trzeba też pamiętać o tym, że według ekspertów Agencji Edukacja Włączająca to realizacja praw człowieka,¹⁸² a państwu trzeba będzie narzucić doskonalsze systemy kontroli, sprawdzające, czy wspierają zróżnicowanie kulturowe.¹⁸³

Podsumowanie różnorodności.

Różnorodność jest związana z włączeniem. Nauczyciele mają być różnorodni, tak, jak lokalna społeczność, i reprezentować wszystkie mniejszości, również seksualne. Wszyscy uczniowie z lokalnej społeczności bez ograniczenia mają być w tej samej szkole i tej samej klasie. Dla Edukacji Włączającej jest bardzo ważne, żeby oni byli jak najbardziej różnorodni. Pożądana jest różnorodność kulturowa – różne rasy, etnosy, języki, religie, kultury. Tak samo ważna jest różnorodność co do cech, umiejętności i specjalnych potrzeb. Im więcej jest SPE, niepełnosprawności, deficytów i ograniczeń, stylów uczenia się, nietypowych zachowań, zaburzeń tym lepiej. Te wszystkie cechy są częścią tożsamości, więc nie mogą być ograniczane. Tak, jak nie wolno walczyć z niepełnosprawnością, tak samo nie wolno wyrównywać deficytów i znosić ograniczeń. Z tego będzie wynikał zakaz narzucania wiedzy i umiejętności. Oznacza to faktyczne odejście od nauczania wiedzy merytorycznej i obiektywnych ocen. Oznacza to, że każdy będzie mógł pozostać takim, jakim jest, ze wszystkimi swoimi deficytami: z całą swoją niewiedzą, ze wszystkimi słabościami, z zachowaniami niepożądanymi społecznie. Szkoła nie będzie mogła wyrównywać deficytów ani nawet ich wskazywać. Wszelkie deficyty zostaną wskazane jako naturalne i pożądane cechy tożsamości ucznia i objęte ochroną i wsparciem. Takie działania, dzięki którym tradycyjna edukacja uczy społeczeństwo wiedzy i umiejętności będą zakazane jako dyskryminacja.

2.3.3. INDYWIDUALIZACJA

Oznacza odebranie kompetencji i decyzyjności szkołom i nauczycielom i przekazanie samym uczniom. Jest to pokłosie antropologii, napisanej przez J.J. Rousseau, która uważa, że człowiek od urodzenia jest dojrzały i uformowany, nie potrzebuje więc edukacji i wychowania. Myśl tę podjęła antypedagogika w XX w, a rozwinęła neomarksistowska Szkoła Frankfurcka.

Edukacja Włączająca stawia w samym centrum osobę, niezależnie, czy posiada ona SPE i czy są one w związku z niepełnosprawnością, czy z innych przyczyn.¹⁸⁴ Jak zaleca światowy raport o niepełnosprawności z 2011 r, należy odejść od tradycyjnej pedagogiki i przyjąć metody skoncentrowane na uczniu, które zakładają, że każdy człowiek posiada zdolność uczenia się oraz indywidualny styl nauki.¹⁸⁵ Personalizacja to wsłuchanie się w głos ucznia. Ten głos ma zasadnicze

179 Zob. Agencja 11 s.10-11.

180 Zob. Agencja 7 s.92.

181 Zob. Agencja 18 s.7.

182 Zob. Agencja 8 s.1.

183 Zob. Agencja 10 s.30.

184 Zob. Agencja 6.

185 Zob. Agencja 7 s.84-85

znaczenie dla polityki i praktyki oświatowej.¹⁸⁶ Jak napisano w Rekomendacjach Luksemburskich głosy młodych ludzi oraz ich rodzin powinny być wysłuchane i brane pod uwagę we wszelkich procesach decyzyjnych, które ich dotyczą. Należy też pytać uczniów o ich potrzeby.¹⁸⁷ Szkoły powinny stosować Ocenianie Kształtujące i indywidualizację.¹⁸⁸ Indywidualizacja jest dobra dla wszystkich – imigrantów i rdzennych mieszkańców, osób z SPE i bez SPE. Pamiętajmy też, że te same zasady Oceniania Kształtującego stosuje się wobec uczniów z SPE i pozostałych.¹⁸⁹

Każdy uczeń będzie miał gwarancję wpływu na ustalanie, wdrażanie i ocenianie swoich celów nauczania.¹⁹⁰ Każdemu należy zagwarantować Edukację Włączającą i nauczanie indywidualne na każdym etapie edukacji.¹⁹¹ Wszystkie dzieci mają mieć indywidualny proces nauczania i aktywnie w nim uczestniczyć.¹⁹² Program nauczania należy dostosować do potrzeb uczniów z SPE¹⁹³, więc każdy będzie miał indywidualny plan nauczania¹⁹⁴. Jak pamiętamy, te same zasady, co dla SPE stosuje się też do pozostałych uczniów. Szkoła planuje więc indywidualny tok nauczania dla każdego ucznia w zakresie wiedzy przedmiotowej i umiejętności społecznych.¹⁹⁵ Planuje się też udział rodziców. Będą oni współtworzyć indywidualne cele nauczania dla swoich dzieci.¹⁹⁶

Proces uczenia się każdego dziecka również będzie zindywidualizowany. Umożliwi się każdemu uczniowi dostrzeżenie informacji istotnych. Będą mogli zrozumieć je, przetworzyć, a następnie w różny sposób wyrazić swoje przekonania¹⁹⁷ (szczególnie w matematyce – przyp. aut). Nastawienie na "wzrastanie" ucznia, budowanie poczucia bezpieczeństwa, pozwalające odkryć nowe idee, a błędy traktuje się jako okazję do nauczenia się czegoś nowego. Każdy uczeń powinien być aktywnie zaangażowany, tak, aby widział sens uczenia się. Uczniowie nie mogą być tylko pasywnymi odbiorcami wiedzy.¹⁹⁸

Sposób oceniania także będzie dopasowany do ucznia,¹⁹⁹ według jego preferencji.²⁰⁰ W stosunku do uczniów z SPE należy dostosować narzędzia i metody oceniania do ich indywidualnych potrzeb, oraz do indywidualnych potrzeb pozostałych uczniów.²⁰¹ Każdy uczeń będzie miał wpływ na swoje ocenianie. Także rodzice będą mieli wpływ na ten proces, gdyż mają oni niezbywalne prawo określać metody oceniania dziecka, oraz zaakceptować lub odrzucić wyniki oceniania.²⁰²

Edukacja Włączająca stosuje ocenianie włączające, którym jest Ocenianie Kształtujące. Wiele metod i narzędzi Oceniania Kształtującego zostało wypracowanych w szkołach specjalnych i integracyjnych. Mogą one być z powodzeniem używane w szkołach ogólnodostępnych, w celu poprawy jakości nauczania wszystkich uczniów.²⁰³ W Edukacji Włączającej jest co prawda czynność, która nazywa się: "ocenie", ale to nie jest to, co myślimy. Ta czynność dalej się tak nazywa, ale nie zajmuje się określeniem poziomu wiedzy i umiejętności ucznia, tylko stanowi informację o postępach. Tak rozumiane ocenianie dostosowuje się do sytuacji społecznej i emocjonalnej ucznia. W ocenianiu włączającym procedury oceniania są dostosowane do specjalnych potrzeb każdego ucznia. Mają one w pełni oddać i doceniać różnicowanie w grupie

186 Zob. Agencja 8 s.5.

187 Zob. Agencja 13.

188 Zob. Agencja 5 s.94.

189 Zob. Agencja 1 s.6.

190 Zob. Agencja 16 s.2.

191 Zob. Agencja 11 s.9.

192 Zob. Agencja 3 s.58.

193 Zob. Agencja 25.

194 Zob. Agencja 3 s.41.

195 Zob. Agencja 16 s.2.

196 Zob. Agencja 16 s.2.

197 Zob. Agencja 7 s.85-85.

198 Ibidem.

199 Zob. Agencja 3 s.41.

200 Ibidem, s.60.

201 Zob. Agencja 21 s.6-7.

202 Zob. Agencja 16 s.2-5.

203 Ibidem.

uczniów poprzez dowartościowanie każdego ucznia. Będzie obowiązywać zasada uniwersalności – każdy uczeń ma możliwość zademonstrowania swoich postępów. **Każdy postęp musi zostać doceniony.**²⁰⁴ Szkoła bowiem ma zaspokajać dzieciom ich potrzeby emocjonalne, zdrowotne i społeczne.²⁰⁵

Rewolucja obejmie również kształcenie i szkolenie zawodowe. Program szkolenia i kształcenia zawodowego będzie dostosowany do indywidualnych potrzeb ucznia poprzez indywidualne plany nauczania, które będą tworzone przez zespoły wielospecjalistyczne z udziałem uczniów. Tak więc nauka w szkołach zawodowych będzie skoncentrowana na możliwościach uczniów. Programy nauczania, cele, metody, materiały dydaktyczne, systemy oceniania będą dostosowane do indywidualnych umiejętności i potrzeb uczniów.²⁰⁶ Do tego celu będzie służyła obowiązkowa wstępna ocena przed rozpoczęciem szkolenia. Programy kształcenia i szkolenia będą dostosowane do ucznia poprzez wydłużanie kursów i praktyk,²⁰⁷ będą elastyczne, szeroko będą stosowane indywidualne plany nauczania.²⁰⁸ Rynek pracy ze swoimi wymaganiami także będzie musiał dostosować się do umiejętności, oczekiwań i życzeń uczniów. Pracodawcy, tak jak szkoły dostosują do nich swoje metody szkolenia. Te oczekiwania i życzenia uczniów będą respektowane na każdym etapie podejmowania zatrudnienia po zakończeniu edukacji. Przejście z edukacji do zatrudnienia będzie nadzorowane przez zespoły wielospecjalistyczne.²⁰⁹

Uważa się, że także uczelnie wyższe powinny dostosować formy pracy i programy nauczania do studentów z SPE.²¹⁰

Dzięki indywidualizacji w USA i Europie zachodniej dopuszcza się w edukacji do głosu różnorodne środowiska – interesariuszy i opinię publiczną. Te środowiska mają wpływ na decyzje podejmowane w ramach systemu edukacji.²¹¹

Podsumowanie indywidualizacji.

- każdy uczeń ma indywidualne nauczanie, i ma specjalny plan nauczania, dostosowany do jego potrzeb i upodobań;
- ten plan tworzą zespoły specjalistów szkolnych, z udziałem samego ucznia i jego rodziców;
- podstawa programowa, jeśli w ogóle zostanie zachowana, będzie dostosowywana do każdego ucznia, czyli każdy będzie miał inny zasób wiedzy, w praktyce coraz mniejszy;
- ocenianie będzie dostosowane do preferencji ucznia, jego sytuacji społecznej i emocjonalnej. O sposobie oceniania będzie decydował on sam i jego rodzice.
- Nie będzie się już oceniać wiedzy i umiejętności, tylko postęp. Każdy postęp musi być doceniony. Każdy uczeń musi zostać dowartościowany.
- Sposobem na takie ocenianie uczniów będzie Ocenianie Kształtujące, którego metody wywodzą się ze szkół specjalnych;
- kształcenie i szkolenie zawodowe także będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb, umiejętności i życzeń uczniów. Także tu będą stosowane indywidualne plany nauczania;
- rynek pracy także dostosuje swoje wymagania do indywidualnych potrzeb, umiejętności i życzeń pracowników. Nad zatrudnianiem absolwentów w zakładach pracy będą czuwać zespoły wielospecjalistyczne.
- Indywidualizacja będzie stosowana na każdym etapie edukacji – podstawowym, ponadpodstawowym, zawodowym i wyższym.

204 Zob. Agencja 4 s.2.

205 Zob. Agencja 10 s.23.

206 Zob. Agencja 9 s.26, także s.58.

207 Ibidem s.58.

208 Ibidem s.30.

209 Ibidem, s.30-35.

210 Zob. Agencja 24 s.62.

211 Zob. CEO 1 s.78-79.

- Indywidualizacja dopuszcza do edukacji różnorodne środowiska, interesariuszy i opinię publiczną i przyznaje im kompetencje decyzyjne.

2.3.4. OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE

Edukacja Włączająca jako zupełnie nowy model edukacji ma również właściwy sobie sposób oceniania. Używa się dla niego terminu: ocenianie włączające. Najlepszym sposobem oceniania dla Edukacji Włączającej jest Ocenianie Kształtujące.²¹² Określa się je jako ocenianie wspierające proces uczenia się, co jest równoznaczne z ocenianiem jakościowym, czyli Ocenianiem Kształtującym, które spełnia rolę oceniania bieżącego.²¹³ Pomimo swej nazwy z ocenianiem ma niewiele wspólnego, jest natomiast wyłączną metodyką w Edukacji Włączającej.²¹⁴

Interesujące nas pojęcie zostało zdefiniowane przez OECD. Jest to częste, interaktywne ocenianie postępów ucznia i uzyskanego przez niego zrozumienia materiału, tak, aby móc określić, jak uczeń ma się dalej uczyć i jak go najlepiej nauczać. Ocenianie kształtujące oparte jest na konstruktywizmie poznawczym. Zakłada on, że każdy umysł sam aktywnie poznaje i **tworzy swoją własną rzeczywistość**. Dlatego trzeba kształcić umiejętność aktywnego budowania własnej wiedzy i zrozumienia zjawiska, a nie tylko biernego przyjmowania informacji. Dlatego trzeba włączyć uczniów w proces uczenia się.²¹⁵ Tutaj potrzebna jest dygresja. Twórcy modelu przyjęli, że według konstruktywizmu poznawczego umysł tworzy swoją własną rzeczywistość, zatem nie odtwarza rzeczywistości istniejącej. Oznacza to, że każdy uczeń korzystając ze zmysłów buduje swój własny świat, z własnymi pojęciami i znaczeniami. Jeśli tak, to rzeczywistość obiektywna nie istnieje.

Nie ma jednolitych znaczeń i pojęć, które są wspólne dla wszystkich, bo każdy tworzy swoje własne. To jest uzasadnienie dla likwidacji ocen oraz podstaw programowych i innych obiektywnych programów nauczania. Nie można bowiem narzucić nikomu wiedzy, którą i tak on zrozumie po swojemu. Nie można też oceniać poziomu wiedzy i umiejętności, skoro każdy tworzy własne. Można jedynie pomóc mu rozwinąć umysłowe i emocjonalne kompetencje do tworzenia własnej rzeczywistości. Konstruktywizm poznawczy jest obecnie wiodącym prądem myślowym refleksji filozoficznej, pedagogicznej, religijnej i politycznej. To, że jest wiodący, nie oznacza, że jest słuszny. Arystoteles, św. Tomasz z Akwinu, Kartezjusz nie zgadzają się z poglądami konstruktywistów. My też nie musimy. Jeśli ktoś ma wątpliwości, niech zda sobie sprawę, że dla konstruktywistów prawda nie istnieje. Koniec dygresji.

Eksperti Agencji rozwinęli definicję: jest to takie ocenianie we wszystkich szkołach ogólnodostępnych, które ma na celu wspomaganie procesu uczenia się wszystkich uczniów w możliwie najszerszym zakresie, i jest to wspierane przez politykę i praktykę oświatową.²¹⁶

Ocenianie włączające, którym jest Ocenianie Kształtujące dąży do tego, aby cała polityka, praktyka i procedury oceniania służyły do włączenia i zapewniły uczestnictwo wszystkich uczniów zagrożonych wyłączeniem, również tym z SPE.²¹⁷

Ocenianie Kształtujące daje uczniom motywację do uczenia się, gdyż każdy uczeń ma wgląd w przebieg swojej nauki,²¹⁸ i w budowanie wiedzy o własnym sposobie uczenia się.²¹⁹ Zyskuje też informacje o swoich postępach w nauce, które są dostosowane do jego konkretnej sytuacji.²²⁰ Metody i strategie Oceniania Kształtującego wykorzystywane są dla zebrania danych na temat

212 Zob. Agencja 11, także Agencja 26 s.2, Agencja 4 s.1.

213 Zob. Agencja 21 s.1.

214 Zob. Agencja 16 s.4.

215 Zob. CEO 2.

216 Zob. Agencja 4 s.1-2, por. Agencja 26 s.2, także Agencja 26 s.3.

217 Zob. Agencja 26 s.2.

218 Zob. Agencja 26 s.3.

219 Zob. Agencja 16 s.2.

220 Ibidem.

postępów ucznia w nauczaniu przedmiotowym i nabywaniu umiejętności pozapredmiotowych, i pomagają nauczycielowi planować kolejne etapy nauczania.²²¹

Uczeń jest także zaangażowany w ustalenie, wdrażanie i ewaluację indywidualnych celów nauczania, ma gwarancję włączenia go w swój proces oceniania²²² i wpływ na procedurę.²²³ Procedury oceniania są dostosowane do specjalnych potrzeb każdego ucznia, także z SPE.

Te procedury mają w pełni oddać zróżnicowanie w grupie i dowartościować każdego ucznia. Obowiązuje zasada uniwersalności – każdy uczeń ma możliwość zademonstrowania swoich postępów, a każdy postęp ma być doceniony. Ocenianie kształtujące zapobiega szufladkowaniu i etykietowaniu uczniów.²²⁴ Celem oceniania jest ustalenie precyzyjnych i rzeczywistych celów dydaktycznych, służących postępowi w nauce.²²⁵ Ocenianie Kształtujące jest stosowane w zwykłym toku nauczania przez nauczycieli, wspieranych przez specjalistów.²²⁶

Ocenianie Kształtujące będzie stosowane we wszystkich szkołach masowych.²²⁷ Zostało ono stworzone dla potrzeb włączenia uczniów z SPE. Ocenianie Kształtujące zastąpi diagnozę SPE.²²⁸ Ten model oceniania nie będzie różnicował podejścia pomiędzy uczniami z SPE a uczniami bez SPE. On ma rozpoznać SPE u wszystkich uczniów – zarówno u tych, którzy mają stwierdzone SPE, jak i u tych, którzy nie mają takiego stwierdzenia.²²⁹ W stosunku do uczniów z SPE należy dostosować narzędzia i metody oceniania do ich indywidualnych potrzeb. Ale ponieważ takie same zasady Oceniania Kształtującego stosuje się zarówno do uczniów z SPE, jak i wszystkich pozostałych,²³⁰ to należy dostosować metody i narzędzia również do indywidualnych potrzeb uczniów innych, niż SPE.²³¹

Według ekspertów Agencji wiele narzędzi Oceniania Kształtującego od dawna już jest stosowanych w szkolnictwie specjalnym i integracyjnym. Metody i narzędzia Oceniania Kształtującego nadają się więc dla uczniów SPE.²³² Ale skoro nadają się dla nich, to nadają się także dla wszystkich innych, zgodnie z zasadą, że to, co jest dobre dla uczniów SPE, jest dobre dla wszystkich uczniów. Tak więc metody i narzędzia Oceniania Kształtującego, które zostały wypracowane w szkołach specjalnych i integracyjnych w celu włączenia uczniów z SPE, mogą być używane w szkołach ogólnodostępnych w celu poprawy jakości nauczania wszystkich uczniów.²³³ Czy to się da zaadoptować? Z pewnością – można przecież wypracować taki sposób na współdziałanie ucznia i nauczyciela, aby można było wykazać to współdziałanie nawet wtedy, gdy uczeń nie współdziała, np. obserwacje w odpowiednio przygotowanym środowisku.²³⁴ Można także praktykę oceniania w całym systemie oświaty podporządkować potrzebom uczniów, zagrożonych wykluczeniem, w tym SPE – tak, jak w szkolnictwie specjalnym.²³⁵ **Wprowadzenie Oceniania Kształtującego jest sposobem na zapewnienie powodzenia szkolnego dla wszystkich.**²³⁶

A oto najistotniejsze cechy ogólne Oceniania Kształtującego:

- Niezależnie od założonych przez państwo celów, cała polityka oświatowa ma wdrażać

221 Zob. Agencja 21 s.1, także Agencja 26 s.3.

222 Zob. Agencja 16 s.2.

223 Zob. Agencja 4 s.1.

224 Zob. Agencja 4 s.1-2.

225 Zob. Agencja 16 s.2

226 Zob. Agencja 21 s.1.

227 Zob. Agencja 4 s.1.

228 Zob. Agencja 3 s.41.

229 Zob. Agencja 4 s.1.

230 Zob. Agencja 21 s.5-7/.

231 Zob. Agencja 21 s.6-7.

232 Ibidem s.5

233 Ibidem s.7.

234 Zob. Agencja 21 s.7.

235 Zob. Agencja 26 s.2.

236 Zob. Agencja 18 s.11.

Ocenianie Kształtujące²³⁷. Będzie ono wprowadzone ogólnie – w polityce oświatowej, oraz oddolnie – w statutach szkół. Na straży realizacji Oceniania Kształtującego będą stać liderzy szkolni.²³⁸

- Należy przyjąć Ocenianie Kształtujące za podstawę systemu nauczania. Należy przekonać uczniów i rodziców, że Ocenianie Kształtujące zapewni postępy uczniów. Należy pouczać szkoły, jak mają wykorzystać wyniki oceniania sumującego do wprowadzenia Oceniania Kształtującego. Należy też przekonać decydentów, od których zależy rozdział środków finansowych.²³⁹
- Żeby wdrożyć Edukację Włączającą, wszyscy uczniowie muszą być włączeni w proces swojego oceniania oraz mieć wpływ na program nauczania.²⁴⁰ Również rodzice powinni mieć wpływ na proces oceniania.²⁴¹ Należy uczniów ze szkół specjalnych włączyć do zwykłych szkół i wdrożyć nowe zasady nauczania, czyli właśnie Ocenianie Kształtujące.²⁴²
- To wymaga wprowadzenia nowej "kultury" organizacyjnej klasy szkolnej. Zakłada ona szerokie zaangażowanie wszystkich uczniów w kolektywizm.²⁴³ Wszyscy uczniowie – również z SPE i zagrożeni wykluczeniem mają uczyć się razem w szkołach masowych według jednego wzorca.²⁴⁴ Uczniowie pracują razem i koncentrują się na jak najlepszym wykonywaniu zadań, a nie na rywalizacji z innymi uczniami.²⁴⁵
- Materiały edukacyjne i procedury oceniania nie są dostosowywane do konkretnego ucznia, bo nie ma takiej potrzeby. Są tak zaplanowane, że nadają się dla uczniów z SPE bez potrzeby ich modyfikacji.²⁴⁶ Jest to tzw. projektowanie uniwersalne.
- Ocenianie Kształtujące powoduje aktywny udział uczniów w procesie uczenia się, zaspokaja różne potrzeby wszystkich uczniów przez stosowanie zróżnicowanych metod nauczania, wyrównuje szanse edukacyjne.²⁴⁷
- Żeby praktyka Oceniania Kształtującego mogła się w pełni rozwinąć, należy stworzyć sformalizowaną organizację procesu dydaktycznego.²⁴⁸
- Praca na lekcji będzie podporządkowana ścisłej, formalnej strukturze:
 - nauczyciel przedstawi uczniom cele lekcji, które ustali sam lub wspólnie z nimi,
 - następnie poda uczniom kryteria sukcesu, które ustali sam lub z nimi. Te kryteria to formalne dowody na to, że cel został osiągnięty, czyli że uczniowie się nauczyli. Kryteria muszą ściśle pasować do celów.
 - następnie nauczyciel przekazuje uczniom informację zwrotną. Jest to wskazanie, co uczeń zrobił dobrze, co jeszcze wymaga pracy, sugeruje uczniowi, jak może poprawić zadanie, wskazuje mu dalsze kroki w uczeniu się. Informacja zwrotna musi dotyczyć tylko kryteriów sukcesu. Jest ona podstawą Oceniania Kształtującego, zastępuje ocenę sumującą. Może zawierać samoocenę i ocenę koleżeńską.²⁴⁹
 - refleksja – najczęściej w formie ankiety dla ucznia – np. co ci się na lekcji podobało, co nie podobało, co było dla ciebie nowe, co cię zaskoczyło, co byś zmienił, czego się dziś nauczyłeś, do czego ci się to może przydać w przyszłości, jakie miałeś emocje, jak się

237 Zob. Agencja 3 s.61.

238 Zob. Agencja 3 s.42.

239 Zob. Agencja 3 s.62-63.

240 Zob. Agencja4 s.2.

241 Ibidem.

242 Zob. Agencja 8 s.2

243 Zob. Agencja 21 s.6, także CEO 2.

244 Zob. Agencja 4 s.2.

245 Zob. CEO 2.

246 Zob. Agencja 3 s.51.

247 Zob. CEO 2.

248 Zob. Agencja 21 s.6.

249 Zob. Agencja 21 s.5.

czuć.

- Ocenianie Kształtujące nie uczy, tylko uczy się uczyć. Każdy uczeń przystępując do nauki ma inną wiedzę wyjściową. Ona określa, jak uczeń może się uczyć. A ponieważ każdy ma inną wiedzę, więc każdy będzie miał inny sposób uczenia się. Ocenianie Kształtujące to respektuje i umożliwia.²⁵⁰
- Kształcenie nauczycieli zawiera coraz więcej elementów Oceniania Kształtującego.²⁵¹ Wykładowcy, uczący nauczycieli powinni być konstruktywistami i praktykami Oceniania Kształtującego.²⁵² Ma ono być istotą polityki kształcenia nauczycieli. Należy ukazać Ocenianie Kształtujące jako sposób na rozwiązanie problemów, a nie ich źródło. Gdyby nauczyciele zorientowali się, że Ocenianie Kształtujące w rzeczywistości ukazuje słabości i deficyty uczniów, to mogliby je odrzucić.²⁵³
- Szkoły będą rozliczane nie z nauczania wiedzy i umiejętności, tylko z realizacji Oceniania Kształtującego.²⁵⁴

Podsumowanie Oceniania Kształtującego.

Ocenianie Kształtujące daje wszystko wszystkim, umożliwia wszystko wszystkim, zaspokaja wszystkie potrzeby wszystkich, dostosowuje się do wszystkich i do każdego, angażuje, aktywizuje, włącza, rozwija, nie porównuje, nie szufladkuje, zapewnia wszystkim sukces. Jest jakoby dostosowane do indywidualnych potrzeb każdego, a jednocześnie wprowadza obowiązkową szczegółową procedurę każdej lekcji. Ma być podstawą nauczania we wszystkich szkołach i zapewnić najwyższą jakość nauczania, ale zostało stworzone dla potrzeb szkół specjalnych, żeby nauczyć dzieci niepełnosprawne podstawowych umiejętności życiowych. Zapewnia się, że kształtuje odpowiedzialność ucznia za swoją naukę, lecz zarazem poddaje go ścisłej i drobiazgowej kontroli nauczyciela. Przedstawione jest jako najwyższe edukacyjne osiągnięcie ludzkości, a jednocześnie opiera się na konstruktywizmie poznawczym, czyli postmodernistycznej metodologii, która podważa prawdę obiektywną. Ocenianie Kształtujące nie ocenia już wiedzy i umiejętności, tylko samo siebie. Wymaga uruchomienia afirmatywnej propagandy, bo inaczej mogłoby zostać odrzucone przez samych nauczycieli.

2.3.5. JAKOŚĆ W EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

Doszliśmy do bardzo ważnego zagadnienia. Jakość w edukacji zawsze była ważna, nie inaczej jest w omawianym modelu. Intuicyjnie wydaje się, że dobrze wiadomo, o co chodzi - wiedza, umiejętności, postawy patriotyczne i społeczne, etos pracy. Jednakże Edukacja Włączająca zupełnie inaczej traktuje pojęcie jakości. Mamy tu całkowicie nowatorską i odkrywczą koncepcję. Jest to o tyle istotne, że właśnie kwestia jakości, zapewnianej przez dany model edukacji powinna być koronnym argumentem za lub przeciw jego przyjęciu. A ponieważ ta kwestia jest potraktowana całkowicie odmiennie, nie zrozumiemy tego, jeśli nie wgłębimy się w teksty źródłowe. Proszę się nie zrażać zakresem cytowań, ta fascynująca lektura jest tego warta.

Źródło: UE 1.

- Jednym z celów UE jest poprawa jakości i skuteczności kształcenia i szkolenia poprzez

250 Zob. CEO 2.

251 Zob. Agencja 7 s.27.

252 Ibidem s.52-53.

253 Zob. Agencja 3 s.63.

254 Zob. Agencja 3 s.62.

zwracanie większej uwagi na podnoszenie poziomu umiejętności podstawowych, tj: czytanie, pisanie, liczenie, zwiększenie atrakcyjności matematyki, nauk przyrodniczych i technicznych, poszerzanie kompetencji językowych.

- Jednym z priorytetów UE na lata **2016-2060** jest potwierdzenie umiejętności i kwalifikacji w celu wspierania mobilności edukacyjnej i zawodowej.²⁵⁵

Źródło: UE 3.

Edukacja ma promować postawy obywatelskie oraz wspólne wartości: wolność, tolerancję, niedyskryminację. Ma pomagać młodym ludziom stawać się odpowiedzialnymi, wolnymi od uprzedzeń, aktywnymi członkami **naszego** różnorodnego i integracyjnego społeczeństwa. Dla takiego społeczeństwa szczególne znaczenie ma **kształcenie pozaformalne**.²⁵⁶

Są następujące obszary edukacji:

1. Nabywanie przez dzieci i młodzieży kompetencji społecznych, obywatelskich, i międzykulturowych, poprzez propagowanie demokratycznych wartości i praw podstawowych, włączenia społecznego, niedyskryminacji, aktywnego obywatelstwa.
2. Propagowanie **krytycznego myślenia** i umiejętności korzystania z mediów.
3. Wspieranie dzieci i młodzieży ze środowisk defaworyzowanych.
4. Propagowanie dialogu międzykulturowego przez wszystkie formy uczenia się we współpracy z **innymi właściwymi interesariuszami i innymi stosownymi politykami**

Edukacja w UE ma promować **walidację** uczenia się formalnego i pozaformalnego.

Należy wdrożyć instrumenty odniesienia: **Ramy kwalifikacji**.²⁵⁷

Źródło: UE 4.

- Priorytet to poprawa jakości nauczania i szkoleń wszystkich osób w celu osiągnięcia lepszych wyników i wyższych kwalifikacji. Osiągnie się to przez realizację nowej polityki dot. zwiększenia możliwości w zakresie kształcenia.
- Ważnym wyzwaniem dla Europy jest reforma kształcenia w kierunku **holistycznego** systemu edukacji, skupionemu na uczniu. Ten system przygotowuje młodych ludzi do bycia szczęśliwymi, aktywnymi obywatelami świata, gotowymi do wejścia na rynek pracy.
- Trzeba działać politycznie dla pełnego wdrożenia kompetencji kluczowych.
- **Promuje się zdobywanie kompetencji kluczowych bez wyników w nauce. Zakłada się zrównanie formalnego wykształcenia i braku wykształcenia.**
- W ramach szkolenia zawodowego podkreśla się potrzebę przyznawania punktów szkoleniowych za wolontariat i **aktywizm**.
- Należy uznawać wykształcenie nieformalne lub **ad hoc**.²⁵⁸

Źródło: UE 5.

Jeśli UE chce stworzyć społeczeństwo wiedzy, musi zapewnić wybitny poziom edukacji na wszystkich etapach.

Jak zapewnić jakość edukacji:

- zapewnić nauczycielom status zawodowy,
- tworzyć elastyczne, otwarte programy nauczania, pielęgnujące ciekawość i motywację

255 Zob. UE 1.

256 Zob. UE 1.

257 Zob. UE 3.

258 Zob. UE 4.

- dzieci,
- należy jednocześnie dążyć do wysokiego poziomu nauczania i do powszechności,
 - promować mobilność studentów, szczególnie przez program Erasmus,
 - stworzyć elastyczną kulturę uczenia się przez całe życie, w której **każdy dorosły**, w dowolnym momencie życia zawodowego będzie mógł **tak, jak młodzież wrócić do szkoły**.
 - Zasadą przewodnią całego systemu edukacji jest umiejętność uczenia się.²⁵⁹

Źródło: ONZ 1.

- **zobowiązanie państw** do zapewnienia nauki przez całe życie;²⁶⁰
- zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie.²⁶¹

Źródło: Agencja 4.

Kształcenie wysokiej jakości to Edukacja Włączająca, która umożliwia wszystkim uczniom w każdym wieku możliwość kształcenia w swoich lokalnych społecznościach wraz ze swoimi znajomymi i rówieśnikami.²⁶²

Źródło: Agencja 5

Postawa oparta na wielokulturowości sprawia, że poprawia się jakość nauczania.²⁶³

Źródło: Agencja 6.

Podczas konferencji w Madrycie w 2010 r. "Sposób wspierania spójności społecznej" dyskutowano o pogodzeniu zasad jakości, skuteczności i równości. Najważniejszą kwestią okazało się włączenie w system edukacji uczniów najbardziej narażonych na nierówne traktowanie, aby zapobiec ich wykluczeniu społecznemu. Uznano, że zapewnienie wszystkim obywatelom dostępu do wysokiej jakości kształcenia jest realizacją niezbywalnych praw człowieka. Dlatego wszystkie placówki oświatowe **zagwarantują uczniom sukces edukacyjny**, wykorzystując do tego wszystkie zasoby. Edukacja Włączająca będzie elastyczna, a różnorodność traktuje jako wartość.²⁶⁴

Źródło: Agencja 13.

Rekomendacje luksemburskie z 2015 r. Kształcenie wysokiej jakości dla wszystkich to edukacja w pełni dostępna. **Podstawą jakości jest poszanowanie potrzeb** wszystkich uczniów.²⁶⁵

Źródło: Agencja 8.

- System wysokiej jakości to taki, w którym żadna z grup nie jest wykluczona.
- **Prawo do wysokich wyników w szkole zostało uznane za prawo dziecka, a za tym – za prawo człowieka.**
- Wspólny język Edukacji Włączającej: ponieważ systemy oświaty poszczególnych krajów różnią się, trzeba opracować wspólne definicje następujących pojęć: jakość, osiągnięcia, podnoszenie osiągnięć.

259 Zob. UE 5, s.21-23.

260 Zob. ONZ 1, s.8

261 Ibidem s.16.

262 Zob. Agencja 4 s.26.

263 Zob. Agencja 5 s.60.

264 Zob. Agencja 6.

265 Zob. Agencja 13.

- **Definicja jakości:** rozwój poznawczy ucznia, rozwój emocjonalny, realizacja twórczego potencjału uczniów, przekazanie wartości i postaw cechujących odpowiedzialnych obywateli, czyli równości. Cały system i jego części składowe muszą być **równościowe**.
- Definicja osiągnięć edukacyjnych: wynik wysiłków, uczenia się, wytrwałości, wiary w siebie, zachęty. Są dwa rodzaje nagród: zewnętrzna i wewnętrzna, w psychice ucznia.
- Definicja nieadekwatnych osiągnięć szkolnych: wyniki oceniania poniżej rzeczywistych umiejętności ucznia.
- Definicja podnoszenia osiągnięć edukacyjnych: wzrost wartości wyników i/lub poprawa osiągnięć, uzyskiwanych przez jednego ucznia lub ich grupę.
- Niwelowanie różnic nie może polegać na obniżeniu wyników lepszych uczniów. **Nie może też polegać na obniżaniu standardów**, lecz na utrzymaniu wysokich oczekiwań wobec każdego ucznia.
- Zalecenie dla decydentów: należy stosować personalizację. Jest to podejście holistyczne w systemie oświaty – uwzględnianie całościowej sytuacji ucznia w ocenianiu. Personalizacja to elastyczne ocenianie i **obniżanie standardów (proszę porównać ze zdaniem, wytłuszczonym powyżej. Obydwa zdania pochodzą z tego samego dokumentu. Przy. aut.)**.
- Rozliczanie szkół włączających. W systemie oświaty uczestniczą wszyscy interesariusze. Standardy ocen będą więc formułowali profesjonaliści z systemu oświaty i "inni specjaliści" z zewnątrz. Te standardy ocen mają być zróżnicowane – dostosowane do lokalnych warunków. **Standardy ocen mają mierzyć główne wartości – równość i sprawiedliwość.**²⁶⁶
- Zaangażowanie państw Europy w rozwój Edukacji Włączającej budzi **obawy** w międzynarodowym środowisku pedagogicznym, że spowoduje to **obniżenie poziomu osiągnięć w nauce uczniów**. Dlatego wprowadza się system, który upowszechnia osiągnięcia w uczeniu się.
- Państwa Europy nie mają już problemu, czy wdrożyć Edukację Włączającą. Zastanawiają się tylko nad metodami wdrożenia i udoskonalania Edukacji Włączającej. Natomiast **nie zajmują się już rzeczywistą jakością swojej edukacji.**²⁶⁷
- Edukacja Włączająca jest programem **Unii Europejskiej** i jest wdrażana w jej państwach członkowskich. Używa haseł: poprawa jakości nauczania wszystkich osób uczących się, zapobieganie niepowodzeniom szkolnym, wzajemne uczenie się.
- Jakość Edukacji Włączającej polega na tym, że zaspokaja zróżnicowane potrzeby uczniów i zapobiega niepowodzeniom szkolnym. Robi to tak, że **koncentruje się na równości i włączeniu**. Dzięki temu wyniki zarówno całego systemu edukacji, jak też wyniki indywidualne uczniów są wysokie.²⁶⁸

Źródło: Agencja 3.

- Dostęp do wysokiej jakości edukacyjnej należy traktować jako prawo wszystkich uczniów, także tych z SPE. Trzeba do nich **dostosować programy nauczania i systemy oceniania.**²⁶⁹
- W systemach oceniania i testach przesuwają się akcenty, tak, że systemy te sprawdzają co innego – **nie wiedzę**, nie zapamiętywanie informacji i faktów, tylko umiejętność rozwiązywania problemów.²⁷⁰

266 Zob. Agencja 8 s.1-5.

267 Ibidem s.13-15.

268 Ibidem s.16-17.

269 Zob. Agencja 3 s.32.

270 Ibidem s.34-35.

- **O tym, czy edukacja jest wysokiej jakości decyduje to, czy jest równość, czy nie.**²⁷¹
- będzie poszerzony zakres oceniania – obejmie nie tylko podstawę programową, ale też kompetencje miękkie – **zachowanie**, umiejętności społeczne, relacje z rówieśnikami.²⁷²
- W państwach Europy zachodniej refleksja pedagogiczna skupia się na tym, jak poprzez system oceniania umożliwić włączenie uczniom z SPE. Dlatego zarówno polityka, jak i praktyka edukacyjna dążą do tego, jak **wyeliminować ocenianie doniosłe**, gdyż ono może mieć potencjalnie negatywne skutki dla włączenia wszystkich uczniów, a w szczególności uczniów z SPE. Obiektywny system oceniania, gdzie ocenia się wiedzę i umiejętności zamienia się na Ocenianie Kształtujące, którego celem jest włączenie uczniów z SPE. Praktyka, która kiedyś była **specjalistyczną praktyką dla SPE** staje się praktyką ogólną, **dla wszystkich** uczniów.²⁷³
- Wewnątrzszkolny system oceniania może być przeszkodą do włączenia uczniów z SPE, więc całe grono pedagogiczne odpowiada za usunięcie tych przeszkód. Nauczyciele określają, które cechy ich środowiska szkolnego i systemu oceniania wspierają włączenie uczniów SPE, a które utrudniają, i będą musieli usuwać te utrudniające. Należy wdrażać wewnątrzszkolne plany, obejmujące wszystkich uczniów, w tym SPE. Te plany mają **zachować pozory normalnego oceniania** – wobec instytucji nadzorczych. Do tego nauczyciele muszą mieć dostęp do specjalistycznych szkoleń. Ocenianie należy rozszerzyć na **inne zachowania, niż wiedza**, a do oceniania powinni być dopuszczeni rodzice oraz zewnętrzne **instytucje pozarządowe** i specjaliści.²⁷⁴
- Należy **odejść od oceniania** sumującego i zastąpić je Ocenianiem Kształtującym. Ma ono być podstawą programu nauczania. Wszystkie procedury nauczania dla zwykłych uczniów należy przerobić i ujednoczyć z procedurami dla uczniów z SPE. Wszyscy uczniowie – zwykli i z SPE – mają mieć dostęp do wszystkich procedur oceniania. Aby **usunąć ocenę** sumującą i wprowadzić Ocenianie Kształtujące, należy przekonać decydentów, nauczycieli, szkoły, uczniów, rodziców, że tylko Ocenianie Kształtujące zagwarantuje wszystkim uczniom sukces. Należy używać do tego odpowiedniej propagandy.
Nauczycieli należy przekonywać do Oceniania Kształtującego na etapie ich szkolenia, tak, **aby nie zorientowali się**, że Ocenianie Kształtujące pokazuje, jakie problemy mają uczniowie, bo wtedy nauczyciele mogliby to odrzucić.²⁷⁵

Źródło: Agencja 2.

- Jednym z celów oceniania włączającego jest poprawa procesu kształcenia wszystkich uczniów w szkołach ogólnych. **Ocenianie ma służyć "kulturze różnorodności"** poprzez wprowadzenie Oceniania Kształtującego.
- Aby tak się stało, system oceniania musi uwzględniać nie tylko ocenianie przedmiotowe, ale także **wiedzę i umiejętności pozapredmiotowe**. Chodzi o takie umiejętności, które posiadał uczeń, a które oparte są na tych samych wartościach, co Edukacja Włączająca: umiejętności współdziałania i współpracy.
- Aby tak się stało, system oceniania nie może ograniczać się do wiedzy szkolnej. System wykorzysta różne metody i strategie, aby **zdobyć różnorodne dane o uczniu** i jego postępkach, korzystając z różnych źródeł. Będą to źródła wiedzy o uczniu i jego zachowaniach – w szkole, na lekcjach i poza szkołą.
- Uzyskane dane na temat ucznia system umieszcza w kontekście środowiskowym

271 Ibidem s.37.

272 Ibidem s.46.

273 Ibidem s.50-51.

274 Ibidem s.57-58.

275 Zob. Agencja 3 s.62-65.

i rodzinnym (**holistyka**). Te dane posłużą, aby planować proces kształcenia poszczególnych uczniów i ich grup.

- Wszyscy uczniowie – z SPE i inni – mają prawo uczestniczyć w procedurach oceniania włączającego. Mają prawo do wywarcia wpływu m.in. na proces edukacji i ocenianie.²⁷⁶

Źródło: Agencja 4. Rekomendacje cypryjskie 2008.

- **System oceniania należy rozumieć jako model edukacji.** Oznacza to, że system oceniania nie tylko wystawia oceny, ale także określa procedury, metody i narzędzia nauczania. Może on wspomagać Edukację Włączającą lub przeszkadzać w jej wprowadzaniu.
- Aby wprowadzić Edukację Włączającą potrzeba stworzyć nowy model oceniania bieżącego, który będzie stosowany we wszystkich szkołach masowych. **Nie będzie on robił różnicy między uczniami z SPE a bez SPE.** Zastąpi wstępną diagnozę o SPE. Pozwoli rozpoznać **specjalne potrzeby edukacyjne u wszystkich uczniów** – zarówno u tych, którzy mają formalną diagnozę, jak i u tych, którzy jej nie mają.
- Będzie to system, w którym nauczyciele wezmą odpowiedzialność za ocenianie postępów w nauce wszystkich uczniów, także z SPE.
- Należy zatem wprowadzić ocenianie włączające, którym jest Ocenianie Kształtujące.²⁷⁷

Źródło: Agencja 16.

- Celem oceniania jest ustalanie precyzyjnych i realistycznych celów dydaktycznych, służących postępom w nauce.
- **Ocenianie jest ustalane przez uczniów i rodziców.** Mogą zaakceptować lub odrzucić wyniki oceniania. Ingerencja rodziców ma być akceptowana przez nauczycieli, szkołę, władze oświatowe.
- Celem procesu oceniania ma być zwiększenie szans edukacyjnych uczniów.
- Ocenianie przez nauczyciela nie służy już klasyfikacji, porównaniu z normą czy innymi uczniami. Służy określeniu, jakie kolejne kroki należy podjąć w procesie nauczania.
- Perspektywa holistyczna w ocenianiu uwzględnia wielorakie czynniki procesu uczenia się: szkolne i pozaszkolne, społeczne, emocjonalne, behawioralne. Perspektywa holistyczna służy temu, aby **dostosować ocenianie do sytuacji społecznej i emocjonalnej ucznia.**
- Ocenianie w klasie jest zespołowe: uczniowie, rodzice, rodziny, rówieśnicy, inni nauczyciele, personel wspomagający, multidyscyplinarne zespoły szkolne.²⁷⁸
- Polityka oceniania (państwowa) zawsze powinna być dopasowana do konkretnych celów konkretnego ucznia.
- Monitorowanie standardów edukacyjnych nie może opierać się tylko na wynikach oceniania uczniów, tylko na **danych z różnych źródeł.**
- Polityka oświatowa nie ogranicza się tylko do podstawy programowej, ale propaguje **holistyczne podejście** do ucznia – uwzględnia czynniki środowiskowe ucznia, jego umiejętności społeczne i emocjonalne.
- Nawet, gdy zachowane są oceny sumujące, to ocenianie włączające ma pierwszeństwo.²⁷⁹

276 Zob. Agencja 2.

277 Zob. Agencja 4.

278 Zob. Agencja 16 s.2.

279 Ibidem s.5.

Źródło: Agencja 21.

Ocenianie wspierające proces uczenia się to **ocenie jakościowe**, czyli Ocenianie Kształtujące, czyli ocenianie bieżące. Jest stosowane w zwykłym toku nauczania w klasie przez nauczycieli, wspieranych przez specjalistów. Są to takie metody nauczania, które informują nauczycieli o postępach, i pomagają w planowaniu kolejnych etapów nauczania.²⁸⁰

Źródło: Agencja 19.

- W Edukacji Włączającej najważniejsze jest nauczenie się "jak się uczyć", natomiast treść nauczania, **program**, przyswojenie **wiedomości** z przedmiotu – **nie są najważniejsze**.²⁸¹
- Idea rozszerzenia uczestnictwa w ogólnodostępnym systemie edukacji jest sposobem zapewnienia wysokiej jakości oferty edukacyjnej adresowanej do wszystkich uczniów.²⁸²
- **Promowanie jakości Edukacji Włączającej uwzględnia międzynarodowe inicjatywy i wytyczne programowe i wzmacnia działanie czynników zewnętrznych**.²⁸³

Źródło: Agencja 23

- Podniesienie jakości kształcenia wszystkich uczniów zależy od wdrożenia Edukacji Włączającej.²⁸⁴
- Edukacja Włączająca wprowadza **inne cele nauczania** – m.in. równowaga emocjonalna uczniów, **dobrze samopoczucie**, umiejętności społeczne. Nauczyciele mają docenić te nowe, różne cele i dążyć do nich z determinacją. Mają doceniać różnorodność jako zaletę. Mają zapewnić różne możliwości uczenia się wszystkim uczniom zgodnie z teorią **INTELIGENCJI WIELORAKICH**.²⁸⁵

Źródło: Agencja 20.

- Metody i programy nauczania, sposoby oceny, zasoby organizacji szkół mają zapewnić równe możliwości uczenia się wszystkim uczniom.²⁸⁶
- Podniesienie jakości edukacji dla wszystkich uczniów przez program pomocy wszystkim grupom narażonym na niepowodzenie szkolne, w tym niepełnosprawnym.
- System oceniania i kontroli jakości, który **dotąd oceniał wiedzę** i umiejętności – ma odtąd wspierać praktykę włączającą, i sprzyjać dalszemu rozwojowi świadczeń dla wszystkich uczniów.²⁸⁷
- Aby wdrożyć Edukację Włączającą należy opracować programy nauczania i systemy oceny o większej dostępności. Należy wspierać większą elastyczność w zakresie pedagogiki, organizacji szkolnej i podziału zasobów.²⁸⁸

Źródło: Agencja 10.

- Według UNESCO poszerzenie dostępu do edukacji powoduje **automatyczne podwyższenie standardów** kształcenia i odwrotnie. Wprowadzenie Edukacji Włączającej jest koniecznym

280 Zob. Agencja 21 s.1.

281 Zob. Agencja 12 s.6.

282 Ibidem s.10.

283 Ibidem s.24.

284 Zob. Agencja 23 s.7

285 Ibidem s.19.

286 Zob. Agencja 20 s.1.

287 Ibidem s.3.

288 Ibidem s.4.

warunkiem jakości edukacji dla wszystkich uczniów.

- Wcześniejsze debaty edukacyjne koncentrowały się na przenoszeniu uczniów z SPE ze szkół specjalnych do ogólnodostępnych. Następne prace objęły już jednak wszystkich uczniów – aby zapewnić im wysoką jakość kształcenia. Programem Agencji poruszającym kwestię jakości w edukacji był "RA4AL - podnoszenie osiągnięć edukacyjnych wszystkich uczniów", podsumowanie w 2012r. W tym programie **jakość oznacza włączenie, równość, sprawiedliwość społeczną, budowę społeczeństwa wolnego od dyskryminacji.**²⁸⁹
- Edukacja Włączająca zapewnia, że różnorodni uczniowie są obecni w szkole, biorą udział w Ocenianiu Kształującym i mają osiągnięcia.
- Agencja uważa, że poprawę jakości kształcenia wszystkich uczniów zapewni Ocenianie Kształtujące.²⁹⁰

!!!

- **ABY MIEĆ WYSOKIE OSIĄGNIĘCIA EDUKACYJNE W SPOŁECZEŃSTWIE NALEŻY ZWIĘKSZYĆ RÓWNOŚĆ, SPRAWIEDLIWOŚĆ I DOBRE SAMOPOCZUCIE CAŁEJ POPULACJI.**

!!!

- **NALEŻY WYELIMINOWAĆ FUNDAMENTALNĄ NIERÓWNOŚĆ, POLEGAJĄCĄ NA TYM, ŻE W SPOŁECZEŃSTWIE WYSTĘPUJĄ RÓŻNE WYNIKI EDUKACYJNE.**²⁹¹
- OECD, UNESCO, AGENCJA uważają, że poprawa wyników słabych uczniów nie musi się odbywać kosztem dobrych uczniów.²⁹²
- Agencja, powołując się na badania Farella (2007): "są nieliczne dowody badawcze, wskazujące, że umieszczenie uczniów z SPE w normalnych szkołach nie ma zbyt dużego negatywnego wpływu na osiągnięcia innych dzieci, ich zachowania i postawy."²⁹³

Są duże korzyści z Edukacji Włączającej:

- dla uczniów pełnosprawnych – lepsze zrozumienie i zaakceptowanie różnorodności i przygotowanie ich do życia w różnorodnym, integracyjnym społeczeństwie;
- dla uczniów niepełnosprawnych – lepsze relacje społeczne, integracja społeczna ich rodzin. Będą mieli większe osiągnięcia, niż w szkołach specjalnych, bo szkoły ogólnodostępne mają zróżnicowaną populację uczniów, dzięki czemu uczniowie niepełnosprawni będą mieli bogatsze doświadczenia edukacyjne. To może stymulować atmosferę współpracy oraz innowacyjne metody nauczania grup trudno dostępnych.²⁹⁴

Edukacja Włączająca oznacza wysokiej jakości kształcenie wszystkich uczniów.

WYSOKA JAKOŚĆ OZNACZA: równość, sprawiedliwość, dobre samopoczucie i wyrównywanie szans, pojmowane jako wyrównywanie wyników.²⁹⁵

Do takiej "jakości" trzeba jednak znaleźć nowe sposoby monitorowania postępów. Są więc następujące **wskaźniki jakości:**

- **równość szans i wyników,**

289 Zob. Agencja 10 s.12

290 Ibidem, s.13.

291 Ibidem.

292 Ibidem.

293 Zob. Agencja 10 s.13.

294 Ibidem s.14.

295 Ibidem s.16.

- przestrzeganie zakazu dyskryminacji,
- realizacja potrzeb uczniów,
- pełna szacunku współpraca z uczniami i rodzicami.

Trzeba więc zlikwidować tradycyjną edukację i wprowadzić Edukację Włączającą, która **przejmie dzieci od przedszkola i będzie się nimi opiekować do dorosłości**. Edukacja Włączająca pozna wszystkich uczniów, rozpozna ich potrzeby i poprzez wczesną interwencję obejmie wszystkie dzieci wsparciem, czyli kontrolą i formatowaniem osobowości. W tym celu należy stworzyć odpowiednie prawo oświatowe, wyszkolić kadry – czyli nauczycieli i zespoły wspierające. Każde dziecko, a potem dorosły ma być wspierany, prowadzony i kontrolowany przez Edukację Włączającą.²⁹⁶

Żeby przekonać rodziców, że Edukacja Włączająca ma wystarczająco wysoką jakość konstruuje się odpowiedni system oceniania, którego celem jest wykazanie, że Edukacja Włączająca ma wysoką jakość.²⁹⁷

Edukacja włączająca oraz jej system oceniania są finansowane przez państwo i mają **kusić** rodziców i nauczycieli większymi **środkami**. System finansowania ma kłaść nacisk na **efekty**, które osiąga dziecko, ale inne, **niż wiedza i umiejętności**.²⁹⁸

Agencja będzie określała państwowo, jaki wpływ będzie miała Edukacja Włączająca na ogólną jakość edukacji.²⁹⁹

Źródło: Agencja 11.

- **Włączenie to kwestia jakościowa** – obecność i aktywny udział wszystkich uczniów w społeczności szkolnej poprawia jakość doświadczenia edukacyjnego.³⁰⁰
- Zmiana jakościowa systemu edukacji polega na tym, że jest **zmiana systemowa**: odejście od deficytowego modelu niepełnosprawności, opartego na potrzebach, według którego problem z niepełnosprawnością leży po stronie ucznia, i przejście do modelu, który uznaje prawa ucznia w systemie edukacji i zapewnia aktywny udział wszystkich uczniów w procesie nauczania.
- W tym celu należy odejść od podejścia kompensacyjnego i wsparcia indywidualnego. Zamiast tego należy zorganizować takie systemy wsparcia, które ułatwią szkołom ogólnodostępnym zapewnienie wysokiej jakości kształcenia dla wszystkich uczniów. Należy zapobiegać niepowodzeniom, zamiast podejmować środki naprawcze.
- Jakość oferty edukacyjnej szkół ogólnodostępnych będzie wzmocniona, ponieważ będą one wspierane przez placówki specjalistyczne (dawne szkoły specjalne). Jako centra zasobów edukacyjnych będą wspierać szkoły ogólnodostępne, aby zwiększyć ich skuteczność, dawać profesjonalne wsparcie dla uczniów niepełnosprawnych, zapewniać wysoką jakość oferty edukacyjnej.³⁰¹
- **Miarą jakości Edukacji Włączającej jest stopień akceptacji różnorodności**, stopień równego i sprawiedliwego traktowania w społeczeństwie.
- Wdrażając Edukację Włączającą zwraca się uwagę na **jakość: wszyscy uczniowie, w tym**

296 Ibidem.

297 Ibidem s.23.

298 Ibidem s.27.

299 Ibidem s.35.

300 Zob. Agencja 11 s.5.

301 Ibidem s.6-7.

niepełnosprawni intelektualnie i z SPE mają być w zwykłej szkole. Szkoła zwykła zmieni się w **specjalną**, a dotychczasowe szkoły specjalne staną się centrami wsparcia. Szkoła włączająca to otwarta społeczność edukacyjna, która zaspokaja wszystkie potrzeby edukacyjne wszystkich uczniów, współpracując z różnymi służbami i specjalistami.

- Uczeń ma zapewnione dalsze wsparcie przy przejściu do innej placówki, na studia wyższe, na rynek pracy.³⁰²
- **SUKCES I JAKOŚĆ:** przy ocenie jakości szkół i całego systemu należy **odejść od oceny**, w jaki sposób szkoły przekazują **wiedzę i umiejętności**. System monitorowania i oceny ma uwzględniać głównie: sposób realizacji włączenia, wczesnej interwencji, wsparcia dla uczniów, sprawiedliwości.

- **TERAZ INACZEJ JUŻ DEFINIUJE SIĘ SUKCES I JAKOŚĆ: NIE SĄ NIMI WIEDZA I UMIEJĘTNOŚCI, TYLKO RÓWNOŚĆ I RÓŻNORODNOŚĆ.**
- Agencja rekomenduje, aby państwa członkowskie **odchodziły od mierzalnych wyników oceniania**, jakimi są np. oceny. Takie mierzalne wyniki mogą bowiem nie sprzyjać praktyce włączającej. Należy więc opracować inne metody oceny i stworzyć **nowe definicje sukcesu i jakości**.³⁰³
- W Edukacji Włączającej **nie będzie się wymagać** jakiegось obiektywnego poziomu **wiedzy i umiejętności** dla porównywania uczniów.³⁰⁴
- Edukacja Włączająca nie koncentruje się na obiektywnych standardach wiedzy, jakimi są podstawy programowe, ani **w ogóle na wiedzy i umiejętności**, gdyż są one barierą dla włączenia. Wprowadza się elastyczność w dostosowywaniu podstaw programowych do indywidualnych potrzeb uczniów.³⁰⁵
- Ocenianie w Edukacji Włączającej – odchodzi się od ocen sumujących i obiektywnych standardów wiedzy, ponieważ zakładają one, że wszyscy uczniowie są tacy sami, a to jest sprzeczne z ideą różnorodności. **Zamiast ocen jest kontinuum wsparcia** – elastyczny program wsparcia, monitorowania i ewaluacji ucznia, dokonywany przez multidyscyplinarne zespoły wsparcia.³⁰⁶
- Edukacja będzie miała **wysoką jakość** wtedy, gdy kształcenie będzie **dopasowane do każdego** ucznia, i w pełni włączy każdego ucznia do edukacji – sprawi, że będzie obecny na zajęciach jako uczestnik. To zapewni równość, sprawiedliwość i różnorodność.³⁰⁷

Źródło: Agencja 7.

- Kształcenie nauczycieli w Edukacji Włączającej idzie w tym kierunku, aby mogli oni wykształcić wśród uczniów **podstawowe umiejętności** językowe i przedmiotowe. Nie idzie natomiast w kierunku wysokiej jakości nauczania.³⁰⁸
- Agencja ma świadomość, że systemy edukacyjne państw Europy mają następujące problemy: słabe wyniki uczniów, utrata motywacji do nauki wśród uczniów szkół średnich, zmiany demograficzne i rosnąca liczba imigrantów. Dlatego Agencja uważa, że należy stworzyć nowe programy nauczania, które na to zareagują.³⁰⁹

302 Ibidem s.9.

303 Ibidem, s.10-11.

304 Ibidem s.13.

305 Ibidem s.15-16.

306 Ibidem s.16.

307 Ibidem s.2.

308 Zob. Agencja 7 s.45.

309 Ibidem s.69.

- Raporty z wdrożenia Edukacji Włączającej i opinie fachowców wyraźnie wskazują, że **nie da się pogodzić Edukacji Włączającej i wysokich wyników nauczania**. Jeśli system wymaga wyników, to jest bardzo trudno do pogodzenia z Edukacją Włączającą. Agencja powołuje się na raport UNESCO "Przepaści edukacyjne" z 2006 r, oraz zalecenia polityki oświatowej w rekomendacjach UNESCO dot. Edukacji Włączającej.
- Agencja uważa jednak, że da się pogodzić te sprzeczności, jeśli oprócz wyników oceniania **rozszerzy się ocenianie na szersze wartości, postawy obywatelskie, odpowiedzialność, rozwój twórczy i emocjonalny**. Taki zakres należy przyjąć, aby ulepszyć jakość kształcenia nauczycieli i edukacji w ogóle.³¹⁰
- Jedno z głównych wyzwań przyszłości to skonstruowanie nowych kryteriów oceny jakości pracy szkoły – czyli rozwiązanie rysującego się konfliktu między wysokimi wymaganiami dot. wyników nauczania a możliwością ich realizacji w Edukacji Włączającej.³¹¹
- Konflikty interesów. "Niewiele osób byłoby skłonnych podważać potrzebę wysokich standardów nauczania dot. wszystkich uczniów."³¹² Należy jednak zmienić znaczenie standardów. Jeśli standardy nauczania dotyczą tylko **wiedzy i umiejętności**, wprowadza to kategoryzację, klasyfikację i utrudnia tworzenie środowiska szkolnego, w którym każdy może odnieść sukces. Taki system oświaty odzwierciedla i **utrwała nierówności społeczne**.
- Nauczyciele muszą podważać powszechne przekonania na temat źródeł niepowodzeń szkolnych i przypisywać ocenom i podstawom programowym cechy wykluczające, prowadzące do nierówności społecznej. Nauczyciele powinni też odrzucić podstawy programowe jako obowiązujący każdego ucznia program nauczania, bo jest on ograniczony lub ograniczający.
- Należy gruntownie zmienić metodologię oceniania, mierniki i sposoby oceniania zarówno uczniów, jak i nauczycieli. **NIE NALEŻY OCENIAĆ WIEDZY, TYLKO CZŁOWIECZEŃSTWO**. Każdy nauczyciel i uczeń ma być "twórcą i wykonawcą", aktywnym w otaczającym go świecie.³¹³
- Trzeba stworzyć nowy system oceniania, który nie będzie używał ocen, w którym ocen nie da się sprawdzić za pomocą testów i sprawdzianów. Taki system polega na opisywaniu procesu uczenia się. Jest nim Ocenianie Kształtujące.
- Zostaną zakwestionowane podstawy programowe i oceny sumujące – bo tworzą one "nierówności strukturalne" i konkurencyjność edukacji.
- **Nowe programy nauczania, umiejętności i wartości, przekazywane uczniom – należy do ich określania dopuścić więcej podmiotów – rozszerzyć bazę społeczną. To wprowadzi demokratyzację, wyeliminuje współzawodnictwo i skutecznie wdroży Edukację Włączającą.**
- Jest ryzyko konfliktu: zaspokajanie potrzeb wszystkich uczniów contra spełnianie jednakowych standardów, które zakłada, że będą wyniki nauczania, które da się zmierzyć. W tym konflikcie nauczyciel powinien postawić na zaspokojenie potrzeb wszystkich uczniów **kosztem wyników nauczania**.³¹⁴
- **Nastąpi zmiana języka, dotycząca Edukacji Włączającej i jakości nauczania.**
- System oceniania uczniów **nie będzie oceniał wiedzy i umiejętności**, a tylko wdrażanie Edukacji Włączającej, ponieważ to ona buduje społeczeństwo inkluzywne.
- Ocena jakości pracy szkoły – nie pod kątem wąsko rozumianych wyników nauczania, tylko szeroko rozumianych osiągnięć uczniów związanych z zasadami Edukacji Włączającej.

310 Ibidem s.74-75.

311 Ibidem s.75.

312 Ibidem s.85.

313 Ibidem s.85-87.

314 Ibidem.

- W tym celu ocenianie będzie określone jako kategoryzacja i etykietowanie, które zachęcają do porównywania uczniów, budowania hierarchii, oraz utrudniają nauczanie wysokiej jakości.³¹⁵

Źródło: CEO 1.

Na wyższych etapach, po całościowej reformie edukacji **jakość nauczania przestaje być priorytetem**. Staje się nim współpraca nauczycieli i elastyczność szkoły – bo to prowadzi do innowacji. A innowacje oznaczają **swobodę wyboru treści programowych** i metod dydaktycznych.³¹⁶

Podsumowanie jakości Edukacji Włączającej.

Kwestia jakości określa nam, czego szkoła ma uczyć i czego wymagać, a także, czego się będzie wymagać od szkoły. Jak wiemy ze źródeł, Edukacja Włączająca służy do zbudowania nowego społeczeństwa, innego niż dotąd. Do tego służy nowa edukacja, inna niż dotąd, która ma cele diametralnie inne, niż dotąd.

Jakość systemu edukacji można rozpatrywać na kilku płaszczyznach:

1. Czego szkoła ma nauczać uczniów, czyli program nauczania.
2. Czego szkoła ma od uczniów wymagać, czyli za co i jak oceniać.
3. Z czego będą rozliczani nauczyciele i szkoły.

Tu konieczna jest kolejna dygresja. Jak dotąd celem szkoły było przede wszystkim wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności oraz wykształcenie w nich pożądanych postaw społecznych, obywatelskich i patriotycznych. Jedną z głównych umiejętności, która zarazem kształtuje postawy społeczne jest etos pracy. Wiedza i umiejętności są opisane przez programy nauczania, czyli obiektywne standardy wiedzy, u nas zwane podstawą programową. W celu realizacji programu są stosowane wzorce pedagogiczne, czyli metodyka. Zakłada ona, że każdy uczeń wkłada pewien swój wysiłek i wykonuje pewną pracę, aby spełnić wymogi programowe, czyli dopasować się do obiektywnego standardu. Aby to zrobić, musi przemóc swoją naturalną niechęć do wysiłku i pokonać swoje słabości. Dzięki temu kształtowane są pożądane społecznie umiejętności i postawy, przede wszystkim etos pracy. Tak pojmowana szkoła wymaga więc od ucznia, aby ten wykształcił w sobie taką postawę, która będzie mu niezbędna w życiu dorosłym. Poziom realizacji tych wymogów określony jest oceną sumującą. Ocena ta ma swoją skalę, co oznacza, że poziom realizacji wymogów będzie różny. W konsekwencji wyniki edukacyjne poszczególnych uczniów także będą się różnić. Jednak tylko jedna, najniższa ocena jest negatywna, pozostałe są pozytywne, czyli dają przepustkę do wyższych etapów edukacyjnych. Oznacza to jednak, że ludzie tworzący społeczeństwo mają różny poziom wiedzy, umiejętności i postaw. Jest to stan naturalny i odwieczny, uwzględniany przez edukację kulturową. Różny poziom wyników nie wyklucza nikogo z życia społecznego, chyba, że sam się wykluczy. Ten stan pokazuje zarazem bardzo istotną i naturalną cechę człowieczeństwa: każdy człowiek jest równy co do swojej godności, ale nie jest równy co do swoich umiejętności. Jeżeli damy wszystkim ludziom równe szanse, to wyniki nigdy nie będą równe. I ta nierówność nie wynika ze stosunków społecznych, tylko z naturalnych predyspozycji natury ludzkiej. Koniec dygresji.

1. Czego uczyć w szkołach.

315 Ibidem s.92.

316 Zob. CEO 1.

Edukacja Włączająca zamierza to zmienić. Należy skończyć z wszelkimi nierównościami społecznymi, w tym z nierównością wyników edukacyjnych. Jest to konieczne, żeby zbudować nowe społeczeństwo. Nikt nie może być wykluczony, czyli nie może czuć się gorszy od innych. Dlatego uznano, że prawo do wysokich wyników nauczania jest prawem człowieka, a szkoła ma obowiązek zagwarantować każdemu wysokie osiągnięcia edukacyjne. Ale jak to zrobić, gdy są podstawy programowe, obiektywne standardy, wymogi i oceny? Eksperti Agencji nie mają złudzeń, że nie da się pogodzić Edukacji Włączającej i wysokich wyników. Wiedzą to na podstawie międzynarodowych raportów eksperckich. Szukano więc rozwiązań i znaleziono je.

- należy wyeliminować podstawy programowe i wszelkie obiektywne standardy. W tym celu należy je uznać za "nierówności strukturalne", które utrudniają włączenie, wprowadzają kwalifikację, kategoryzację, utrwalają nierówności społeczne.
- Żeby nie obniżyć poziomu oficjalnie, należy upowszechnić osiągnięcia, trzeba więc zmienić definicje osiągnięć, sukcesu i jakości, poziomu nauczania i wyników edukacyjnych. Odtąd mają to być: równość, sprawiedliwość, wolność, demokracja, tolerancja, różnorodność, równowaga emocjonalna, dobre samopoczucie każdego ucznia i całej populacji, umiejętności społeczne. Są to zachowania, pożądane przez nowy system. Tego będzie nauczał, wymagał i to oceniał w szkołach. Podstawy programowe mają zostać zastąpione przez propagowanie powyższych haseł, które staną się nowym programem nauczania.
- Upowszechnienie osiągnięć polega na tym, że każdy uczeń ma je mieć. Edukacja Włączająca przyzna je każdemu, nawet jeśli nic nie będzie robił. Wystarczy być obecnym.
- Użyć propagandy, żeby wszyscy myśleli, że wiedza i umiejętności nie są najważniejsze, za to są przeszkodą w sukcesie.
- Należy każdemu wyrównać szanse w ten sposób, że będą równe wyniki wszystkich uczniów.
- Należy kształcenie dopasować do każdego ucznia.
- Należy inteligentnie używać pojęć, aby przekonać opinię publiczną. Oto przykład takiego zabiegu, zaczerpnięty z powyższych źródeł: "*Niwelowanie różnic nie może polegać na obniżaniu standardów, dlatego trzeba wprowadzić personalizację, czyli podejście holistyczne - uwzględniające sytuację społeczną i emocjonalną, czyli elastyczne ocenianie i obniżanie standardów.*"³¹⁷ Jak widać, w jednym zdaniu koniec zaprzecza początkowi.
- Nie uczyć wiedzy i umiejętności, tylko "uczyć, jak się uczyć". Nauczanie przedmiotowe ma więc stać się uczeniem uczniów metodyki uczenia się.
- Zastosować do powszechnego nauczania metodykę, stworzoną dla szkół specjalnych. Nie robić różnicy pomiędzy uczniami z SPE a pozostałymi. Żeby te różnice zatrzeć, należy wszystkich uznać za uczniów z SPE, więc u każdego jakieś SPE trzeba zdiagnozować.
- Głosić na każdym kroku, że nowy program nauczania, czyli propagowanie haseł i uczenie metodyki jest wysoką jakością kształcenia. Używać do tego środowisk akademickich, pedagogicznych, politycznych i wszelkich środków przekazu.
- Rzeczywistą jakość kształcenia, czyli faktyczną wiedzę i umiejętności ograniczyć do podstawowych umiejętności językowych i przedmiotowych. Wiedza ogólna ma się ograniczyć do podstawowych umiejętności życiowych. Do takiego poziomu kształcenia, a nie do rzeczywistej wysokiej jakości należy szkolić nauczycieli.
- Należy otworzyć szkoły na treści programowe, płynące z zewnętrznych ośrodków – od podmiotów międzynarodowych i organizacji pozarządowych. Nazwać to demokratyzacją i poszerzeniem bazy społecznej.
- Nakłonić państwa, aby wdrożyły Edukację Włączającą i nie zajmowały się już rzeczywistą jakością edukacji. Przekonać ośrodki decyzyjne państw, że teraz jakość koncentruje się na

317 Zob. Agencja 8, s.1-5.

różnorodności, równości i włączeniu. Wdrożenie ma polegać na całościowej reformie edukacji. Ma zostać wprowadzona nowa organizacja szkół, której przewodnią ideą będzie decentralizacja. Ma ona poważnie ograniczyć wpływ państw na treści programowe i metodyczne – na wypadek, gdyby państwa jednak zechciały nauczać wiedzy i umiejętności. W tym celu należy wywierać na państwa wpływy, naciski, dawać wskazówki i wytyczne. Do tego celu służą różne międzynarodowe ośrodki opiniotwórcze, działające także na terenie państw, organizacje eksperckie, podmioty międzynarodowe.

2. Czego szkoła ma wymagać od uczniów, za co i jak oceniać.

- Tego, czego ma nauczać, czyli metodyki "uczyć, jak się uczyć" oraz nowych treści programowych: równości, sprawiedliwości, wolności, demokracji, tolerancji, różnorodności, równowagi emocjonalnej, dobrego samopoczucia każdego ucznia i całej populacji, umiejętności społecznych.
- Nie oceniać wiedzy, tylko "człowieczeństwo", czyli zachowania zgodne z powyższymi treściami programowymi, które są pożądane przez system.
- Dostosować ocenianie do indywidualnej sytuacji ucznia, czyli stosować podejście holistyczne. Oznacza to uwzględnienie w ocenianiu sytuacji osobistej, społecznej i emocjonalnej ucznia. W tym celu system edukacji będzie zbierał różnorodne informacje o uczniu z różnych źródeł – szkolnych i pozaszkolnych. Chodzi o informacje o zachowaniach uczniów w szkole i poza szkołą. Te informacje będą oceniane z punktu widzenia ich zgodności z treściami programowymi.
- Wyeliminować ocenianie sumujące i zastąpić je Ocenianiem Kształującym.
- Zasady oceniania należy ustalać indywidualnie dla każdego ucznia, z udziałem samego ucznia i jego rodziców.
- Metody oceniania mają być kolektywne – zespołowe. Należy dopuścić do oceniania samych ocenianych uczniów, rodziców, rodziny, pozostałych uczniów, nauczycieli, wychowawców, innych interesariuszy z zewnątrz – społeczność lokalną, organizacje pozarządowe, specjalistów.
- Zamiast ocen, które są mierzalne stosować wskaźniki niemierzalne. W tym celu tworzy się kontinuum wsparcia, czyli opisy – charakterystyki ucznia, jego środowiska, jego postaw, zaburzeń, metod wsparcia.
- Oceną stanie się opisywanie zachowań ucznia.
- Jednocześnie należy zachować pozory normalnego oceniania.
- System oceniania ma wykazywać, że Edukacja Włączająca ma wysoką jakość. W tym celu należy używać specyficznego żargonu, zawierającego fachową terminologię medyczną, psychologiczną i pedagogiczną. To ma stworzyć wrażenie, że to, co się robi z uczniami jest działalnością najwyższej eksperckiej jakości.
- Metody oceniania będą niemierzalne, każdy uczeń będzie włączony i otrzyma kontinuum wsparcia, więc sam fakt bytności ucznia w szkole będzie dowodem, że uczeń otrzymał wykształcenie wysokiej jakości i ma wysokie osiągnięcia edukacyjne.
- Wysoką jakością edukacji nie będzie już jakość wiedzy, tylko różnorodność doświadczenia edukacyjnego. Agencja uważa, że doświadczenie, polegające na bytności w jednej klasie różnorodnych uczniów i ich interakcje zastąpią im tradycyjną wiedzę szkolną.

3. Z czego będą rozliczani nauczyciele i szkoły.

- Z realizacji nowych treści programowych, czyli z propagowania haseł: sprawiedliwości, wolności, demokracji, tolerancji, różnorodności, równowagi emocjonalnej, dobrego samopoczucia każdego ucznia i całej populacji, umiejętności społecznych, oraz z metodyki "uczyć, jak się uczyć"
- Z realizacji Edukacji Włączającej i Oceniania Kształtującego.
- Szkoły i nauczyciele nie będą rozliczani z nauczania wiedzy i umiejętności.
- Nie będzie miał kto tego weryfikować, ponieważ system edukacji będzie oceniał sam siebie poprzez ewaluację realizacji treści programowych i samoocenę.

Wiemy już, że Edukacja Włączająca zamierza zajmować się różnymi ciekawymi rzeczami, ale nie dotyczy to wiedzy, umiejętności i etosu pracy.

Trzeba jeszcze zwrócić uwagę na pewne ciekawe zapisy. System edukacji przejmie kontrolę nad każdym uczniem i będzie się nim opiekował od przedszkola do dorosłości, włącznie z zatrudnieniem. Jednocześnie będą wspierane: mobilność edukacyjna i zawodowa, migracje i uczenie się przez całe życie. Każdy dorosły, tak, jak młodzież będzie mógł więc wrócić do szkoły, żeby się przekwalifikować. Będzie promowane kształcenie pozaformalne, zdobywanie kompetencji kluczowych bez wyników w nauce. Wykształcenie formalne i brak wykształcenia będą zrównane, nastąpi walidacja wykształcenia pozaformalnego. Będą także przyznawane punkty szkoleniowe za wolontariat i aktywizm. To wszystko w atmosferze strukturalnej awersji do wiedzy, umiejętności i obiektywnych ocen. Oto jakość Edukacji Włączającej.

2.4. PODSUMOWANIE ROZDZIAŁU

Możemy więc pokusić się o częściową definicję Edukacji Włączającej. Nie jest ona sposobem na rozwiązanie problemów społecznych, ani na pomoc potrzebującym grupom. Jest to polityka społeczna, która służy do zbudowania nowego społeczeństwa. Jest to również sposób na skuteczne zarządzanie takim społeczeństwem. Jak będzie wyglądało to zarządzanie, opiszemy w następnym rozdziale.

Mamy do czynienia z dwoma uzasadnieniami. Pierwsze to konieczność integracji osób niepełnosprawnych. Edukacja Włączająca głosi, że społeczeństwo musi ich traktować tak, jak pełnosprawnych i dać im te same możliwości. Jeśli będą oni traktowani inaczej, niż pełnosprawni zostanie to uznane za dyskryminację – czyli największy obecnie grzech społeczny. Ale w skład tej grupy wchodzi obecnie różne niepełnosprawności – fizyczne, w zakresie zmysłów, umysłowe i intelektualne. Ze względu na specyfikę różnych niepełnosprawności, potrzebują one różnego wsparcia. W przypadku niepełnosprawnych fizycznie i w zakresie zmysłów zniesienie barier dostępowych polega na likwidacji barier fizycznych – np. podjazdy, windy, materiały w alfabecie Breill'a, nauczyciele z językiem migowym. Likwidacja takich barier nie odbywa się ze szkodą dla osób pełnosprawnych. Włączenie tych uczniów do szkół ogólnodostępnych jest możliwe bez szkody dla procesu nauczania.

Zupełnie inaczej jest przy niepełnosprawnościach umysłowych i intelektualnych. Edukacja Włączająca postuluje przeniesienie takich uczniów ze szkół czy klas specjalnych do zwykłych, ogólnodostępnych. Uzasadnieniem tego roszczenia jest walka z dyskryminacją. Otóż głosiciele Edukacji Włączającej twierdzą, że kierowanie takich osób do szkół czy klas specjalnych jest dyskryminacją. Że uniemożliwia im dostęp do edukacji, zabiera im możliwość godnego życia i tworzy społeczeństwo wykluczające. Jest tu zawarty zasadniczy błąd, ponieważ to właśnie szkolnictwo specjalne jest umożliwieniem im dostępu do edukacji. To właśnie dzięki takim szkołom zyskują oni dostęp do szans życiowych. Zyskują tam więcej, niż w szkole ogólnodostępnej. Tam

mają fachową opiekę, specjalistów, dostosowane odpowiednio środowisko. W zwykłej szkole nie poradziłoby sobie. Ale Edukacja Włączająca zamierza przenieść ich do zwykłych szkół, między pełnosprawne dzieci. Tutaj zniesienie barier dostępowych polega na dostosowaniu wymogów edukacyjnych do niepełnosprawnych. Można to zrobić tylko w jeden sposób – drastycznie obniżając poziom nauczania. Dlatego Edukacja Włączająca dąży do likwidacji podstaw programowych, ocen, wymogów edukacyjnych, porównywania uczniów z obiektywnym wzorcem wiedzy, a w końcu do zaprzestania nauczania i wymagania wiedzy i umiejętności. Do tego też celu służy Ocenianie Kształtujące. Jest to wszak metoda pracy z uczniami upośledzonymi, a ma być przeznaczona dla wszystkich uczniów.

Żeby zbudować poparcie społeczne dla takiego włączenia, dużo wcześniej umożliwiono kierowanie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim do zwykłych szkół. Skutek był do przewidzenia, zwykła szkoła nie radzi sobie z takimi problemami, bo nie do tego ona służy. W efekcie jednak powstało przeświadczenie, że szkoła musi te problemy rozwiązać, czyli musi się zmienić.

To było jednak jeszcze za mało. Stworzono więc kategorię specjalnych potrzeb edukacyjnych. Pierwotnie dokument na posiadanie SPE był wydawany wtedy, gdy rzeczywiście występowały specjalne potrzeby. Stopniowo jednak rozszerzano zakres. Obecnie takie orzeczenie lub opinię może dostać każdy uczeń, który ma trudności w nauce. Każdy, kto był uczniem miał jakieś problemy w nauce, i nie oznaczało to specjalnych potrzeb. Tak było zawsze, tak jest obecnie i tak będzie, dopóki będą szkoły i uczniowie. Często te problemy wynikają ze zwykłego lenistwa, z braku silnej woli, z rozkojarzenia. Jest prosty i skuteczny sposób na rozwiązanie takich potrzeb edukacyjnych – włożyć więcej pracy i wysiłku. Jednak odkąd uczniowie i ich rodzice zyskali możliwość załatwiania sobie orzeczeń o SPE, korzystają z nich masowo. Szkoły zostały zmuszone do ich respektowania i dostosowania się. Cel był szczytny – pomóc dzieciom z trudnościami, niestety, wylano dziecko z kąpielą. Te sytuacje, które rzeczywiście uzasadniają takie wsparcie toną w oceanie przypadków nieuzasadnionych.

W świetle dokumentów i doświadczenia wydaje się, że te procesy, które zaczęły występować już w latach 90-tych były przygotowaniem do wprowadzenia Edukacji Włączającej. Zrównuje ona wszystkie kategorie i traktuje tak samo: niepełnosprawnych fizycznie i zmysłowo, niepełnosprawnych intelektualnie i umysłowo, uczniów z SPE. I ma do tego uzasadnienie – bo skoro mamy w szkołach tak dużo dzieci niepełnosprawnych i z SPE, to mamy różnorodność. Jest ona pożądana dla nowego społeczeństwa, powoduje jednak problemy. Ale te problemy są dlatego, że to system jest niedopasowany do różnorodności. Skoro tak, trzeba go zmienić. Dlatego podsuwa się "cudowne" rozwiązanie – Edukację Włączającą, czyli traktowanie wszystkich tak samo. Dzięki temu osiągnie się równość, która też jest pożądana dla nowego społeczeństwa.

Przeciwstawić się tym poglądom jest trudno, ponieważ głos przeciwko Edukacji Włączającej będzie od razu potraktowany jako atak na osoby niepełnosprawne. Twórcy Edukacji Włączającej bardzo inteligentnie umieścili w jej koncepcji element szantażu emocjonalnego, przez co nawet polemika z jej zwolennikami jest bardzo utrudniona. Żeby zrozumieć, czym ten model jest, jak bardzo jest niekorzystny zarówno dla niepełnosprawnych, jak i dla pełnosprawnych trzeba mieć szeroką wiedzę, która wykracza poza perspektywę pedagogiczną.

Kolonym uzasadnieniem Edukacji Włączającej jest różnorodność kulturowa, wynikająca z masowej imigracji. Edukacja Włączająca służy do budowy takiego nowego społeczeństwa, w którym migracje w każdą ze stron są normalnością, w zależności od potrzeb. Po to promuje się mobilność edukacyjną i zawodową, po to traktuje multikulturalność jako zaletę i cenny zasób. Ten problem jeszcze w Polsce nie występuje. Ale pamiętajmy, że Polska jest członkiem organizacji międzynarodowych, które promują taką politykę i mogą chcieć nam ją narzucić. Po przyjęciu Edukacji Włączającej, po włączeniu do zwykłych szkół uczniów ze szkół specjalnych, po masowej produkcji SPE włączenie do takich szkół masowej imigracji różnokulturowej wydaje się być jedynie kwestią czasu.

Ale różnorodność to nie tylko różne potrzeby edukacyjne i kultury, to także różne style życia, style bycia, światopoglądy. Po wdrożeniu Edukacji Włączającej nic nie będzie stało na przeszkodzie, żeby w szkołach mogły się krzewić takie zachowania, których obecnie nie chcemy tam wpuszczać. Edukacja Włączająca zakłada swobodny dostęp do szkół organizacji zewnętrznych, bez żadnej kontroli społecznej czy państwowej. Nazywa to poszerzeniem bazy społecznej, i traktuje jako element społeczeństwa obywatelskiego. Tymczasem często jest tak, że organizacje, które w nazwach mają prawa człowieka, społeczeństwo obywatelskie i demokrację są finansowane i zarządzane przez ośrodki, które wyznają całkowicie przeciwne wartości. Są one używane do rozbijania państw od środka i zniewalania społeczeństw. Bardzo trudno je odróżnić od tych organizacji, które rzeczywiście kierują się swoimi wartościami. Jest to bardzo niebezpieczne dla państwa i społeczeństwa.

Nasza refleksja daje się zwodzić. Nie myślimy bowiem, jak odkręcić problemy, tylko jak je polubić. Należałoby zacząć się zastanawiać, dlaczego mamy w zwykłych szkołach tak dużo dzieci z problemami, skąd się wzięły te problemy, jak im zapobiec. Ale można też przyjąć Edukację Włączającą jako dogmat i wdrożyć ją do zwykłych szkół. I nie rozwiąże to żadnych problemów, tylko spowoduje kolejne, dużo głębsze. Nie będzie mniej niepełnosprawności i SPE, tylko coraz więcej, za to będzie coraz mniej nauki, wiedzy i umiejętności. Jeśli bowiem znajdzie się uczeń, który nie będzie chciał się uczyć, a takich jest coraz więcej, to szkoła będzie zmuszona mu na to pozwolić i przyznać sukces edukacyjny. W przeciwnym razie, gdy szkoła zechce go zmusić do nauki lub nie przyzna mu sukcesu, będzie to traktowane jako dyskryminacja i łamanie praw człowieka.

ROZDZIAŁ 3

ORGANIZACJA SYSTEMU EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

Nowe społeczeństwo wymaga nowej organizacji szkolnictwa. Powstanie ona po całościowej reformie edukacji. Proces ten rozłożono na lata, ponieważ nie jest łatwo wykorzenić stare przyzwyczajenia. Obecnie nigdzie jeszcze ten system nie funkcjonuje w swoim stadium docelowym. Jest on natomiast sukcesywnie wdrażany w kolejnych państwach, głównie Ameryki Północnej i Europy³¹⁸. Analiza procesu, jak rodzi się nowy świat jest fascynująca sama w sobie, my natomiast przyjrzymy się docelowej postaci nowego systemu edukacji.

Należy pamiętać, że aby dojść do takiego stadium systemu edukacji pokonują długą drogę, którą opiszemy w następnym rozdziale. Przemiana ta dokonuje się w postaci rewolucyjnej całościowej reformy całego systemu edukacji.³¹⁹ System, który zostanie temu poddany musi znaleźć się na poziomie bardzo dobrym, czyli dotyczy to państw rozwiniętych.³²⁰ Warunkiem zasadniczym tej zmiany jest właściwe przekonanie opinii publicznej, elit społecznych, naukowych, politycznych, nauczycieli, dyrektorów, akademików, organizacji pozarządowych, samorządu terytorialnego, związków zawodowych i w ogóle wszystkich, że tradycyjna, kulturowa edukacja, wraz z ocenami jest zła, bo kategoryzuje i etykietuje, buduje hierarchię itd, natomiast jedynie słuszną jest Edukacja Włączająca wraz ze swoim Ocenianiem Kształtującym, bo tylko ona zapewni postępy uczniów, zapobiegnie niepowodzeniom szkolnym, poprawi jakość kształcenia wszystkich i zaspokoi ich różnorodne potrzeby.³²¹ W szczególności należy przekonać decydentów, od których zależy rozdział środków finansowych, a potem trzeba zmienić prawo oświatowe i zapewnić sobie finansowanie.³²²

Włączająca reforma oświaty nie ograniczy się tylko do oświaty. Wiemy wszak, że jest to środek do budowy nowego społeczeństwa. Edukacja Włączająca musi znaleźć się więc w obszarze zainteresowania pozostałych sektorów państwa, i wymaga polityki międzysektorowej, która będzie traktowała Edukację Włączającą jako kluczowy element nowej polityki społecznej.³²³ Jest to niezbędne, ponieważ sama reforma i co ważniejsze – jej utrzymanie wymaga wykształcenia właściwej kadry nauczycielskiej, która ma odpowiedni sposób myślenia. To wymaga zmiany tradycyjnego paradygmatu szkolenia nauczycieli, i możliwe jest tylko odgórnie.³²⁴

Te same zasady konstrukcyjne będą obowiązywały we wszystkich szkołach na wszystkich etapach kształcenia.³²⁵ Ponieważ jednak pewne rodzaje kształcenia wykazują się specyfiką, podzieliliśmy tę materię na następujące zagadnienia:

- zasady ogólne systemu edukacji;
- szkolnictwo wyższe;
- szkolnictwo zawodowe;
- kształcenie nauczycieli.

318Zob. Agencja 18 s.16.

319Zob. Agencja 7 s.92.

320Zob. CEO 1 s.26.

321Zob. Agencja 3 s.62-63, także Agencja 7 s.92, s.87, także CEO 1 s.9., także Agencja 18 s.16.

322Zob. Agencja 3 s.63.

323Zob. Agencja 7 s.92.

324Ibidem.

325Zob. Agencja 3 s.63.

3.1. ZASADY OGÓLNE SYSTEMU EDUKACJI

Funkcjonowanie tego systemu będzie się opierało na następujących zasadach:

- decentralizacja;
- dostęp podmiotów zewnętrznych;
- kolektywizm;
- likwidacja kształcenia specjalnego;
- holistyczne podejście do ucznia;
- Ocenianie Kształtujące jako jedyna metodyka.

Jednym z celów reformy polega na przesunięciu ośrodka rozwoju z centrum do szkół. Państwo nadal będzie finansować system edukacji, ale przestanie go kontrolować.³²⁶ Zrezygnuje ze ścisłych procedur, a zamiast tego pojawi się kreatywność i innowacyjność nauczycieli i interesariuszy systemu. Państwo przestanie też kontrolować nauczycieli, a kompetencje decyzyjne przejdą z państwa do szkół.³²⁷ Szkoły otrzymają szeroką autonomię do wdrażania Edukacji Włączającej i Oceniania Kształtującego,³²⁸ kierownictwa szkół zyskają większą decyzyjność,³²⁹ a dyrekcje szkół będą miały kluczową rolę we wdrażaniu Oceniania Kształtującego.³³⁰ Będą one odpowiadać za dobór procedur oceniania, za monitorowanie procesu uczenia się wszystkich uczniów, za monitorowanie procesu oceniania, oraz zapewnią nauczycielom czas i autonomię do wdrażania Oceniania Kształtującego.³³¹ System oświaty będzie się skupiał na innowacjach i eksperymentach,³³² będzie promował badania i porównywanie wyników.³³³

3.1.1 WARSTWA POŚREDNICZĄCA

W ramach całościowej reformy ośrodek rozwoju i decyzyjności zostanie przesunięty z centrum, czyli od państwa do szkół.³³⁴ System oświaty ma się otworzyć na szerszą współpracę z różnymi podmiotami zewnętrznymi. Dostęp do systemu edukacji mają mieć wszyscy interesariusze – m.in. uczniowie, rodzice, rodziny, samorząd, organizacje społeczne i pozarządowe.³³⁵ Jednym z wymogów i zarazem skutków reformy jest powstanie warstwy pośredniczącej między państwem a szkołami.³³⁶ W miarę postępów reformy szkoły będą coraz bardziej na niej polegać.³³⁷ Skład tej warstwy może być różny w różnych krajach, generalnie należy założyć, że będą to różne podmioty instytucjonalne, takie jak samorząd terytorialny, organizacje społeczne, organizacje samorządowe, przedsiębiorcy, pracodawcy, eksperci.³³⁸ Wszystkie te instytucje zaliczają się do interesariuszy systemu oświaty. To pojęcie oznacza takie podmioty, mające jakieś interesy, które realizują za pomocą systemu oświaty.

Warstwa pośrednicząca będzie wypełniać 3 role:

1. wspierać działania szkół w kierunku pożądanym przez autorów reformy;

326Zob. CEO 1 s.26.

327Zob. CEO 1 s.50.

328Zob. Agencja 16 s.3., także agencja 3 s.63.

329Zob. Agencja 15 s.2.

330Zob. Agencja 3 s.59.

331Zob. Agencja 16 s.3.

332Zob. CEO 1 s.26.

333Ibidem s. 52.

334Ibidem.

335Zob. Agencja 8 s.5.

336Zob. CEO 1 s.27.

337Ibidem, s.28.

338Zob. Agencja 8 s.5, także Agencja 24 s.29-34, także s.77.

2. stanowić bufor pomiędzy szkołami a centralą, czyli państwem;
3. pośredniczyć w wymianie wspólnej polityki edukacyjnej.³³⁹

Wspieranie przez warstwę oznacza uczestnictwo w działaniach szkół, dostarczanie szkołom i nauczycielom praktycznego wsparcia³⁴⁰ w ich bieżącej działalności oraz w celu wdrażania Edukacji Włączającej,³⁴¹ zaangażowanie w przechodzenie uczniów ze szkół do zatrudnienia.³⁴² Po reformie państwo straci kontrolę nad szkołami, lecz będzie zachęcać je do innowacji. Będzie to oznaczało swobodę wyboru metod i materiałów dydaktycznych. Uprawnienia te zyskają szkoły i warstwa pośrednicząca.³⁴³ Oznacza to, że treści programowe i metody dydaktyczne będą swobodnie dobierały same szkoły i interesariusze z warstwy. Udział interesariuszy w szkołach będą regulowały ramy prawne, określone w toku reformy.³⁴⁴

Rola buforu oddzielającego państwo od szkół polega na tym, że warstwa odbiera impulsy od szkół i przekazuje je do państwa, i jednocześnie oddziela szkoły od wpływu władzy państwowej. Ma to łagodzić ewentualne próby wpływu państwa na to, co dzieje się w szkołach.³⁴⁵

Warstwa pośrednicząca będzie także platformą do wzajemnej współpracy poziomej szkół i nauczycieli. W ten sposób będzie rozpowszechniana wspólna praktyka edukacyjna, oparta na Ocenianiu Kształtującym (napiszemy o tym dalej), a także odbywać się będzie kooperacja w ramach sieci współpracy (o tym też będzie jeszcze dalej).³⁴⁶

3.1.2 ZARZĄDZANIE SZKOŁAMI

Nowa kultura organizacyjna.

Po reformie nastąpi zmiana kultury organizacyjnej szkoły. System edukacji nie będzie się już skupiał na programie nauczania, tylko na tym, czego uczą się uczniowie. Wzorcem normatywnym praktyki nauczania będzie Ocenianie Kształtujące.³⁴⁷ Dla placówek oświaty priorytetem, w miejsce jakości nauczania stanie się elastyczność.³⁴⁸ Program nauczania będzie określany przez same szkoły i warstwę pośredniczącą, poprzez wprowadzanie innowacji.³⁴⁹ Zamiast kontroli przez państwo będzie współpraca pozioma nauczycieli i samoocena nauczycieli i szkół.³⁵⁰

Nowa „kultura organizacyjna“ będzie kolektywna, dzięki wprowadzeniu Oceniania Kształtującego.³⁵¹ Ta „kultura“ będzie opierać się na przekonaniu dyrekcji i grona pedagogicznego, że tylko Ocenianie Kształtujące zapewni „ulepszenie działalności szkoły“. Ta „kultura organizacyjna“ oznacza więc pewien sposób myślenia, który wspiera Edukację Włączającą, a w szczególności Ocenianie Kształtujące.³⁵²

Zarządzanie placówkami będzie zdecentralizowane i oparte na pracy zespołowej, w którą zaangażowani będą wszyscy uczestnicy. W szkołach ma być silne, rozproszone przywództwo.³⁵³ Do zarządzania szkołami i podejmowania decyzji będą dopuszczeni interesariusze z warstwy

339Zob. CEO 1, s.28, także s.83.

340Ibidem s.83.

341Zob. Agencja 24 s.29-34

342Ibidem s.77, także Agencja 9 s.24.

343Zob. CEO 1 s.54, także Agencja 9 s.24.

344Zob. Agencja 9 s.24.

345Zob. CEO 1 s.83.

346Ibidem s.52, także s.83, także Agencja 24 s.29-34.

347Zob. CEO 1 s.91.

348Ibidem s.54.

349Ibidem.

350Ibidem s.53.

351Zob. CEO 3, s.13-18.

352Zob. Agencja 3 s.57.

353Zob. Agencja 9 s.7, także Agencja 8 s.5, także Agencja 15 s.3,

pośredniczącej.³⁵⁴

Także praca nauczycieli będzie zespołowa.³⁵⁵ Nauczyciele będą współpracować ze sobą nawzajem, z dyrekcją, rodzicami i interesariuszami – specjalistami, pracodawcami, społecznością lokalną, organizacjami.³⁵⁶ Nauczyciele będą należeć do różnych zespołów.³⁵⁷

Także praca uczniów w klasach będzie grupowa. Wspólne uczenie się uczniów będzie polegać na integracji społecznej, byciu razem, równości i wspólnym rozwiązywaniu problemów. To uczenie się będzie demokratyczne – według wspólnie ustalonych zasad. Klasy będą miały zróżnicowany poziom umiejętności szkolnych uczniów. Będzie panowała równość i każdy uczeń otrzyma indywidualne nauczanie.³⁵⁸ Każdy będzie też miał wpływ na swój proces nauczania i swoje ocenianie.³⁵⁹ Uczniowie z SPE mają otrzymywać specjalistyczną pomoc na poziomie klasy, a nie w specjalnych placówkach.³⁶⁰ Docelowo wszyscy uczniowie ze szkół specjalnych trafią do szkół zwykłych. Idealem bowiem jest sytuacja, gdy wszyscy uczniowie w każdym wieku kształceni są w swych lokalnych społecznościach, wraz ze swoimi znajomymi i rówieśnikami.³⁶¹

W proces dydaktyczny, ocenianie i poprawę nauczania zostaną włączeni rodzice, rodziny, społeczności lokalne i całe społeczeństwo – na wszystkich poziomach: klasy, zespołów nauczycielskich, szkoły.³⁶² Szkoła będzie musiała tak zorganizować swoją pracę, żeby ten dostęp był możliwy.³⁶³

Zmiana kultury organizacyjnej oznacza także, że szkoła przestanie uczyć uczniów, a zacznie uczyć się razem z uczniami. Po reformie szkoła zajmie się ciągłym doskonaleniem i zmianą metodyki, a nauczyciele przestaną być fachowcami merytorycznymi, a staną się metodykami. W ten proces zaangażowane zostanie całe społeczeństwo.³⁶⁴ Dyrekcja i całe grono pedagogiczne będzie musiało ciągle myśleć, jak zmieniać organizację szkoły, aby jeszcze lepiej wdrożyć Ocenianie Kształtujące.³⁶⁵ To wdrożenie będzie wspierane przez warstwę pośredniczącą oraz politykę oświatową państwa.³⁶⁶

Dyrekcja.

- Pełni kluczową rolę we wdrażaniu Oceniania Kształtującego i ponosi za to odpowiedzialność;³⁶⁷
- określa procedury, kto w szkole odpowiada za wdrażanie Oceniania Kształtującego;³⁶⁸
- zapewnia monitorowanie wyników nauczania według ocen sumujących;³⁶⁹ oznacza to okazywanie mierzalnych wyników nauczania wobec czynników nadzorczych tam, gdzie będą utrzymane;
- organizuje pracę zespołów nauczycieli;
- współpracuje z instytucjami zewnętrznymi: z sieci współpracy, sieci wsparcia i warstwy

354Zob. CEO 1 s.78-79, także Agencja 24 s.29-34, także Agencja 15 s.3, także Agencja 3 s.58-60, także Agencja 9 s.7, także Agencja 8 s.5,

355Zob. Agencja 15 s.3.

356Zob. Agencja 24 s.18

357Zob. Agencja 9 s.24.

358Zob. Agencja 24 s.18.

359Zob. UE 4.

360Zob. Agencja 24 s.18

361Zob. Agencja 14 s.26.

362Zob. CEO 3 s.13-18, także Agencja 3 s.56.

363Zob. Agencja 3 s.56.

364Zob. CEO 3 s.13-18.

365Zob. Agencja 3 s.57.

366Zob. Agencja 3 s.58-60.

367Zob. Agencja 16 s.3, także Agencja 3 s.58-60.

368Zob. Agencja 16 s.3.

369Ibidem.

pośredniczącej;³⁷⁰

- współpracuje w nauczaniu uczniów z właściwymi interesariuszami – należą tu specjaliści, nauczyciele, rodzice, warstwa pośrednicząca.³⁷¹

Kapitał społeczny.

Sukces reformy nie wymaga tego, aby nauczyciele byli dobrzy, w sensie poziomu fachowości. Sukces będzie zapewniony wtedy, gdy kolektyw nauczycieli i liderów będzie dobry. Edukacja Włączająca przeciwstawia sobie kapitał ludzki i kapitał społeczny. Kapitał ludzki to cechy indywidualne nauczycieli – ich wiedza, umiejętności, doświadczenie zawodowe. Kapitał społeczny to cecha kolektywna, to potencjał całego zespołu nauczycieli i liderów, i to nie tylko w skali poszczególnych szkół, ale również w skali całej grupy zawodowej. Składa się on z następujących elementów:

- nauczanie uczniów, czyli przyjęte i stosowane Ocenianie Kształtujące;
- współdziałanie nauczycieli między sobą;
- współpraca nauczycieli z administracją oświatową. Jego istotą są relacje wzajemne między nauczycielami i relacje między nimi a dyrekcją.

Kapitał społeczny jest zawsze nadrzędny nad ludzkim. Jeśli szkoła ma wysoki kapitał społeczny, to nawet gorsi nauczyciele, którzy w niej pracują stają się dobrymi nauczycielami. Z kolei samo podnoszenie kapitału ludzkiego, czyli kwalifikacji nauczycieli nie musi oznaczać podnoszenia kapitału społecznego, dlatego trzeba skupić się na tych strategiach, które go podnoszą. Jest to wprost powiązane z Ocenianiem Kształtującym. Dla nauczycieli oznacza ono budowanie potencjału – czyli ciągle ulepszanie metod nauczania, oraz budowanie odpowiedzialności – czyli ocenianie uczniów i nauczycieli za pomocą Oceniania Kształtującego.

Żeby zbudować potencjał uczniów, czyli poprawić ich metody uczenia się niezbędnym jest, aby wpieryw powiększyć potencjał nauczycieli jako kolektywu.

Budowanie kapitału społecznego, czyli potencjału kolektywnego nauczycieli odbywa się następująco:

- kolektyw prowadzony jest przez nieugiętych i wspierających liderów.³⁷² Mogą to być dyrektorzy, ale nie muszą.
- Nauczyciele wypracowują autorską praktykę edukacyjną, a później upowszechniają ją w całym systemie, tworząc wspólną jednolitą praktykę edukacyjną – i mobilizują pozostałych nauczycieli do jej stosowania. Zostaje ona rozpowszechniona przez kontakty poziome – nauczycieli między sobą, horyzontalnie.³⁷³ Wymiana praktyki i doskonalenie nauczycieli odbywa się poprzez wzajemne kontakty wewnątrz szkoły i między szkołami. Cały system to wspiera, promując innowacje i eksperymenty.³⁷⁴ Nauczyciele pracują w zespołach, co ułatwia rozpowszechnianie się jednolitej praktyki.³⁷⁵ Staje się ona nowym wzorcem normatywnym praktyki nauczycielskiej, tyle, że nie pochodzi od państwa, ale od kontaktujących się oddolnie nauczycieli.³⁷⁶ Wiąże on nawet bardziej, niż przepis prawa oświatowego, ponieważ to sami nauczyciele pilnują się nawzajem, żeby jednolita praktyka była stosowana. Kontrola nauczycieli, dotycząca stosowania przez nich jednolitej praktyki odbywa się na poziomie szkoły i na poziomie całego systemu.³⁷⁷ Narzucenie wszystkim nauczycielom jednolitej praktyki wymaga kontaktów oddolnych. Umożliwia to warstwa

370Ibidem.

371Zob. Agencja 24 s.18.

372Zob. CEO 3 s.13-18.

373Ibidem.

374Zob. CEO 1 s.26, także s.54.

375Zob. Agencja 15 s.3.

376Zob. CEO 1 s.83, także CEO 3, s.13-18.

377Zob. CEO 1 s.84-88, CEO 3 s.13-18.

pośrednicząca, której jedną z funkcji jest pośrednictwo w wymianie wspólnej praktyki edukacyjnej.³⁷⁸

Polityka oceniania.

- Prowadzona jest na podstawie regionalnych planów oceniania, współtworzonych przez wszystkie zaangażowane strony.³⁷⁹
- Monitorowanie standardów edukacyjnych będzie opierać się nie tylko na wynikach oceniania uczniów, lecz także na różnych innych danych z różnych źródeł.³⁸⁰
- Wewnątrzszkolne systemy oceniania (WSO) będą dostosowywane do uczniów z SPE, tak, aby umożliwić im wszystkim włączenie. Jeśli jakieś elementy WSO będą utrudniały uczniom z SPE włączenie, będzie opracowane i wdrożone nowe WSO. Mają one zachować pozory oceny sumującej wobec instytucji nadzorczych. W tym celu nauczyciele będą przechodzić specjalistyczne szkolenia.³⁸¹
- Szkoły będą instruowane, jak mają wykorzystywać wyniki oceniania sumującego do uzasadnienia wprowadzenia Oceniania Kształującego.³⁸²
- Po reformie systemy edukacji będą promować porównywanie wyników. Wyniki nauczania stają się publicznie jawne.³⁸³

Warstwa pośrednicząca w szkole.

W ramach reformy powstaną struktury wsparcia dla szkół, niezależne od państwa. Będą to organizacje i placówki zarówno należące do systemu oświaty, jak i spoza systemu.³⁸⁴ Będzie promowana współpraca między podmiotami zewnętrznymi a szkołą. Będzie to jeden z głównych czynników, zapewniających powodzenie szkolne, a zaangażowanie lokalnej społeczności wzmocni motywację nauczycieli.³⁸⁵ Jednym z wymogów i skutków reformy jest powstanie warstwy pośredniczącej między państwem a szkołami³⁸⁶ i dopuszczenie do systemu oświaty instytucji zewnętrznych.³⁸⁷ Szkoły zostaną tak zorganizowane, aby umożliwić dostęp interesariuszom, w szczególności organizacjom pozarządowym, społecznym, samorządowi i specjalistom.³⁸⁸ Warunkiem, który umożliwi dostęp interesariuszy do szkół będzie rozproszone zarządzanie placówkami edukacyjnymi.³⁸⁹ A oto co dokładnie będą robić w szkołach interesariusze z warstwy pośredniczącej:

- wspieranie kierownictwa szkół w zakresie pozytywnego nastawienia do Edukacji Włączającej;³⁹⁰
- inspirowanie i umożliwianie przyjęcia jednolitej praktyki edukacyjnej;³⁹¹
- udział w podejmowaniu decyzji w placówkach systemu edukacji;³⁹²
- eksperci i społeczność lokalna będą wspierali zarządzanie szkołami w celu wdrożenia Edukacji Włączającej. Ta polityka będzie koordynowana na poziomie lokalnym,³⁹³

378Zob. CEO 1 s.28.

379Zob. Agencja 14 s.4.

380Ibidem s.5.

381Zob. Agencja 3 s.57-60.

382Ibidem s.63.

383Zob. CEO 1, s.52.

384Zob. Agencja 3 s.63.

385Zob. Agencja 18 s.12.

386Ibidem s.27.

387Zob. Agencja 15 s.3.

388Zob. Agencja 3 s.58-60, także Agencja 8 s.5.

389Zob. Agencja 9 s.7, także Agencja 8 s.5.

390Zob. Agencja 8 s.5.

391Zob. CEO 1 s.91.

392Zob. CEO 1 s.78-79.

393Zob. Agencja 8 s.29-34.

- specjaliści i społeczność lokalna będą uczestniczyć w grupowym nauczaniu uczniów;³⁹⁴
- interesariusze, głównie specjaliści wejdą w skład zespołów wielospecjalistycznych. Celem tego udziału będzie wprowadzenie uczniów na rynek pracy;³⁹⁵
- interesariusze wraz z nauczycielami, poprzez innowacje przejmą wpływ na treści programowe;³⁹⁶
- interesariusze wezmą udział w publicznych debatach na temat wyników nauczania, gdyż będą one upubliczniane.³⁹⁷

Sieci wsparcia.

- Szkoły będą zawierać umowy partnerskie z lokalnymi przedsiębiorcami. Dzięki temu dostęp do szkoły będą mieli doradcy zawodowi z zewnątrz i inni specjaliści. Będą oni mieli wpływ na cele kształcenia i program nauczania uczniów, poprzez udział w zespołach wielospecjalistycznych. Celem sieci wsparcia będzie wprowadzanie uczniów na rynek pracy. Będzie także koordynować wszelkie działania związane z osobami niepełnosprawnymi.
- W przejście ze szkoły do pracy będą zaangażowani - poprzez sieci wsparcia – pracodawcy i związki zawodowe. Plan przejścia ze szkoły do pracy będzie zawarty już w indywidualnym planie nauczania.
- Sieci wsparcia będą finansowane z budżetu państwa.³⁹⁸

Sieci współpracy.

Będą skupiać grupy szkół w kooperacji z wykładowcami uczelni wyższych, a także instytucje i organizacje zewnętrzne. Struktura sieci współpracy nie będzie hierarchiczna, lecz pozioma. Praca w sieci będzie zespołowa, a decyzje podejmowane kolegiałnie.³⁹⁹

Główne cele sieci współpracy:

- nauczyciele – praktycy Edukacji Włączającej ze szkół będą nauczać studentów studiów pedagogicznych w celu wykorzenia dawnej praktyki nauczania i wykształcenia nauczycieli nowego wzoru;⁴⁰⁰
- wykładowcy z uczelni wyższych będą z kolei współpracować ze szkołami z sieci współpracy w celu krzewienia zasad Edukacji Włączającej w szkołach;⁴⁰¹
- dzielenie się doświadczeniem i praktyką – od szkół do uczelni;⁴⁰²
- rozpowszechnianie innowacji i wdrażanie reform – od uczelni do szkół;⁴⁰³
- zmiana sposobu myślenia wszystkich osób zaangażowanych w edukację;
- wprowadzenie Edukacji Włączającej;
- nieustanne rozwijanie nauczycieli i poszerzanie ich kontaktów;
- szerzenie wiedzy i zrozumienia zagadnienia różnorodności.⁴⁰⁴

Szkolne zespoły wielospecjalistyczne.

Zwane też zespołami multidyscyplinarnymi. Będą w każdej szkole. Skład zespołów będzie dobierany w zależności od potrzeb i celów.⁴⁰⁵ Zakres podmiotów: nauczyciele przedmiotowi,

394Ibidem, s.24.

395Ibidem.

396Zob. CEO 1 s.54.

397Ibidem s.78-79.

398Zob. Agencja 9 s.7, także s.24, także Agencja 24 s.81.

399Zob. Agencja 7 s.79-80, także s. 88-92.

400Ibidem.

401Ibidem.

402Ibidem.

403Ibidem.

404Ibidem.

405Zob. Agencja 9 s.24.

wspomagający, pozostali, personel wspomagający, uczniowie bezpośrednio zainteresowani, uczniowie pozostali, rodzice, rodziny, specjaliści szkolni, pedagodzy specjaliści, specjaliści z centrów zasobów edukacyjnych (dawnych szkół specjalnych), inni specjaliści z zewnątrz, przedstawiciele społeczności lokalnej, samorządu, doradcy zawodowi, przedstawiciele pracodawców, związków zawodowych, organizacji społecznych i pozarządowych.⁴⁰⁶

- wspierają Edukację Włączającą i Ocenianie Kształujące;
- wspierają nauczycieli we wdrażaniu powyższych;
- zajmują się wszystkimi uczniami, nie tylko z SPE;
- pracują w ramach wewnątrzszkolnego systemu oceniania;⁴⁰⁷
- działają jako zespoły wsparcia, wspierające nauczycieli w ocenianiu;⁴⁰⁸
- działają też jako specjalistyczne zespoły oceniające. Wówczas oceniają uczniów metodą „oceniają przez interwencję” - tzn. podjęcie określonej interwencji wobec ucznia jest rodzajem oceny. Jako zespoły oceniające podchodzą do ucznia holistycznie – biorą pod uwagę całe jego środowisko, także pozaszkolne, i nie skupiają się tylko na wynikach oceniania ucznia, lecz oceniają różne zachowania, także pozaszkolne. W tym celu opierają się na różnych danych z różnych źródeł. Do tego niezbędne jest poszerzenie zakresu uczestników procesu oceniania.⁴⁰⁹
- Wdrażają Ocenianie Kształujące do klas ogólnodostępnych.⁴¹⁰
- Tworzą indywidualny plan nauczania, który określa indywidualne potrzeby każdego ucznia. W skład zespołu wchodzi specjaliści i doradcy zawodowi z sieci wsparcia, uczeń, rodzice, mogą też zostać włączeni inni interesariusze. Cele kształcenia i programy nauczania są później dostosowane do ustalonych przez zespół potrzeb. Indywidualny plan nauczania powinien zawierać już plan przejścia z edukacji do zatrudnienia. Tak więc to, czego będą uczyli się uczniowie w szkołach będą określać właśnie te zespoły wielospecjalistyczne z udziałem niezależnych od państwa organizacji zewnętrznych.⁴¹¹

Kolektyw nauczycieli.

Po reformie nauczyciele będą kontaktować się wzajemnie wewnątrz szkoły i pomiędzy szkołami.⁴¹² Współpraca nauczycieli stanie się jednym z tych priorytetów systemu edukacji, które zastąpią jakość nauczania. Nauczyciele zyskają swobodę w doborze metod nauczania, żeby mogli angażować się w innowacje. Muszą się w nie angażować, żeby czuli się zmotywowani i spełnieni. W ten sposób będą też wprowadzać nowe treści programowe.⁴¹³ Pozioma współpraca nauczycielska zastąpi kontrolę przez państwo.⁴¹⁴ Szkoła musi zapewnić nauczycielom warunki do kontaktów poziomych w celu przyjęcia jednolitej praktyki edukacyjnej,⁴¹⁵ a także czas i swobodę działania do wdrażania Oceniania Kształującego.⁴¹⁶ Nauczyciele będą pracować w zespołach, aby dzielić się doświadczeniem i jednolitą praktyką pedagogiczną.⁴¹⁷ W zakresie oceniania bieżącego zespoły nauczycieli dopuszczają zainteresowanych uczniów, pozostałych uczniów i rodziców.⁴¹⁸

Całe grono pedagogiczne będzie odpowiadać za to, aby usunąć przeszkody, tkwiące

406Zob. Agencja 16 s.4, także Agencja 3 s.60, także Agencja 9 s.7, s.24.

407Zob. Agencja 16 s.4.

408Zob. Agencja 3 s.45.

409Zob. Agencja 16 s.4-5.

410Zob. Agencja 3 s.60.

411Zob. Agencja 9 s.7, s.24.

412Zob. CEO 1 s.26.

413Ibidem s.54.

414Ibidem s.53.

415Zob. Agencja 3 s.58-60.

416Ibidem s.56.

417Ibidem.

418Ibidem.

w wewnątrzszkolnym systemie oceniania, a które mogą utrudniać włączenie uczniów z SPE. Całe grono opracowuje i wdraża taki wewnątrzszkolny system oceniania, aby objął wszystkich uczniów, w tym z SPE.

Całe grono pedagogiczne określi też, które cechy środowiska szkolnego wspierają, a które utrudniają włączenie uczniów z SPE, i usunie te, które utrudniają. Do tego dostosowania nauczyciele otrzymają specjalistyczne szkolenia.⁴¹⁹

Całe grono pedagogiczne wraz z dyrekcją będzie wciąż doskonalić metodykę i wciąż zastanawiać się, jak jeszcze lepiej wdrożyć Ocenianie Kształtujące.

Kolektyw nauczycieli będzie prowadzony przez nieugiętych i wspierających liderów.⁴²⁰

3.1.3 JEDNOLITA PRAKTYKA EDUKACYJNA

Po reformie jakość nauczania nie jest już priorytetem, za to stają się nim elastyczność szkoły i współpraca nauczycieli, bo to prowadzi do innowacji w nauczaniu i uczeniu się, a to z kolei prowadzi do Oceniania Kształtującego.⁴²¹ Trwałość skutków reformy wymaga zapewnienia praktyki współpracy nauczycieli,⁴²² która ma polegać na wzajemnych kontaktach w obrębie szkoły i pomiędzy szkołami,⁴²³ co wymaga przyjęcia nowej kultury organizacyjnej, polegającej na pracy zespołowej i kolektywnym podejmowaniu decyzji. Nowa kultura organizacyjna jest więc kolektywistyczna. Głównym celem tych poziomych kontaktów ma być wymiana doświadczeń w celu ujednoczenia kryteriów.⁴²⁴ W ten sposób ma powstać praktyka współpracy, która stanie się nowym wzorcem normatywnym – tyle, że nie pochodzącym od suwerena, lecz stworzonym przez kontaktujących się oddolnie nauczycieli.⁴²⁵ Przynajmniej oficjalnie. Prosimy o szczególną uwagę, gdyż jest to niezwykle istotny fragment.

Nie ulega wątpliwości, że nowym wzorcem normatywnym będzie Ocenianie Kształtujące. Wzorzec normatywny to inaczej mówiąc obowiązujące prawo, któremu towarzyszy nakaz jego przestrzegania. Wspólna praktyka będzie wypracowana przez nauczycieli, którzy szczerze przekonani do sprawy będą stosować Ocenianie Kształtujące w praktyce edukacyjnej szkół powszechnych. (Pamiętajmy, że w swoich założeniach ta metodyka była przeznaczona dla szkół specjalnych. Przyp. aut.). Dzięki nowej, kolektywnej kulturze organizacyjnej nauczyciele dzielą się swoją praktyką z całym gronem pedagogicznym, a dzięki możliwościom warstwy pośredniczącej z całym środowiskiem nauczycielskim. Jeśli środowisko uzna, te wzorce za dobre, to wówczas są one narzucane wszystkim nauczycielom.⁴²⁶ Tu dygresja: nie jest do końca jasne, w jaki sposób doświadczenia wszystkich nauczycieli mają być włączone do jednolitego wzorca dla wszystkich, ani jak odbywa się selekcja wzorców, ani jaki jest tryb uznania przez środowisko. Pewną podpowiedzią jest tu pozycja liderów kolektywu nauczycieli – którzy, nieugięci, prowadzą nauczycielskie kolektywy.⁴²⁷ Wydaje się więc, że wśród liderów także zapanuje jakaś niepisana hierarchia, i że to właśnie te osoby będą decydować o kształcie jednolitej praktyki. Koniec dygresji.

Powstaje więc „zwyczaj wspólnej praktyki“, dzięki temu, że nauczyciele wymieniają się

419Ibidem s.57-60.

420Zob. CEO 3 s.13-18.

421Zob. CEO 1 s.54

422Ibidem s.83.

423Ibidem s.26.

424Zob. Agencja 3 s.56.

425Zob. CEO 1 s.83.

426Ibidem, s.84-88.

427Zob. CEO 1 s.13.

praktyką – pod wpływem warstwy pośredniczącej i dzięki jej wsparciu.⁴²⁸ Wszyscy nauczyciele uczą się tej praktyki nawzajem od siebie.⁴²⁹ Jest to jedna z trzech funkcji warstwy i odbywa się to poza kontrolą państwa. Dotyczy zarówno treści programowych, jak i metod dydaktycznych.⁴³⁰

Wspólna praktyka staje się wartością moralną, będąc w istocie IDEOLOGIĄ, której służą wszyscy nauczyciele.⁴³¹ Ponieważ jej autorami są nauczyciele, więc określa się ją jako „wspólną praktykę autorską“. Staje się ona wzorcem normatywnym, czyli zbiorem zasad postępowania, który obowiązuje wszystkich nauczycieli⁴³². Jej pełna nazwa brzmi: „wspólna jednolita praktyka edukacyjna“.

Ciekawie wygląda kontrola przestrzegania stosowania jednolitej praktyki. Odpowiedzialność za stosowanie także jest zbiorowa – obciąża całe środowisko nauczycielskie, które samo ma pilnować, żeby wszyscy nauczyciele przestrzegali obowiązku.⁴³³ Poszczególni nauczyciele muszą porzucić własną praktykę autorską i przyjąć „wspólną praktykę autorską“. Ale jeśli jest obowiązek, to powinna też być odpowiedzialność oraz aparat do jej egzekwowania. Edukacja Włączająca wprowadza takie mechanizmy. Nauczyciele ponoszą więc dwa rodzaje odpowiedzialności: wobec kolektywu i wobec społeczeństwa.⁴³⁴

- Odpowiedzialność wobec kolektywu. Realizuje się dwojako: na poziomie szkoły, na którym jest kontrola grona pedagogicznego, i na poziomie całego systemu, gdzie kontrola jest wykonywana przez całe środowisko pedagogiczne.⁴³⁵ Nie jest do końca jasne, jakie konkretnie konsekwencje są przewidziane. Możemy sobie jednak wyobrazić, że w środowisku, gdzie obowiązuje kolektywizm jest bardzo szeroki wachlarz środków dyscyplinowania nieposłusznych nauczycieli – od metod bardzo subtelnych po bardzo stanowcze.
- Odpowiedzialność wobec społeczeństwa. Tu też mamy jedynie ogólnie nakreśloną normę odpowiedzialności i musimy polegać na domysłach. Ta odpowiedzialność jest możliwa dzięki temu, że praktyka edukacyjna wszystkich nauczycieli i ich wyniki nauczania staną się jawne i będą sprawą publiczną.⁴³⁶ Cały system będzie promował badania i porównywanie wyników⁴³⁷, a w publicznych debatach na temat wyników nauczania będą uczestniczyć interesariusze.⁴³⁸

Wydaje się nieuniknione, że zarówno do kontroli przestrzegania wspólnej praktyki, jak i do dyscyplinowania nieposłusznych nauczycieli posłuży szczególna pozycja liderów kolektywu nauczycieli i ich nieugięta osobowość. Ale to jest w dalszym ciągu motywacja zewnętrzna – nacisk z zewnątrz, wywierany na nauczyciela. Jest wszakże mechanizm skuteczniejszy. Jest nim budowanie poczucia współautorstwa wspólnej praktyki.⁴³⁹ Dzięki mechanizmom kontaktów między nauczycielami każdy będzie mógł, a nawet będzie musiał podzielić się swoją praktyką. Ponieważ wspólna praktyka jest „autorska“, a zarazem „nauczycielska“, więc każdy nauczyciel powinien mieć przekonanie, że to on jest współautorem, i jego doświadczenia zostały wzięte pod uwagę.

428Ibidem s.91, także s.28, s.83.

429Zob. CEO 3 s.13-18.

430Ibidem.

431Ibidem.

432Ibidem, także CEO 3 s.13-18.

433Zob. CEO 1 s.84-88.

434Zob. CEO 3 s.13-18.

435Zob. CEO 1 s.91.

436Ibidem, także s.52.

437Ibidem s.52.

438Ibidem s.78-79.

439Zob. CEO 3 s.13-18.

3.1.4. NAUCZANIE UCZNIÓW

Zaspokajanie potrzeb.

Edukacja Włączająca udziela wsparcia wszystkim uczniom z lokalnej społeczności. Wspiera proces uczenia się dzieci i zaspokaja zróżnicowane potrzeby uczniów.⁴⁴⁰ Współ z innymi instytucjami zaspokaja także szersze potrzeby, w tym społeczne i zdrowotne.⁴⁴¹ W tym celu nauczyciele mają gwarancję fachowego wsparcia – doradcy nauczyciela, pedagodzy specjali, nauczyciele specjali, inni specjaliści, zatrudnieni niegdyś w szkołach specjalnych, a po reformie w centrach wsparcia.⁴⁴²

Diagnoza i kwalifikacja specjalnych potrzeb edukacyjnych nie odbywa się w zewnętrznych placówkach, lecz w szkole. Specjalistyczną pomoc uczeń musi otrzymać w klasie. Zajmuje się tym zespół wielospecjalistyczny, poprzez określenie potrzeb ucznia i ich zaspokojenie.⁴⁴³ Zmienia się podejście do SPE – przechodzi się od modelu indywidualnego do systemowego. W indywidualnym specjalistyczne wsparcie kierowane było do konkretnego ucznia po zdiagnozowaniu konkretnych potrzeb. W systemowym zakłada się, że każdy uczeń ma SPE, więc system od razu świadczy wszystkim specjalistyczną pomoc, bez żadnej formalnej diagnozy. O konkretach tej pomocy decyduje zespół wielospecjalistyczny, tworząc indywidualny plan nauczania, który jest później modyfikowany na kolejnych etapach kształcenia, tworząc continuum wsparcia, czyli całościowy program nauczania i rehabilitacji dla całej kariery szkolnej ucznia. Takie wsparcie zastąpi tradycyjne nauczanie.

Zapobieganie niepowodzeniom szkolnym.

Poza zaspokajaniem zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych system będzie też zapobiegał niepowodzeniom szkolnym.⁴⁴⁴ W tym celu skoncentruje się na włączeniu i równości. Równość rozumiana jest jako równość szans i wyrównywanie wyników. Dzięki temu zarówno cały system, jak też poszczególni uczniowie będą mieli wysokie wyniki.⁴⁴⁵

Jak system edukacji zamierza zapewnić wszystkim powodzenie szkolne:

- rozwijanie w szkole usług opiekuńczych i specjalistycznych;
- wprowadzenie Oceniania Kształtującego;
- powszechne wprowadzenie indywidualnych planów nauczania (u nas znanych jako IPET – przyp. autora);
- stosowanie elastycznych ścieżek kariery zawodowej – poprzez system pracy wspomaganiej, (tak, jak jest to w zakładach pracy chronionej);
- wczesna interwencja – czyli jak najwcześniejsze diagnozowanie SPE, najlepiej już w przedszkolu, aby jak najszybciej objąć wszystkich uczniów specjalistycznym wsparciem. Zajmuje się tym zespół wielospecjalistyczny.
- Jak największa personalizacja. Jest to rozwinięcie indywidualizacji i wynika ze spojrzenia holistycznego na ucznia. Oznacza, że w szkole wszystko jest dostosowane do całego spektrum życia ucznia i jego specjalnych potrzeb;
- rozwój nowoczesnych programów nauczania, oceniania i dydaktyki.⁴⁴⁶

440Zob. Agencja 7 s.73, także s.92.

441Ibidem s.73.

442Ibidem s.92.

443Zob. Agencja 3 s.32-40.

444Zob. Agencja 18 s.17.

445Ibidem.

446Zob. Agencja 18 s.12-14.

Treści programowe.

Edukacja Włączająca z zasady eliminuje podstawy programowe, czyli obiektywny standard wiedzy. Wraz z obiektywnymi ocenami zostały one uznane za „nierówności strukturalne“, które prowadzą do konkurencyjności edukacji, co jest niezgodne z ideą włączenia. Nauczyciele będą tak szkoleni, aby je na każdym kroku kwestionować.⁴⁴⁷ Jeśli z jakichś względów podstawa programowa zostanie utrzymana, będzie ona traktowana dość dowolnie - jako kontekst do nauczania. Można będzie ją ograniczyć, zmienić lub pominąć, gdy okaże się wiedzą zbędną lub nie stosowną. Takie dowolne traktowanie wynika z tego, że Edukacja Włączająca zakłada włączenie uczniów z SPE do ogólnego systemu.⁴⁴⁸ Gdyby system ograniczył się tylko do wiedzy i umiejętności, to część uczniów z SPE nie byłaby w stanie się włączyć. Dlatego propaguje się holistyczne podejście do ucznia, uwzględniające jego czynniki środowiskowe, jego umiejętności społeczne i emocjonalne.⁴⁴⁹ Celem nauczania nie jest już wiedza, lecz równowaga emocjonalna uczniów, ich dobre samopoczucie, umiejętności społeczne, integracja, równość, tolerancja, demokracja, sprawiedliwość, różnorodność i wyrobienie w uczniach afirmatywnego stosunku do tych wartości.⁴⁵⁰

Cele kształcenia i programy nauczania będą dostosowane do indywidualnych potrzeb każdego ucznia. Te potrzeby określi indywidualny plan nauczania, tworzony przez wielospecjalistyczny zespół z udziałem ucznia i instytucji zewnętrznych, w tym również doradców zawodowych.⁴⁵¹ Cele dydaktyczne będą służyły postępowi ucznia w nauce. Będą one konkretne, realistyczne i precyzyjne.⁴⁵² Ich wyznaczenie będzie elementem Oceniania Kształtującego, gdzie ocenianie zostanie zastąpione przez informację zwrotną, która wskaże uczniowi, jakie kolejne kroki ma podjąć.

Treści programowe będą więc ustalone indywidualnie dla każdego ucznia. Skoro nie będzie podstaw programowych, zostaje wskazane inne źródło. System edukacji będzie się skupiał na doskonaleniu metodyki,⁴⁵³ więc siłą rzeczy treść nauczania będzie dostarczana z zewnątrz, co jest zgodne z postulatem większej demokratyzacji treści programowych i rozszerzenia bazy społecznej ich autorów. Warstwa pośrednicząca ma pod dostatkiem interesariuszy, chętnych do wejścia ze swoimi treściami do szkół. Jeśli wierzyć autorom, trwają już przygotowania nowych treści programowych i materiałów edukacyjnych. Pracuje nad tym Fundacja Gatesów i producenci filmowi. Treści te połączą zaangażowanie, rozrywkę, łatwy dostęp do danych, pracę w grupie i będą się odnosić do realnych doświadczeń życiowych uczniów.⁴⁵⁴

W zakresie wiedzy ogólnej docelowy poziom wszystkich uczniów ma ograniczać się do podstawowych umiejętności życiowych. W zakresie wyznaczonym przez indywidualny plan nauczania wiedza i umiejętności będą ograniczone do kwalifikacji niezbędnych dla objęcia stanowiska pracy, przypisanemu każdemu uczniowi. Plan przejścia ze szkoły do pracy będzie też zawarty w indywidualnym planie nauczania, z udziałem pracodawców i związków zawodowych.⁴⁵⁵ Więcej o tym w podrozdziale „kształcenie i szkolenie zawodowe“.

Indywidualne plany nauczania będą tworzone w ramach Oceniania Kształtującego i zostaną włączone do wewnątrzszkolnego systemu oceniania. Możliwe będzie powoływanie zespołów spoza systemu oświaty, które będą kontrolowały, czy szkoła wdraża indywidualne plany nauczania.⁴⁵⁶ W świetle źródeł nie jest do końca jasne, kto dokładnie i w jakim trybie miałby to kontrolować,

447Zob. Agencja 7 s.85-87.

448Zob. Agencja 16 s.5

449Ibidem.

450Por. Agencja 11 s.9, także Agencja 23 s.19.

451Zob. Agencja 9 s.7.

452Zab. Agencja 16 s.2.

453Zob. CEO 1 s.50.

454Ibidem.

455Zob. Agencja 24 s.77

456Zob. Agencja 3 s.41

wydaje się natomiast logiczne powierzenie tej funkcji samorządom lokalnym i organizacjom pozarządowym.

Dydaktyka.

Edukacja Włączająca nie będzie już zajmować się jakością, tylko tym, żeby imigranci i uczniowie z zaburzeniami dobrze czuli się w grupie.⁴⁵⁷ Metody i programy nauczania, sposoby oceny, organizacja szkół mają zapewnić równe możliwości uczenia się wszystkich uczniów.⁴⁵⁸ Ponieważ odchodzi się od wsparcia indywidualnego na rzecz systemowego,⁴⁵⁹ więc uczniowie z SPE specjalistyczną pomoc muszą uzyskać w klasie.⁴⁶⁰ Dlatego też materiały dydaktyczne i procedury oceniania nie będą dostosowywane indywidualnie do potrzeb konkretnych uczniów z SPE. Już na etapie ich projektowania muszą być z założenia dostępne dla wszystkich uczniów z SPE bez potrzeby ich późniejszego dostosowania.⁴⁶¹ Jest bowiem założenie, że wszystkie klasy będą miały zróżnicowany poziom. Oznacza to, że w jednej klasie znajdą się uczniowie o bardzo różnym poziomie kwalifikacji szkolnych. Z tego wynika, że materiały dydaktyczne i procedury oceniania muszą być takie, żeby mogli z nich skorzystać najslabsi uczniowie z SPE, którzy znajdują się w klasie. Będą one przeznaczone dla wszystkich uczniów, także dla tych o wysokich kwalifikacjach.

Jedyną metodyką Edukacji Włączającej będzie Ocenianie Kształtujące,⁴⁶² które nie będzie tylko oceniać, ale także określać procedury, metody i narzędzia dydaktyczne⁴⁶³ oraz wspomagać proces nauczania,⁴⁶⁴ poprzez wskazanie uczniom, jakie kolejne kroki mają podjąć w procesie uczenia się.⁴⁶⁵ Ocenianie Kształtujące zastąpi także diagnozę SPE.⁴⁶⁶ Cały proces dydaktyczny będzie ściśle sformalizowany.⁴⁶⁷ Nauczyciele będą narzucali cele kształcenia uczniom i sobie.⁴⁶⁸

Metody pedagogiczne mają służyć wszystkim uczniom. Będzie stosowane nauczanie zespołowe, uczenie się wzajemne uczniów i samokształcenie.⁴⁶⁹ Szerokie zastosowanie znajdzie współpraca w nauczaniu, czyli praca grupowa – pomiędzy uczniami, nauczycielami, dyrekcją, rodzicami, specjalistami, społecznością lokalną.⁴⁷⁰ W ten sposób będzie budowana wspólnota ucząca się, bogata w możliwości uczenia się,⁴⁷¹ zgodnie z teorią inteligencji wielorakich Gardnera.⁴⁷²

Nowa kultura organizacyjna Oceniania Kształtującego zakłada szerokie zaangażowanie uczniów. Wymaga to częstego stosowania zeszytów Oceniania Kształtującego (u nas lepiej znanych jako OK zeszyty) oraz nieformalnych wywiadów. Będzie też stworzony sposób na wykazanie współdziałania ucznia nawet wtedy, gdy uczeń nie będzie współpracował – np. obserwacja.⁴⁷³

Bardzo istotną rolę będą pełniły relacje emocjonalne pomiędzy nauczycielami a uczniami. Budowanie takich pozytywnych relacji jest jednym z głównych celów Oceniania Kształtującego. Istotna jest też integracja społeczna zespołu klasowego i poszerzanie zainteresowań nauczycieli. Tym celom służy system „przestrzeni przyjaznej“ inaczej „przestrzeni domowej“. W dramatyczny sposób zmieni to sposób realizacji treści programowych. Nie będzie podziału na wyspecjalizowane

457Zob. Agencja 7 s.15.

458Zob. Agencja 20 s.1.

459Zob. Agencja 8 s.6.

460Zob. Agencja 24 s.18.

461Zob. Agencja 3 s.51.

462Zob. Agencja 3 s.63.

463Zob. Agencja 4.

464Zob. Agencja 16 s.4.

465Ibidem s.2.

466Zob. Agencja 3 s.41.

467Zob. Agencja 21 s.6.

468Zob. Agencja 16 s.2.

469Zob. Agencja 8 s.6.

470Zob. Agencja 24 s.18.

471Zob. Agencja 8 s.6.

472Zob. Agencja 23 s.19.

473Zob. Agencja 21 s.6.

sale lekcyjne. Każdy zespół będzie miał swoją przestrzeń, dobrze mu znaną i oswojoną, w której będzie czuł się bezpiecznie. Uznano bowiem, że przemieszczanie się po korytarzach między piętrami w poszukiwaniu nowych sal jest dla uczniów nadmiernym stresem.

Zespół klasowy będzie prowadzony przez niewielką grupę nauczycieli, uczących różnych przedmiotów, nawet, jeśli nie będą mieli do nich kwalifikacji.⁴⁷⁴ Będzie to stosowane na wszystkich etapach kształcenia.

Edukacja włączająca będzie szeroko korzystać z nowoczesnych technologii informatycznych. Nie będą one tylko pomocą dydaktyczną, ale integralną częścią procesu nauczania. Można powiedzieć, że szkoła będzie zanurzona w internecie i treściach, stamtąd płynących.

Szkoła przestanie być organizacją uczącą uczniów, a stanie się organizacją uczącą się razem z uczniami. Będzie to wymagało ciągłego doskonalenia nauczania. Nauczyciele przestaną być fachowcami przedmiotowymi, a staną się fachowcami od metodyki.⁴⁷⁵

Indywidualizacja.

- Szkoła planuje indywidualny tok nauczania każdego ucznia w zakresie wiedzy przedmiotowej i umiejętności społecznych; wszystkie dzieci mają mieć indywidualny proces nauczania, w którym będą aktywnie uczestniczyć;⁴⁷⁶
- wszyscy uczniowie mają mieć wpływ na swój proces nauczania, więc będą weń włączeni;⁴⁷⁷
- proces nauczania i cele kształcenia dostosowane będą do indywidualnych potrzeb każdego ucznia. Będzie temu służyć indywidualny plan nauczania, tworzony przez zespoły wielospecjalistyczne z udziałem uczniów i innych interesariuszy.⁴⁷⁸
- Rodzice współtworzą indywidualne cele nauczania dziecka, uczestnicząc w ich wdrażaniu i ocenianiu na poziomie klasy, szkoły i zespołów wielospecjalistycznych.⁴⁷⁹
- Nauczyciele otrzymają szkolenie i wsparcie, żeby wdrażać indywidualny tok nauczania.⁴⁸⁰
- Edukacja Włączająca zapewnia dostęp do wysokiej jakości edukacji wszystkim, ponieważ traktuje to jako prawo wszystkich uczniów, także z SPE. Należy więc dostosować do uczniów z SPE programy nauczania i systemy oceniania we wszystkich szkołach.⁴⁸¹
- Edukacja Włączająca promuje nauczanie spersonalizowane, jednocześnie zmienia model pomocy specjalistycznej z indywidualnego na systemowy. Oznacza to, że niegdyś wszyscy byli traktowani jako dzieci pełnosprawne, a gdy jakieś trafiło się niepełnosprawne, wówczas uruchamiano specjalny tryb. Po reformie ma być tak, że wszystkie dzieci są systemowo, z założenia i ogólnie traktowane jak niepełnosprawne, więc ten dawny tryb specjalny ma się stać trybem zwyczajnym.

Uczenie się uczniów.

Wszyscy uczniowie, niezależnie, czy mają SPE, czy nie mają, czy są niepełnosprawni intelektualnie, czy fizycznie, czy mają zaburzenia osobowości, niedorozwój, choroby psychiczne, zespół Downa, porażenie mózgowe, zespół Aspergera, niedostosowanie społeczne, spektrum autyzmu, czy też ich nie mają, zagrożeni wykluczeniem, imigranci wszelkich kultur i języków – będą uczyć się razem, w tych samych klasach, według jednego wzorca.⁴⁸² (W ten sposób wreszcie uda się zbudować wieżę Babel. Przyp. aut.)

Będzie wdrożony model „klasy o zróżnicowanym poziomie” - w jednej klasie są dzieci w tym

474Zob. Agencja 25-27.

475Zob. CEO 3 s.13-18.

476Zob. Agencja 4 s.2, także Agencja 3 s.58-60.

477Zob. Agencja 4 s.2, także Agencja 2.

478Zob. Agencja 9 s.7.

479Zob. Agencja 16 s.2.

480Ibidem.

481Zob. Agencja 3 s.32.

482Zob. Agencja 4 s.2.

samym wieku, ale o zróżnicowanych umiejętnościach szkolnych. To po to, aby uniknąć selekcji i szanować naturalne różnice między uczniami.⁴⁸³

Narzucenie wszystkim różnorodnym uczniom takiego samego wzorca nauczania może wydawać się rodem z najbardziej totalitarnych systemów, ale tak naprawdę w ten sposób każdy uczeń zyskuje zaspokojenie swoich wszystkich indywidualnych potrzeb. Totalna jednolitość polega na tym, że każde dziecko ma indywidualny tok nauczania, w którym aktywnie uczestniczy.⁴⁸⁴ Tak spełniony zostanie postulat równości i sprawiedliwości, niezbędny dla zbudowania nowego świata, a szczególnie potrzebny w tych krajach, w których występuje już problem dużej różnorodności w klasach.⁴⁸⁵

Ale indywidualny tok nauczania to jeszcze za mało. Będzie wprowadzona jak największa personalizacja⁴⁸⁶, więc treści programowe i metodyczne będą dostosowane do każdego ucznia z osobna, za pomocą wczesnej interwencji, kontinuum wsparcia, indywidualnych planów nauczania i Oceniania Kształującego.

Ponieważ nie będzie wolno dyskryminować żadnego ucznia, więc system zrezygnuje z egzekwowania wiedzy i obiektywnych ocen. Zatem wiedzę i umiejętności zastąpi analiza zachowań ucznia.⁴⁸⁷ Temu służy holistyczne podejście systemu do dziecka – aby uwzględnić całe spektrum życiowe ucznia, jego zachowania, emocje, postawy w szkole i poza szkołą. Oznacza to, że uczniowie będą musieli uczyć się nie tyle wiedzy, ile prawidłowych postaw i zachowań, wdrażanych przez system. Będzie to więc nie tyle nauka wiedzy, ile proces wychowawczy.

Metody pedagogiczne w szkole włączającej będą służyć budowie wspólnoty uczącej się, bogatej w możliwości uczenia się,⁴⁸⁸ zaspokajającej wszystkie potrzeby wszystkich. Na pierwszym miejscu Ocenianie Kształujące jako królowa nauk. Poza tym oczywiście nauczanie zespołowe, gdzie uczniowie uczą się w grupie i wzajemnie od siebie,⁴⁸⁹ co uznano za niezwykle korzystne dla niepełnosprawnych i pełnosprawnych. Nauczanie przez rówieśnika zostało uznane za lepszy pomysł od nauczania przez nauczyciela. Będą wdrażane liczne alternatywne strategie uczenia się, aby tylko nie w ławce z książką – metody samokształcenia i wspólnego rozwiązywania problemów.⁴⁹⁰ Dzięki temu dojdzie do integracji społecznej, dzieci będą razem, żadne nie poczuje się słabsze czy inne, i wszystkie przejmą od szkoły większą odpowiedzialność za własną naukę.⁴⁹¹ Wzajemne relacje uczniów i nauczycieli w klasie będą oparte na demokracji – zespół będzie ustalał wspólne zasady postępowania, np. umowa klasowa jak w Anglii czy komitety klasowe jak w Niemczech. Wspólnie przyjęte i zaakceptowane zasady będą następnie przez wszystkich dobrowolnie przestrzegane, a każdy uczeń będzie nakładał na siebie zobowiązania z własnej nieprzymuszonej woli i będzie je ochoczo wypełniał.

Uczenie się uczniów będzie wykraczało poza szkołę, gdyż dzięki zaangażowaniu lokalnej społeczności będzie możliwe uczenie się poza szkołą, co dodatkowo zmotywuje uczniów,⁴⁹² a różnorodne formy uczenia się we współpracy z różnymi interesariuszami i innymi stosownymi politykami posłużą propagowaniu dialogu międzykulturowego i integracji imigrantów.⁴⁹³

Umożliwi się wszystkim uczniom dostrzeżenie informacji istotnych. Będą mogli je zrozumieć, przetworzyć i w różny sposób wyrazić swoje przekonania. System będzie nastawał na „wzrastanie” ucznia, budowanie poczucia bezpieczeństwa, pozwalającego odkryć nowe idee, a błędy uczniów

483Zob. Agencja 24 s.18.

484Zob. Agencja 3 s.58-60, agencja 24 s.18.

485Zob. Agencja 24 s.18.

486Zob. Agencja 18 s.12.

487Zob. Agencja 2.

488Zob. Agencja 8 s.6.

489Zob. Agencja 24 s.18.

490Ibidem s.18, także s.27.

491Ibidem.

492Por. Agencja 18 s.12.

493Zob. UE 3.

system będzie akceptował, traktując je jako okazje do nauczenia się czegoś nowego.⁴⁹⁴ Ocenianie Kształujące, będące metodyką nowego systemu oparte jest na konstruktywizmie poznawczym, który odchodzi od koncepcji obiektywnych: prawdy i rzeczywistości. Każdy uczeń będzie więc mógł innowacyjnie i kreatywnie tworzyć swoje własne alternatywne prawdy i rzeczywistości. Następnie będzie je porównywał z innymi koncepcjami i wciąż testował granice innych i przesuwał je. Każdy będzie uczył się w swoim tempie, stylu i według swoich wzorców uczenia się, zgodnie z teorią wielorakich inteligencji Gardnera. A do tego będzie korzystał z materiałów dydaktycznych, zaprojektowanych dla wszystkich uczniów, również dla tych z zaburzeniami.⁴⁹⁵

Ale nie tylko uczniowie będą się uczyć – szkoła bowiem przestanie być organizacją, która ich uczy, a stanie się organizacją, uczącą się razem z nimi.⁴⁹⁶ Tu też będzie królował konstruktywizm poznawczy, a więc również szkoła będzie wciąż na nowo poszukiwała swojej tożsamości i swoich prawd, i wciąż na nowo będzie konstruowała swoją własną, alternatywną rzeczywistość.

Ocenianie uczniów.

Polityka oceniania będzie ustalana na podstawie regionalnych planów oceniania, współtworzonych przez wszystkie zaangażowane strony.⁴⁹⁷ Zapisy w prawie oświatowym będą służyć wdrożeniu oceniania włączającego, które ma objąć wszystkich uczniów. Zapisy, dotyczące uczniów z SPE dotyczyć będą całego systemu oświaty.⁴⁹⁸ Wszyscy uczniowie, w tym ci z SPE muszą mieć dostęp do wszystkich procedur oceniania. Oznacza to, że wszystkie te procedury muszą być przerobione tak, jakby dotyczyły uczniów z SPE.⁴⁹⁹ To dostosowanie musi nastąpić już na etapie ich tworzenia, aby nie było potrzeby ich późniejszego dostosowania.⁵⁰⁰ Ocenianiem włączającym jest Ocenianie Kształujące.⁵⁰¹

Nauczyciele będą mieli obowiązek oceniać postępy uczniów na bieżąco.⁵⁰² Nauczyciele będą swobodnie decydować, kiedy i co oceniać, według preferencji danego ucznia.⁵⁰³ Będą stosować szeroki wachlarz metod i narzędzi oceniania.⁵⁰⁴ Ocenianie ucznia przez nauczyciela nie będzie służyć klasyfikacji czy porównaniu z normą lub z innymi uczniami. Będzie służyć określeniu, jakie kolejne kroki należy podjąć w procesie nauczania, oraz by zmotywować ucznia do dalszej pracy. W tym celu nauczyciel będzie przekazywał informacje na temat ucznia samemu uczniowi oraz wszystkim zainteresowanym stronom w zrozumiałej formie.⁵⁰⁵ Najważniejszym celem systemu oceniania będzie wspomaganie procesu uczenia się i nauczania oraz postępów w nauce każdego ucznia.⁵⁰⁶

Procedury oceniania należy dostosować do specjalnych potrzeb każdego ucznia.⁵⁰⁷ Należy do nich dopasować każdy wewnątrzszkolny system oceniania (WSO), który nie może być przeszkodą, stojącą na drodze do włączenia uczniów z SPE. Całe grono pedagogiczne odpowiada za dostosowanie WSO do uczniów ze specjalnymi potrzebami. Zarazem to dostosowanie musi zachować pozory normalnego oceniania wobec instytucji nadzorczych.⁵⁰⁸

494Zob. Agencja 7 s.85.

495Por. Agencja 3 s.51.

496Zob. CEO 3 s.13-18.

497Zob. Agencja 16 s.4.

498Ibidem, s.5.

499Zob. Agencja 3 s.61, także Agencja 2.

500Ibidem, s.51.

501Zob. Agencja 4 s.2.

502Zobacz agencja 16 s.2.

503Zob. Agencja 3 s.58-60.

504Zob. Agencja 16 s.2.

505Ibidem.

506Ibidem s.3, także Agencja 4 s.1.

507Zob. Agencja 4 s.2.

508Zob. Agencja 3 s.57-60.

Wewnątrzszkolny system oceniania przestaje oceniać wiedzę i umiejętności, zyskuje nowy wymiar i staje się narzędziem do wprowadzenia oceniania włączającego⁵⁰⁹ (którym jest Ocenianie Kształtujące) dla wszystkich uczniów, nie tylko z SPE.⁵¹⁰ Ponieważ zachodzi sprzeczność pomiędzy wysokimi wynikami nauczania a Edukacją Włączającą, to zakres oceniania jakości edukacji należy rozszerzyć. Należy wprowadzić nowy system kontroli jakości, który odejdzie od obiektywnych mierników, czyli od klasycznych ocen, zwanych ocenami sumującymi, gdyż te utrudniają wprowadzenie Edukacji Włączającej.⁵¹¹ Z tych samych powodów system edukacji rezygnuje z nauczania i egzekwowania wiedzy.⁵¹² Klasyczna edukacja w tym momencie jest bezradna, bo nie ma czego oceniać. Edukacja Włączająca radzi sobie doskonale, stosując perspektywę holistyczną. Z tej perspektywy ocenianie uwzględnia wielorakie czynniki procesu uczenia się – środowiskowe, szkolne, behawioralne, społeczne, emocjonalne, różne konteksty uczenia się – w domu i szkole. Ocenianie dostosowuje się więc do sytuacji społecznej, psychicznej i emocjonalnej ucznia.⁵¹³

Ocenianiu podlegać będą kompetencje miękkie, takie jak: relacje z rówieśnikami, szerzenie wartości, postawy obywatelskie, odpowiedzialność, rozwój twórczy i emocjonalny, umiejętności społeczne i emocjonalne.⁵¹⁴ Krótko mówiąc, zamiast oceniać to, co uczeń umie będzie oceniać się to, jak się zachowuje. Zamiast oceniania wiedzy będzie ocenianie osoby. W związku z tym system edukacji będzie zbierał różnorodne informacje o uczniu i jego postępach z różnych źródeł, również pozaszkolnych.⁵¹⁵

Zarówno nauczanie i uczenie się, jak też ocenianie będą dopasowane do konkretnych celów nauczania każdego ucznia.⁵¹⁶ Dlatego też polityka oceniania musi być elastyczna, dopasowana do zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych uczniów.⁵¹⁷ Te potrzeby będą określone w indywidualnym planie nauczania, który jest częścią kontinuum wsparcia. System oceniania ma służyć opracowaniu tego planu.⁵¹⁸

Ocenianie uczniów ma też istotny wpływ na jeden z zasadniczych celów Edukacji Włączającej, jakim jest upowszechnianie powodzenia szkolnego. Strategia unikania niepowodzeń szkolnych polega na tym, że system jest aktywny, a nie reaktywny. Reaktywny tylko reaguje na problemy, używając działań wyrównawczych wtedy, gdy wystąpi problem. Aktywny stosuje działania wyprzedzające. Sposobem na uniknięcie niepowodzeń szkolnych jest sprawienie, że powodzenie szkolne stanie się powszechne. Oznacza to coś więcej, niż tylko dostępność dla wszystkich. Edukacja Włączająca tworzy pozytywny system, który zaspokaja różnorodne potrzeby osób uczących się. Wyszukuje uczniów zagrożonych i kieruje do nich wsparcie. Unika powtarzania klasy oraz, co najważniejsze, niweluje różnice w osiągnięciach.⁵¹⁹ Jest to system wręcz doskonały, oparty na równości osiągnięć. Usuwa wszelkie przeszkody do powszechnego sukcesu edukacyjnego. Rezygnuje z większości wiedzy i umiejętności, które są trudne i wymagają wysiłku. Następnie rezygnuje z obiektywnych ocen, które mogłyby ujawnić, że część uczniów nie uczy się, nie ma wiedzy i umiejętności. Traktuje powodzenie szkolne jako prawo człowieka i nakłada obowiązek na system edukacji, aby każdy uczeń miał wysoki wynik, niezależnie od wiedzy i umiejętności.

Ocenianie będzie zasadniczo zespołowe. Do procesu oceniania zostaną zaangażowani różni uczestnicy: uczniowie oceniani, uczniowie pozostali, rówieśnicy, rodzice, rodziny, inni nauczyciele, personel wspomagający, specjaliści, społeczność lokalna, inni interesariusze, w razie potrzeby

509Zob. Agencja 16 s.3.

510Zob. Agencja 3 s.58-60.

511Zob. Agencja 7, s.74-75, także s.85-86, także Agencja 3 s.58-60, także Agencja 2.

512Zob. Agencja 2.

513Zob. Agencja 16 s.3, także s.5., także Agencja 2, także Agencja 3 s.41.

514Zob. Agencja 16 s.5, także Agencja 7 s.74-75,

515Zob. Agencja 2.

516Zob. Agencja 16 s.5.

517Ibidem.

518Zob. Agencja 3 s.41.

519Zob. Agencja 18 s.12-14.

zespoły wielospecjalistyczne.⁵²⁰ Rodzice współtworzą indywidualne cele nauczania swego dziecka, mają też niezbywalne prawo do jego oceniania, na każdym poziomie – klasy, szkoły, zespołów wielospecjalistycznych.⁵²¹ Takie prawa mają też uczniowie – oni też współtworzą swoje cele nauczania i zasady oceniania, i mają prawo do uczestnictwa we wszelkich procedurach oceniania.⁵²²

Tworzone będą wielospecjalistyczne zespoły szkolne, inaczej multidyscyplinarne. Będą miały różne funkcje, jedną z nich jest wsparcie nauczycieli w ocenianiu. Będą pracować w ramach wewnątrzszkolnych systemów oceniania, będą stosować różnorodne sposoby i metody oceniania. W swej pracy zawsze będą uwzględniały opcję „oceniania przez interwencję”.⁵²³ Oznacza to, że podjęcie działań wobec ucznia jest rodzajem oceny. Jest to logiczne, bo jeśli zespół uzna, że powinien interweniować i określi rodzaj interwencji, to wprawdzie musi ocenić sytuację. Wpisuje się to w perspektywę holistyczną, która, przypominamy, skupia się na analizie zachowań ucznia.

Nie można nie wspomnieć o Ocenianiu Kształtującym, które wbrew nazwie jest dydaktyką, a właściwe ocenianie sprowadza do informacji zwrotnej, która wskazuje uczniowi, co zrobił dobrze, nad czym powinien jeszcze popracować, i jakie powinny być jego dalsze kroki. Unika się wskazania uczniowi, że zrobił coś źle, nawet nakłania się nauczycieli, aby zrezygnowali z czerwonego długopisu, który podkreśla błędy w pracy pisemnej, na rzecz zielonego, którym podkreśla się to, co jest dobrze. W strukturze Oceniania Kształtującego jest zawarta samoocena i ocena koleżeńska. Promuje się więc, aby dzieci oceniały się same.

Polityka oceniania dopuszcza pewne alternatywne formy ocen sumujących – po to, aby zapewnić uczniom z SPE dostęp do rynku pracy.⁵²⁴ Dotyczy to tych sytuacji, w których zachowane zostaną jakieś systemy oceniania zewnętrznego, oparte na obiektywnej ocenie.⁵²⁵ Zarówno Edukacja Włączająca tworząc system kontroli jakości, jak też poszczególne szkoły, tworząc własne systemy oceniania muszą znaleźć równowagę między wymogami systemu oceniania, który zachowa obiektywne oceny wyników a wspieraniem rozwoju każdego ucznia.⁵²⁶ Zawsze jednak Ocenianie Kształtujące będzie miało pierwszeństwo przed oceną obiektywną,⁵²⁷ a system edukacji będzie zachęcał do unikania ocen obiektywnych i używania innych narzędzi oceniania.⁵²⁸ Także szkolenie nauczycieli będzie ukierunkowane na kwestionowanie obiektywnych ocen wyników nauczania.⁵²⁹

Wyniki nauczania, a więc też ocenianie uczniów będzie upublicznione i poddawane powszechnej debacie przez różnorodne środowiska interesariuszy,⁵³⁰ co będzie możliwe dzięki jawności praktyki edukacyjnej.

Rozliczanie szkół i nauczycieli.

Edukacja Włączająca odchodzi od obiektywnych mierników i wprowadza nowy system mierzenia jakości edukacji.⁵³¹ W zakresie programu nauczania oceniane będzie przede wszystkim szerzenie wartości Edukacji Włączającej.⁵³² Wypracowane zostaną nowe standardy oceny systemu edukacji, które będą sformułowane przez specjalistów. A ponieważ w ramach reformy do podejmowania decyzji w systemie edukacji zostaną dopuszczone różnorodne środowiska,

520Zob. Agencja 16 s.3, także Agencja 7 s.74-75, także CEO 1 s.78-79, także Agencja 3 s.56.

521Zob. Agencja 16 s.5, także s.7 także Agencja 4 s.2.

522Zob. Agencja 16 s.5, także Agencja 4 s.1, także Agencja 2.

523Zob. Agencja 16 s.4, także Agencja 3 s.45.

524Zob. Agencja 16 s.5.

525Zob. Agencja 7 s.85-87.

526Ibidem.

527Zob. Agencja 16 s.5.

528Zob. Agencja 3 s.63.

529Zob. Agencja 7 s.85-87.

530Zob. CEO 1 s.78-79.

531Zob. Agencja 7 s.85-87.

532Ibidem s.74-75.

interesariusze i opinia publiczna, standardy te sformułują specjaliści z zewnątrz.⁵³³ Te standardy będą zróżnicowane i dostosowane do lokalnych warunków, i będą mierzyć główne wartości systemu – równość i sprawiedliwość.⁵³⁴

Reforma zmniejsza kontrolę państwa, w to miejsce wprowadzając warstwę pośredniczącą.⁵³⁵ I to ona będzie głównym czynnikiem kontrolnym, gdyż wyniki nauczania staną się przedmiotem publicznej debaty.⁵³⁶ Będzie możliwe powoływanie zespołów zewnętrznych, które będą kontrolowały, czy szkoły wdrażają indywidualne plany nauczania.⁵³⁷ Działalność szkół będzie poddana ewaluacji na podstawie realizacji Oceniania Kształtującego.⁵³⁸ Będą też stosowane jako metody rozliczania szkół takie narzędzia, jak samoocena i ocena koleżeńska.⁵³⁹

Ocenianie Kształtujące obejmie także nauczycieli i będą oni oceniani tak samo, jak uczniowie – poprzez informację zwrotną, ocenę koleżeńską i samoocenę.⁵⁴⁰ Nauczyciele będą odpowiadać za stosowanie wspólnej jednolitej autorskiej praktyki edukacyjnej, która stanie się wzorcem normatywnym,⁵⁴¹ a także za realizację głównych wartości - równości i i sprawiedliwości.⁵⁴² Odpowiedzialność ta będzie dwójaka:

- wobec kolektywu – na poziomie szkoły, gdzie będą odpowiadać przed gronem pedagogicznym, oraz na poziomie systemu – przed całym środowiskiem pedagogicznym. Będzie to możliwe dzięki kontaktom poziomym wewnątrz szkoły i pomiędzy szkołami. Kontakty pozaszkolne zostaną udostępnione dzięki warstwie pośredniczącej.
- Wobec społeczeństwa, dzięki temu, że praktyka nauczycieli będzie jawna i poddana debacie publicznej.⁵⁴³

3.1.5 PODSUMOWANIE ZASAD OGÓLNYCH

Krótko mówiąc, zarówno szkoły, jak też nauczyciele będą oceniani za szerzenie wartości Edukacji Włączającej, za pomocą informacji zwrotnej - przez warstwę pośredniczącą i środowisko pedagogiczne. Będą też oceniać się sami poprzez samoocenę, i nawzajem – poprzez ocenę koleżeńską. Standardy oceny szkół sformułują specjaliści z zewnątrz. Standardy oceny nauczycieli sformułują sami nauczyciele wraz ze specjalistami z zewnątrz.

Trzeba przyznać, że ten system kontroli nie jest do końca klarowny, ale być może tak właśnie ma być. Z pewnością można przyjąć, że państwo nie będzie już kontrolować i oceniać systemu oświaty. Wydaje się, że głównym ośrodkiem kontrolnym i oceniającym staje się warstwa pośrednicząca, czyli interesariusze.

533Zob. CEO 1 s.78-79, także Agencja 8 s.5.

534Zob. Agencja 8 s.5.

535Zob. CEO 1 s.53.

536Zob. CEO 1 s78-79.

537Zob. Agencja 3 s.41.

538 Ibidem s.62.

539Zob. Agencja 8 s.5.

540Zob. CEO 3 s.13-18.

541Zob. CEO 1 s.84-88, także CEO 3 s.13-18.

542Zob. Agencja 8 s.5.

543Zob. CEO 1 s.84-88, także CEO 3 s.13-18.

3.2. EDUKACJA ZAWODOWA I ZATRUDNIENIE

Wcześniejse rozważania, mimo, że dopuszczały zaangażowanie rozlicznych podmiotów zewnętrznych, co do swoich skutków ograniczały się do szkoły. Teraz następuje przejście od swojskiego środowiska szkolnego do świata zewnętrznego. Oto bowiem uczniowie kształceni przez Edukację Włączającą stają się absolwentami i wchodzi na rynek pracy. To zawsze jest moment krytyczny, bowiem sprawdza jakość systemu edukacji. To właśnie świat dorosłych relacji, świat pracy weryfikuje przydatność absolwentów. Przyjrzymy się, jak Edukacja Włączająca zamierza sprostać temu wyzwaniu.

Ramy ideowe

Źródło: Agencja 9.

Agencja w celu zapewnienia spójności swoich działań jest w porozumieniu z OECD, CEDEFOP* i innymi europejskimi i międzynarodowymi inicjatywami. Jednym z celów tych wspólnych działań jest wypracowanie kodeksu kształcenia i szkolenia zawodowego.⁵⁴⁴ Agencja i Rada UE uznały za priorytet, żeby każdy obywatel (Unii Europejskiej) posiadał umiejętności niezbędne do życia i pracy w nowoczesnym społeczeństwie informacyjnym.⁵⁴⁵ (Po czym wymienione są liczne dokumenty międzynarodowe, które o tym traktują.) Priorytetem dla otwartego rynku pracy jest włączenie uczniów z SPE, dlatego tworzy się odpowiednie systemy prawne i odpowiednią politykę.⁵⁴⁶

Źródło: UE5 (Europa 2030)

- W szybko zmieniającym się świecie to **nie miejsca pracy trzeba chronić**, ale osoby, które pracę straciły, i w tym celu należy zwiększyć zatrudnialność tych osób.⁵⁴⁷
- Model „Flexicurity“ - **łatwość zwalniania i zatrudniania** pracowników, połączona z wysokim zabezpieczeniem socjalnym dla bezrobotnych.
- Uczenie się przez całe życie – zdolność do **ciągłej zmiany zawodu**.
- UE powinna przyjąć **politykę „przekwalifikowania zawodowego“**.
- W UE powinien być **oddolny** model zarządzania przedsiębiorstwami – należy wspierać inicjatywy pracownicze i otwartą innowacyjność.
- Jak zapewnić bezpieczeństwo pracowników – zapewnić szybkie powroty na rynek pracy, eliminować nierówności, wykluczenie społeczne, ubóstwo, dyskryminację.⁵⁴⁸
- UE będzie dążyć do stworzenia elastycznej kultury uczenia się przez całe życie, w której **każdy dorosły**, w dowolnym momencie będzie mógł, **tak jak młodzież** wrócić do szkoły.
- Unia uważa za niezbędne, aby likwidować wszelkie bariery ograniczające mobilność pracowników na terenie UE: prawne, administracyjne, **kulturowe**.⁵⁴⁹

Źródło: Agencja 6.

Edukacja Włączająca przygotowuje do życia i pracy w społeczeństwie pluralistycznym.⁵⁵⁰

Źródło: UE2:

ET 2020 (Edukacja i szkolenia 2020). Jednym z priorytetów jest uczenie się dorosłych, jako

* Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego.

544Zob. Agencja 9 s.5-6.

545Ibidem, s.8.

546Ibidem, s.52.

547Zob. UE5 s.16.

548Ibidem s.17-23.

549Ibidem s.23.

550Zob. Agencja 6.

podstawa do podnoszenia umiejętności przekwalifikowania się, aktywnego obywatelstwa, spójności społecznej. Jest to korzystne dla imigrantów.⁵⁵¹

Źródło: UE 4 – kluczowe kompetencje w zmieniającym się świecie.

- W kwestii kształcenia zawodowego, UE podkreśla potrzebę przyznawania punktów szkoleniowych za wolontariat i aktywizm.
- Promuje się zdobywanie kompetencji kluczowych bez wyników w nauce. Zakłada się zrównanie formalnego wykształcenia i braku wykształcenia.
- Należy uznawać wykształcenie nieformalne lub ad hoc.⁵⁵²

Zasady ogólne kształcenia i szkolenia zawodowego.

- Edukacja Włączająca obejmuje uczniów od przedszkola, poprzez wczesną interwencję, poprzez przechodzenie ucznia na kolejne etapy edukacyjne aż do zatrudnienia.⁵⁵³
- W ramach szkolenia i kształcenia zawodowego decydenci powinni promować w szkołach Edukację Włączającą, pracę zespołową i Ocenianie Kształtujące.⁵⁵⁴
- Polityka oświatowa w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego powinna być wprowadzana jednocześnie i w jednakowym stopniu we wszystkich szkołach.⁵⁵⁵
- Należy unikać sztywnych procedur w systemie oświaty – np. w sposobie oceniania i nadawania certyfikatów kwalifikacji.⁵⁵⁶
- Krajowe przepisy prawne z zakresie Edukacji Włączającej w szkolnictwie ponadpodstawowym będą koncentrowały się na uczniu, będą elastyczne wobec SPE i różnorodności.⁵⁵⁷
- Zarządzanie placówkami będzie wymagało wypracowania właściwej kultury organizacyjnej. Wszystkie szkoły, w tym zawodowe mają realizować politykę Edukacji Włączającej, zgodnie z którą różnice między uczniami są „zwyczajnym“ przejawem kultury edukacyjnej. Zarządzanie placówkami ma być rozproszone, według systemu pracy zespołowej.⁵⁵⁸
- Rozwiązania sprawdzające się wobec uczniów z SPE są dobre także dla pozostałych uczniów, więc zalecenia wobec tych uczniów będą dotyczyć także wszystkich pozostałych. Dotyczy to także takich kwestii, jak: kształcenie i szkolenie zawodowe, przejście z systemu edukacji do zatrudnienia.⁵⁵⁹
- Uczniowie z SPE i niepełnosprawni otrzymają te same certyfikaty nabywanych umiejętności, co uczniowie bez SPE. Te same zasady będą na równi dostępne dla uczniów bez SPE i niepełnosprawności.⁵⁶⁰
- W ramach zatrudnienia, kształcenia i szkolenia zawodowego praktyka, która jest dobra dla uczniów z SPE i niepełnosprawnych jest także dobra dla wszystkich uczniów.⁵⁶¹
- Rozwiązania dotyczące dostępu uczniów z SPE do kształcenia i szkolenia zawodowego oraz przejścia z systemu edukacji do zatrudnienia służą także wszystkim uczniom.⁵⁶²

551Zob. UE 2.

552Zob. UE 4.

553Zob. Agencja 6.

554Zob. Agencja 22 s.2.

555Zob. Agencja 9 s.58.

556Zob. Agencja 24 s.83.

557Zab. Agencja 9 s.51.

558Ibidem s.7.

559Ibidem.

560Ibidem s.56-57.

561Zob. Agencja 22 s.2.

562Zob. Agencja 14 s.6.

- Celem prac Agencji jest m.in. rozszerzenie stosowania rozwiązań, właściwych dla uczniów z SPE na wszystkich uczniów.⁵⁶³

Sieci współpracy.

Należy wdrożyć ustawodawstwo krajowe, wspomagające zatrudnianie niepełnosprawnych. Należy współpracować z organizacjami społecznymi, wspierającymi niepełnosprawnych. Należy stworzyć lub wspierać służby, pracujące z uczniami i ich rodzinami – aby nieustannie zachęcać uczniów do poznawania swoich umiejętności i uzdolnień.⁵⁶⁴ Należy zorganizować sieć wsparcia, która będzie koordynowała wszelkie działania związane z niepełnosprawnymi, i to ma być finansowane z budżetu. Przejście ze szkoły do zatrudnienia wymaga ścisłej współpracy między szkołą a rynkiem pracy.⁵⁶⁵ Państwo powinno uregulować specjalnymi przepisami współpracę między szkołami a urzędami pracy.⁵⁶⁶

Decydenci powinni zorganizować współdziałanie pomiędzy szkołami, pracodawcami a samorządem – w celu szkolenia praktycznego i zatrudnienia po ukończeniu szkoły. Należy szkolić uczniów do współpracy z sektorem usług wspierających.⁵⁶⁷

Należy umożliwić dostęp do szkół instytucji zewnętrznych. Szkoły powinny mieć partnerstwo z lokalnymi pracodawcami. Rynek pracy powinien być zorganizowany poprzez współpracę między szkołami i pracodawcami. Zostaną stworzone struktury, wprowadzające uczniów na rynek pracy. W tych relacjach jest przewidziana duża rola dla doradców zawodowych.⁵⁶⁸ Będzie ścisła współpraca między szkołami i lokalnymi pracodawcami, uwzględniająca dostosowanie szkoleń do potrzeb rynku pracy, ale na takiej zasadzie, że to pracodawcy mają dostosować swoje metody szkolenia.⁵⁶⁹

Zasady kształcenia i szkolenia zawodowego.

Decydenci powinni promować podejście skupione na uczniu, dopilnować, aby szkoły szanowały pragnienia i oczekiwania uczniów odnośnie wejścia na rynek pracy, dopilnować, aby szkoły planowały nauczanie uczniów i tworzyły im indywidualny program nauczania i szkolenia.⁵⁷⁰

Programy szkolenia i kształcenia należy tworzyć tak, by były skoncentrowane na uczniu. System uczenia się będzie oparty na indywidualnych planach nauczania, tworzonych przez zespoły wielospecjalistyczne. Uczniowie będą zaangażowani w ich tworzenie.⁵⁷¹

Uczenie się uczniów będzie wyglądać tak, że wszyscy nauczyciele skoncentrują się na umiejętnościach uczniów, ich mocnych stronach; na tym, co uczniowie „mogą zrobić“, a nie na tym, czego „nie mogą zrobić“. Nauczyciele będą więc koncentrować się na potencjale uczniów, a nie na ich problemach i deficytach.⁵⁷²

Kształcenie i szkolenie będzie więc indywidualne, skoncentrowane na możliwościach uczniów, ukierunkowane na naukę praktyczną.⁵⁷³

Jak nastąpi dopasowanie uczniów do wymogów rynku pracy:

- metody koncentrujące się na uczniu;

563Ibidem s.26.

564Zob. Agencja 24 s.77.

565Ibidem s.81-82.

566Ibidem s.91.

567Zob. Agencja 22 s.2.

568Zob. Agencja 9 s.7-8.

569Ibidem s.34-35.

570Zob. Agencja 22 s.2.

571Zob. Agencja 9 s.7.

572Ibidem s.8.

573Ibidem s.26.

- stosowanie indywidualnych planów nauczania;
- elastyczne plany szkolenia;
- zorganizowane przez system przejście z edukacji do zatrudnienia – wdrożone i nadzorowane przez zespoły wielospecjalistyczne.⁵⁷⁴

Dopasowanie możliwości i oczekiwań rynku pracy do oczekiwań i życzeń uczniów oddziałuje na stopień motywacji kierownictwa szkół i kadry. Sprawia, że w placówkach powstanie atmosfera troski, poczucia przynależności, pozytywnego nastawienia. Taka atmosfera w placówkach przyczyni się do stworzenia równych szans dla wszystkich uczniów.⁵⁷⁵

Będzie prowadzona ścisła współpraca między szkołami i lokalnymi pracodawcami, uwzględniająca dostosowanie szkoleń do potrzeb rynku pracy – na tej zasadzie, że to pracodawcy będą dostosowywać swoje metody szkolenia.⁵⁷⁶

Wstępne przygotowanie zawodowe ma się odbywać już na poziomie gimnazjalnym. Na tym etapie będzie wiodąca rola szkoleń nauczycieli i praca specjalistów psycho – i pedagogicznych.⁵⁷⁷ Każdy uczeń będzie poddany obowiązkowej wstępnej ocenie przed rozpoczęciem szkolenia w celu dostosowania programu kształcenia i szkolenia do indywidualnych potrzeb uczniów, aby odpowiedzieć na ich umiejętności i oczekiwania.⁵⁷⁸

Absolwenci na otwartym rynku pracy odnajdą się dopiero wtedy, gdy kształcenie zawodowe będzie respektować ich oczekiwania. Dlatego system edukacji musi respektować i uwzględniać te oczekiwania na każdym etapie podejmowania zatrudnienia po zakończeniu edukacji.⁵⁷⁹

Czego i jak uczyć.

Decydenci powinni zapewnić, żeby uczniowie czuli się pewniej i byli asertywni. Taki też będzie cel działań nauczycieli.⁵⁸⁰ Żeby edukacja zawodowa i wejście na rynek pracy były skuteczne, trzeba uwzględniać pragnienia i oczekiwania uczniów.⁵⁸¹

Całe kształcenie i szkolenie zawodowe będzie indywidualne, skoncentrowane na możliwościach uczniów, ukierunkowane na naukę praktyczną. Program nauczania, cele, metody, materiały dydaktyczne, system oceniania – dostosowane do indywidualnych potrzeb uczniów.⁵⁸² Dzięki metodom nauczania, skoncentrowanym na uczniach osiągnie się pewien efekt psychologiczny. Taki mianowicie, że będą oni utrzymywani w przekonaniu, że będą potrafili sobie poradzić z wyzwaniami, czekającymi ich w przyszłości.⁵⁸³

Agencja uważa, że system edukacji musi uwzględniać i respektować życzenia i oczekiwania uczniów, zarówno podczas nauki, jak też podczas zatrudnienia. Edukacja Włączająca zapewni to w następujący sposób:

- przystosowanie programu kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy;
- całe kształcenie i szkolenie skoncentrowane na uczniu, wspomaganie indywidualnym planem nauczania;
- zapewnienie uczniom wyboru między różnymi opcjami szkolenia – różne ścieżki, różne poziomy kwalifikacji, różny czas trwania szkolenia;
- dobre przygotowanie kadry szkolącej;

⁵⁷⁴Ibidem s.30.

⁵⁷⁵Ibidem s.33.

⁵⁷⁶Ibidem s.33-34.

⁵⁷⁷Ibidem s.50.

⁵⁷⁸Ibidem s.58.

⁵⁷⁹Ibidem s.34.

⁵⁸⁰Zob. Agencja 22 s.2, także Agencja 9 s.8.

⁵⁸¹Zob. Agencja 9 s.8.

⁵⁸²Ibidem s.26.

⁵⁸³Ibidem s.32.

- przekonanie uczniów, że trudności, jakie napotkają w szkoleniu dadzą się pokonać;
- programy kształcenia i szkolenia nie powinny koncentrować się tylko na integracji zawodowej, ale także społecznej;⁵⁸⁴
- wstępne szkolenie zawodowe będzie już na poziomie gimnazjalnym. Na tym etapie wiodącą rolę będą miały szkolenia nauczycieli. Głównymi specjalistami tego etapu szkolenia będą fachowcy od pedagogiki i psychologii;⁵⁸⁵
- placówki będą mogły modyfikować proces kształcenia i szkolenia, czyli upraszczać i skracać;
- celem kształcenia i szkolenia zawodowego będzie poczucie pewności siebie i asertywności absolwentów, rozwijanie ich osobowości, poczucie własnej wartości;⁵⁸⁶
- kłaść duży nacisk na system szkoleń i zapewnić ich finansowanie – szkolenia dla specjalistów, pracodawców i nauczycieli;⁵⁸⁷
- elastyczność procedur kształcenia i szkolenia ma odpowiadać potrzebom uczących się – przez przedłużanie kursów i praktyk, nacisk na zajęcia praktyczne, a nie teoretyczne;⁵⁸⁸
- redukcja teorii i przedmiotów akademickich, dostosowanie ich do nauki praktycznej w warunkach przyszłego zatrudnienia. Wszystkim młodym ludziom należy zapewnić zdobycie doświadczenia w rzeczywistym środowisku pracy;⁵⁸⁹
- stworzenie służb, pracujących z uczniami i ich rodzinami, które będą nieustannie zachęcały uczniów do poznawania swoich umiejętności i uzdolnień;⁵⁹⁰
- stosowanie innowacji pedagogicznych – wzajemne uczenie się uczniów, odgrywanie ról, uczenie się poprzez wykonywanie autentycznych zadań, uczenie się niektórych przedmiotów, np. matematyki za pomocą gier.⁵⁹¹

Indywidualny plan przejścia (IPP).

Przejście ze szkoły do pracy też powinno być zorganizowane indywidualnie.⁵⁹² Indywidualny Plan Przejścia (IPP) z systemu szkolnictwa do pracy ma być zawarty w indywidualnym planie nauczania. W tym planie na pierwszym miejscu jest uczeń i jego potrzeby.⁵⁹³ IPP jest narzędziem edukacyjnym, tworzonym przez szkołę dla ucznia z SPE. (Pamiętajmy jednak, że te same zasady mają obowiązywać wszystkich innych uczniów.) IPP powinien zawierać :

- charakterystykę ucznia – informacje o przebiegu jego edukacji, różnych jego okolicznościach życiowych, o sytuacji rodzinnej, o spędzaniu wolnego czasu, wyznawanych wartościach, środowisku kulturowym, pragnieniach, nastawieniach, możliwościach, historię choroby;
- wymogi rynku pracy;
- ustawiczną aktualizację planu działania, czyli co uczeń po kolei powinien robić.

IPP ma zwiększyć szansę ucznia na znalezienie stałej pracy, na pogodzenie jego zainteresowań i innych uwarunkowań osobistych z wymaganiami pracodawcy, zapewnić wzrost samodzielności, motywacji i samooceny.⁵⁹⁴

⁵⁸⁴Ibidem s.34-39.

⁵⁸⁵Ibidem s.50.

⁵⁸⁶Ibidem s.52-53.

⁵⁸⁷Ibidem s.53-54.

⁵⁸⁸Ibidem s.58.

⁵⁸⁹Ibidem s.54, także Agencja 24 s.82.

⁵⁹⁰Zob. Agencja 24 s.77.

⁵⁹¹Zob. Agencja 9 s.56.

⁵⁹²Zob. Agencja 22 s.2.

⁵⁹³Zob. Agencja 24 s.77.

⁵⁹⁴Ibidem s.83-84.

IPP będzie zawarty już w indywidualnym planie nauczania, i powinien powstać możliwie wcześnie, najlepiej na początku szkoły.⁵⁹⁵ W utworzenie IPP powinni być włączeni: sam uczeń, jego rodzice, specjaliści z zewnątrz i instytucje (np. pomoc społeczna). Plan powinien być elastyczny, na wypadek, gdyby uczeń zmienił przekonanie.⁵⁹⁶

Indywidualny plan przejścia (IPP) ma następujące etapy:

1. Informacja i obserwacja, następnie - „początkowe założenie“, czyli „pomoc“ uczniowi w podjęciu decyzji o jego przyszłej pracy.
2. Szkolenie i zdobycie kwalifikacji zawodowych.
3. Znalezienie zatrudnienia i utrzymanie pracy.

Proces ten podlega ustawicznej ocenie przez wszystkich uczestników procesu – ucznia, rodziców, szkołę, instytucje.

„**Początkowe założenie**“ to wstępna propozycja przyszłej pracy formułowana przez instytucje, na podstawie oceny umiejętności, możliwości, pragnień i oczekiwań ucznia.⁵⁹⁷

Planowanie przyszłości w ramach IPP. W trakcie nauki w szkole powszechnej, ale wcześniej, niż w ostatnim roku szkolnym, najlepiej na początku szkoły – zbiera się „zespół prowadzący“ - złożony z: nauczyciela prowadzącego, ucznia, rodziców, innych specjalistów z instytucji zaangażowanych w edukację. Jest to więc rodzaj zespołu wielospecjalistycznego. Zespół obraduje, jak najlepiej zaplanować przyszłość ucznia. Celem zespołu jest wspólne **określenie wizji dalszego życia ucznia**. Zespół zbiera się minimum 1-2 razy w roku. Jest ważne, żeby IPP miał zapewnione finansowanie, w szczególności dotyczy to finansowania specjalistów z organizacji zewnętrznych.⁵⁹⁸

Projektowanie życia człowieka odbywa się według procedury. Na pierwszym spotkaniu zespołu prowadzącego:

- uczeń przedstawia samoocenę, opisuje swoje pragnienia, umiejętności, zainteresowania i potrzeby.
- Rodzice przedstawiają swoje oczekiwania i własne wyobrażenia co do przyszłości swojego dziecka.
- Nauczyciel prowadzący przedstawia historię kariery szkolnej ucznia.
- Specjaliści biorą pod uwagę oczekiwania ucznia i przedstawiają, jakie umiejętności są potrzebne na rynku pracy.
- Wyznacza się osobę do kontaktów, która prowadzi i moderuje spotkania, a także koordynuje pracę zespołu.
- Na pierwszym spotkaniu powinno być zawarte porozumienie co do przyszłego zatrudnienia ucznia. (jesteśmy wciąż na początku szkoły ponadpodstawowej – wiek ucznia to ok. 15 lat).
- Jeśli nie ma porozumienia, daje się czas do namysłu i prowadzi się dalsze dyskusje. Po osiągnięciu porozumienia powstaje plan działania i lista zadań. Powstaje Indywidualny Plan Przejścia.
- Współpraca między szkołami a urzędami pracy też będzie prowadzona na podstawie IPP.⁵⁹⁹

System, oparty na Indywidualnym Planie Przejścia wciąż nie jest doskonały i napotyka na następujące problemy:

- niechęć pracodawców;

595Ibidem.

596Ibidem s.85.

597Ibidem.

598Ibidem s.85-90.

599Ibidem s.91.

- nadopiekuńczość rodziców i specjalistów;
- potrzebę udoskonalenia systemu i podniesienia jego skuteczności;
- konieczność zapewnienia praktyki zawodowej dla uczniów, którzy jeszcze nie ukończyli szkoły;
- **Ograniczona liczba miejsc pracy dla osób z niskimi kwalifikacjami.**⁶⁰⁰

Należy podkreślić to, co jest bardzo istotne w konstrukcji indywidualnego planu przejścia (IPP), a mianowicie obowiązek ciążyący na państwie zapewnienia finansowania organizacjom zewnętrznym zaangażowanym w tworzenie IPP.⁶⁰¹

Wprowadzenie do pracy.

Początkowo wspomagane przez system wprowadzenie absolwenta do pracy dotyczyło uczniów z SPE i niepełnosprawnością. Dokument UNESCO z 1994 r. „Deklaracja z Salamanki“ stwierdza, że należy dopomóc w przejściu uczniów z SPE ze szkoły do zatrudnienia. Z kolei raport OECD z 2000r. zawiera pogląd, że szkoły mają pomagać absolwentom z SPE w odnalezieniu się na rynku pracy.⁶⁰² Należy jednak pamiętać, że w Edukacji Włączającej obowiązuje fundamentalna zasada, iż te same zasady będą na równi dostępne dla uczniów bez SPE i bez niepełnosprawności.⁶⁰³ Z tych założeń wynika, że w społeczeństwie włączającym tworzone miejsca pracy mają być oparte na modelu zatrudnienia wspomagane.⁶⁰⁴ Dzięki wdrożeniu tego systemu Edukacja Włączająca będzie stosować elastyczne ścieżki kariery zawodowej.⁶⁰⁵

- Model zatrudnienia wspomagane – absolwenci w płatnej pracy są wspomagani przez asystentów – z postępującym spadkiem intensywności wsparcia.⁶⁰⁶
- Zasada bezpieczeństwa – system będzie wprowadzał uczniów z powrotem do szkół ogólnodostępnych, żeby uniknąć trwałego przypisania do jednej ścieżki edukacyjnej.⁶⁰⁷
- Zasada braku ryzyka – jeśli doświadczenie zawodowe ucznia nie ułoży się zgodnie z jego oczekiwaniami, będzie mógł wrócić do szkoły.⁶⁰⁸
- Należy finansować przejście absolwentów ze szkół do pracy.⁶⁰⁹
- Pracodawcy będą mieli zapewnioną stałą rekompensatę finansową za obniżoną zdolność do wykonywania pracy przez osoby z SPE i niepełnosprawnościami.⁶¹⁰

Absolwenci na otwartym rynku pracy odnajdą się dopiero wtedy, gdy kształcenie zawodowe będzie respektować ich oczekiwania. Dopasowanie oczekiwań rynku pracy do oczekiwań i życzeń uczniów sprawia, że w szkołach powstaje atmosfera troski i pozytywnego nastawienia. To przyczynia się do tworzenia równych szans dla wszystkich uczniów.⁶¹¹ Dlatego też system musi respektować i uwzględniać oczekiwania uczniów na każdym etapie procesu edukacji i podejmowania zatrudnienia.⁶¹² System edukacji włączającej proponuje więc następujące zasady dostosowania umiejętności uczniów do wymogów rynku pracy:

- metody nauczania, koncentrujące się na uczniu;

600Ibidem s.92.

601Ibidem s.91.

602Ibidem s.73.

603Zob. Agencja 9 s.57.

604Ibidem s.38.

605Zob. Agencja 18.

606Zob. Agencja 9 s.56.

607Ibidem s.51.

608Ibidem s.58.

609Zob. Agencja 22 s.2.

610Zob. Agencja 9 s.51.

611Ibidem s.33-34.

612Ibidem s.34.

- stosowanie indywidualnych planów nauczania
- elastyczne programy szkolenia – skracanie i upraszczanie;
- zorganizowane przez system przejście z edukacji do zatrudnienia, wdrażane i nadzorowane przez zespoły wielospecjalistyczne,⁶¹³
- ścisła współpraca między szkołami i lokalnymi pracodawcami, uwzględniająca dostosowanie szkolenia do potrzeb rynku pracy. To dostosowanie będzie oparte na zasadzie, że pracodawcy dostosują swoje metody szkolenia do uczniów.
- Współpraca z pracodawcami ma polegać także na zaufaniu pracodawców, że w razie potrzeb otrzymają wsparcie od systemu. Obie strony – absolwenci i pracodawcy – mają zdobywać pozytywne doświadczenia.⁶¹⁴
- Zostanie wdrożone ustawodawstwo krajowe, wspomagające zatrudnianie niepełnosprawnych.
- Będzie prowadzona współpraca z organizacjami społecznymi, wspierającymi niepełnosprawnych.⁶¹⁵
- Pracodawcy i związki zawodowe będą zachęceni do bezpośredniego zaangażowania w sprawę osób niepełnosprawnych.
- Zostaną wdrożone instrumenty rynku pracy – motywacje dla pracodawców i szkolenia zawodowe dla nauczycieli.⁶¹⁶

Agencja przyznaje, że proponowane przez nią techniki dopasowania umiejętności uczniów do wymogów rynku pracy wpływają na sam rynek pracy.⁶¹⁷ Agencja ma także świadomość, że w niektórych krajach Europy uczniowie już nie przystosowują się do rynku pracy, tylko jest na odwrót – miejsca pracy tworzone są pod absolwentów.⁶¹⁸

3.2.1. PODSUMOWANIE EDUKACJI ZAWODOWEJ I ZATRUDNIENIA

Edukacja Włączająca zamierza szeroko wykorzystać model zatrudnienia wspomaganego. Został on stworzony dla potrzeb aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, i w tym charakterze funkcjonuje obecnie w Polsce, w zakładach pracy chronionej. Natomiast Edukacja Włączająca zaczyna od założenia, że należy w ten sposób zatrudniać absolwentów z SPE i niepełnosprawnych, ale natychmiast rozszerza stosowanie tych zasad na wszystkich uczniów. Można więc chyba postawić tezę, że w społeczeństwie pod rządami Edukacji Włączającej wszyscy ludzie będą zatrudniani tak, jak obecnie niepełnosprawni w zakładach pracy chronionej.

Edukacja Włączająca wychodzi z założenia, że umiejętności uczniów będą dostosowane do wymogów lokalnego rynku pracy. Jednocześnie wielokrotnie akcentuje konieczność dostosowania wymogów rynku pracy do potrzeb, marzeń, pragnień i umiejętności uczniów. Do potrzeb uczniów ma się dostosować nie tylko szkoła, modyfikując kształcenie, ale również pracodawcy. Edukacja Włączająca zakłada, że pracodawcy dopasują do uczniów swoje metody szkolenia, i w ogóle będą tworzyć miejsca pracy takie, jakich będą pragnęli uczniowie. Ciekawa jest także kwestia lokalności. Uczniowie mają być zorientowani na lokalny rynek pracy, co rodzi pytanie, jak odnajdą się na rynkach innych, niż lokalne.

Kolejną zastanawiającą kwestią są zasady: bezpieczeństwa i braku ryzyka. Mamy oto sytuacje,

613Ibidem s.33.

614Ibidem s.34-35.

615Ibidem s.77.

616Ibidem s.81-82.

617Ibidem s.30.

618Ibidem s.41.

w których nieusatysfakcjonowany pracownik wraca do szkoły, cofa się do poziomu ucznia, a szkoła go przyjmuje i ponownie kształci, aby uniknąć trwałego przypisania do jednej ścieżki edukacyjnej. W świecie, który znamy dorosły człowiek, absolwent szkół sam odpowiada za swoją ewentualną dalszą edukację i swoje dorosłe życie.

Wreszcie rodzi się pytanie o rentowność takiej gospodarki. Każdy pracownik ma asystenta, każdy jest asertywny, w każdej chwili może wrócić do szkoły. To kosztuje. Pracodawca ustawia produkcję pod potrzeby pracowników, a nie klientów, ale dostaje dopłaty za niskie kwalifikacje zatrudnionych. To kosztuje. Duży nacisk kładzie się na szkolenia psychologiczne pedagogów i pracodawców, które także kosztują, ale nie wspomina się o poziomie kwalifikacji zawodowych absolwentów. Mówi się o atmosferze troski, pozytywnym nastawieniu, wspólnym zdobywaniu pozytywnych doświadczeń przez szefa i pracowników. Nie wspomina się za to o etosie pracy, wydajności, sumienności, odpowiedzialności pracowników. Nie wspomina się o wpływie tych cech na wysokość wynagrodzeń. W ogóle nie mówi się o wynagrodzeniach dla pracowników, a to przecież wynagrodzenie jest i zawsze będzie główną motywacją do pracy. Bez kwalifikacji i etosu pracy nie będzie wysokich wynagrodzeń. Bez wysokich wynagrodzeń zapanuje bieda. Bez wykwalifikowanych pracowników nie będzie zaawansowanych produkcji i usług. Bez nich nie będzie cywilizacji wysokich technologii, w której żyjemy, i bez której nie potrafimy funkcjonować.

Wydaje się, że eksperci Edukacji Włączającej zapomnieli o tych kilku fundamentalnych cechach, bez których nie będzie opłacało się ani pracować, ani zatrudniać pracowników.

3.3. KSZTAŁCENIE WYŻSZE

Jedną z polityk Unii Europejskiej jest zwiększenie ilości studentów niepełnosprawnych oraz pochodzących ze środowisk zagrożonych wykluczeniem, dlatego uznano, że Edukacja Włączająca jest niezbędna.⁶¹⁹ Rozumowanie jest następujące: skoro systemy edukacji włączają uczniów z SPE na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym, to naturalnym kolejnym krokiem jest włączenie ich do szkolnictwa wyższego.⁶²⁰ Polityka Unii Europejskiej ma istotny wpływ na zmiany o charakterze równościowym, które zachodzą w szkolnictwie wyższym. Istotną rolę dla zmian na uczelniach w dziedzinie równościowej mogą mieć pozwy studentów przeciw uczelniom. Agencja spodziewa się wzrostu ilości takich pozwów. W następstwie tych tendencji w większości krajów Unii Europejskiej istnieją już organizacje powołane lub współtworzone przez państwa, które mają pomagać studentom z SPE. Także same uczelnie są zachęcane do wprowadzania specjalnych przepisów regulujących dostęp studentów z SPE.⁶²¹

Dla sukcesu studenta społeczny i kulturalny wymiar studiów jest równie ważny, co wsparcie edukacyjne.⁶²² Tu dygresja: widzimy tutaj zmianę psychologiczną w postrzeganiu studiów wyższych. Niegdyś studia były źródłem wyższej wiedzy, co umożliwiało sukces, obecnie wzięcie udziału w studiowaniu staje się sukcesem i prawem. Koniec dygresji.

Według ekspertów Agencji aby umożliwić studentom z SPE dostęp do edukacji wyższej niezbędne jest spełnienie następujących warunków:

- uprawnienia formalne do dostępu dla studentów z SPE;
- pomoc na poziomie krajowym dla studentów z SPE;

619Zob. Agencja 6, także Agencja 24 s.40-41.

620Zob. Agencja 24 s.43.

621Ibidem s.48-49.

622Ibidem s.61.

- pomoc na poziomie uczelni dla studentów z SPE,⁶²³
- wsparcie psychologiczne dla studentów z SPE, ponieważ są narażeni na znacznie wyższy ogólny poziom stresu,⁶²⁴
- zmiana nastawienia pozostałych studentów i wykładowców do studentów z SPE. Do tego konieczne jest uświadamianie społeczeństwa, kadry naukowej i studentów.⁶²⁵

Następuje zmiana w obszarze świadomości w krajach Unii Europejskiej. Dostęp osób niepełnosprawnych i z SPE do szkolnictwa wyższego już nie jest postrzegany jako luksus dla tych osób. Ten dostęp staje się obowiązkiem społeczeństwa, zapewniającego wszystkim obywatelom równe prawa.⁶²⁶ Coraz częściej więc dostęp osób z SPE do uczelni wyższych jest traktowany jako obowiązkowa antydyskryminacja, przykładem takich rozwiązań są Niemcy i Wielka Brytania.⁶²⁷ W niektórych krajach szkoły wyższe mają obowiązek rekrutować określony odsetek studentów z SPE, stosuje się także zwalnianie studentów z SPE z opłat za studia.⁶²⁸

Wyniki badań nad Edukacją Włączającą i skuteczną praktyką nauczania w szkolnictwie ponadpodstawowym nasuwają ekspertom wnioski, że to, co jest dobre dla uczniów z SPE, jest też dobre dla wszystkich innych uczniów. Według ekspertów Agencji należy więc włączyć do szkolnictwa wyższego te same praktyki włączające, które są przeznaczone dla szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Należą tu takie praktyki, jak: współpraca w nauczaniu i nauce, tworzenie wewnętrznie zorganizowanych grup, alternatywne metody nauczania.⁶²⁹ Czyli w zasadzie to wszystko, co zostało opisane wyżej. Za tymi wskazaniem podąża praktyka. W Unii Europejskiej panuje już tendencja do zmiany form pracy wykładowców ze studentami, aby mogli oni dostosować się do studentów z SPE. Uważa się także, że uczelnie powinny dostosować do tych studentów swoje programy nauczania.⁶³⁰ Otwarcie uczelni wyższych na studentów z niepełnosprawnościami zyskuje wsparcie odgórne. Oto, jak takie rzeczy załatwia się w Unii Europejskiej:

- ustawodawstwo krajowe, regulujące dostęp studentów z SPE do uczelni wyższych ma mieć charakter antydyskryminacyjny, wykraczający poza niepełnosprawność;
- uczelnie otwarte na przyjęcie bardziej zróżnicowanych grup studentów, w tym studentów z SPE mają otrzymywać motywację finansową, np. granty;
- inwestuje się w badania naukowe, uzasadniające włączenie studentów z SPE do szkolnictwa wyższego;⁶³¹
- przyznaje się szczególną rolę personelowi wspierającemu nauczanie studentów z SPE. Centrum uwagi przesuwają się z bezpośredniego wspierania studentów z SPE na wspieranie nauczycieli, aby to oni wspierali studentów z SPE.⁶³²
- Studenci z SPE otrzymują gwarancję studiowania w środowisku włączającym. Dzięki temu przejmą odpowiedzialność za swoje kształcenie i osiągną pełnię swoich możliwości.⁶³³
- Dostęp do szkolnictwa wyższego będzie zależał od posiadanych uprawnień, a nie

623Ibidem s.43.

624Ibidem s.61.

625Ibidem s.62-63.

626Ibidem s.67.

627Ibidem s.44.

628Ibidem.

629Ibidem s.65.

630Ibidem s.61-62.

631Ibidem s.64.

632Ibidem s.66.

633Ibidem s.66-67.

przypadku.⁶³⁴ Tu dygresja: takim przypadkiem są chociażby wyniki egzaminu, szczególnie, gdy pytania są trudne. Może to oznaczać, że dostanie się nie ten, kto zda egzamin, ale ten, kto posiada odpowiedni status. Przykładem takiego statusu może być posiadanie SPE lub przynależność do określonej mniejszości. Znamy to z praktyki ustrojowej PRL jako „punkty za pochodzenie“. Koniec dygresji.

Analizując powyższe rozwiązania należy pamiętać, że kategoria niepełnosprawności obejmuje także niepełnosprawność intelektualną, a kategoria SPE ulega ciągłemu poszerzaniu.

Przyzwyczajiliśmy się traktować wykształcenie wyższe jako przynależność do intelektualnej i zawodowej elity, która związana jest z posiadaną wiedzą i umiejętnościami na wyższym poziomie, którą uzyskuje się dzięki własnej pracy. W świetle opisanych wyżej rozwiązań wydaje się, że wykształcenie wyższe staje się jednym z oczywistych praw człowieka, które należy się każdemu. Uzyskanie dyplomu przestaje być dowodem na posiadanie wyższych kwalifikacji, lecz staje się standardowym elementem behawioralnym. W szkolnictwie wyższym przyszłości promuje się uczenie, skupione na studencie, który ma nabywać następujące kompetencje kluczowe: przedsiębiorczość, zrozumienie międzykulturowe, krytyczne myślenie, kreatywność.⁶³⁵ O takich cechach, jak myślenie logiczne, wiedza, umiejętności, etos pracy nie wspomina się.

3.4. KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, przyjęta także przez Unię Europejską jako punkt odniesienia zakłada, że wszyscy nauczyciele mają być przygotowani do pracy w placówkach włączających.⁶³⁶ Dlatego też Agencja koncentruje się na kwestii zasadniczej: jak przygotować wszystkich nauczycieli do Edukacji Włączającej na początkowym etapie ich kształcenia.⁶³⁷ Należy przy tym pamiętać o założeniu, że indywidualny rozwój nauczycieli jest zagrożeniem dla reformy, wprowadzającej Edukację Włączającą.⁶³⁸ Zobaczymy więc, jaki jest plan na kształcenie nauczycieli.

Status nauczycieli.

W dokumencie Europa 2030 wysoki status zawodowy nauczycieli jest jednym z czynników, warunkujących wysoki poziom edukacji.⁶³⁹ Nie mogą oni być tylko wykonawcami polityki państwa.⁶⁴⁰ Nauczycielami powinni być ludzie, zaangażowani w zmiany społeczne, i jak najbardziej różnicowani. Różnicowanie jest cechą pożądaną dla planowanych zmian społecznych. Aby zapewnić dopływ kandydatów do zawodu nauczyciela, należy podnieść prestiż i doinwestować tę grupę zawodową.⁶⁴¹ Należy podnieść status społeczny nauczycieli i budować ich wizerunek jako krytycznie myślących profesjonalistów, stale podnoszących swoje kwalifikacje, stosujących najnowsze osiągnięcia naukowe.⁶⁴²

634Ibidem s.64.

635Zob. UE 4.

636Zob. Agencja 7 s.18.

637Ibidem, s.7.

638Zob. CEO 3.

639Zob. UE 5, s.22.

640Ibidem s.91.

641Zob. Agencja 7 s.77.

642Ibidem s.88-92.

Ideologia.

Każdy nauczyciel, aby zrozumieć różnorodność i wprowadzać Edukację Włączającą musi rozpoznać swój system wartości.⁶⁴³ Treści Edukacji Włączającej mają zmienić sposób myślenia i styl pracy przyszłych nauczycieli.⁶⁴⁴ Edukacja Włączająca wpływa bezpośrednio na system wartości nauczycieli, każąc im zrewidować najgłębsze przekonania o tym, co jest słuszne i sprawiedliwe.⁶⁴⁵ Potrzebna jest bowiem zmiana sposobu myślenia nauczycieli w kierunku wykształcenia postaw i systemów wartości, na których opiera się Edukacja Włączająca. W tym celu potrzebna jest szeroka reforma systemowa wdrażająca Edukację Włączającą. Należy odgórnie zmienić tradycyjny paradygmat szkolenia nauczycieli.⁶⁴⁶

Żeby zapewnić trwałość reformy systemowej nauczyciele muszą traktować edukację jako ideologię. Aby zmienić edukację w ideologię, musi zapanować nowa kultura organizacyjna szkół. Musi ona polegać na poziomej współpracy nauczycieli między sobą i dzieleniu się wspólną praktyką, pod panowaniem nowej formuły przywództwa.⁶⁴⁷ Wspólna praktyka staje się ideologią, a po jej przyjęciu wszyscy nauczyciele będą musieli jej służyć, gdyż będzie ona wzorcem normatywnym.⁶⁴⁸ Nauczyciel, który przyjmie wartości wyznawane przez system i będzie stosował wspólną, normatywną praktykę zyska możliwość awansu zawodowego – do stopnia lidera.⁶⁴⁹ Także wykładowcy na studiach pedagogicznych będą dobierani pod kątem akceptacji dla Edukacji Włączającej.⁶⁵⁰

Opór środowiska.

Agencja zauważa, że wielu wykładowców ma wciąż konserwatywne poglądy, na których nadal opiera się wiele programów kształcenia nauczycieli.⁶⁵¹ Agencja ma świadomość, że wielu specjalistów uznaje jej pomysły za kontrowersyjne.⁶⁵² Środowisko akademickie stawia opór, podkreślając, że w ramach kształcenia nauczycieli do Edukacji Włączającej musi skupiać się na prawach człowieka, zamiast na rzeczywistych problemach.⁶⁵³ Z państw członkowskich napływają sygnały, że w programie kształcenia nauczycieli nie ma czasu, by zmieścić Edukację Włączającą, bo trzeba wykładać wiedzę przedmiotową.⁶⁵⁴ Agencja rozumie, że środowisko pedagogiczne na uczelniach wyższych z trudem adaptuje treści Edukacji Włączającej, dlatego postuluje, aby odejść od dotychczasowego modelu kształcenia nauczycieli na rzecz modelu bardziej uniwersalnego, wykorzystującego szkoły stosujące Edukację Włączającą. Należy wprowadzić taki model studiów, w którym Edukacja Włączająca zostanie integralnie wkomponowana.⁶⁵⁵ Wykładowcami dla nauczycieli powinni więc być praktycy Edukacji Włączającej, uczący w szkołach włączających.⁶⁵⁶

Nauczyciele nauczycieli.

Wykładowcy na studiach pedagogicznych muszą być dobierani pod kątem ich akceptacji dla Edukacji Włączającej. Muszą rozumieć zagadnienia różnorodności i wspierać ją.⁶⁵⁷ Powinni to być

643Ibidem s.81-82.

644Ibidem s.28.

645Ibidem s.37-38.

646Ibidem s.92.

647Ibidem s.27.

648Ibidem s.91.

649Ibidem s.84-88.

650Ibidem s.89.

651Ibidem s.79.

652Ibidem s.25.

653Ibidem s.26.

654Ibidem s.25.

655Ibidem, s.25-26.

656Ibidem s.79-80.

657Ibidem s.89.

praktycy Edukacji Włączającej, uczący w szkołach włączających,⁶⁵⁸ praktycy Oceniania Kształtującego i konstruktywiści.⁶⁵⁹ * Wykładowcy kierunków nauczycielskich powinni mieć możliwość rozwoju zainteresowań zawodowych związanych z różnorodnością uczniów. Należy zachęcać wykładowców do jednolitego podejścia do różnorodności.⁶⁶⁰ Natomiast ci wykładowcy pedagogiki, którzy mają jeszcze konserwatywne poglądy będą potrzebować pomocy przy wprowadzaniu do systemu edukacji problematyki rasizmu, różnorodności i sprawiedliwości społecznej.

Profil nauczyciela.

Należy wypracować nowe metody rekrutacji, skutecznie dobierające kandydatów na nauczycieli pod kątem wprowadzania Edukacji Włączającej. Testy umiejętności i rozmowy kwalifikacyjne nie dają wystarczającej wiedzy, czy kandydat posiada pożądane cechy.⁶⁶¹ Selekcji kandydatów należy dokonywać z perspektywy różnorodności, bowiem ostatecznym celem jest większe zróżnicowanie kadry nauczycielskiej. Nauczyciele muszą rozumieć zagadnienia różnorodności i wspierać ją.⁶⁶²

Agencja podnosi, że państwa członkowskie wciąż w zbyt małym stopniu zapewniają różnorodność wśród nauczycieli, i wciąż jest zbyt wiele barier dostępowych. Podnosi się argument, że w niektórych krajach wysokie kryteria doboru nauczycieli mogą dyskryminować pewne mniejszości.⁶⁶³ Tymczasem skład grona pedagogicznego powinien odzwierciedlać sytuację społeczeństwa jako całości.⁶⁶⁴ Podkreśla się więc postulat większego dostępu do zawodu nauczyciela różnych mniejszości, w tym seksualnych.⁶⁶⁵ Nauczycielami powinni być ludzie zaangażowani w zmiany społeczne, a im większe zróżnicowanie, tym szersze zmiany.⁶⁶⁶

Opracowano więc profil nauczyciela Edukacji Włączającej, czyli podstawowe wartości, którymi powinien kierować się każdy nauczyciel, odpowiadający za kształcenie wszystkich uczniów.⁶⁶⁷

- pozytywne nastawienie;
- odpowiednie przygotowanie zawodowe;⁶⁶⁸
- nauczyciele muszą być zwolennikami Edukacji Włączającej,⁶⁶⁹ muszą przyjąć wartości wyznawane przez system i stosować wzorzec normatywny, czyli jednolitą wspólną praktykę edukacyjną;⁶⁷⁰
- docenianie różnorodności uczniów;
- wspieranie wszystkich uczniów;
- współpraca z innymi osobami – nastawienie na pracę zespołową;
- osobisty rozwój zawodowy – wzięcie na siebie odpowiedzialności za uczenie się przez całe życie;⁶⁷¹
- otwartość umysłu, aby poszukiwać lepszych rozwiązań;
- odpowiedzialność, czyli przewidywanie skutków swoich działań dla szans życiowych uczniów;

658Ibidem s.79-80.

659Ibidem s.52-53.

* Chodzi tu zapewne o zwolenników konstruktywizmu poznawczego. Przep.aut.

660Zob. Agencja 15 s.4.

661Zob. Agencja 7 s.88-92.

662Ibidem.

663Zob. Agencja 7 s.24.

664Zob. Agencja 15 s.4.

665Zob. Agencja 7 s.24.

666Ibidem s.77.

667Ibidem s.10.

668Zob. Agencja 3 s.55.

669Zob. Agencja 2.

670Zob. CEO 1 s.84-88.

671Zob. Agencja 7 s.10, także Agencja 15 s.3.

- oddanie w pracy;
- osąd oparty na rzetelnym wywiadzie i badaniach;
- kreatywne łączenie dostępnych metod nauczania i uczenia się;
- przyjęcie odpowiedzialności za zaspokajanie wszystkich potrzeb edukacyjnych uczniów;
- stosowanie Oceniania Kształującego;
- kwestionowanie „zastanych prawd“;
- troska o równe traktowanie i przestrzeganie praw człowieka;
- postrzeganie zróżnicowania kulturowego jako zalety;
- troska o kształcenie językowe w środowiskach wielojęzycznych.⁶⁷²

Agencja wprowadza także specyficzną antropologię. Otóż każdy człowiek ma trzy rodzaje cech:

1. cechy ogólnoludzkie – tu niczym się nie wyróżnia spośród innych przeciętnych ludzi;
2. cechy mniejszościowe – dzielone z przedstawicielami określonej mniejszości, gdyż każdy należy do jakiejś mniejszości;
3. cechy indywidualne – charakterystyczne tylko dla danej jednostki.

Tak właśnie nauczyciel ma myśleć o sobie i uczniach, dzięki czemu zaspokoi potrzeby każdego ucznia. Tych potrzeb również są trzy rodzaje:

1. potrzeby ogólne, odpowiadające cechom ogólnoludzkim;
2. potrzeby specjalne, odpowiadające cechom mniejszościowym;
3. potrzeby indywidualne, odpowiadające cechom indywidualnym.⁶⁷³

Kształcone kompetencje.

Agencja określa kompetencje, których potrzebują nauczyciele, aby przejąć odpowiedzialność za wszystkich uczniów w swoich klasach, jednocześnie panując nad procesem nauczania i zachowaniami uczniów:

- wiedza przedmiotowa;
- wiedza nt. psychologii rozwojowej;
- umiejętności pedagogiczne – podejście konstruktywne, uczenie się, oparte na rozwiązywaniu problemów, uczenie się zespołowe;
- umiejętności interpersonalne do działania w grupie;
- uczenie się przez całe życie;
- praca nauczyciela nie może być indywidualna, jego rolą jest wnoszenie wkładu w pracę całej wspólnoty szkolnej;
- powinni mieć „system wartości“ przychylny dla różnorodności.⁶⁷⁴

Kształcenie nauczycieli jest bardzo ważne dla Edukacji Włączającej, należy ich uczyć radzenia sobie z różnorodnymi potrzebami uczniów. Od tego zależy powodzenie Edukacji Włączającej.⁶⁷⁵

Nauczyciele muszą mieć pozytywne nastawienie, odpowiednie przygotowanie zawodowe, muszą otrzymać wsparcie i środki, ponieważ pełnią kluczową rolę we wdrażaniu Oceniania Kształującego. Dlatego też nauczyciele na etapie studiów pedagogicznych, przygotowania i doskonalenia zawodowego muszą być kształceni do stosowania Oceniania Kształującego.⁶⁷⁶ Rozwój zawodowy i podnoszenie kompetencji mają polegać na szkoleniach w zakresie wdrażania

⁶⁷²Zob. Agencja 7 s.59-62.

⁶⁷³Ibidem s.81-82.

⁶⁷⁴Ibidem.

⁶⁷⁵Zob. Agencja 6, także UE 3.

⁶⁷⁶Zob. Agencja 3 s.55.

Oceniania Kształtującego.⁶⁷⁷

Niezbędne są dalsze zmiany kształcenia nauczycieli, które skutecznie przygotują ich do różnorodności, z jaką spotkają się w szkołach w całej Europie, a która stanie się normalnością.⁶⁷⁸ Nauczyciele muszą być zatem profesjonalistami, a także muszą mieć fachowe wsparcie doradców nauczyciela, pedagogów specjalnych i innych specjalistów. Nauczyciele ze szkół specjalnych staną się fachową siłą, wspierającą szkoły ogólnodostępne.⁶⁷⁹

Akcentuje się potrzebę stworzenia programów, które przygotują wszystkich nauczycieli do pracy ze wszystkimi uczniami z SPE. Oznacza to przesunięcie tej wiedzy z pedagogiki specjalnej do ogólnej.⁶⁸⁰ Już teraz coraz częściej pedagogika ogólna i specjalna nauczane są razem.⁶⁸¹ Odpowiedzialność za wyrównywanie deficytów uczniów z SPE będzie przerzucona ze specjalistów na zwykłych nauczycieli w zwykłej szkole, ponieważ uczniowie z SPE zostaną tam przeniesieni ze szkół specjalnych. Ci zwykli nauczyciele będą brać pełen udział w diagnostyce SPE.⁶⁸²

Na przykładzie kilku krajów europejskich można wnioskować, że Edukacja Włączająca ma służyć rozwiązaniu problemów z mniejszościami etnicznymi i z relacjami międzyludzkimi, wynikającymi z wielokulturowości.⁶⁸³ Podaje się przykłady z Wielkiej Brytanii i Norwegii, że tam problemem jest duża ilość uczniów, dla których język państwowy jest językiem obcym. Tam aktywność kształcenia nauczycieli skupia się na tym, aby potrafili oni uzyskać z uczniami wykształcenie podstawowych umiejętności - językowych i przedmiotowych. Wymaga się też od nauczycieli skupienia się na uczniach z zaburzeniami, natomiast nie wymaga się od nich wysokiej jakości nauczania.⁶⁸⁴ Ponieważ system edukacji ma być narzędziem do włączenia społecznego imigrantów, to nauczyciele będą musieli posiadać kompetencje międzykulturowe, tak samo zresztą jak miejscowi uczniowie i ich rodzice.⁶⁸⁵

Edukacja Włączająca musi odejść od ocen sumujących i podstaw programowych, ponieważ są one narzędziami obiektywnej oceny, więc utrudniają wprowadzenie Edukacji Włączającej. Dlatego też nauczyciele muszą podważać powszechne przekonania na temat źródeł niepowodzeń szkolnych, traktując te obiektywne narzędzia jako źródło niepowodzeń. Z tego powodu nauczyciele będą przypisywać obiektywnym ocenom cechy wykluczające, narzucające kategoryzację i prowadzące do nierówności społecznych. Powinni także odrzucić podstawy programowe, bo są ograniczone lub ograniczające. Kształcenie nauczycieli przygotowuje ich do odejścia od obiektywnych ocen i programów nauczania. Nowi adepci pedagogiki, zamiast oceniać będą opisywać proces uczenia się, bo to bardziej precyzyjnie odda możliwości uczniów i pomoże im w dalszej edukacji. Należy więc stworzyć i zacząć wyklądać nową terminologię dotyczącą oceniania.⁶⁸⁶

Powstał jednak dylemat, jak pogodzić sprzeczność pomiędzy wysokimi wynikami nauczania a Edukacją Włączającą. Rozwiązaniem jest rozszerzenie oceniania na wartości, postawy obywatelskie, rozwój twórczy i emocjonalny. Tymi miernikami będzie się mierzyć całą edukację w ogóle – także jakość kształcenia nauczycieli.⁶⁸⁷

Po reformie nauczyciele staną się sami odpowiedzialni za swój rozwój, i państwo nie będzie już ich kontrolować, jak się rozwijają i co robią.⁶⁸⁸ Wzorce pedagogiczne będą określać kontaktujący się oddolnie nauczyciele.⁶⁸⁹ Tak będzie tworzona wspólna praktyka edukacyjna, która stanie się

677Zob. Agencja 8 s.5.

678Zob. Agencja 15 s.2, także Agencja 7 s.92, także UE 3.

679Zob. Agencja 7 s.92.

680Ibidem s.26.

681Ibidem s.36.

682Zob. Agencja 3 s.36.

683Zob. Agencja 7 s.31-36.

684Ibidem s.45.

685Zob. UE 3.

686Ibidem s.85-92.

687Zob. Agencja 7 s.74-75.

688Zob. CEO 1 s.51.

689Ibidem s.83.

ideologią. Wszyscy nauczyciele będą musieli jej służyć.⁶⁹⁰ Środowisko będzie odpowiedzialne za jej stosowanie i będzie pilnować się nawzajem.⁶⁹¹ Całe środowisko nauczycielskie będzie odpowiadać za praktykę każdego nauczyciela. Każdy będzie musiał zrezygnować ze swojej własnej praktyki, aby przyjąć praktykę kolektywną.⁶⁹²

Edukacja Włączająca stoi na stanowisku, że indywidualny rozwój nauczycieli jest zagrożeniem dla reformy. Indywidualne kompetencje i kwalifikacje nauczycieli nie muszą bowiem służyć kolektywowi. Nowa szkoła będzie preferować strategie, rozwijające kapitał społeczny, czyli Ocenianie Kształtujące. Nawet słaby nauczyciel włączając się w zespół o wysokim kapitale społecznym przyjmuje cechy grupy i staje się dobrym nauczycielem. Nauczyciele zostaną zmuszeni do zaangażowania się w zmiany poprzez środki kontroli, sprawowanej przez środowisko nauczycielskie i społeczeństwo. W ten sposób będzie budowana motywacja wewnętrzna nauczycieli. Będą oni mieli poczucie, że stają się współtwórcami reform.⁶⁹³

Organizacja szkolenia.

Nauczyciele muszą być profesjonalistami.⁶⁹⁴ Reforma systemowa możliwa jest wówczas, gdy następuje pełna profesjonalizacja zawodu nauczyciela, są ustalone ścieżki kariery i rozwoju zawodowego oraz wzorce pedagogiczne. Po reformie systemowej nastąpi przeniesienie kompetencji na poziom szkół, a doskonalenie nauczycieli będzie się odbywać drogą wzajemnych kontaktów wewnątrz szkoły i między szkołami. Będzie to wymagało nowej kultury organizacyjnej i nowego modelu przywództwa, które umożliwią współpracę poziomą i wymianę wspólnej praktyki.⁶⁹⁵

Nowy model kształcenia będzie polegał na sieciach współpracy. Będą one zbudowane z grup szkół stosujących Edukację Włączającą pozostających w kooperacji z wykładowcami uczelni wyższych. Umożliwi to ruch w obydwie strony – wykładowcy będą rozpowszechniać w szkołach innowacje i reformy, a nauczyciele będą na uczelniach dzielić się doświadczeniem i praktyką. Model współpracy nie będzie hierarchiczny, lecz poziomy, i nie indywidualny, lecz kolegialny, zespołowy. Wszyscy zaangażowani w sieć będą się nieustannie rozwijać, poszerzać kontakty, modyfikować swój sposób myślenia. Taka konstrukcja umożliwi jednoczesność dwóch procesów – kształcenia nowych nauczycieli i rozwoju zawodowego wykładowców pedagogiki.⁶⁹⁶

Kształcenie wszystkich grup nauczycieli powinno odbywać się według wspólnego programu, niezależnie od przedziału wiekowego uczniów, których później będą uczyć absolwenci. Uzasadnia się to tym, że absolwenci pedagogiki będą przede wszystkim nauczycielami dzieci, a nie przekazywaczami wiedzy przedmiotowej.⁶⁹⁷ Dlatego też wdraża się system kształcenia nauczycieli zintegrowany z Edukacją Włączającą.⁶⁹⁸ W początkowym okresie kształcenia kursy będą miały jednolity charakter. Edukacja Włączająca oraz różnorodność będą integralną częścią treści nauczania, niezależnie od wykładanego przedmiotu.⁶⁹⁹ Będzie coraz więcej metod aktywizujących, samooceny, oceny koleżeńskiej.⁷⁰⁰ Już teraz w niektórych krajach Europy studenci pedagogiki sami wcielają się w rolę niepełnosprawnych, aby mieć „pozytywne doświadczenie“ i odpowiednie emocje.⁷⁰¹ Także już w trakcie pracy w szkole wszyscy nauczyciele i dyrektorzy powinni mieć dostęp do szerokiej gamy kursów doskonalenia zawodowego dotyczących problematyki

690Ibidem s.91.

691Ibidem s.84-88.

692Ibidem s.91.

693Zob. CEO 3.

694Zob. Agencja 7 s.92.

695Zob. CEO 1.

696Zob. Agencja 7 s.80.

697Ibidem s.25.

698Ibidem s.27.

699Zob. Agencja 15 s.4.

700Zob. Agencja 7 s.27.

701Ibidem s.37-38.

różnorodności.⁷⁰²

Agencja ma świadomość, że wielu specjalistów uznaje te pomysły za kontrowersyjne,⁷⁰³ a środowisko pedagogiczne na uczelniach wyższych z trudem to akceptuje. Dlatego też Agencja postuluje, aby odejść od dotychczasowego modelu kształcenia nauczycieli i wprowadzić model uniwersalny, wykorzystujący szkoły stosujące Edukację Włączającą. Będą to wspomniane wyżej sieci współpracy. Wówczas wykładowcami dla studentów pedagogiki będą nauczyciele – praktycy Edukacji Włączającej, uczący w tych szkołach.⁷⁰⁴ Taki model kształcenia rzeczywiście jest wdrażany przynajmniej w części państw Europy. Już w 2011 r. eksperci Agencji uważali, że trwa okres przejściowy pomiędzy tradycyjną a nową formą kształcenia, w którym wdrażano szkolenia uzupełniające.⁷⁰⁵ Problem oporu środowiska rozwiąże się niejako sam, bowiem Agencja uważa, że wraz ze wzrostem liczby uczniów w szkołach włączających będzie coraz więcej studentów pedagogiki, uformowanych przez Edukację Włączającą. To na dobre ugruntuje zmianę systemową.⁷⁰⁶

3.5. PODSUMOWANIE ROZDZIAŁU

Postaramy się ustalić, co jest najważniejsze w tym rozdziale. Cały czas pamiętajmy o tym, że Edukacja Włączająca nie jest tylko projektem edukacyjnym, lecz środkiem do budowy nowego społeczeństwa.

Decentralizacja.

- Państwo traci kontrolę nad szkołami i wpływ na program nauczania, ale nadal finansuje cały system.
- Zarządzanie placówkami zdecentralizowane i rozproszone.
- Powołanie warstwy pośredniczącej, do której wejdą interesariusze: rodzice, rodziny, społeczności lokalne, pracodawcy, związki zawodowe, specjaliści, organizacje pozarządowe. Najważniejszą rolę będą pełnić specjaliści i organizacje.
- Warstwa pośrednicząca niezależna od państwa. Będzie buforem, oddzielającym szkoły od rządu. Będzie także medium, ułatwiającym kontakty poziome między szkołami, oraz zapewniającym dostęp interesariuszy do szkół. Będzie współzarządzać szkołami oraz określać program nauczania, wraz z nauczycielami. Poprzez udział w zespołach wielospecjalistycznych będzie planować przyszłe życie uczniów.
- Powstanie sieci wsparcia, które ułatwią dostęp do szkół podmiotów zewnętrznych. Umożliwią płynne przechodzenie uczniów ze szkół do zatrudnienia.

Kolektywizm.

- Zarządzanie szkołami będzie zespołowe, z udziałem dyrekcji, liderów nauczycieli i interesariuszy.
- Będą tworzone zespoły wielospecjalistyczne w szkołach. Ich skład będzie różny, w zależności od zadań. Będą mogły składać się z nauczycieli, specjalistów, interesariuszy i uczniów, w zależności od potrzeb. Główne odmiany to: zespoły uczące, oceniające,

702Zob. Agencja 15 s.4.

703Zob. Agencja 7 s.25.

704Ibidem s.79-80.

705Ibidem s.27.

706Ibidem s.82.

- określające przyszłość uczniów, nadzorujące przejście ze szkoły do pracy.
- Budowa „kapitału społecznego“ nauczycieli. Oznacza to, że ważniejsza będzie lojalność nauczyciela wobec kolektywu, niż jego kwalifikacje.
 - Jednolita praktyka edukacyjna – jednolity w całym systemie model zachowań nauczycieli i ich pracy dydaktycznej. Będzie stworzony przez liderów nauczycieli i stanie się wzorcem normatywnym, obowiązującym jako zbiór obowiązkowych norm. Zostanie upowszechniony przez poziome kontakty nauczycieli wewnątrz szkół i między szkołami. Te kontakty będą polegały na wymianie doświadczeń. Będą one możliwe dzięki warstwie pośredniczącej. Zastąpi wszelkie inne wzorce pedagogiczne. Będzie obowiązywał wszystkich nauczycieli. Zostaną oni przekonani do porzucenia własnych praktyk i przyjęcia jednolitej, ponieważ będą mieli przeświadczenie, że to oni sami ją współtworzą. Będzie ona obowiązkowa. Wykonywanie tego obowiązku będzie pilnować samo środowisko – kontrolując się nawzajem, oraz całe społeczeństwo – dzięki temu, że praca poszczególnych nauczycieli będzie jawna, a ich zachowania podane do publicznej wiadomości.
 - Uczenie się uczniów będzie grupowe, będą wykorzystane elementy szkoły demokratycznej – uczniowie częściowo sami będą ustalali, czego, jak i kiedy będą się uczyć.
 - W pracę szkół będą zaangażowani rodzice, rodziny i społeczności lokalne.
 - Nauczanie i ocenianie uczniów będzie zespołowe – przez zespoły, z udziałem interesariuszy. Będą też wykorzystywane narzędzia Ocenienia Kształującego – ocena koleżeńska i samoocena.
 - Nauczyciele będą oceniani tak samo – zespołowo, z użyciem samooceny i oceny koleżeńskiej.

Program nauczania, dydaktyka.

- Likwidacji ulegną oceny sumujące i podstawy programowe, gdyż zostały uznane za wykluczające.
- Zamiast ocen będzie ewaluacja postaw i zachowań ucznia.
- Edukacja Włączająca głosi, że będzie zaspokajać wszystkie potrzeby edukacyjne wszystkich uczniów. Dlatego programy nauczania będą dopasowywane indywidualnie do poszczególnych uczniów.
- Zamiast obiektywnego programu nauczania będzie kontinuum wsparcia. Będzie to zespół indywidualnych planów nauczania, tworzonych na kolejnych etapach kształcenia. Początkiem będzie wczesna interwencja, czyli diagnoza potrzeb edukacyjnych ucznia na wczesnym etapie kształcenia, najlepiej już w przedszkolu. Zajmie się tym specjalny zespół.
- Będzie realizowane holistyczne podejście do ucznia. Oznacza to uwzględnienie w nauczaniu i ocenianiu czynników środowiskowych, umiejętności społecznych i emocjonalnych, szerokiego kontekstu całego środowiska ucznia i jego osobowości.
- Celem nauczania nie będzie już wiedza i umiejętności, lecz równowaga emocjonalna, dobre samopoczucie, umiejętności społeczne, integracja, tolerancja, równość, demokracja, różnorodność, sprawiedliwość społeczna i afirmacja tych zjawisk.
- Wyznacznikiem jakości nie będzie poziom wiedzy, lecz poziom integracji społecznej imigrantów i dzieci z zaburzeniami.
- Edukacja Włączająca będzie zapobiegała niepowodzeniom szkolnym – poprzez upowszechnienie wysokich osiągnięć edukacyjnych. Każdy uczeń otrzyma zapewnienie, że ma wysokie osiągnięcia. Dowodem na te osiągnięcia będzie uczestnictwo w systemie edukacji wysokiej jakości. Oznacza to, że każdy, kto brał udział w Edukacji Włączającej automatycznie będzie miał przyznane wysokie osiągnięcia. W tym celu system będzie musiał zrezygnować ze sprawdzania wiedzy merytorycznej.
- Wysokie wyniki nauczania są prawem człowieka, a system ma obowiązek realizować

- każdemu uczniowi jego prawa.
- Ponieważ nie będzie obiektywnej wiedzy i obiektywnych ocen, będzie potrzebne coś, co je zastąpi w procesie oceniania. Ocenie będzie podlegało całe spektrum zachowań i postaw ucznia, w szkole i poza szkołą, zgodnie z podejściem holistycznym. W tym celu system będzie zbierał wszelkie informacje o uczniach ze wszystkich dostępnych źródeł, także pozaszkolnych. Będzie niezbędny właściwy aparat do zbierania tych informacji. Ocena ucznia będzie dokonywana w ramach Oceniania Kształtującego.
 - Wiedza ogólna będzie ograniczona do podstawowych umiejętności życiowych.
 - Ocenianie Kształtujące będzie jedyną metodyką.
 - Praca z uczniami w klasie będzie odbywać się według modelu przestrzeni przyjaznej, inaczej domowej.
 - System edukacji będzie określał i zaspokajał potrzeby każdego ucznia. System będzie realizował każdemu jego prawa człowieka.

Likwidacja trybów specjalnych.

- Będzie przestrzegana zasada, że wszystkie dzieci z lokalnej społeczności będą uczyć się razem, w tych samych szkołach, w tych samych klasach, w tym samym trybie, niezależnie od posiadanych SPE, schorzeń i zaburzeń.
- Oznacza to, że uczniowie ze szkół specjalnych zostaną przeniesieni do szkół zwykłych. Wszystkie szkoły zwykłe staną się zarazem szkołami specjalnymi. Dawne szkoły specjalne staną się centrami zasobów edukacyjnych. Oznacza to, że w ramach sieci współpracy będą dawać nauczycielom w zwykłych szkołach wsparcie specjalistyczne.
- Nauczyciele w szkołach zwykłych będą musieli stać się specjalistami w zakresie SPE i zaburzeń. Otrzymają specjalistyczne szkolenia i wsparcie innych specjalistów.
- Dzieci niepełnosprawne i pełnosprawne będą uczyć się razem. Wszystkie wzorce pedagogiczne i procedury oceniania, aby nie były dyskryminujące, muszą być tak skonstruowane, aby nadawały się dla dzieci z najrzadszymi zaburzeniami.
- Uczniowie pełnosprawni będą uczyć niepełnosprawnych, co będzie pożyteczne dla wszystkich, gdyż zwiększy społeczną integrację.
- Będzie obowiązywała ogólna zasada, że wszystko, co jest dobre dla uczniów z SPE jest także dobre dla wszystkich pozostałych uczniów.

Kształcenie i szkolenie zawodowe, przejście do pracy.

- Będzie realizowany model indywidualnego programu przejścia ze szkoły do pracy. Już na początku szkoły ponadpodstawowej zbierze się zespół wielospecjalistyczny, który zaplanuje przyszłość ucznia. Na podstawie jego potrzeb i wymogów rynku pracy określi jego przyszły zawód i ścieżkę kariery. W ten sposób powstanie indywidualny plan nauczania, który będzie zawierał przejście do zatrudnienia. Następnie uczeń będzie uczony tego, co będzie mu potrzebne na jego przyszłym stanowisku pracy. Wiedza teoretyczna i ogólna zostaną ograniczone do minimum. Będzie położony nacisk na kształcenie praktyczne. W ramach sieci wsparcia szkoły nawiążą umowy z pracodawcami dotyczące szkoleń i praktyk zawodowych. Szkolenie zawodowe będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb, marzeń i oczekiwań ucznia. Pracodawcy dostosują swoje zasady szkolenia i tworzone miejsca pracy do uczniów. Następnie absolwent zostanie płynnie wprowadzony do pracy.
- Zatrudnienie będzie odbywać się według modelu wspomaganego, tak, jak w zakładach pracy chronionej. Absolwenci będą mieli swoich asystentów w miejscu pracy, a pracodawcy

- będą mieli dopłaty za niskie kwalifikacje pracowników.
- Będzie obowiązywała zasada bezpieczeństwa – jeśli absolwent jako pracownik nie będzie zadowolony lub się nie sprawdzi w miejscu pracy, powróci do szkoły w celu przekwalifikowania.

Szkolnictwo wyższe.

- Będą tam obowiązywać te same zasady, co na niższych poziomach kształcenia.
- Priorytetem będzie zapewnienie wszystkim uczniom z SPE możliwości kształcenia na wszystkich uczelniach, które sobie wybiorą. Jest to prawo człowieka, a społeczeństwo ma obowiązek je zapewnić.
- Uczelnie wyższe dostosują swoje metody i programy szkolenia do studentów z SPE.

Nauczyciele.

- Edukacja Włączająca promuje kapitał społeczny kosztem kapitału indywidualnego. Wysokie kwalifikacje nauczycieli jako jednostek mogą być przeszkodą dla Edukacji Włączającej, dlatego preferowane są wysokie kwalifikacje kolektywu nauczycieli. Osiągnie się to dzięki Ocenianiu Kształtującemu i jednolitej praktyce edukacyjnej.
- Zostaną ustanowione nowe wymagania rekrutacyjne dla kandydatów do zawodu. Liczyć się będzie oddanie sprawie, zaangażowanie w Edukację Włączającą i profil ideologiczny kandydata, czyli poziom jego akceptacji dla wartości systemu. Dodatkowym kryterium będzie przynależność do mniejszości, także seksualnych. Promowana będzie różnorodność wśród kadry pedagogicznej, ponieważ musi ona odzwierciedlać skład całego społeczeństwa.
- Pedagogika stanie się ideologią, więc wszyscy nauczyciele będą musieli jej służyć z oddaniem.
- Nauczyciele będą poddani kontroli środowiska i całego społeczeństwa – pod kątem stosowania jednolitej praktyki edukacyjnej.
- Także wykładowcy, uczący nauczycieli będą dobierani według kryterium oddania ideologii.
- Kształcenie nauczycieli będzie się odbywać poprzez sieci współpracy. Będą to grupy szkół, kooperujące z uczelniami, kształcącymi nauczycieli. Wykładowcami studentów pedagogiki będą nauczyciele – praktycy ze szkół włączających. Dzięki temu Edukacja Włączająca będzie formować studentów. Z kolei wykładowcy z uczelni wyższych będą uczyć nauczycieli w szkołach włączających, dzięki czemu szkoły będą miały dostęp do innowacji.
- Wszyscy nauczyciele i dyrekcje we wszystkich szkołach będą mieli zaszczyt i obowiązek dokonywania ciągłych zmian w swoich szkołach, ciągłego doskonalenia Oceniania Kształtującego i ciągłych reform sposobu myślenia.
- Podstawą teoretyczną dla wszystkich nauczycieli i wykładowców będzie konstruktywizm poznawczy.

Jak widać z tego skrótowego opisu, Edukacja Włączająca jest nie tylko środkiem do budowy nowego społeczeństwa, ale także sposobem na zarządzanie nim i jego trwanie. W istocie jest to model idealnej, bo niewidzialnej kontroli społecznej. Tak przynajmniej wynika z modelu, określonego przez Agencję.

ROZDZIAŁ 4

REFORMA SYSTEMOWA

4.1. ZASADY OGÓLNE REFORMY EDUKACJI

Międzynarodowi eksperci analizując doświadczenia systemów edukacji różnych państw świata, określili powtarzający się wzorzec i ujęli go w 5 faz rozwoju systemu:

1. słaby
2. przeciętny
3. dobry
4. bardzo dobry
5. wspaniały.⁷⁰⁷

Na etapie rozwoju systemu od słabego do dobrego, aby osiągnąć sukces reform należy: zapewnić centralną kontrolę nad systemem edukacji i kadrami, jednolitą strukturę i organizację, stosować jednolity program nauczania.⁷⁰⁸ Na podstawie analizy reform, przeprowadzonych wspólnie w kilku państwach* stwierdzono, że aby podnieść poziom wykształcenia społeczeństwa w sytuacji, gdy są duże braki podstawowej wiedzy i umiejętności, potrzebna jest centralizacja, konkretne programy nauczania, kontrola ich wykonania, odgórne narzucanie obowiązków. Wówczas są pozytywne rezultaty. Tak działa system, który stara się podwyższyć od przeciętnego do dobrego.⁷⁰⁹

Doświadczenia różnych państw świata uczą więc, że jeśli chce się podnieść poziom wykształcenia społeczeństwa ze słabego na wyższy należy centralnie narzucić odgórne normy, standardy, wymogi dydaktyczne, metody nauczania, i należy ściśle kontrolować ich realizację.⁷¹⁰

Celem działań na niższych poziomach rozwoju systemu jest jego ustabilizowanie. Oznacza to ujednoczenie struktury szkół i wyników w różnych szkołach i klasach. Gdy system jest już stabilny, można przystąpić do osiągnięcia wyższego poziomu. Warunkiem jest utrzymanie poziomu już osiągniętego. Po osiągnięciu stabilności zmienia się funkcja systemu edukacji. Jakość zostaje zastąpiona przez wydajność, a system zaczyna zajmować się sam sobą. Celem nie jest już doskonalenie uczniów, lecz doskonalenie systemu. Robi się to poprzez pracę nad nauczycielami.⁷¹¹

Na wyższych etapach zamiast jakości nauczania ważniejsza jest elastyczność szkoły i współpraca między nauczycielami., bo to prowadzi do innowacji w nauczaniu i uczeniu się, czyli do Oceniania Kształtującego.⁷¹²

Rozwój systemów na wyższym etapie, od dobrego wzwyż polega na tym, że systemy skupiają się na metodyce, a centrum proceduralne i decyzyjne przechodzi z centrali, czyli państwa do szkół.⁷¹³

Rozwój od dobrego do bardzo dobrego – tu sukces jest wtedy, gdy uda się wprowadzić

707Zob. CEO 1 s.26.

708Ibidem s.48.

* Brazylia, Chile, Indie, Ghana, RPA.

709Ibidem s.37-40.

710Ibidem s.65-68.

711Ibidem s.61.

712Ibidem s.54.

713Ibidem s.50.

i stosować w praktyce odpowiednie wartości i zachowania kadry oświatowej.⁷¹⁴

Zauważono, że im lepiej rozwinięty system edukacji, im wyższe kwalifikacje nauczycieli, tym mniej kontroli przez centralę, tym większe swobody nauczycieli i szkół. Zamiast poleceń stosuje się wskazówki, a nauczyciele są zachęcani do innowacyjnych działań.⁷¹⁵ Im wyższy poziom i lepsze wyniki, tym większa decentralizacja i więcej innowacji. Wówczas coraz częściej prawa pedagogiczne przekazywane są warstwie pośredniczącej lub samym szkołom. Centrala, czyli państwo zachęca szkoły i nauczycieli do innowacji. Innowacje oznaczają możliwość wyboru metod i materiałów dydaktycznych.⁷¹⁶

Na etapie przechodzenia systemu z poziomu bardzo dobrego do wspaniałego uwalnia się kreatywność i innowacyjność nauczycieli oraz innych grup, będących interesariuszami systemu. Nauczyciele stają się sami odpowiedzialni za swój rozwój.⁷¹⁷

Istnieje pojęcie "lean operations" – "szczupłe zarządzanie". Każdy system produkcyjny, aby coś wytworzyć musi połączyć nakłady i proces. Im niższa jakość nakładów, np. materiału ludzkiego, tym wyższa musi być jakość procesu. Oznacza to lepsze zarządzanie i ściślejszą kontrolę. Im wyższa jest jakość nakładów, tym mniej potrzeba ścisłego zarządzania.⁷¹⁸

W trakcie każdej reformy dokonuje się 6-ciu typów interwencji:

1. rozwijanie umiejętności zawodowych nauczycieli i dyrekcji;
2. wprowadzenie zasad oceniania uczniów – na poziomie krajowym lub regionalnym – sprawdzanie wiedzy z różnych poziomów i przedmiotów;
3. statystyka i sprawozdawczość – tworzy się system zbierania i analizy danych – ewaluacja;
4. dokonuje się rewizji programów nauczania;
5. tworzy się struktury i schematy wynagradzania nauczycieli i dyrekcji;
6. tworzy się dokumenty programowe i nowe prawo oświatowe.⁷¹⁹

W miarę podnoszenia systemu na wyższy poziom, zmienia się wzorzec szkoleń i rozwoju nauczycieli:

- na poziomach niższych – są standardowe programy i jest ich niewiele;
- na poziomach wyższych – są one rozbudowane i dopasowane indywidualnie.⁷²⁰

Zmienia się także wzorzec oceniania uczniów:

- na poziomach niższych – sprawdza się podstawowe umiejętności;
- czym wyższy etap, tym szersza ocena.⁷²¹

Są 3 kategorie interwencji:

1. dotyczące procesu;
2. dotyczące struktury;
3. dotyczące zasobów.

Reformy systemów oświaty najczęściej i w największym stopniu dotyczą procesu – czyli nauczania i uczenia się.⁷²²

Są dwie techniki działań reformatorskich – nakaz i perswazja.

714Ibidem s.48.

715Ibidem s.34.

716Ibidem s.54.

717Ibidem s.50-51.

718Ibidem s.61.

719Ibidem s.61-64.

720Ibidem s.64-66.

721Ibidem s.66.

722Ibidem s.68.

- nakaz – zapewnia stałą jakość działań na obszarze całego systemu, ale niesie ryzyko oporu.⁷²³ Dominuje w systemach azjatyckich, gdzie istnieje hierarchia wartości: naród – organizacja – człowiek. Dlatego tam wyznacza się odgórnie standardy i ludzie im się podporządkowują. Niefachowa opinia publiczna i interesariusze mają ograniczony wpływ na decyzje w systemie edukacji. Nie upublicznia się wyników i nie wytycza się prostych, jakościowych celów. Decyzje systemu są kształtowane przez czynniki fachowe, które wytyczają ogólne kierunki rozwoju.⁷²⁴
- perswazja – daje adresatom poczucie autonomii i autorstwa, ale niesie ryzyko popadnięcia w samozadowolenie i spowolnienie reform. Jeśli wybrana jest perswazja, wówczas liderzy zmian budują swoje środowisko popierające zmiany. Tworzy to masę krytyczną do zmian, a jednocześnie liderzy stale przypominają o konieczności reformy.⁷²⁵

W USA i Europie panuje indywidualizm i na pierwszym miejscu stawia się jednostkę. Dopuszcza się więc do głosu różne środowiska interesariuszy i opinię publiczną. Te ośrodki opinii mają wpływ na decyzje, podejmowane w systemie edukacji. Wyniki nauczania są upublicznione i poddane debacie przez różnorodne stanowiska interesariuszy. Nie są one w stanie zrozumieć złożonych problemów ani porozumieć się co do celów. Dzieje się tak, ponieważ opinia publiczna i interesariusze to czynniki niefachowe. Dlatego wytyczają proste cele, które są w stanie zrozumieć, i które są łatwo mierzalne. Stąd właśnie bierze się nacisk na testowanie.⁷²⁶

Początkowo reformy, do poziomu dobrego, sterowane są przez władze centralne. Ich głównym celem jest stabilizacja systemu, czyli zmniejszenie różnic między klasami i szkołami oraz utrzymanie podstawowych standardów edukacyjnych.⁷²⁷ Po osiągnięciu tego poziomu system kieruje swoją energią na praktykę nauczania. Jak zauważono, następuje wówczas decentralizacja i przeniesienie decyzyjności z władz centralnych do szkół. Określanie procesu nauczania i organizacja swojego działania stają się wewnętrzną kompetencją szkół. Jest to proces naturalny.⁷²⁸

4.2. SZCZEGÓŁY REFORMY

Dla reformatorów – rewolucjonistów istotne jest określenie właściwego momentu do działania. Muszą więc trafnie określić, jaki typ systemów edukacji przekazuje władzę szkołom, i w jaki sposób systemy rozwijają warstwę pośredniczącą.⁷²⁹ Interesują ich dwa rodzaje systemów edukacji:

1. system państw rozwiniętych – stale doskonalące się, o długiej historii reform;
2. systemy państw rozwijających się – początkujące, obiecujące, bez długiej historii, ale osiągające znaczną poprawę w ciągu krótkiego okresu czasu.⁷³⁰

Celem tej reformy, będącej w istocie rewolucją jest budowa nowego społeczeństwa. Drogą do tego jest stworzenie nowego modelu człowieka – jako odnoszącego sukcesy obywatela świata.⁷³¹

⁷²³Ibidem s.71.

⁷²⁴Ibidem s.78-79.

⁷²⁵Ibidem s.71.

⁷²⁶Ibidem s.78-79.

⁷²⁷Ibidem s.123, także CEO 3 s.7.

⁷²⁸Ibidem s.123.

⁷²⁹Ibidem s.124.

⁷³⁰Ibidem s.128.

⁷³¹Zob. CEO 3 s.7.

Momentem krytycznym reformy jest osiągnięcie bardzo dobrego poziomu rozwoju systemu edukacji.⁷³² Wymaga to stabilności systemu, czyli wyrównania różnic edukacyjnych, powszechnego osiągnięcia w społeczeństwie podstawowych umiejętności uczniów oraz umiejętności i złożonych kompetencji wśród nauczycieli. Następuje profesjonalizacja zawodu nauczyciela, istnieje określona ścieżka kariery i rozwoju zawodowego nauczycieli, jest rozwinięty system szkół, finansowany przez państwo, są stosowane wzorce pedagogiczne. I to jest właściwy moment do przeprowadzenia reformy – rewolucji.

Decentralizacja.

Jednym z najważniejszych elementów reformy jest decentralizacja, czyli oddanie przez państwo kontroli nad systemem edukacji. Suweren nadal ma finansować system, wspierać innowacje i eksperymenty, a jednocześnie ma zaprzestać kontroli nad procesem nauczania i uczenia się i nad działalnością nauczycieli. Ma wyrzec się kontroli nad tym, co dzieje się w szkołach. O dalszym rozwoju systemu edukacji mają decydować same szkoły i warstwa pośrednicząca.⁷³³

W ramach reformy – rewolucji system przechodzi z etapu bardzo dobrego do wspaniałego. Nauczyciele dostają czas, zasoby i elastyczność do wprowadzenia Oceniania Kształującego. Etap ten jest właściwy do wdrażania innowacji i do wkroczenia do systemu interesariuszy, czyli warstwy pośredniczącej, czyli podmiotów zewnętrznych.⁷³⁴ Uprawnienia pedagogiczne także zostają zdecentralizowane i przekazane szkołom i nauczycielom.⁷³⁵

Warstwa pośrednicząca.

Jej zwiększająca się rola jest wpisana w decentralizację i stanowi kolejny istotny element reformy.⁷³⁶ W jej trakcie państwo oddaje swoje kompetencje na rzecz warstwy, a szkoły coraz bardziej się na niej opierają.⁷³⁷ Pełni ona 3 role:

1. Praktyczne wsparcie działań szkół i nauczycieli i kierowanie tych działań w stronę pożądaną przez warstwę. Do systemu edukacji zostają włączone podmioty zewnętrzne – organizacje pozarządowe i społeczne, które wypełniają tę funkcję.
2. Bufor między szkołami a centralą. Pośredniczy w wymianie informacji między państwem a szkołami. Łagodzi społeczny opór przeciw zmianom, chroni szkoły przed próbą odzyskania kontroli nad systemem przez państwo. Często tą rolę pełni samorząd.
3. Pośredniczy w kontaktach poziomych między szkołami – w wymianie wspólnej jednolitej praktyki edukacyjnej.⁷³⁸

Sterowniki.

Do przeprowadzenia rewolucji niezbędne są 4 elementy – sterowniki systemowe:

1. wprowadzenie Oceniania Kształującego. Trzy procesy: nauczanie, uczenie się i ocenianie mają być ujęte w jednym procesie.
2. Kolektywizm, czyli kapitał społeczny jako podstawa profesjonalizacji zawodu nauczyciela.
3. Stosowanie nowoczesnych technologii informatyczno – komunikacyjnych. Wszystkie metody pracy szkół i nauczycieli mają być zanurzone w technologii i ściśle z nią współpracować. Zastosowanie nowych treści programowych i metodycznych, dostarczonych przez warstwę pośredniczącą.

732Zob. CEO 1 s.26

733Ibidem.

734Ibidem s.52.

735Ibidem s.36.

736Ibidem s.52.

737Ibidem s.91.

738Ibidem s.28, także s.78-79, także s.91, także s.96-97.

4. Synergia systemowa – zaangażowanie wszystkich nauczycieli we wszystkich szkołach każdego dnia.⁷³⁹

Z kolei dla trwałości zmian edukacja musi zamienić się w ideologię. Do tego, aby edukacja stała się ideologią, a zmiany były trwałe niezbędne są 3 elementy:

1. wspólna praktyka współpracy.
2. Warstwa pośrednicząca.
3. Nowa formuła przywództwa w szkole.⁷⁴⁰

Kolektywizm.

"Tradycyjne" podejście do edukacji to rozwinięcie umiejętności poszczególnych nauczycieli, tak, aby lepiej wykonywali swoją pracę. "Nowoczesne" podejście to wzmocnienie grupowej umiejętności zespołu ludzi – aby stworzyć, zaszczerpić i zrealizować przyjętą wizję.⁷⁴¹ Dla nauczycieli przyszłości kluczowe znaczenie będą miały następujące kompetencje: krytyczne rozumowanie, rozwiązywanie problemów, komunikacja, współpraca, uczenie się z wykorzystaniem nowoczesnych technologii, aktywność obywatelska. Rozwój tych kompetencji jest blokowany przez stosowanie przez nauczycieli obiektywnych ocen.⁷⁴²

Aby osiągnąć sukces reformy – rewolucji, nie należy polegać na kapitale ludzkim nauczycieli, tylko na kapitale społecznym. W systemie edukacji jest to kapitał systemowy, należy więc wprowadzić kolektywizm.⁷⁴³ Musi powstać pozytywna kultura kolektywnej pracy, której częścią jest Ocenianie Kształtujące. Trzeba je wprowadzić, a zrezygnować z tradycyjnej edukacji i ocen obiektywnych. Jest to niezbędne dla budowy kolektywnej kultury edukacji.

Kolektyw istnieje na dwóch poziomach:

1. Kolektyw szkoły – grono pedagogiczne.
2. Kolektyw grupy zawodowej nauczycieli – całe środowisko.⁷⁴⁴

Budowa potencjału kolektywnego nauczycieli.

Charakterystyczna jest dla poziomu rozwoju systemu od dobrego wzwyż. Nauczyciele wypracowują wiedzę i umiejętności, które tworzą praktykę edukacyjną. Dzięki praktyce współpracy poziomej między nauczycielami i szkołami wszyscy wymieniają się swoimi doświadczeniami. Dzięki temu wszyscy nauczyciele uczą się nawzajem od siebie. Te rozwiązania, które środowisko uzna za dobre, zostaną ujednolicone w całym systemie i narzucone wszystkim nauczycielom. W ten sposób powstanie wzorzec normatywny. Wszyscy nauczyciele porzucą swoje indywidualne praktyki, aby przyjąć wspólną jednolitą praktykę. Całe środowisko będzie pilnowało się nawzajem, aby wszyscy nauczyciele ją stosowali. Każdy nauczyciel będzie odpowiadał za stosowanie praktyki przed kolektywem szkolnym i kolektywem grupy zawodowej. Każdy nauczyciel będzie też odpowiadał przed społeczeństwem, ponieważ praktyka poszczególnych nauczycieli będzie jawna. Także cały kolektyw weźmie odpowiedzialność za praktykę każdego nauczyciela. W ten sposób powstanie profesja nauczycielska, ciesząca się zaufaniem i szacunkiem społecznym. Natomiast jednolita wspólna autorska praktyka edukacyjna stanie się wartością moralną i ideologią, której będą służyli wszyscy nauczyciele. Stanie się ona jednolitym wzorcem normatywnym praktyki nauczania.⁷⁴⁵

739Ibidem s.21.

740Ibidem s.27, także s.83.

741Ibidem s.124.

742Zob. CEO 3 s.13.

743Ibidem s.18.

744Ibidem s.13-18.

745Zob. CEO 1 s.84-88, także CEO 3 s.13-18, także s.91.

Nowa formuła przywództwa.

Kiedy nauczyciel przyjmie właściwe podejście, czyli gdy będzie w codziennej praktyce stosował wartości, przyjęte przez system wówczas stanie się bezcennym zasobem systemu szkolnego. Wtedy system zaproponuje mu nowe cele – ścieżkę rozwoju zawodowego. Od zwykłego nauczyciela, poprzez mentora do lidera dla innych nauczycieli. Jako lider stanie się jednym ze współautorów nowego programu nauczania.⁷⁴⁶ Odpowiednio przygotowani i wyszkoleni liderzy zagwarantują trwałość zmian.⁷⁴⁷ System będzie ich wyszukiwał i rekrutował spośród obiecujących nauczycieli, wyszkoli ich i wdroży do roli liderów zmian.⁷⁴⁸ Nieugięci i wspierający liderzy z rewolucyjnym zapałem będą prowadzili całą kolektywę.⁷⁴⁹

Rola Oceniania Kształtującego.

Dla powodzenia reformy niezbędne będzie wprowadzenie Oceniania Kształtującego, ponieważ zawiera ono w swej strukturze informację zwrotną, która pozwala skutecznie oceniać nauczycieli i uczniów.⁷⁵⁰ Na przeszkodzie do przeprowadzenia reformy stoją oceny obiektywne.⁷⁵¹ Tradycyjnie nauczycieli ocenia się po wynikach uczniów. Ci nauczyciele, których uczniowie mają najlepsze wyniki są nagradzani, a ci, którzy mają gorsze są poddawani ewaluacji. Ale to jest system nagród i kar, więc jest złe. Zamiast oceniania powinno stosować się informację zwrotną, zarówno wobec uczniów, jak i nauczycieli. Informacja zwrotna wobec uczniów działa wtedy, gdy jest częścią Oceniania Kształtującego. Ono jest bowiem częścią kultury wspierającej uczenie się. Jednoczy ono w sobie trzy procesy: uczenie się – nauczanie – ocenianie, które skupiają się w jednolity proces. Na tej samej zasadzie trzeba zastosować Ocenianie Kształtujące dla nauczycieli.⁷⁵²

Reforma zakłada wprowadzenie do szkół tej nowej kultury organizacyjnej. Ocenianie Kształtujące jest więc częścią kolektywnej kultury kapitału społecznego.⁷⁵³

Ocenianie Kształtujące jako struktura nowej kultury kolektywnej ma dwie funkcje:

1. buduje potencjał – czyli poprawia metody nauczania i uczenia się;
2. buduje odpowiedzialność – czyli poprawia metody oceniania.

Najpierw wprowadza się Ocenianie Kształtujące dla uczniów, potem dla nauczycieli. Ale żeby zbudować potencjał uczniów, czyli poprawić ich metody nauczania niezbędne jest, aby powiększyć potencjał nauczycieli jako kolektywu – czyli wprowadzić jednolitą praktykę edukacyjną.⁷⁵⁴

Wprowadzenie Oceniania Kształtującego wymusi konieczność gruntownego zrewidowania ich poglądów. Jest ono nie tylko przekazywaniem informacji zwrotnej, ale też zespołem działań, które pozwolą na:

- przeniesienie odpowiedzialności za proces uczenia się na uczniów;
- stworzenie warunków, które umożliwią uczniom przyjęcie tej odpowiedzialności.⁷⁵⁵

Sukces rewolucji.

Same osobowości liderów i ich rewolucyjny zapał nie wystarczą. Musi nastąpić całościowa

746Zob. CEO 1 s.88.

747Ibidem s.83.

748Ibidem s.97-99.

749Zob. CEO 3 s.13-18.

750Ibidem s.14.

751Ibidem s.12.

752Ibidem s.13-18.

753Ibidem.

754Ibidem.

755Ibidem.

reforma systemu, która trwale wprowadzi nową kulturę organizacyjną szkoły.⁷⁵⁶ Cały system edukacji i wszyscy nauczyciele będą musieli koncentrować się na tym, czego uczą się uczniowie, a nie na programie nauczania.⁷⁵⁷ Do tego niezbędne jest pełne zaangażowanie nauczycieli. Zostanie ono osiągnięte dwojako:

1. Poprzez motywację zewnętrzną, opisaną wyżej, czyli przez system kontroli i odpowiedzialności przed kolektywem i społeczeństwem.
2. Poprzez motywację wewnętrzną, czyli powszechne poczucie autorstwa wśród nauczycieli. Skoro bowiem jednolita praktyka edukacyjna powstanie poprzez upowszechnienie autorskich praktyk nauczycieli – dzięki praktyce współpracy, więc wszyscy nauczyciele będą czuli się autorami reform.

Według OECD całościowa reforma prowadzi do zmiany kultury organizacyjnej. **Szkoła przestanie uczyć uczniów, a zacznie uczyć się razem z uczniami.** Wymaga to ciągłego doskonalenia nauczania, i tym właśnie będą zajmowali się nauczyciele. Nie będą już skupiać się na merytorycznej wiedzy przedmiotowej, ale na rozwoju metodyki. Będzie ona wymagała nieustannego zaangażowania nauczycieli oraz zaangażowania się wszystkich uczniów.

Dalszym etapem rewolucji będzie zaangażowanie i poczucie autorstwa zmian dla: rodziców, społeczności lokalnych, liderów biznesowych, całego społeczeństwa.

Zaangażowanie wszystkich ludzi w stałą poprawę nauczania, czyli doskonalenie metodyki będzie sukcesem rewolucji. Zagrożeniem dla sukcesu są obiektywne standardy wiedzy i oceny, m.in. podstawy programowe, tradycyjne oceny, indywidualny rozwój nauczycieli. W ramach reformy te przeszkody zostaną definitywnie usunięte.⁷⁵⁸

Rola technologii.

Chodzi tu o technologie informatyczno – komunikacyjne, znane u nas pod skrótem TIK. Skoro nastanie nowa, rewolucyjna kultura organizacyjna, to muszą też nadejść nowe, rewolucyjne TIK. Nowe treści programowe i metodyczne, oparte na TIK będą integralną częścią Oceniania Kształtującego, które będzie podstawą nowej kultury organizacyjnej. Nowych rozwiązań informatycznych dostarczy fundacja Gatesów oraz producenci filmowi. Nowe treści będą współtworzone przez uczniów i nauczycieli, zaawansowane technologicznie, połączą zaangażowanie, rozrywkę, łatwy dostęp do danych, pracę w grupie, jakość full-HD i będą się odnosić do rzeczywistych doświadczeń uczniów.⁷⁵⁹

Impuls do rewolucji.

Są trzy okoliczności, które mogą być takim impulsem. Musi zaistnieć co najmniej jedna z nich:

1. Kryzys polityczny lub gospodarczy.
2. Nowy lider polityczny lub strategiczny. Lider polityczny to najczęściej premier lub prezydent, lider strategiczny to zwykle minister edukacji. Tacy liderzy pojawiają się zazwyczaj w sytuacjach przełomów politycznych, co wiąże się przeważnie z pojawieniem się kryzysu.
3. Krytyczny raport – upublicznienie raportu o wynikach dotychczasowego systemu. Taki raport ma wstrząsnąć opinią publiczną i wywołać presję na rząd, aby ten wprowadził reformy. Bywa też taki scenariusz: jest nowy lider strategiczny, który chce przeforsować zmiany, ale nie ma akurat pod ręką żadnego kryzysu. Wówczas zamawia się raport wiedząc, że będzie on krytyczny. Jest to działanie celowe i kierunkowe. W wielu przypadkach

⁷⁵⁶Zob. CEO 3 s.13-18, także CEO 1 s.91.

⁷⁵⁷Zob. CEO 1 s.91.

⁷⁵⁸Zob. CEO 1 s.13-18.

⁷⁵⁹Zob. CEO 3 s.18-19

właśnie ten scenariusz był realizowany.⁷⁶⁰ Tak było np. w Wielkiej Brytanii, gdy w 1998 r. opublikowano raport OECD, wykorzystujący badania Paula Blacka i Dylana Williama. Odbiło się to szerokim echem w kraju i spowodowało, że w 1999 r. wprowadzono do brytyjskich szkół Ocenianie Kształujące. "Czasami trzeba zrzucić bombę na system, żeby pobudzić ludzi do działania."⁷⁶¹

Strategia reformy.

1. Ustalić zasady fundamentalne systemu, które nie podlegają negocjacom.
2. Obsadzić kluczowe stanowiska swoimi ludźmi.
3. Zaangażować interesariuszy – zapewnić sobie poparcie grup interesów, oferując im wpływ na funkcjonowanie systemu edukacji.
4. Zapewnić zasoby, czyli finansowanie – na realizację zadań fundamentalnych. Nie chodzi o poszukiwanie nowych źródeł, tylko o alokację istniejących.
5. Jak najszybciej pochwalić się pierwszymi sukcesami.⁷⁶²

Bardzo ważne jest, aby zapewnić odpowiednio długie pozostawanie u władzy nowego lidera.

Reformatorzy – rewolucjoniści wyszukują systemy edukacji, dojrzałe do przeprowadzenia rewolucyjnej reformy. Używają do tego międzynarodowych testów sprawdzających umiejętności: FIMS, FISS, SIMS, TIMSS, PIRLS, PISA, a także wyników testów krajowych.⁷⁶³ Szczególnie test PISA cieszy się dużym zainteresowaniem na całym świecie. Program PISA jest koordynowany przez OECD. Program ten nie jest tylko oceną wyników nauczania, tylko narzędziem do jego zmiany.⁷⁶⁴

4.3. PODSUMOWANIE ROZDZIAŁU

Powyżej został opisany model przeprowadzenia reformy edukacji, która ostatecznie wprowadzi Edukację Włączającą. Elementy tego modelu już zostały lub właśnie są wdrażane w wielu państwach Europy. Spróbujmy przyjrzeć się jego rzeczywistym założeniom.

Jest tu fundamentalne założenie wstępne, że raz osiągnięty poziom rozwoju systemu utrzymuje się sam z siebie. Momentem kluczowym reformy jest osiągnięcie poziomu bardzo dobrego. Oznacza on, że powszechne społecznie są następujące zjawiska: uczniowie mają osiągnięte podstawowe umiejętności, nauczyciele mają złożone umiejętności i kompetencje, wyrównane są różnice edukacyjne między klasami i szkołami. W tym momencie można wprowadzić reformę. Warunkiem jest utrzymanie poziomu systemu. Eksperci rewolucji uważają, że skoro system się czegoś nauczył, to już to będzie umiał. Oni postrzegają system edukacji jako byt sam w sobie, niemalże osobowy. Nie dostrzegają natomiast ludzi. Co roku do systemu edukacji trafiają nowi uczniowie, których trzeba uczyć wszystkiego od podstaw. Ci, co skończyli niższy etap przeszli na wyższy i znowu trzeba ich uczyć kolejnych rzeczy od podstaw. Edukacja jest niekończącym się powtarzaniem tych samych czynności co roku. Eksperci rewolucji sami stwierdzili, że najlepsze efekty w nauczaniu społeczeństwa daje odgórne narzucanie programu, wzorców, wymagań i ścisła kontrola. Nasuwa się pytanie, skąd w kolejnych rocznikach wchodzących do szkół ma się wziąć

⁷⁶⁰Ibidem s.103.

⁷⁶¹Zob. CEO 2.

⁷⁶²Zob. CEO 3 s.110-118.

⁷⁶³Ibidem s.118.

⁷⁶⁴Zob. CEO 1 s.11.

wiedza, jeśli system nie będzie się nią zajmował? Po rewolucji system zajmie się doskonaleniem metodyki. To jest istotne, ale bez wiedzy merytorycznej będzie nieskuteczne. Chyba, że przyjmiemy założenie, że system edukacji nie ma na celu wyposażenia społeczeństwa w wiedzę i umiejętności. Przy takim założeniu docelowym ten model ma sens.

Omawiając typy technik reformatorskich eksperci wyróżnili dwie: nakaz i perswazję. Obie mają swoje wady i zalety. Jedną z wad perswazji jest dopuszczenie do decyzji i publicznej debaty w systemie edukacji czynników niefachowych – czyli interesariuszy i opinii publicznej. Okazuje się oto, że nie potrafią oni zrozumieć złożonych problemów i porozumieć się co do celów, więc wytyczają takie cele, które potrafią zrozumieć i łatwo zmierzyć. Stąd właśnie bierze się nacisk na testowanie. Jest to jeden z zarzutów, który pod adresem tradycyjnej edukacji wysuwają zwolennicy Oceniania Kształtującego. Okazuje się jednak, że źródłem problemu nie jest wcale tradycja, tylko wprowadzenie elementów reformy przez zwolenników Oceniania Kształtującego. Bo właśnie oni chcą dopuścić do głosu w systemie edukacji interesariuszy i opinię publiczną, pomimo, że sami wykazują, że to prowadzi do testowania. Jest to logiczna sprzeczność, chyba, że celem nie jest poprawienie sytuacji, tylko spowodowanie chaosu.

Ciekawie przedstawia się koncepcja warstwy pośredniczącej. Składają na nią różne podmioty: rodzice, rodziny, lokalni pracodawcy, specjaliści, społeczność lokalna. Najistotniejsze jednak wydają się następujące grupy: samorząd, organizacje pozarządowe i społeczne. Jedną z bardzo istotnych cech reformy jest decentralizacja, oddanie przez państwo kontroli nad szkołami i przekazanie jej samym szkołom i warstwie pośredniczącej. Warstwa ma trzy role. Pierwsza to nadawanie kierunku rozwoju szkołom, czyli decydowanie, co się będzie działo w szkołach. Mieści się w tym tworzenie treści programowych dla uczniów. Druga rola to bufor między państwem a szkołami, aby oddzielić szkoły od wpływu państwa, i stłumić opór społeczny, który może się pojawić przy wprowadzaniu reformy. Trzecia rola to medium – pomoc w poziomych kontaktach między szkołami. W ten sposób będzie rozpowszechniana jednolita praktyka edukacyjna, czyli nowy wzorzec normatywny. Nie jest to nic innego, jak nowe prawo oświatowe, będące poza kontrolą państwa. Państwo ma nadal finansować cały system i jego interesariuszy, ale nie ma kontrolować tego, co tam się będzie działo. Organizacje pozarządowe i społeczne nie zawsze są tworzone oddolnie w szczytnych celach. Czasami są to reprezentacje potężnych grup interesów, które chcą załatwiać swoje interesy poza wolą państwa i społeczeństwa. Dysponują ogromnymi finansami i świetną organizacją. Udają inicjatywy obywatelskie po to, aby rozszerzać swoje wpływy. Państwo rezygnując z wpływu na system edukacji oddaje pokątną część swojej suwerenności. Zostaje ona przekazana nie bardzo wiadomo komu. Tak ważna rola, jak formowanie kolejnych pokoleń obywateli może trafić do podmiotów wrogich państwu i społeczeństwu.

Kolektywizm jest wręcz afirmowany, na każdym kroku. Kolektywy interesariuszy, uczniów, szkół, nauczycieli. Po reformie – rewolucji nie będzie już miejsca dla jednostki. Wszystko to pod hasłem zaspokajania indywidualnych potrzeb. Ale to właśnie kolektyw ma je diagnozować i zaspokajać. Potrzeby będą realizowane kolektywnie. To trochę tak, jakby zespołowo zaspokajać głód. Uczniowie mają mieć indywidualny plan nauczania, ale wszyscy według jednego wzorca. Wsparcie ma być kierowane do każdego ucznia nie indywidualnie, tylko systemowo. Ale wszystko bije kolektyw nauczycieli. Rewolucja rezygnuje z ich rozwoju indywidualnego, bo to szkodzi włączeniu. Nauczyciele mają się rozwijać kolektywnie. Używa się terminu: kapitał społeczny jako cechy grupy zawodowej. Kapitał społeczny oznacza coś zupełnie innego i to pojęcie jest tu nadużywane. Nauczyciele mają odrzucić swoją indywidualną praktykę i przyjąć praktykę kolektywu. Będą w tym pilnowani przez swoich kolegów i całe społeczeństwo. Czy to przypadkiem nie kojarzy się z totalitaryzmem? Nie wiadomo w ogóle, w jakim trybie ma powstawać ta wspólna praktyka. Eksperci twierdzą, że wszyscy nauczyciele będą się wymieniać doświadczeniem, a jak środowisko uzna, że coś jest dobre, to stanie się prawem. Taka powszechna wymiana jest po prostu

nierealna, bo spowodowałyby nieopisany chaos, poza tym nikt nie miałby na to czasu. W innym miejscu napisano, że prawo do autorstwa jednolitej praktyki będą mieli liderzy. A więc już nie wszyscy nauczyciele demokratycznie, tylko jakaś wąska grupa. Liderzy będą wyłaniani, rekrutowani i szkoleni przez system, będą nieustraszonymi rewolucjonistami i będą prowadzili cały kolektyw. Liderzy będą dowodzić nauczycielami i tworzyć prawo. Będą wyłaniani przez system, czyli znowu pytanie – przez kogo? Nie wiadomo dokładnie, ale wydaje się logiczne, że przez tych samych interesariuszy, którzy będą tworzyć treści programowe. Współautorstwo wszystkich nauczycieli nie będzie faktem, tylko poczuciem, i tak właśnie o tym piszą eksperci. Proponują więc oni nauczycielom rodzaj złudzenia.

Kompetencje nauczycieli przyszłości zawierają krytyczne myślenie i aktywność obywatelską, przy czym nie jest wyjaśnione, co to oznacza. Krytyczne myślenie może bowiem oznaczać krytykowanie wszystkiego w czambuł, a może też być zdrowym sceptycyzmem. Aktywność obywatelska może oznaczać uczestnictwo w działaniach destabilizujących państwo, a może też przejawiać się w postawie propaństwowej. Żyjemy w takich czasach, że pojęcia stały się niedookreślone i mogą oznaczać przeciwieństwa. Mamy prawo oczekiwać od ekspertów, że pojęcia niedookreślone zostaną przez nich opisane dokładnie. Czegoś jednak brak w tych kompetencjach, a mianowicie brak merytorycznej, na wysokim poziomie, przedmiotowej wiedzy i umiejętności. Chyba, że celem edukacji nie ma być już wiedza i umiejętności.

Każdy, kto rozumie szkołę jako zjawisko kulturowe ma prawo czuć się zaniepokojony, gdy spotyka twierdzenie, że edukacja ma być ideologią, ujętą w obowiązkową jednolitą praktykę, a każdy nauczyciel ma jej służyć. Edukacja kulturowa jest wolna od ideologii, bo liczy się prawda. Jak się wydaje, Edukacja Włączająca jest zanurzona w ideologii.

Nastąpi rezygnacja z obiektywnych wzorców, programu nauczania i ocen. Zamiast tego będzie Ocenianie Kształtujące, które będzie miało wszystko w sobie. Nauczanie, uczenie się, ocenianie. Uczniowie mają przejąć odpowiedzialność za swój proces edukacji. Nasuwa się kolejna poważna wątpliwość, co się stanie, gdy w skali społecznej pozwoli się dzieciom na decydowanie o swojej przyszłości? Czy dzieci powinny o tym decydować, czy może jednak dorośli, którzy mają dojrzałość, wiedzę życiową i kompetencje?

Rezygnacja z obiektywnych programów nauczania oznacza zaprzestanie nauczania wiedzy. Rezygnacja z obiektywnych ocen oznacza, że nikt nie będzie wiedział, co kto umie. Zamiast obiektywnej oceny będzie subiektywny opis, albo samoocena, albo ocena koleżeńska. To nie da żadnego obrazu prawdy, ani uczniowi, ani nauczycielowi, ani rodzicom, ani pracodawcy, ani nikomu innemu. Ale być może o to właśnie chodzi.

Ograniczenie nauczania do Oceniania Kształtującego spowoduje, że nauczyciele i uczniowie będą zajmowali się metodyką. O to między innymi chodzi w rewolucji. Ma być ciągła poprawa nauczania, czyli metodyki. Mają być w to zaangażowani wszyscy nauczyciele i wszyscy uczniowie. Docelowo rewolucja pochłonie także rodziców, liderów biznesowych i całe społeczeństwo. Czyli wszyscy ludzie w kraju będą w szkołach zajmowali się doskonaleniem metodyki. Pytanie, kto wówczas będzie pracował w pozostałych działach gospodarki. Być może ci wszyscy ludzie będą robić to po godzinach. Tak czy inaczej, będzie to wymarzona sytuacja dla tych sił, które będą chciały kontrolować całe społeczeństwo. Wszyscy ludzie będą w znanym miejscu robić wiadome rzeczy, i nie będą mieli czasu na nic innego.

Szkoła przestanie uczyć uczniów, a zacznie uczyć się razem z uczniami. Czy to oznacza, że szkoła nic nie umie i musi się dopiero nauczyć? To po co komu taka szkoła? Ale jeśli już nauczy się czegoś razem z uczniami, to co ma zrobić, gdy przyjdą nowi uczniowie, którzy jeszcze niczego

nie umieją? Szkoła będzie musiała się uczyć razem z nimi. Ale skoro już nauczyła się czegoś razem z poprzednimi uczniami, to będzie już umieć więcej, niż nowi. A skoro ma się uczyć razem z nimi, to będzie musiała zapomnieć to, czego się nauczyła. Ale jeśli zapomni, to nie będzie mogła uczyć się razem z tymi poprzednimi. Oni będą chcieli iść dalej, ale szkoła nie będzie mogła uczyć się razem z nimi, bo musiała zapomnieć, czego się dotąd nauczyła. To zakrawa na dowcip, ale jest próbą racjonalizacji twierdzenia, że szkoła ma się uczyć razem z uczniami. Nie da się tego racjonalnie przedstawić, to twierdzenie jest wewnętrznie sprzeczne i prowadzi do absurdu. Chyba, że w szkole nikt nie ma się nauczyć, wówczas to twierdzenie nabiera logiki.

I wreszcie kwestia impulsu do rewolucji, czyli wystrzału z Aurory. Takim impulsem jest nowy lider lub jakiś poważny kryzys. A gdy nie ma akurat kryzysu, to się go wywołuje, zamawiając i publikując raport, o którym wiadomo, że będzie krytyczny. Jeśli nie ma kryzysu, to należy go wywołać. Zakrawa to na manipulację faktami po to, aby uzasadnić założony z góry zamiar. Nie bez kozery jest tam znamienne zdanie: "czasami trzeba zrzucić bombę na system, żeby pobudzić ludzi do działania".

Otrzymujemy dość dokładny opis przejmowania kontroli nad systemem edukacji przez siły spoza państwa, ukryty pod nazwą "całościowej reformy edukacji" lub "nowej kultury organizacyjnej". Siły te przenikają do państw pod przykrywką różnych organizacji pozarządowych, tworzących "warstwę pośredniczącą". Dotychczasowa wiedza, wynikająca ze znanej nam praktyki pozwala sądzić, że siły te reprezentują wielki międzynarodowy kapitał, określany też wspólną nazwą jako "globaliści". W taki oto sposób globaliści przejmują kontrolę nad wychowaniem i edukacją całych społeczeństw.

ROZDZIAŁ 5

SYSTEM KONTROLI

Kwestia definicji.

Przeszliśmy więc przez zawilosci dokumentów źródłowych. Czytelnik musi mieć świadomość, że są one pisane takim językiem, że po pierwszym przeczytaniu trudno uchwycić cały sens. Trzeba dokonywać za każdym razem egzegezy tekstu, żeby spośród meandrów i ozdobników, pomiędzy kwiecistych, wielokrotnie złożonych zdań uchwycić przebieg myśli autorów i zrekonstruować cały ciąg logiczny. Ta praca została wykonana i dzięki temu czytelnik może pojąć całą głębię koncepcji Edukacji Włączającej. Zbliżamy się już do końca rozważań, więc możemy wrócić do kwestii, którą postawiliśmy na początku, mianowicie definicji Edukacji Włączającej.

Edukacja Włączająca jest sposobem konstrukcji nowego człowieka, metodą budowy nowego społeczeństwa, mechanizmem utrzymania nad tym społeczeństwem kontroli oraz wyzwisku jego zdolności twórczych.

Należy postawić pytanie, dlaczego dotąd myśl pedagogiczna nie dokonała takiej analizy i nie zdobyła się na próbę rzetelnego opisu zjawiska i wyciągnięcia wniosków. Wydaje się, że są tu trzy odpowiedzi. Po pierwsze, pedagogika zajmuje się głównie nauczaniem i wychowaniem. Nie może zajmować się wszystkimi zagadnieniami złożonych systemów społecznych, bowiem od tego jest systematyka nauk, żeby jedna z nich nie musiała zajmować się wszystkim. Tu mamy do czynienia

z systemem, który pozornie skupia się na edukacji, dlatego w powszechnym przekonaniu właściwą nauką do jego analizy jest pedagogika. Inne działy nauk nie zajmują się tym, gdyż uważają, że leży to poza zakresem ich kompetencji. Tymczasem model Edukacji Włączającej jest sam w sobie systemem dużo bardziej złożonym, niż wszystkie inne systemy oświaty. Perspektywa edukacyjna tu nie wystarczy, nie ma właściwych narzędzi. Żeby zrozumieć, czym jest Edukacja Włączająca należy połączyć wiele dziedzin wiedzy: pedagogiczną, edukacyjną, psychologiczną, historyczną, społeczną, ekonomiczną, filozoficzną, politologiczną. Tu leży powód, dla którego problem, którym się zajmujemy nie zostanie zrozumiany, jeśli jego wyjaśnienie ograniczy się do perspektywy edukacyjno – pedagogicznej.

Po drugie, nawet gdyby myśl pedagogiczna poszerzyła swój obszar zainteresowań i objęła wszystkie wymienione dziedziny nadal nie dokonałaby obiektywnej analizy. Nauki pedagogiczne są bowiem silnie skolonizowane przez antypedagogikę, która jest powiązana z postmodernizmem, który jest z kolei powiązany z neomarksizmem. Te powiązania sprawiają, że stosunek współczesnej pedagogiki wobec Edukacji Włączającej nie jest obiektywny, tylko afirmatywny.

Po trzecie, mało kto o tym wie. Każdy normalny człowiek ma jakąś pracę i swoje zajęcia, i nawet do głowy mu nie przyjdzie, że gdzieś tam, w jakichś odległych gabinetach jakieś burze mózgow tworzą zawiłe koncepcje, których nawet Orwell by nie wymyślił, a które stawiają świat na głowie.

Czas więc nazwać po imieniu ten złożony system społeczno – polityczno – ekonomiczno – ideologiczny, którym będzie społeczeństwo inkluzyjne, zbindowane dzięki Edukacji Włączającej.

Nosi on wszelkie cechy komunizmu, i to takiego, który jest promowany przez antykulturowy neomarksizm. Jest to system kontroli totalnej, w którym jednostka kontrolowana jest przez system, system kontroluje sam siebie, a ponadto kontrolowany jest z zewnątrz.

Takie twierdzenie może budzić niedowierzanie i sprzeciw, ale, niestety, jest głęboko uzasadnione.

Człowiek

Człowiek w systemie Edukacji Włączającej jest ubezwłasnowolniony, a jako jednostka bezradny. System diagnozuje potrzeby każdego człowieka, następnie realizuje te potrzeby, opiekuje się nim na każdym etapie edukacyjnym, a potem roztacza kontrolę przez całe życie dorosłe.

Każdy uczeń jest traktowany jak dziecko specjalnej troski. Najpierw jest wczesna interwencja, najlepiej już w przedszkolu. Następnie szkoła, w której każdy otrzymuje continuum wsparcia, określane przez system. Składają się nań indywidualne programy nauczania i terapii, potem indywidualny plan przejścia z edukacji do zatrudnienia. Na każdym kroku wokół człowieka krążą różne zespoły wielospecjalistyczne, które na bieżąco diagnozują i określają jego wszystkie potrzeby edukacyjne, psychologiczne i emocjonalne. Indywidualny plan przejścia jest planowaniem życia człowieka, jest on później wdrażany i nadzorowany przez zespół, a w miejscu zatrudnienia absolwentowi towarzyszy asystent. Gdy pracownik chce lub musi przekwalifikować się, wraca do szkoły i proces się powtarza.

Wiedza ogólna ograniczona jest do poziomu, który umożliwia jedynie realizację podstawowych potrzeb życiowych. Kształcenie i szkolenie zawodowe polega na tym, że uczeń już na początku szkoły ponadpodstawowej ma wyznaczany zawód i określany przydział do konkretnego miejsca pracy. Ograniczana lub pomijana jest wiedza teoretyczna jako zbędna, kształcone są natomiast umiejętności praktyczne, ale tylko te niezbędne dla wyznaczonego stanowiska pracy. Zostało to nazwane doświadczeniem realnego życia i przedstawione jako wielki atut.

Holistyczne podejście do ucznia oznacza, że w procesie edukacji jest uwzględniany całokształt wszystkich jego uwarunkowań – środowisko rodzinne, kulturowe, relacje społeczne, zachowania w grupie, stany emocjonalne, zainteresowania. System na bieżąco analizuje, przetwarza i ocenia

jego zachowania w szkole i poza szkołą. Wymaga to zbierania wszelkich informacji o człowieku, co wyklucza jakąkolwiek prywatność. Całe spektrum życia człowieka staje się własnością publiczną. Taką rzeczywistość, w której jakiś system zbiera i analizuje wszelkie informacje o jednostce nazywamy inwigilacją. Jednak na tym się nie skończy, ponieważ holkistyczne podejście do ucznia oznacza również, że działania systemu wobec ucznia obejmą także jego środowisko wychowawcze. Oznacza to, że system będzie ingerował w relacje wewnątrz rodzin, narzucając swój model wychowania. Będzie to więc system totalitarnej kontroli rodzin, aby realizowały tylko jedyny dozwolony model wychowania.

Zaspokajanie wszystkich potrzeb edukacyjnych, emocjonalnych i społecznych wszystkich uczniów oznacza, że ludzie nie będą umieli sami zaspokajać swoich potrzeb, tylko będą uzależnieni od systemu wsparcia, który im to zapewni. Ten system będzie jednocześnie określał te potrzeby, korzystając z pracy specjalistów od psychiki i zachowań. Ludzie poza tym systemem będą całkowicie bezradni, bo ich psychika nie pozwoli im na samodzielne działanie. Wszelka sprawczość będzie należała do systemu, nie do człowieka.

Praca wychowawcza systemu będzie polegała na dopasowywaniu się do emocji uczniów. Tak wychowywani ludzie nigdy nie dorosną, bo zawsze będą emocjonalnymi dziećmi. Człowiek, aby stał się dorosły i samodzielny, aby był w stanie sam decydować o sobie musi nauczyć się panować nad swoimi emocjami. Musi umieć przemóc swoje słabości i liczne dyskomforty psychiczne. Jeśli tego nie zostanie nauczony, nigdy nie będzie samodzielny. Tacy będą ludzie po wychowaniu włączającym. Niezdolni do samodzielności, zdani na wsparcie psychiczne, psychologiczne, psychiatryczne, edukacyjne, organizacyjne, ekonomiczne. A skoro tak, to system będzie miał uzasadnienie do tego, aby ich ubezwłasnowolnić i wyznaczać im ścieżki życia.

Edukacja Włączająca nie będzie starała się wyrównać deficytów uczniów. Uzasadnia to argumentem, że nie wolno nikogo dyskryminować, szufladkować, kategoryzować. Pokazanie uczniowi, że nie umie, ale może i powinien się nauczyć zostało uznane przez Edukację Włączającą za szufladkowanie, kategoryzowanie i dyskryminację, a ponadto za wywieranie presji i traumatyzowanie, co prowadzi do frustracji, depresji, zamknięcia się na wiedzę i prób samobójczych. Oznacza to, że nikt nie pozna prawdy o sobie samym. Nie pozna rozmiarów swojej niewiedzy, bo będzie utrzymywany w poczuciu, że wie i umie wszystko co powinien, że jak będzie trzeba, to da sobie radę, że w każdej chwili wszystkiego może się dowiedzieć i nauczyć, że świat zawsze się do niego dostosuje. Przez cały okres edukacji system właśnie tak będzie się zachowywał, więc to poczucie zostanie głęboko zakorzenione w psychice tak edukowanych ludzi. Ale to poczucie to złudzenie. Gdy kiedyś ci ludzie staną w obliczu rzeczywistych okoliczności, które się do nich nie dostosują, przeżyją życiową tragedię. A wówczas system pospieszy z kolejnym wsparciem, tym razem dla dorosłych, i znowu będzie miał uzasadnienie swojego istnienia i swojej władzy. Jest to sposób na ubezwłasnowolnienie całego społeczeństwa.

Specjalne potrzeby edukacyjne.

Rosnąca ilość uczniów z SPE jest uzasadnieniem wprowadzenia Edukacji Włączającej. Mamy tu do czynienia ze złożoną kwestią, której wyjaśnienie wymaga pewnych uproszczeń.

Są tu trzy grupy problemów. Pierwszy to uczniowie, którzy rzeczywiście mają SPE, w tym niepełnosprawni, w tym niepełnosprawni intelektualnie. Tacy uczniowie nie są w stanie uczyć się zwykłym trybem. Jednak pozbawieni edukacji byłiby skazani na brak szans życiowych. Dlatego stworzono dla nich szkolnictwo specjalne, w którym są przewidziane specjalne programy edukacyjno – terapeutyczno – wychowawcze, gdzie są właściwie przygotowani specjaliści, gdzie jest czas i przestrzeń, aby ci uczniowie mogli uczyć się według swoich możliwości. Szkoły specjalne zapewniają im szanse życiowe na takim poziomie, który jest dla nich dostępny. Propaganda włączająca głosi natomiast, że szkoły specjalne są rodzajem więzienia, sztuczną bańką, przez którą uczniowie ci są pozbawieni możliwości uczestniczenia w naturalnych relacjach społecznych. Psychopeda twierdzi również, że szkoły specjalne dają edukację gorszej jakości,

ponieważ mają ograniczony program nauczania. Dlatego forsuje pomysł, żeby tacy uczniowie byli włączani do szkół zwykłych i używa argumentów emocjonalnych. Twierdzi bowiem, że tylko tak będą w pełni realizowane ich prawa i stwarzane im szanse życiowe. Ta argumentacja całkowicie pomija fakt, że szkoły specjalne dla takich uczniów są w istocie dobrodziejstwem, a włączenie ich do zwykłych szkół nie jest stwarzaniem szans, tylko ich przekreśleniem. Zwykła szkoła, przyjmując takich uczniów musi dostosować się do ich specjalnych potrzeb, a więc musi po części stać się szkołą specjalną. Tak więc twierdzenie, że są oni traktowani równo i dostają edukację na takim samym poziomie, jak pozostali uczniowie jest iluzją. Z drugiej strony zwykła szkoła nie jest szkołą specjalną, więc nie jest w stanie dostosować się do wszystkich specjalnych potrzeb i utrzymać wysoki poziom nauczania. Prosta konsekwencją takiego stanu rzeczy jest ogólne pogorszenie jakości edukacji, na czym cierpią uczniowie bez SPE.

Drugi problem to uczniowie, których problemy wynikają z niewłaściwego wychowania w domu. Trzeba mieć świadomość, że od 1989 r do Polski wlewa się wodospad antykultury, promowanej przez wszechobecne media, oraz antypedagogiki, forsowanej przez psychopedę. Te czynniki celowo walczą z wszelkimi autorytetami, niszczą proces wychowawczy i psychikę człowieka. Uczniowie trafiający do szkół są już antywychowani, i ten proces trwa w czasie nauki szkolnej. Szkoła mogłaby wyrównać te deficyty, przynajmniej do poziomu, który umożliwi tym uczniom właściwy proces edukacji. Niestety szkoła została programowo pozbawiona skutecznych narzędzi. Uczniowie ci dostają przywilej SPE i szkoła, zamiast wyrównywać ich braki musi się do nich dostosować.

Trzeci problem jest odmianą problemu drugiego. Należą tu uczniowie, którzy najzwyczajniej nie chcą się uczyć, a rodzice akceptują to i żądają od szkoły znaczącej redukcji wymagań. Powodem jest niefrasobliwość rodziców połączona z brakiem świadomości, do czego służy edukacja szkolna. Żądają więc oni braku obowiązków i jednocześnie wysokich wyników dla swoich dzieci. Ponieważ to nie jest możliwe, więc ubiegają się o przywilej SPE i zazwyczaj go otrzymują. Szkoła nie ma wyjścia i jest zmuszona, aby się dostosować.

Te okoliczności powodują w szkole narastający chaos, frustracje nauczycieli i zarzuty pod adresem tradycyjnej, kulturowej edukacji. Ponieważ nie da się włączyć do szkoły kulturowej wszystkich SPE i jednocześnie utrzymać wysoki poziom nauczania, ulega on nieuchronnemu obniżeniu. Dodać należy inne jeszcze okoliczności: niszczący wpływ antypedagogiki, trawiący edukację od wewnątrz, oraz propagandę, wymierzoną w szkołę, jako część antykultury, walczącej z każdym autorytetem. Trudno więc dziwić się, że posłuch znajdują opowieści o cudownych sposobach na uzdrowienie sytuacji. Takim sposobem jest właśnie Edukacja Włączająca. Mając tą wiedzę, można dojść do wniosku, że te wszystkie destrukcyjne działania są przeprowadzane właśnie po to, aby wzbudzić powszechne przekonanie, że Edukacja Włączająca jest jedynym rozwiązaniem.

Wiedza.

Brak podstaw programowych, czyli obiektywnego standardu wiedzy sprawi, że uczeń nie będzie wiedział, czego ma się uczyć. Nie będzie nawet wiedział, że taka wiedza istnieje. To, czego mają uczyć się ludzie będzie określał system, określając indywidualne programy nauczania. Będą one dostosowane do indywidualnych potrzeb, które będzie diagnozował system. Na każdym kroku uczeń będzie poddany ewaluacji. Jest ona wpisana w Ocenianie Kształtujące, które stanie się jedyną metodyką i wyeliminuje obiektywne oceny. Brak ocen sprawi, że nikt nie będzie wiedział, co wie i umie, a czego nie, a brak obiektywnego standardu wiedzy spowoduje, że nie nabędzie samoświadomości, co powinien wiedzieć i umieć. To wszystko określi mu system w indywidualnym planie nauczania. Ocenianie Kształtujące zawiera informację zwrotną, która będzie go prowadziła jak po sznurku krok po kroku, a ewaluacja dopilnuje, aby przypadkiem nie zбочył z wytyczonej ścieżki i nie dowiedział się więcej, niż powinien.

Ludzie będą więc pozbawieni większości wiedzy, ubezwłasnowolnieni psychicznie i uzależnieni od systemu planującego życie. Tacy wejdą w dorosłość. Można spodziewać się następujących

skutków: brak umiejętności nawiązywania normalnych relacji międzyludzkich, trudności w założeniu i utrzymaniu trwałych związków, brak umiejętności wychowania swoich dzieci, problemy psychiczne, depresje.

Wychowanie.

Tacy dorośli ludzie będą mieli dzieci. Sami nie będą umieli ich wychować, więc proces ten zostanie przejęty przez system. Będzie on miał kolejne mocne uzasadnienie dla siebie, działając w interesie dzieci. System przejmując od rodziców wychowanie jednocześnie nie odbierze im praw, a więc również obowiązków rodzicielskich. Tyle, że będą one realizowane przez system. Edukacja Włączająca na każdym kroku podkreśla, że rodzice będą zaangażowani do współpracy ze szkołami. Dorośli ludzie będą więc wchłonięci i zagospodarowani przez system. A ponieważ dominująca większość ludzi ma przynajmniej jedno dziecko, więc ta dominująca większość będzie robić to, co system zaplanuje, w miejscu, które system określi, będąc tak pochłonięta współpracą z systemem, że nawet nie pomyśli, że można żyć inaczej.

Kwalifikacje.

Większość absolwentów szkół włączających będzie miała niskie kwalifikacje zawodowe, co mimochodem przyznaje sam system. Można sobie wyobrazić, jakie wynagrodzenia będą otrzymywać pracownicy o niskich kwalifikacjach. Ale w ramach systemu będą mogli polepszyć swój los, czemu służą dwa mechanizmy. Pierwszy to mechanizm migracji wyprzedzającej. Autorzy koncepcji twierdzą, że będzie ona bezpieczna, wyważona, sprawiedliwa, uporządkowana i regularna. Pojawią się nowe, elastyczne modele migracji – czasowa, cyrkulacyjna, reemigracja.

Drugi mechanizm to nauka przez całe życie. Nieświadomym wydaje się, że będzie to poszerzanie swojej wiedzy, zwiększenie potencjału intelektualnego i zawodowego, atrakcja dla seniorów. Trzeba jednak spojrzeć na to z innej strony. Wydaje się, że to nie będzie możliwością, tylko koniecznością, wynikającą z warunków ekonomicznych. Społeczeństwo niskich kwalifikacji nie będzie w stanie zarobić na swoje utrzymanie, co zmusi ludzi do dodatkowej pracy. Dotyczy to także emerytów. Nie myślmymy o uniwersytecie trzeciego wieku, ale raczej o dorabianiu do emerytury. Do tego potrzeba kwalifikacji, których ludzie nie nabędą za młodu, bo system zbuduje w nich złudne poczucie, że nie muszą, dlatego przez całe dorosłe życie będą musieli uzupełniać wiedzę podstawową. Dla takich potrzeb system będzie otwarty i przygotuje rozwiązania, aby walczyć z problemami, które sam spowodował.

Migracje.

Członkowie społeczeństwa inkluzywnego będą więc musieli być gotowi na częste zmiany pracy i miejsca pobytu. Jest to jeden z powodów, dla których tak mocno wspiera się współpracę w grupie i różnorodność kulturową. Każdy człowiek ma się tak samo dobrze czuć na plantacjach w Hiszpanii, w winnicach w Italii, na zmywakach w Anglii, na szparagach w Niemczech, na stepach Kazachstanu, w kopalniach Workuty i Konga. Wszędzie ma być odnoszącym sukcesy obywatelem świata. Wszędzie będzie pracował w jakimś wielokulturowym zespole. Ma być zawsze gotów do zmiany, tam, gdzie będą potrzeby, dokąd trzeba będzie przemieszczać zasoby ludzkie. O ile łatwiej będzie zarządzać tymi wszystkimi rodzajami masowej migracji, gdy wszyscy migranci będą wyszkoleni według tego samego wzorca, i każdy będzie potrafił funkcjonować w zespole, a wszystkie zespoły w dowolnym miejscu pracy na całym globie będą działać według jednolitego wzorca.

Koszta.

Wszystkie programy wsparcia, które oferuje Edukacja Włączająca są już teraz horrendalnie drogie, a będą jeszcze droższe. Przyznają to sami autorzy. Będą one tworzyły kolejne problemy,

kolejne potrzeby i kolejne specjalności. Będą kształceni i zatrudniani kolejni specjaliści. System wprowadzania absolwentów na rynek pracy będzie obniżał wydajność pracowników i powiększał koszty ich pracy. Pojawi się obowiązek opłacania następujących ludzi i działań: specjaliści w szkolnych zespołach wielospecjalistycznych; asystenci absolwentów w miejscu pracy; dopłaty dla pracodawców za niskie kwalifikacje pracowników; przekwalifikowanie absolwentów. Znakomita większość zatrudnianych "specjalistów" będzie całkowicie zbędna społeczeństwu i koniecznie niezbędna dla systemu. Rosnące koszty obciążą społeczeństwo. Ten problem istnieje już obecnie, ale jedyną refleksją jest dosypać pieniędzy i zapewnić więcej tego samego.

Kolektywizm.

Funkcjonowanie całego systemu opiera się na kolektywizmie. Wszystko odbywa się grupowo – nauczanie, uczenie się, ocenianie, podejmowanie decyzji. Początkowo wydaje się, że trudno to pogodzić z indywidualizacją i personalizacją w stosunku do uczniów, którą Edukacja Włączająca uznaje za jedną z zasad fundamentalnych. Ta sprzeczność jednak jest pozorna, ponieważ taka indywidualizacja zgadza się z kolektywną ideą włączenia. Na pewnym poziomie każdy człowiek jest taki sam. To widać w antropologii Edukacji Włączającej, która definiuje człowieka jako zbiór trzech rodzajów potrzeb – ogólnoludzkich, mniejszościowych oraz indywidualnych. Jednakże w społeczeństwie włączającym wszystkie potrzeby wszystkich ludzi zaspokajają system, więc potrzeby indywidualne są zaspokajane kolektywnie. Żeby to stało się możliwe, postmodernizm dokonał redukcji człowieka do biologicznego bytu, którego potrzeby ograniczają się do sfer emocji, popędów i behawioru. To było warunkiem wstępnym budowy nowego społeczeństwa i zaczęło się jeszcze przed powstaniem koncepcji Edukacji Włączającej. Ta postmodernistyczna antropologia jest podstawą antropologii włączającej i jej wizji nowego człowieka, którego ma stworzyć Edukacja Włączająca.

Całe społeczeństwo jest kolektywnie włączone w system edukacji i rozwój Oceniania Kształtującego. Ciekawe, że nikt nie zwrócił uwagi na to, że do takiego włączenia niezbędny jest aparat terroru, inaczej nie uda się zagnać całego społeczeństwa do kolektywu. Próby kolektywizacji prowadzono zarówno w nazistowskich Niemczech, jak i w komunistycznych utopiach, np. w ZSRR, Chinach, Kambodży, Kubie, Korei Północnej.

Nauczyciele.

Nowego wymiaru nabiera rola nauczycieli. Przystają być fachowcami od wiedzy przedmiotowej, a stają się fachowcami od metodyki. Ale i tak najważniejszą kompetencją nauczyciela jest przydatność dla systemu. Polega ona na wierności ideologii włączenia, czyli komunizmowi oraz krytycznym myśleniu. Należy się domyślać, że wyłączone będzie krytyczne myślenie o systemie. To pojęcie należy rozumieć tak, jak je rozumie postmodernizm, czyli neomarksistowska Szkoła Frankfurcka, która wypracowała teorię krytyczną. Mówiąc w skrócie, oznacza ona krytykowanie wszystkiego, co jest przeciw, w celu usunięcia tego z drogi. W obecnym kontekście wydaje się, że chodzi o zniesienie do reszty tradycyjnych fundamentów i likwidację w zarodku wszelkich opinii, które mogłyby podważyć zasadność systemu. Jeśli tak, to wydaje się, że nauczyciele będą spełniać rolę komisarzy politycznych, niosących społeczeństwu rewolucję, utrwalających jej zdobycze i walczących o utrzymanie stanu ciągłej walki rewolucyjnej. Wygląda na to, że tą walką będzie ciągle doskonalenie Oceniania Kształtującego.

Praca nauczycieli jest, a jakże, kolektywna. Większość czynności wykonywać będą w zespołach. Nie będzie im łatwo, skoro obciążą ich konieczność radzenia sobie z najróżniejszymi SPE, zaburzeniami, ograniczeniami, deficytami, depresjami i problemami psychicznymi i emocjonalnymi uczniów. Do tego należy dodać takie same problemy u ich rodziców. Ale za to taki nauczyciel będzie mógł się rozwijać zawodowo – zostać najpierw mentorem, a potem liderem kolektywu nauczycieli. Oczywiście jeśli będzie nieustępliwy, wspierający i wierny ideologii. Lider będzie miał władzę. Będzie kierował pozostałymi nauczycielami i miał prawo do współtworzenia wspólnej

praktyki edukacyjnej. Ta praktyka to też ciekawa sprawa. Wzorzec normatywny, czyli de facto prawo, tworzone nie wiadomo przez kogo nie wiadomo jak. W jednym miejscu jest napisane, że każdy nauczyciel będzie miał poczucie współautorstwa wspólnej praktyki, a w drugim, że te uprawnienia będą przeznaczone dla liderów. Należy się spodziewać, że liderzy będą mieli liderów wyższego szczebla, a oni jeszcze wyższego. Zapewne liderzy najwyższego szczebla i tak pozostaną nieznanymi.

Nauczyciele będą odpowiadali przed kolektywem, przy czym musimy pamiętać, że na czele kolektywu stoi lider. Kolektyw musi więc mieć władzę kontrolną wobec nauczycieli, a także jakieś środki egzekucyjne. Nie zostało to opisane, ale pewną podpowiedzią może być tzw. "spacer edukacyjny", praktyka znana ze szkół, które wdrażają Ocenianie Kształtujące. Jest to właśnie forma kontroli jednostek przez grupę pod przewodnictwem lidera.

Kolektyw nauczycieli ma dwa poziomy – szkolny, czyli grono pedagogiczne placówki. Powyżej jest kolektyw całej grupy zawodowej. Nauczyciel odpowiada zarówno przed kolektywem placówki, jak też przed całą grupą zawodową. Na razie nie wiadomo, jak ta odpowiedzialność ma wyglądać, czy będzie stosowane usuwanie z zawodu, czy może jakieś inne formy, tego jeszcze nie wiemy.

Jest jeszcze jedna forma odpowiedzialności nauczycieli – przed całym społeczeństwem. Praktyka poszczególnych nauczycieli będzie jawna i poddana publicznej debacie. O szczegółach tych rozwiązań też jeszcze nic nie wiemy. Najciekawsze tu wydaje się, jak całe społeczeństwo będzie wyciągało konsekwencje wobec nauczycieli, których uzna za winnych. Pamięć płata nam tu figiel, bo ciągle przywołuje wspomnienie prawa Lyncha. Oby okazało się tylko wspomnieniem.

W ten sposób ma powstać profesja, ciesząca się powszechnym uznaniem i szacunkiem społeczeństwa. Trzeba mieć nadzieję, że będzie to szacunek, nie obawa.

Hasła i rzeczywistość.

Mozna zadać naiwne pytanie, po co ograniczać ludziom wiedzę. Odpowiedź jest stara jak świat – aby łatwiej zarządzać masami. Nie zadają niewygodnych pytań, bo nie wiedzą, że można je zadać. A nawet, jeśli się dowiedzą, to nie będą potrafili sformułować pytania. A nawet, jak je sformułują, to nie będą umieli znaleźć odpowiedzi. A nawet, jak znajdą, to przez brak wiedzy i umiejętności nie wykorzystają. Ale jeśli będą mieli tę wiedzę i umiejętności, to będą mogli się uwolnić i odrzucić system. Mowa tu o takich ludziach, którzy mają wiedzę ogólną, potrafią i chcą pracować i samodzielnie myśleć. Dlatego system musi uformować ich tak, żeby tego nie mieli. Żeby byli przywiązani do systemu i uzależnieni emocjonalnie, psychicznie i ekonomicznie.

Ten proces jest maskowany hasłami o przeciwnej treści. System przedstawia się jako edukacja wysokiej jakości, która umożliwia samorealizację każdemu, uczy samodzielnego myślenia, kształtuje odpowiedzialność za własną naukę. Takich pięknych haseł jest tam dużo. Jednakże pod hasłami kryje się rzeczywista zawartość, która jest dokładnie przeciwna. Edukacja wysokiej jakości nie daje wiedzy, samorealizacja to opieka systemu, samodzielne myślenie to antymyślenie krytyczne, odpowiedzialność za własną naukę dzieci to de facto brak odpowiedzialności. Wszystko jest na odwrót. Żeby dojść do tego wniosku, trzeba było dokładnie przeanalizować źródła i skojarzyć je ze skutkami działań, które już zostały podjęte w celu wprowadzenia nowego systemu.

Proletariat.

Wprowadzenie komunizmu wymaga wzniesienia rewolucji. Oznacza to przeprowadzenie gruntownej przemiany w dynamiczny sposób, likwidację zastanego porządku i zbudowanie zupełnie nowego. Program Edukacji Włączającej zawiera w sobie wszystkie konieczne elementy. Został wyznaczony odwieczny cel wszystkich rewolucji, czyli stworzenie nowego społeczeństwa i nowego człowieka. Mamy rewolucję, którą jest przeprowadzenie całościowej reformy edukacji. Jest impuls do rewolucji, którym jest kryzys ekonomiczny lub polityczny, lub wywołany sztucznie poprzez publikację raportu. Mamy rewolucjonistów, czyli nieustępliwych liderów. Jest likwidacja starego porządku, czyli tradycyjnej edukacji. Potrzebny jest jeszcze proletariat, który trzeba

wyzwolić i opresor, którego należy zniszczyć. Proletariatem są uczniowie, początkowo niepełnosprawni, później wraz ze zmianą znaczenia i rozszerzaniem pojęcia niepełnosprawności rozszerza się też zakres proletariatu. Dochodzą więc uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, imigranci, zagrożeni wykluczeniem, a w końcu wszyscy. Proletariat jest uświadamiany przez rewolucjonistów, że jest uciskany. Potrzeba jeszcze wskazać opresora, winnego wszelkiemu złu, którego trzeba zniszczyć. Tym opresorem jest tradycyjna edukacja, a przede wszystkim podstawy programowe, czyli wiedza, wymagania, aby uczniowie ją opanowali, i obiektywne oceny, czyli prawda. To zostaje usunięte przez rewolucję wraz z tymi, którzy to popierają. Po reformie nastaje Edukacja Włączająca i świetlana przyszłość, ale nie oznacza to błędnego spokoju. Jak uczył Stalin, po zwycięstwie rewolucji walka klas się nasila. W Edukacji Włączającej będzie nią ciągle doskonalenie Oceniania Kształtującego, nieustanne zmiany metodyki i sposobów pracy szkół. Ta walka wciągnie wszystkich nauczycieli, uczniów i całe społeczeństwo. Po prostu klasyka rewolucyjnego komunizmu.

Skutki ekonomiczne.

Należy postawić pytanie, kto straci, a kto zyska na włączającym społeczeństwie niskich kwalifikacji. Straci krajowy rynek pracy i miejscowi przedsiębiorcy. Oni potrzebują pracowników, którzy będą umieli i chcieli pracować, posiadających wszechstronną wiedzę bazową. Tacy pracownicy mogą dostosować się do wymogów rynku pracy bez pośrednictwa systemu. Ale Edukacja Włączająca nie wyposaży absolwentów w szeroką wiedzę merytoryczną, tylko będzie dostarczać pracowników ściśle profilowanych, o niskich kwalifikacjach, ale dużych wymaganiach, asertywnych wobec pracodawców, o psychice pracowników specjalnej troski. Nasi przedsiębiorcy nie będą mieli z nich pożytku. Zostaną oni zagospodarowani przez światowe korporacje, które są w stanie wchłonąć tak wykształconych absolwentów w trybie pracy wspomaganiej. Oni zrobią świetny interes na wielkiej masie tanich, uzależnionych od systemu pracowników. Będą zatrudniani na miejscu lub przemieszczani w systemie planowych migracji, tam, gdzie akurat będą potrzebni. Nasi przedsiębiorcy będą zmuszeni ratować się, sprowadzając obcą imigrację. To jednak na dłuższą metę nie starczy, ponieważ nie będą mieli klientów. Miejscowi wyjadą, a przybysze będą mieli zbyt małą siłę nabywczą, poza tym ośrodki życiowe imigrantów będą gdzie indziej. Nasi przedsiębiorcy będą więc musieli upaść lub związać się ściśle z systemem i realizować jego plany gospodarczo – ekonomiczne. Oznacza to pogorszenie warunków ekonomicznych całego społeczeństwa oraz utratę niezależności ekonomicznej państwa. Tak, jak w Manifeście z Ventotene pisał Altiero Spinelli, patron Unii Europejskiej.

Skutki polityczne.

To wszystko nie może pozostać bez wpływu na sytuację polityczną. Część obywateli wyjedzie, przemieszczona w ramach planowych migracji. Ci, co przyjadą nie będą obywatelami. Absolwenci szkół, czyli po pewnym czasie wszyscy mieszkańcy państwa zostaną pozbawieni obiektywnej wiedzy o świecie i sprawach publicznych. Ich świadomość będzie kształtowana przez system Edukacji Włączającej, współpracujący z massmediami. Należy pamiętać, że Edukacja Włączająca oparta jest na ideologii, która wyznaje bardzo określony światopogląd. System edukacji nie będzie skupiał się na przekazywaniu realnej wiedzy, tylko na ideologicznym wychowaniu nowego społeczeństwa. Należy przyjąć, że będzie także starał się narzucić uczniom poglądy polityczne. Pamiętajmy, że system posługuje się holistycznym podejściem do ucznia, które zakłada ocenianie postaw obywatelskich uczniów i zachowań pozaszkolnych. System zaangażuje też rodziców do współpracy. Oznacza to, że nie tylko będzie mógł narzucać poglądy polityczne całemu społeczeństwu, ale też kontrolować, czy społeczeństwo te poglądy wyznaje i stosuje w praktyce. Będą do tego stworzone mechanizmy. Poza tym w Edukacji Włączającej prawa, które mają jego uczestnicy są realizowane przez system. Ludzie tak wychowywani będą skupieni na sobie, uformowani na egoistów, pełni problemów psychicznych, rozemocjonowani. Tacy nie będą się

interesować sprawami publicznymi. Nie starczy im na to czasu, gdyż będą masowo zaangażowani w doskonalenie Oceniania Kształującego.

Z powyższych rozważań wynika, że takie społeczeństwo nie będzie w stanie wypracować państwowej racji stanu. Nie będzie w stanie ani racjonalnie i długofalowo myśleć, ani działać. Należy się spodziewać, że zachowania społeczne i polityczne będą programowane przez system oraz środki masowego przekazu, które będą oddziaływać na emocje społeczne. W istocie będzie to można nazwać systemem masowej manipulacji. Widzieliśmy już takie sytuacje, że medialne manipulacje na emocjach społeczeństwa powodowały zamieszki lub zmieniały wyniki wyborów. To co dopiero będzie, gdy system rozwinie się w pełni. Zapewne racja stanu takiego społeczeństwa będzie określana przez czynniki spoza państwa.

Wydaje się, że wprowadzenie Edukacji Włączającej jest elementem polityki Unii Europejskiej, zmierzającej do likwidacji państw narodowych. Należy przypomnieć, że ma powstać jedno społeczeństwo europejskie, a tożsamości narodowe mają zaniknąć. Tu znowu kłania się Spinelli. Jakoś trzeba będzie zarządzać tą masą oraz utrwalić zdobycze rewolucji. O tym właśnie jest Edukacja Włączająca.

W normalnych warunkach treści programowe w szkołach określa państwo, i jest to bardzo ważny element suwerenności. W Edukacji Włączającej będą to niezależne podmioty, docierające do szkół oddolnie, w postaci organizacji pozarządowych. Jak wygląda ich praktyka, już mieliśmy okazję się przekonać. Część z nich tylko udaje społeczeństwo obywatelskie, w rzeczywistości mając swoje zarządy, swoich sponsorów i swoje rozkazy. I oto takie podmioty mają wychowywać dzieci całego społeczeństwa.

Tyle, że to już nie będzie społeczeństwo, Będzie to zbiór jednostek, samorealizujących się dzięki zniewalającemu ich systemowi. Te jednostki nie będą w stanie nawiązywać głębokich, trwałych relacji, więc nie będą tworzyć rodzin. Bez rodzin nie będą mieli naturalnego oparcia i naturalnych powiązań społecznych, co tym bardziej uzależni ich od systemu.

Komu to służy.

Na pewno nie służy to narodom i społeczeństwom. Nie służy też poszczególnym ludziom, i to zarówno tym z SPE, jak i tym bez. To służy pewnym wąskim grupom interesu, które dysponują ogromnymi środkami finansowymi, mediami i używają środków nacisku politycznego i ekonomicznego, którym udało się zdobyć wpływ na instytucje międzynarodowe.

Jeśli wczytamy się uważnie w dokumenty Agencji, znajdziemy tam zapis, że wdrażany przez Edukację Włączającą mechanizm przejścia ze szkoły do zatrudnienia napotyka na różne problemy, m.in. na zbyt małą ilość miejsc pracy, wymagających niskich kwalifikacji. Oznacza to, że absolwenci szkół włączających będą mieli niskie kwalifikacje i trzeba będzie dopłacać pracodawcom, żeby ich chcieli zatrudniać. Powstaje jednak pytanie, skąd wziąć pracowników o wyższych kwalifikacjach, niezbędnych na współczesnym rynku pracy. Odpowiedzi możemy się domyślać. Zapewne elita zarządzająca zostanie wykształcona przez szkoły dla elity, istniejące na Zachodzie, które nie będą stosowały Edukacji Włączającej, lecz jak najbardziej tradycyjną. Ich absolwenci będą inkasować wysokie wynagrodzenia. Średniej kadry technicznej i zarządzającej dostarczy ten obszar lub państwo, gdzie nie stosuje się Oceniania Kształującego, za to na potęgę kształci się całe armie fachowców we wszystkich dziedzinach. Dziś są to Chiny. Dla tych absolwentów również trzeba będzie wyasygnować godziwe apanaże. A dla całej pracującej reszty pozostanie dochód gwarantowany w wysokości, umożliwiającej minimum egzystencji.

Sterowniki.

Stosowanie sterowników w tego typu strukturach, jak system edukacji polega na umieszczaniu pewnych zapisów prawnych, które z początku mogą się wydawać bez znaczenia, ale z czasem kierują rozwój systemu w określony sposób. Coś w rodzaju zwrotnicy kolejowej. Można wskazać

kilka sterowników na przykładzie polskiego systemu edukacji.

Zezwolenie na umieszczeniu uczniów z SPE w szkołach ogólnodostępnych w 1994 r. spowodowało, że tacy uczniowie się pojawili. Powoduje to chaos, obciążenie nauczycieli dodatkową pracą, obniżenie poziomu nauczania. A 27 lat później stało się uzasadnieniem do wprowadzenia do polskiej szkoły Edukacji Włączającej. Reforma systemu oświaty, tzw. reforma Buzka z 1999r. wprowadzała gimnazja i częściową zależność szkół od samorządów terytorialnych. Był to krok w kierunku decentralizacji systemu edukacji i powstania warstwy pośredniczącej, która miała umożliwić wejście do szkół podmiotów zewnętrznych. W 2002 r. ruszył program szkoleń dla nauczycieli z Oceniania Kształującego. Było to oswojenie nauczycieli i społeczeństwa z tą metodyką i przygotowywanie gruntu pod przyjęcie Edukacji Włączającej. W 2017 r. zezwolono szkołom m.in. na stosowanie ocen opisowych w ocenianiu bieżącym, oraz zezwolono dyrekcjom na wprowadzanie innowacji pedagogicznych bez zgody kuratorium. Jest to przygotowanie do likwidacji ocen i otwarcia szkoły na ustawiczne zmiany metodyki. To tylko nieliczne z wielu zmian, które zostały umieszczone w naszym systemie edukacji jako sterowniki, które miały jeden cel – zniszczyć tradycyjną, kulturową edukację i przygotować wejście Edukacji Włączającej. Decydenci, którzy decydowali o wprowadzeniu takich zmian wedle wszelkiego prawdopodobieństwa nie mieli świadomości, jaki jest ich cel, ani jakie będą skutki.

Na zakończenie.

Teraz już wiemy, jak ogromna i głęboko przemyślana praca jest wykonywana. Wiemy, że pracują nad tym sztaby ludzi od kilkudziesięciu lat. Wiemy, jak ogromne są środki finansowe, inwestowane w Edukację Włączającą. Widzimy też wielką determinację w jej wprowadzaniu. Dzięki powyższej analizie znamy też cel działań. Jesteśmy w stanie ocenić ich skutki tam, gdzie już zostały podjęte. Musimy więc wyciągnąć własne wnioski i podjąć własne decyzje. Musimy pamiętać o naszej historii. To polskie społeczeństwo i polskie państwo jako pierwsze stawiały opór dwóm najbrzydszym totalitaryzmom. Zazналиśmy z ich strony niebywałego okrucieństwa, ale nie daliśmy się pokonać. Społeczeństwa Europy Zachodniej nie doświadczyły czegoś takiego, więc im te pomysły mogą się wydawać atrakcyjne, dlatego wprowadzają je u siebie. My nie po to walczyliśmy o wolność narodu i suwerenność państwa z dwoma totalitaryzmami, żeby teraz popaść w absolutną opiekę trzeciego. Jeśli więc tego nie chcemy, zastosujmy własne sterowniki.

BIBLIOGRAFIA

EUROPEJSKA AGENCJA DO SPRAW SPECJALNYCH POTRZEB I EDUKACJI WŁĄCZAJĄCEJ

- **Agencja 1** – Deklaracja lizbońska. 2007.
- **Agencja 2** – Ocenianie włączające na skróty. 2007.
- **Agencja 3** – System oceniania w placówkach włączających – kluczowe zagadnienia w polityce i praktyce włączającej. 2007.
- **Agencja 4** – System oceniania w edukacji włączającej. Rekomendacje cypryjskie. 2008.
- **Agencja 5** – Wielokulturowość a edukacja uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. 2009.
- **Agencja 6** – Konferencja "Edukacja włączająca – sposób wspierania spójności społecznej". Madryt 2010.
- **Agencja 7** – Kształcenie nauczycieli przygotowujące do edukacji włączającej w Europie – wyzwania i szanse. 2011.
- **Agencja 8** – RA4AL – podnoszenie osiągnięć edukacyjnych wszystkich uczniów. Przesłanie projektu. 2011.
- **Agencja 9** – Europejskie wzorce dobrej praktyki kształcenia i szkolenia zawodowego. 2013
- **Agencja 10** – Pięć kluczowych przesłań dla edukacji włączającej – od teorii do praktyki. 2014.
- **Agencja 11** – Organizacja wsparcia dla edukacji włączającej. Raport podsumowujący. 2014.
- **Agencja 12** – Kluczowe zasady służące promocji jakości w edukacji włączającej – zalecenia dla decydentów. 2009.
- **Agencja 13** – Rekomendacje luksemburskie – edukacja włączająca. 2015.
- **Agencja 14** – Europejska statystyka edukacji włączającej. Główne przesłania i wnioski 2014/2016. 2018.
- **Agencja 15** – Kształcenie nauczycieli przygotowujące do edukacji włączającej. Kluczowe aspekty polityki systemowej. Bez daty.
- **Agencja 16** – Wytyczne dotyczące oceniania włączającego. Bez daty.
- **Agencja 17** – Ocenianie włączające w praktyce. Bez daty.
- **Agencja 18** – Zapobieganie niepowodzeniom szkolnym. Końcowy raport. 2020.
- **Agencja 19** – Jak wprowadzić w życie ocenianie włączające. Bez daty.
- **Agencja 20** – Organizacja wsparcia dla edukacji włączającej. Założenia polityki. Bez daty.
- **Agencja 21** – Ocenianie wspierające proces uczenia się a uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Bez daty.
- **Agencja 22** – Udział uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i/lub niepełnosprawnych w kształceniu i szkoleniu zawodowym. Założenia polityki. Bez daty.
- **Agencja 23** – Kluczowe zasady dotyczące promocji jakości w edukacji włączającej – zalecenia praktyczne. 2011.
- **Agencja 24** – Edukacja specjalna w Europie (tom2). Organizacja kształcenia na poziomie ponadpodstawowym. 2006.
- **Agencja 25** – Dowody na związek edukacji włączającej z włączeniem społecznym. Końcowy raport podsumowujący. 2018.
- **Agencja 26** – System oceniania w placówkach włączających – kluczowe zagadnienia w polityce i praktyce oświatowej. 2007.

CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ (CEO).

- **CEO 1** – Raport agencji McKinsey "Jak najlepiej doskonalone systemy szkolne na świecie stają się jeszcze lepsze" 2007.
- **CEO 2** – Raport OECD "Ocenianie kształtujące – poprawa uczenia w klasach szkoły średniej".
- **CEO 3** – Michael Fullan "Wybór złych sterowników w całościowej reformie edukacji" 2011.

ONZ

- **ONZ 1** – Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dn.25.09.2019 Przekształcamy nasz świat: agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030.

UNIA EUROPEJSKA

- **UE 1** - ET2020 – konkluzje Rady Unii Europejskiej w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia 20.05.2014.
- **UE 2** – Wspólne sprawozdanie Rady i Komisji z wdrażania ET2020 z 2015r.
- **UE 3** – Deklaracja Paryska ministrów edukacji z dn.17.03.2015r.
- **UE 4** – Rezolucja Parlamentu Europejskiego : Kluczowe kompetencje w zmieniającym się świecie; postępy w realizacji programu "Edukacja i szkolenia 2010" z dn.18.05.2010.
- **UE 5** – "Projekt Europa 2030 – wyzwania i szanse". Sprawozdanie dla Rady Europy sporządzone przez Grupę Refleksji dotyczące przyszłości Unii Europejskiej z 2010r.